

ЙѠЛТѠЛЯЙѠТІХСМНУЖПРѠТЛВЯТНѠВМ

Дж. Р. Р.

ТОЛКИН

НЕДОВЪРШЕНИ
ПРЕДАНИЯ

ДЕБІГАР
ХОЛДИНГ

ЙѠЛТѠЛЯЙѠТІХСМНУЖПРѠТЛВЯТНѠВМ

ДЖОН Р. Р. ТОЛКИН
НЕДОВЪРШЕНИ ПРЕДАНИЯ
ЧАСТ ПЪРВА

Превод: Любомир Николов

chitanka.info

Недовършени предания за Нуменор и Средната земя е сборник от повествования, обхващащи периода от Древните дни на Средната земя до края на Войната за Пръстена. В нея са обединени различни елементи като живописното обяснение на Гандалф как е решил да изпрати джуджетата на знаменития празник в Торбодън, появата на морския бог Туор край Белериандския бряг и подробни сведения за военната организация на Роханските конници. В книгата се съдържа и единственият оцелял разказ за дългата история на Нуменор преди неговото падение, както и всичко известно за Петимата вълшебници, Палантирите и легендата за Амрот.

„Мигове на митологично величие.“

Сънди Таймс

„Още един монумент за невероятното Толкиново въображение.“

Сънди Телеграф

ЛЮБОМИР НИКОЛОВ БЕЛЕЖКА НА ПРЕВОДАЧА

За съжаление произведенията на Дж. Р. Р. Толкин са издавани у нас откъслечно и без система. Едва отскоро издателство „Абагар“ се зае с амбициозната задача да представи на българския читател цялостното творчество на този мъдър и талантлив автор.

В своята редакторска работа Кристофър Толкин често цитира откъси от различни творби на баща си, като посочва и точна страница. За да направя същото, в момента разполагам единствено със споменатите вече епизодични издания, а именно:

„Хобитът“ (в превода заглавието е променено на „Билбо Бегинс“) — „Народна младеж“, 1979.

„Властелинът на Пръстените“ — „Народна култура“, 1990–1991.

„Силмарилион“ — „Абагар“, 1995.

Не се съмнявам, че в бъдеще първите две книги ще се появят в нови, по-добри и по-пълни издания. Още повече че поради редица причини навремето „Властелинът на Пръстените“ излезе без приложенията, които представляват съществен интерес за любителите на Толкиновото творчество. Затова искам предварително да се извиня на бъдещите читатели, които ще открият, че посочените от мен страници не съвпадат с текста на онези книги, които те (но, уви, не и аз) имат в своята библиотека.

Любомир Николов

БЕЛЕЖКА

В отделните части на тази книга се наложи текстовете на автора и на редактора да бъдат отбелязани по различен начин, тъй като степента на редакторска намеса не навсякъде е еднаква. В основния текст авторът е отпечатан почти навсякъде с по-едър шрифт; ако се налага намеса на редактора, това става с по-дребен шрифт и по-широко ляво поле. Но в „Историята на Галадриел и Келеборн“, където редакторският текст преобладава, по-тесните редове отбелязват речта на автора. В приложенията, а също така и в завършека на „Анарион и Ерендис“, озаглавен *По-нататъшен ход на разказа*, с дребен шрифт са отпечатани и двата вида текстове, като цитатите от автора се отбелязват с по-широко поле.^[1]

Бележките към текста в приложенията са дадени под линията; личните авторски забележки навсякъде се отбелязват с „Бел.авт.“.

[1] В електронното издание на „Недовършени предания“ в Читанка текстовете с по-широко поле са предадени като основен текст, а текстовете с по-тясно поле — като цитати. — Бел. NomaD. ↑

КРИСТОФЪР ТОЛКИН

УВОД

Когато поеме отговорност за писменото наследство на един починал автор, човек се изправя пред трудно разрешими проблеми. В подобно положение някои биха предпочели да не предоставят за публикуване абсолютно никакви материали освен може би произведения, които са били напълно завършени преди смъртта на автора. От пръв поглед подобен подход би могъл да изглежда най-правилен спрямо непубликуваните ръкописи на Дж. Р. Р. Толкин; крайно критичен и взискателен към собственото си творчество, самият той не би и помислил да позволи отпечатването даже на най-завършените разкази от тази книга без множество допълнителни поправки.

От друга страна, ми се струва, че характерът и целите на творческия му замисъл поставят в особено положение дори и отхвърлените лично от него истории. За мен беше изключено „Силмарилион“ да остане в неизвестност въпреки недовършеното състояние на ръкописа и въпреки многократно обявяваните, макар и до голяма степен неосъществени намерения на баща ми да го преработи; след дълги колебания се реших да представя творбата не като историческо изследване под формата на сбор от противоречиви текстове, обединени чрез коментар, а като цялостно и завършено произведение. В настоящата книга повествованията имат съвсем друг характер: общо погледнати, те не представляват едно цяло и книгата е просто сборник от текстове, свързани с Нуменор и Средната земя, които силно се различават по форма, цел, степен на завършеност и време на написване (както и по собствената ми намеса в тях). Но макар и не толкова силни, доводите в полза на тяхното публикуване не се различават принципно от онези, оправдаващи според мен отпечатването на „Силмарилион“. Тия читатели, които не биха желали да пропуснат разказа как Мелкор и Унголиант гледат от върха на Хиярментир надолу към „ливадите и полята на Явана, позлатени от

високата пшеница на боговете“; как първият лунен изгрев на запад хвърля дълги сенки пред армията на Финголфин; как Берен се спотайва във вълчи облик под трона на Моргот или как сред гората Нелдорет изведнъж лумва сиянието на разкрития Силмарил — тия читатели, вярвам, ще открият, че несъвършенството на формата отстъпва пред мощния глас на Гандалф (тук го чуваме за последен път), когато старият вълшебник се подиграва с надменния Саруман при събирането на Белия съвет през 2851 г. или когато след края на Войната за Пръстена разказва в Минас Тирит как е решил да изпрати джуджетата на знаменитото гостуване в Торбодън; пред възправянето на морския владетел Улмо над вълните край Винямар; пред Маблунг Дориатски, спотаен „като полска мишка“ под разрушения мост на Нарготронд; или пред гибелта на Исилдур в тинестите плитчини на Андуйн.

Много от текстовете в този сборник представляват разширен разказ за събития, описани по-кратко или поне споменати на други места; още в самото начало трябва да кажа, че голяма част няма да бъде оценена по достойнство от ония читатели на „Властелинът на Пръстените“, които смятат историческата структура на Средната земя за средство, а не за цел и следят само хода на разказа, тъй че не изпитват склонност към по-задълбочено проучване, не желаят да научат как са били организирани Роханските конници и изобщо не се интересуват от Друаданските горяни. Баща ми в никакъв случай не би ги упрекнал за това. В едно свое писмо от март 1955 г., малко преди отпечатването на третия том от „Властелинът на Пръстените“, той казва:

„Вече съжалявам, че обещах приложения! Защото според мен тяхната поява в орязан и сбит вид не ще задоволи никого — или поне мен; а както личи от писмата, които получавам (в изумително количество), не ще задоволи и читателите, харесващи подобни неща — за мое учудване те се оказаха твърде голямо мнозинство; колкото до ония, които харесват книгата единствено като «героична романтика» и смятат «загадъчната далечина» за обикновен

литературен трик, то те чисто и просто ще пренебрегнат приложенията.“

Днес съвсем не съм сигурен, че най-правилната насока беше да разглеждам цялата работа като една безкрайна игра — във всеки случай това се оказва вредно за мен с цялото си пагубно привличане. Навярно именно такъв е истинският (макар и странен) ефект на една история, основана върху извънредно подробни и задълбочени географски, хронологически и езиковедски разработки, наричани от мнозина „чиста информация“ или просто „премъдрост“.

Една година по-късно той отново споделя в писмо:

„... макар че мнозина също като вас настояват за карти, други държат не толкова на местоположението, колкото на геоложките подробности; мнозина изискват публикуването на елфическа граматика, фонетика и подобрени текстове; някои пък питат за елфическите мерни единици... Музикантите искат мелодии и нотна писменост; археолозите — керамика и металургия; ботаниците — най-точно описание на растения като *малорн*, *еланор*, *нифредил*, *алфирин*, *малос* и *симбелмине*, историците — подробности за обществената и политическата структура на Гондор; а просто любознателните питат какво ли не: за Колесничрите, за Харад, за произхода на джуджетата, за Мъртвите, за Беорнингите и за липсващите двама вълшебници (от общо петима)“

Но както и да се погледне на този въпрос, за мнозина, включително и за мен, има нещо далеч по-ценно от обикновеното задоволяване на любопитство във възможността да узнаят, че Нуменорецът Веантур довел в Сивите заливи своя кораб „Ентулесе“ (тоест „Завръщане“) с пролетните ветрове на шестстотната година от Втората епоха; че Исилдур погребал баща си Елендил Високи върху

сигналния хълм Халифириен; че Черният конник, когото зърнали хобитите в мъгливия здрач отвъд Сала при Фукови оврази, е бил Хамул, предводителят на Духовете на Пръстена от Дол Гулдур... или дори това, че безплодието на дванайсетия гондорски крал Таранон (споменато в едно от приложенията към „Властелинът на Пръстените“) е свързано със загадъчните котки на кралица Берутиел.

Съставянето на тази книга бе трудно и крайният резултат е донякъде компромисен. Всички повествования са „недовършени“ — не само повече или по-малко, но и в различен смисъл на думата, тъй че всяко изискваше специфичен подход; за подробностите ще спомена, когато му дойде времето, а тук бих привлякъл вниманието ви само към някои най-общии особености.

Най-важният въпрос е този за „съвместимостта“, който отлично проличава в раздела, озаглавен „Историята на Галадриел и Келеборн“. Това е „недовършено предание“ в пълния смисъл на думата — не просто разказ с внезапно изчезващ край както „За Туор и пристигането му в Гондолин“, не и поредица от откъси както „Кирион и Еорл“, а първична нишка от историята на Средната земя, която никога не е получила пълна яснота, камо ли завършена писмена форма. Включването на непубликувани повествования и откъси по тази тема неминуемо изисква още от самото начало разказът да се приеме не като твърда, самостоятелно съществуваща реалност, която авторът „преразказва“ (в ролята на преводач и редактор), а като идея, подлежаща на растеж и развитие в неговото съзнание. След като авторът вече е престанал да публикува лично своите творби, предварително избистрени чрез собствената му задълбочена самокритика и множество уточнения, всяко ново познание за Средната земя, откривано в недовършените му произведения, често ще влиза в сблъсък с онова, което смятаме за „познато“; при подобни случаи новите елементи, вмъкнати във вече готовата сграда, допринасят не толкова за самата история на един измислен свят, колкото за историята на неговото създаване. В настоящата книга приех този принцип още от първия ред; и ако не броим някои дребни подробности, например размествания и съкращения (там, където твърдото придържане към ръкописа би довело до объркване или би изисквало прекалено подробни обяснения), не съм правил никакви промени в името на съвместимостта с вече публикувани творби, а само съм посочвал някои

противоречия и варианти. Именно поради това „Недовършени предания“ дълбоко се различава от „Силмарилион“, където моята първична, макар и не единствена цел като редактор бе да постигна външна и вътрешна еднородност; с изключение на няколко изрично упоменати случая, приемам „Силмарилион“ за също тъй твърда основа, както и произведенията, публикувани лично от баща ми — без да взимам предвид безбройните „самоволни“ намеси при подбора на един или друг вариант по време на редактирането.

По съдържание книгата е изцяло повествователна (или описателна) — изключил съм от нея всички ръкописи за Средната земя и Аман, които имат философски или тълкувателен характер, а там, където все пак се появяват подобни теми, съм се старал да не ги задълбочавам. За удобство на читателя избрах опростена структура, като разделих текстовете на части, съответстващи на трите епохи, макар че между тях неизбежно възниква наслагване, както например в легендата за Амрот и нейното обсъждане в „Историята на Галадриел и Келеборн“. Четвъртата част е приложение и може би се налага да обясня нейното присъствие в една книга, озаглавена „Недовършени предания“, тъй като откъсите в нея представляват обобщени есета почти без елементи на „разказ“. Например разделът за Друедаините бе включен заради историята на „Верния камък“, която е само малка част от него; а той пък на свой ред ме принуди да включа раздели за Истарите и Палантирите, тъй като те (особено първите) привлякоха любопитството на мнозина читатели и тази книга ми се стори най-подходящото място да изложа каквото има за казване.

Може би на места обясненията и бележките изглеждат претрупани, но както ще видите, там, където са струпани най-гъсто (като например в „Гибел сред Перуникови поля“) това е дело не толкова на редактора, колкото на автора, който в последните години от творчеството си бе склонен да пише по този начин, обединявайки няколко различни теми чрез взаимно свързани допълнения. Навсякъде съм се старал да изтъкна изрично кои от тях са редакторски и кои не.

При съставянето на книгата съм изхождал от предположението, че читателят е добре запознат с вече публикуваните творби на баща ми (особено „Властелинът на Пръстените“), тъй като противното щеше да наложи едно недопустимо разширяване на редакторската роля, която и без това би се сторила на мнозина прекалено раздута. Позволих си

обаче да включва кратки определения почти навсякъде в Списъка на имената, чрез които да спестя на читателя постоянното равение из други издания. Ако някъде съм допуснал прекалена лаконичност или неволна двусмислица, то книгата на Робърт Фостър „Пълен пътеводител из Средната земя“ ще ви бъде чудесен справочник, както лично открих при честата ѝ употреба.

Следват някои предварителни библиографски бележки за отделните глави.

ЧАСТ ПЪРВА

I

ЗА ТУОР И ПРИСТИГАНЕТО МУ В ГОНДОЛИН

Баща ми често казваше, че от всички предания за Първата епоха най-напред е съчинил „Падането на Гондолин“ и досега не съм открил нищо, което да опровергава това му твърдение. В едно писмо от 1964 г. той съобщава, че започнал да пише „просто от скука по време на болничния отпуск през 1917-а“, а по други поводи е споменавал 1916-а или и двете години — 1916–17. В писмо до мен, датиращо от 1944 г., той споделя: „Изпървом започнах да пиша [«Силмарилион»] в претъпканите армейски бараки, кънтящи от звуците на грамофони“; и наистина някои стихове, в които се появяват Седемте имена на Гондолин, са надраскани върху гърба на листове с уставни положения за „разпределението на отговорностите в пехотния батальон“. Най-ранният ръкопис все още съществува под формата на две малки ученически тетрадки; текстът е изписан набързо с молив, а след време по-голямата част е била повторена с мастило и многократно поправяна. Въз основата на този текст майка ми (вероятно през 1917 г.) е съставила белова; но беловата на свой ред е била съществено преработена през период, който не мога да определя с точност — може би през 1919-20-а, когато баща ми работи в Оксфорд като сътрудник по съставянето на академичното издание „Нов английски речник“. През пролетта на 1920 г. той е поканен да прочете свое произведение в Есеистичния клуб към неговия колеж („Екзитър“) и това се оказва „Падането на Гондолин“. Все още са съхранени записките на онова, което е смятал да каже като встъпление към „есето“ си. В тях той се

извинява, че не е успял да напише литературно-критична статия и продължава: „Поради това се наложи да потърся нещо вече написано и в пълното си отчаяние се натъкнах на тази легенда. Разбира се, до днес тя не е виждала бял свят... От известно време в съзнанието ми расте (или по-скоро се изгражда) цялостен цикъл от събития във въображаемата страна Елфиния. Успях набързо да надраскам част от епизодите... Тази легенда не е от най-добрите, но единствено нея съм редактирал изцяло и макар че работата далеч не е приключила, имам смелостта да я прочета на глас.“

Легендата за Туор и изгнаниците от Гондолин (както са озаглавени най-ранните ръкописи) остава недокосната дълги години, макар че по някое време, вероятно между 1926-а г. и 1930 г., баща ми е написал съкратен и сбит вариант, за да го включи в „Силмарилион“ (между другото, заглавието „Силмарилион“ се появява за пръв път в негово писмо до „Обзървър“ от 20 февруари 1938 г.); съкратеният вариант пък е бил значително променен, за да съвпадне с развитието на идеите в други глави от книгата. Много по-късно той започва да работи върху коренно различен разказ, озаглавен „За Туор и падането на Гондолин“. По всяка вероятност това е станало през 1951 г., когато „Властелинът на Пръстените“ беше завършен, но почти нямахме надежди за публикуването му. Дълбоко променена по стил и съдържание, ала все пак съхранила множество елементи от историята, написана още в младежките му години, легендата „За Туор и падането на Гондолин“ е имала за цел да пресъздаде до най-дребни подробности събитията, концентрирани в кратката 23-та глава на публикувания „Силмарилион“; за жалост обаче ръкописът стига само до момента, когато Туор заедно с Воронве прекрачва последната порта и вижда Гондолин отвъд долината Тумладен. Липсват каквито и да било сведения за причината, поради която ръкописът е бил прекъснат.

Именно този текст привеждам в настоящата книга. За да избегна недоразуменията, промених заглавието на „За Туор и пристигането му в Гондолин“, тъй като в него не се споменава нищо за гибелта на града. Както всички ръкописи на баща ми, легендата имаше множество варианти, а в един кратък откъс (пътуването на Туор и Воронве към отвъдния бряг на река Сирион) се срещаха и няколко противоречиви версии; това наложи незначителна редакторска намеса.

Тук стигаме до удивителния факт, че единственият пълен разказ за престоя на Туор в Гондолин, сватбата му с Идрил Келебриндал, раждането на Еарендил, измяната на Маеглин, падането на града и страданията на бегълците — една история, която заема централно място в представата за Първата епоха — е създаден от баща ми още в младежките му години. Ала няма съмнение, че онова (иначе великолепно) повествование не върви да бъде включено в тази книга. То е написано в извънредно архаичния стил, който баща ми използва по онова време, и съдържа редица идеи, влизащи в противоречие с публикуваните вече произведения „Властелинът на Пръстените“ и „Силмарилион“. Мястото му е при другите откъси от най-ранната фаза на митотворчеството, тоест в сборника „Книга на изгубените легенди“; само по себе си то представлява изключителен интерес за читателя, който желае да узнае как се е зародила Средната земя, но ако изобщо бъде публикувано, ще се нуждае от сложни и подробни коментари.

II

РАЗКАЗ ЗА ДЕЦАТА НА ХУРИН

В много отношения развитието на легендата за Турин Турамбар представлява най-заплетеното и сложно повествование от цялата история на Първата епоха. Както в преданието на Туор и падането на Гондолин разказът се връща към самото начало и може да бъде открит както под формата на ранно белетристично произведение (една от „Изгубените легенди“), така и като недовършена дълга поема. Но за разлика от по-сетнешния „разширен вариант“ на „Туор“ баща ми е успял да доведе преработката на „Турин“ почти до края. Тя е озаглавена „Нарн и Хин Хурин“; именно нея съм включил в тази книга.

Трябва обаче да посоча, че далеч не всички части от разширения вариант на повествованието са достигнали завършена или поне изяснена форма. Финалният откъс (от завръщането на Турин в Дорломин до неговата гибел) е претърпял само незначителни редакторски промени, докато първият раздел (до бягството на Турин от Дориат) се нуждаеше от много подборки и поправки, а на места се наложиха и леки съкращения, тъй като оригиналните текстове са откъслечни и несвързани. Но централната част на разказа (Турин сред разбойниците,

калпавото джудже Мим, областта Дор Куартол, гибелта на Белег от ръката на Турин и животът на Турин в Нарготронд) представляваше далеч по-сериозна редакторска задача. В нея „Нарн“ е най-недовършен и на места се срещат само набързо нахвърляни записки за възможното развитие на историята. Когато баща ми прекрати работата върху тази част, тя все още беше в процес на развитие; съкратеният вариант, който публикувах в „Силмарилион“, трябваше да изчака и да бъде заменен от истинския „Нарн“. При подготовката на „Силмарилион“ за печат нямах друг избор, освен да съставя главата за Турин до голяма степен именно от тези материали, които са изключително сложни в своята разнообразност и взаимна обвързаност.

За първата част на този централен раздел, както и за началото на престоя на Турин при Мим върху Амон Руд успях да сглобя от съществуващите материали цялостен разказ, съвместим с останалите части (с едно-единствено изключение, за което споменавам в бележка 12 към главата); ала оттам нататък, чак до пристигането на Турин при Ивринския водопад, сметнах подобен подход за неуместен. На това място пропуските в историята са прекалено големи и могат да бъдат запълнени само с откъси от публикувания „Силмарилион“; но в приложението към главата съм цитирал отделни фрагменти от тази част на проекта за разширено повествование.

В третия раздел на „Нарн“ (след завръщането на Турин в Дор-ломин) едно сравнение със „Силмарилион“ би разкрило редица сближения и дори пълна идентичност на описанието, докато в първия раздел има два обширни пасажа, които изключих от настоящия текст (виж забележки 1 и 2 към главата), тъй като те са съвсем леко променени варианти на съответните пасажи от „Силмарилион“. Подобни препокривания и взаимни връзки между двете творби могат да бъдат обяснени по различни начини и от различни гледни точки. Баща ми страстно обичаше да преразказва една и съща история в сбити и разширени форми; но някои части просто не се нуждаят от разширение, тъй че би било излишно да променям отделни думи, така да се каже „от любов към изкуството“. Погледнато от друга страна, по онова време, когато разказът все още е бил мъгляв и цялостната му структура е лежала нейде далече в бъдещето, всеки отделен откъс би могъл да изпробва своето място в общата история. Но обяснение можем да дирим и на друго ниво. Легенди като тази за Турин Турамбар

са били сътворени под формата на балади още в дълбока древност — в дадения случай става дума за поемата на Дирхавел „Нарн и Хин Хурин“ — и отделни фрази или дори цели откъси (особено в моментите на върховна словесна изразителност, като предсмъртното обръщение на Турин към неговия меч) биха могли да бъдат запазени в оригиналния си вид от онези, които по-късно са съставяли сбитата история на Древните дни (каквато е и замисълът на „Силмарилион“).

ЧАСТ ВТОРА

I

ОПИСАНИЕ НА ОСТРОВ НУМЕНОР

Макар че тук текстовете са по-скоро описателни, отколкото повествователни, включих откъси от бащиния ми разказ за Нуменор, особено що се отнася до природните особености на острова, тъй като те изясняват преданието за Анарион и Ерендис. Този разказ със сигурност е съществувал през 1965 г. и вероятно е написан малко по-рано.

Прерисувах картата от една набързо надраскана скица на баща ми — очевидно единствената, която някога е правил. Включил съм само названията, съществуващи в оригиналната рисунка. Освен това на нея близо до Андуние (в западна посока) има още едно пристанище; името му се разчита трудно, но съм почти сигурен, че е Алмаида. Доколкото знам, то не се споменава никъде другаде.

II

АЛДАРИОН И ЕРЕНДИС

Сред всички откъси от настоящия сборник тази история е оставена в най-недовършен вид и на места изискваше толкова значителна редакторска преработка, че започнах да се съмнявам дали изобщо е уместно да я включа. Но понеже представлява особен интерес като отделна история (за разлика от летописите), оцеляла от дългите векове на Нуменор преди неговата гибел (описана в „Акалабет“), и по своето съдържание е уникална за цялостното

творчество на баща ми, стигнах до убеждението, че ще е грешка да я изключа от сборника „Недовършени предания“.

За да бъде разбрана необходимостта от подобна редакторска намеса, трябва да обясня, че при съставяне на повествованието баща ми често използваше „сюжетни схеми“, обръщайки педантично внимание на точните дати, тъй че тези схеми донякъде напомнят откъси от летописни хроники. В дадения случай разполагам с не помалко от пет такива схеми, които значително се различават по своята пълнота относно едно или друго събитие, а на места влизат в сериозни противоречия не само относно подробностите, но и в най-широки линии. Но при тях винаги личи стремежът да се превърнат в чист разказ особено чрез включването на кратки пасажии с пряка реч; а в петата и последна схема на преданието за Анарион и Ерендис разказвателният елемент е застъпен толкова силно, че текстът заема шейсет ръкописни страници.

Това придвижване от начупения аналитичен стил в сегашно историческо време към цялостно повествование обаче се развива извънредно плавно при разработката на отделните схеми; в най-ранните части на разказа преработих голяма част от материала, опитвайки да му придам поне известна еднородност. Това пренаписване беше изцяло въпрос на стил и никъде не съм променял смисъла или въвеждал странични елементи.

Последната схема на първичния текст е озаглавена „Сянката на Сянката — разказ за моряшката съпруга и разказ за кралицата пастирка“. Ръкописът се прекъсва внезапно и досега не съм открил обяснение защо го е изоставил баща ми. През януари 1965 е направено машинописно копие, завършващо на същото място. Съществуват още две машинописни страници, които смятам за най-късно съставени; очевидно това е началото на текст, който би трябвало да стане завършен вариант на цялото предание и от него съм черпил материал там, където историята става най-неясна. Озаглавен е „Индис и Кириамо «Моряшката съпруга» — предание от древния Нуменоре, което описва първата мълва за Сянката“.

В края на този разказ поместих откъслечните сведения за по-нататъшния развой на преданието.

Макар че по форма представлява чисто описание на династията, включих този текст, защото е важен документ за историята на Втората епоха, а голяма част от съществуващия материал относно епохата намира място в текстовете и коментарите на тази книга. Ръкописът е в отлично състояние, след като данните за кралете и кралиците на Нуменор са били многократно поправяни (понякога с не съвсем ясна цел). Постарах се да приведа тук последния вариант. В текста се срещат няколко дребни хронологични загадки, но, от друга страна, чрез него могат да бъдат изяснени някои привидни грешки в приложенията към „Властелинът на Пръстените“.

Родословното дърво за по-ранните поколения потомци на Елрос е взето от няколко взаимно свързани таблици, създадени по едно и също време с обсъждането на закона за наследяване на властта в Нуменор. Някои по-рядко употребявани имена са били променяни — например *Вардилме* се среща и като *Вардилме*, а *Явиен* като *Явие*. Смятам, че в родословното дърво съм използвал най-достоверните варианти.

IV

ИСТОРИЯТА НА ГАЛАДРИЕЛ И КЕЛЕБОРН

Тази част на книгата се различава от останалите (освен от ония в Част четвърта) по това, че не представлява цялостен текст, а по-скоро есе от обединени цитати. Тази форма бе наложена от самата същност на материалите; както се изяснява в развоя на есето, историята на Галадриел не може да бъде нищо друго освен история на бащините ми постоянно променящи се идеи и „недовършеният“ характер на преданието в дадения случай не засяга само един отделен ръкопис. Ограничих се само с представяне на непубликуваните творби по тази тема, избягвайки каквото и да било обсъждане на по-широки въпроси, свързани с развоя на събитията; всеки друг избор би повлякъл след себе си разглеждане на цялостната връзка между Валарите и елфите, започвайки от първоначалното решение Елдарите да бъдат призовани във Валинор (както е описано в „Силмарилион“) и още редица

странични теми, по които баща ми е оставил множество ръкописи, нямащи нищо общо с целта на тази книга.

Историята на Галадриел и Келеборн е толкова тясно преплетена с други легенди и предания — за Лотлориен и Горските елфи, за Амрот и Нимродел, за Келебримбор и сътворяването на Всевластните пръстени, за войната срещу Саурон и намесата на Нуменор — че не може да се разглежда откъснато и по този начин в основния текст и петте му приложения се обединяват буквално всички непубликувани материали за историята на Средната земя през Втората епоха (като на места неминуемо бива засегната и Третата). В „Разказ за годините“, който е отпечатан в приложение Б към „Властелинът на Пръстените“, се казва: „Мрачни бяха тия години за хората в Средната земя, ала и славни за Нуменор. Оскъдни и кратки са писмените сведения за тогавашните събития, а датите им често остават неясни“. Ала дори и тия оскъдни сведения, оцелели от „мрачните години“, са се променяли заедно с растежа и развитието на бащините ми идеи; не съм се опитвал да изглаждам съществуващите противоречия, а само ги изтъквам и привличам вниманието на читателя към тях.

Без съмнение при наличието на противоречиви варианти невинаги би трябвало да се придържаме единствено към въпроса кой от тях е съчинен по-рано; а баща ми като „автор“ или „разказвач“ невинаги може да бъде различен от „летописеца“ на древни предания, пресекли епохите под различни форми и чрез различни хора (когато Фродо се среща с Галадриел в Лориен, вече са минали над шейсет века откакто тя е напуснала разрушения Белерианд, за да избяга на изток отвъд Сините планини). „За всичко туй се разказва едно или друго, ала кое е вярното, знаят единствено Мъдреците, що отдавна не са между нас.“

През последните си години баща ми се занимаваше много с етимологията на имената и названията в Средната земя. В тези крайно противоречиви съчинения често се преплитат легенди и исторически елементи; но тъй като са странично разклонение от основната му филологическа цел и я засягат само мимоходом, наложи се да направя значителни съкращения. Именно затова тази част от книгата до голяма степен представлява сбор от кратки цитати, като други подобни откъси съм добавил в приложенията.

ЧАСТ ТРЕТА

I

ГИБЕЛ СРЕД ПЕРУНИКОВИ ПОЛЯ

Този разказ е от „късните“ — поради липса на точна дата мога само да кажа, че спада към последния период от бащиното ми творчество за Средната земя и мястото му е по-скоро при „Кирион и Еорл“, „Сраженията край Бродовете на Исен“, „Друедаините“ и филологическите есета, цитирани в „Историята на Галадриел и Келеборн“, отколкото при ръкописите от времето около и след публикуването на „Властелинът на Пръстените“. Съществуват два варианта: цялостна машинописна чернова (очевидно от ранния етап на съчиняване) и машинописна белова с множество поправки, която се прекъсва в момента, когато Елендур приканва Исилдур да избяга. За редакторската ръка тук почти не е имало работа.

II

КИРИОН И ЕОРЛ ИЛИ ДРУЖБАТА МЕЖДУ ГОНДОР И РОХАН

Според мен тези откъси датират от времето на „Гибел сред Перуникови поля“, когато баща ми силно се интересуваше от древната история на Гондор и Рохан; без съмнение те е трябвало да се превърнат в части от цялостен разказ, описващ най-подробно онова, което е изложено откъслечно и накратко в приложение А към „Властелинът на Пръстените“. Материалът е в начален етап на съставяне, много разхвърлян и изпълнен с противоречиви варианти, преминаващи в набързо надраскани и на места съвсем нечетливи бележки.

III

ПОХОДЪТ КЪМ ЕРЕБОР

В едно свое писмо от 1964 г. баща ми споделя:

„Разбира се, съществуват множество неизяснени връзки между «Хобитът» и «Властелинът на Пръстените». Повечето от тях бяха написани или поне нахвърляни, но

по-късно отпаднаха, за да не претоварвам лодката — например изследователските пътешествия на Гандалф, взаимоотношенията му с Арагорн и Гондор, цялостното придвижване на Ам-гъл до укриването му в Мория и тъй нататък. Между другото бях описал най-подробно какво се е случило всъщност преди посещението на Гандалф при Билбо и идването на «неочакваните гости» — така, както е видял събитията самият Гандалф. Този разказ трябваше да намери място при един дълъг разговор в Минас Тирит след като всичко е свършило; наложи се обаче да отпадне и само го представих накратко в приложение А, където съм прескочил неприятностите на Гандалф с Торин.“

В тази книга помествам разказа на Гандалф. Сложните проблеми с текста са изложени в приложението към главата, където привеждам и откъси от по-ранен вариант.

iv

ГОНИТБАТА НА ПРЪСТЕНА

Много е писано по събитията от 3018 г. на Третата епоха, известни от „Разказ за годините“ и речта на Гандалф пред Съвета на Елронд; очевидно в цитираното по-горе писмо се имат предвид именно тези писания. Събрах ги под заглавието „Гонитбата на Пръстена“. Ръкописите са много разхвърляни (нещо типично за творчеството на баща ми) и в текста на главата съм се постарал да обясня тяхното състояние; но би трябвало още сега да повдигна въпроса за времето на появата им (защото вярвам, че всички те — включително третата част, озаглавена „Относно Гандалф, Саруман и Графството“ — датират от един и същ период). Написани са след отпечатването на „Властелинът на Пръстените“, защото има бележки, свързани с определени страници от книгата; но по датите на някои събития се различават от посоченото в „Разказ за годините“. Несъмнено обяснението е, че са били писани след излизането на първия том, но все още преди появата на третия, в който са приложенията.

v

Заедно с описанието за военната организация на Рохиримите и включената в приложението история на Исенгард, тази глава спада към късните творби, подложени на суров исторически анализ; по отношение на текста тя не представляваше особена трудност и е недовършена само в буквалния смисъл на думата.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

I

ДРУЕДАИНИТЕ

Към края на своя живот баща ми разкри редица подробности за Дивите хора от Друаданския лес в Анориен и статуите на Пукелите край пътя за Черноден. Приведеното тук описание, разказващо за живота на Друедаините в Белерианд през Първата епоха и съдържащо историята на „Верния камък“, е извлечено от дълъг, несвързан и недовършен ръкопис, посветен преди всичко на взаимната връзка между езиците в Средната земя. Както ще види читателят, Друедаините е трябвало да се включат отново в историята на посетнешните епохи; но поради липса на достатъчно сведения, това изобщо не се споменава в публикувания „Силмарилион“.

II

ИСТАРИТЕ

Скоро след приемането на „Властелинът на Пръстените“ за печат бе предложено в края на третия том да има подробен указател и изглежда, че баща ми е започнал работа по него през лятото на 1954-а, след като първите два тома влязоха в печатницата. Той засяга въпроса в едно свое писмо от 1956 г.: „Трябваше да бъде съставен списък на имената, който чрез етимологично тълкуване щеше да осигури доста широк речник на елфическия език... Няколко месеца работих по него и се справих с първите два тома (това бе основната причина за забавянето на третия), докато стана ясно, че размерите и цената ще бъдат просто разоряващи.“

Всъщност указател за имената се появява едва във второто издание на „Властелинът на Пръстените“ през 1966 г., но оригиналната чернова на баща ми е съхранена до днес. От нея извлякох плана за моя списък на имената към „Силмарилион“ с превод на всички названия и кратки бележки, а освен това (и там, и в тази книга) част от преводите и буквалния текст на някои „обяснения“. Оттам идва и очеркът за Истарите, с който започва този раздел — един откъс, съвършено несъвместим с останалата част на указателя, макар че е типичен за начина, по който често работеше баща ми.

За другите цитати в този раздел съм посочил, доколкото е възможно, сведения за времето на тяхното написване.

III

ПАЛАНТИРИТЕ

За второто издание на „Властелинът на Пръстените“ (1966 г.) баща ми нанесе съществени поправки в глава 11 на III книга („Палантирът“), а във връзка с тях се наложиха и промени в глава 7 на V книга („Кладата на Денетор“), макар че тези корекции се появиха едва при второто отпечатване на преработеното издание през 1967 г.. Тази част от настоящата книга е извлечение от записките за палантирите, свързани с въпросните поправки; аз само ги обединих в един цялостен очерк.

* * *

КАРТАТА НА СРЕДНАТА ЗЕМЯ

Първоначално имах намерение да включа в тази книга картата, която придружава „Властелинът на Пръстените“, като добавя към нея някои допълнителни названия; но след дълги размисли ми се стори, че ще е по-добре да изкопирам оригиналната карта и да използвам случая, за да поправа някои дребни грешки (не е по силите ми да се заема с поедрите). Показаната територия е намалена, но при това са изчезнали

само Умбарските заливи и нос Форочел^[1]. Така получих възможността да използвам по-едър шрифт и да постигна много по-голяма яснота.

Включени са всички съществени наименования, които се срещат в тази книга, но липсват във „Властелинът на Пръстените“, като например *Лонд Даер*, *Друваит Иаур*, *Едхелонд*, *Плитчините*, *Сивоструй* добавени са и някои, които би трябвало да съществуват в оригиналната карта, например реките *Харнен* и *Карнен*, *Ануминас*, *Източен предел*, *Западен предел*, *Ангмарски планини*. Към погрешно усамотения *Рудаур* добавих *Кардолан* и *Артедаин*, а край далечния северозападен бряг посочих остров *Химлинг*, който се среща в една от скиците на баща ми. *Химлинг* е ранната форма на названието *Химринг* (високият хълм, върху който в „Силмарилион“ Феаноровният син Маедрос изгражда своята крепост) и макар фактът да не е засяган никъде, изглежда ясно, че връхът на Химринг е останал над водите, които залели Белерианд. Западно от него има по-голям остров, наречен *Тол Фуин* — вероятно най-високата част на *Таур-ну-Фуин*. По принцип, макар и не винаги, съм предпочитал синдаринските названия (когато ги има), но посочвам и преводното название, ако е често използвано. Може да се отбележи, че отбелязаната в оригиналната карта „Северна пуштош“ почти несъмнено е трябвало да съответства на *Фородваит*^[2].

Сметнах за желателно да отбележа по цялата му дължина Големия път, свързващ Арнор и Гондор, макар че линията му от Едорас до Бродовете на Исен не е напълно изяснена (както и точното местоположение на Лонд Даер и Едхелонд).

И накрая бих подчертал, че пълното запазване на стила и подробностите (ако изключим шрифта и някои добавки) в картата, която лично аз начертах доста набързо преди двайсет и пет години, съвсем не означава твърда увереност в нейното съставяне и изпълнение. Отдавна съжалявам, че баща ми не я замени с друга, съставена лично от него. Но така или иначе, въпреки всичките си недостатъци и грешки тя се превърна в „истинската карта“ и баща ми винаги я използваше като първооснова (при което не пропускаше случай да изтъкне слабите ѝ страни). Няколкото скици, които той нарисова лично и от които се ръководех, вече са историческа част от сътворяването на „Властелинът на Пръстените“. Поради това сметнах за най-уместно да запазя оригиналната си карта, тъй като тя поне представя с приемлива достоверност бащиния ми замисъл.

[1] Днес вече не се съмнявам, че водната площ, отбелязана в оригиналната карта като „Леден залив Форочел“, всъщност е само малка част от залива (наричан „огромен“ в приложение А към „Властелинът на Пръстените“), който се е простира далече на североизток — северният и западният бряг са оформени от големия нос Форочел, чийто безименен връх се появява върху оригиналната карта. В една от бащините ми скици северният бряг на Средната земя описва дълга дъга на изток-североизток, като най-северната точка се намира на около седемстотин мили над Карн Дум. ↑

[2] *Фородваин* се среща във „Властелинът на Пръстените“ само веднъж (в приложение А) при споменаването за древните обитатели на Северните земи, чиито потомци са Снежните хора от Форочел; но синдаринската дума *(г)ваит* се използва както за области, така и за тяхното население (за сравнение виж *Енедваит*) В една от скиците на баща ми *Фородваин* изрично се превежда като „Северна пустош“, а в друга — като „Северни земи“. ↑

ЧАСТ ПЪРВА
ПЪРВАТА ЕПОХА

I

ЗА ТУОР И НЕГОВОТО ПРИСТИГАНЕ В ГОНДОЛИН

Риан, съпругата на Хуор, живеела при Хадоровия род, ала когато до Дор-ломин стигнала мълвата за Нирнает Арноедиад, а още нямало вести за нейния съпруг, тя обезумяла от скръб и се залутала самотна из пущинака. Там щяла да загине, ако не ѝ се били притекли на помощ Сивите елфи. Защото едно тяхно племе обитавало планините на запад от Митримското езеро; натам я отвели и там родила син в края на Скръбната година. И рекла Риан на елфите:

— Нека го наречем Туор, понеже туй име избра баща му, преди войната да ни раздели. Моля ви от сърце, укрийте го и се грижете за него; защото предчувствам, че велико добро ще донесе това дете както за елфи, тъй и за хора. А аз тръгвам да диря съпруга си Хуор.

Жал обзела елфите; а един от тях на име Анаел, който единствен от цялото племе се бил завърнал подир Нирнает, рекъл на Риан:

— Уви, лейди, знайно е вече, че Хуор е загинал заедно с брат си Хурин; и според мен костите му лежат в огромната могила от мъртъвци, що орките струпаха насред бойното поле.

Щом чула туй, Риан станала и напуснала домовете на елфите, прекосила земите на Митрим, стигнала най-подир до Хауд-ен-Нденгин сред пустинята Анфауглит и легнала там, за да издъхне. А елфите наистина се погрижили за мъжката рожба на Хуор и малкият Туор израснал между тях; и бил той красив и златокос като бащиния си род, станал силен, снажен и храбър, а елфите го научили на толкоз умения и премъдрости, че не отстъпвал дори на Едаинските принцове от блажените времена, преди злото да дойде на север.

Ала с всяка отминала година животът на някогашните хитлумски обитатели — и елфи, и хора — ставал все по-опасен и тежък. Защото, както е казано другаде, Моргот нарушил дадената дума пред източните пришълци и им отказал тучните земи на Белерианд, за които копнеели, а вместо туй прокудил тия зли люде към Хитлум и там повелил да

живеят. Макар повече да не обичали Моргот, те продължавали да му служат от страх и ненавиждали елфите; презирали оцелелите от Хадоровия род (най-вече старци, жени и невръстни деца), потискали ги, взимали насила жените им, заграбвали земи и имоти, а юношите поробвали. Орките бродели на воля по ония земи, преследвали последните елфи из техните планински укрития и мнозина пленници откарвали на робски труд в мините под Ангбанд.

Тогаз Анаел отвел оредялото си племе към Андротските пещери и там живели сред опасности и несгоди додето Туор навършил шестнайсетата си година, та станал силен и умел в боя с топор и лък по обичая на Сивите елфи; и понеже пламтяло сърцето му от разказите за страданията на неговия народ, възжелал мъст срещу орките и пришълците. Но Анаел го възпрял.

— Усещам, че далече оттук е твоята съдба, сине Хуоров — рекъл той. — А тия земи не ще се изтръгнат от сянката Морготова, додето не рухне самият Тангородрим. Затуй решихме най-сетне да ги напуснем и да поемем към Юга; с нас ще дойдеш и ти.

— Но как да се изтръгнем от вражеската мрежа? — запитал Туор. — Мнозина сме и сигурно ще ни забележат.

— Не ще пресечем страната открито — казал Анаел — и ако съдбата ни се усмихне, ще стигнем до тайния път, наричан Анон-ин-Гелид, сиреч Нолдорската порта; защото именно онзи народ я е изградил в древните времена на Тургон.

Чувайки това име, Туор изтръпнал, без да знае защо; и взел да разпитва за Тургон.

— Той е син на Финголфин — рекъл Анаел — и днес всички го смятат за Върховен крал на Нолдорите подир гибелта на Фингон. Защото той още е жив и всява страх сред Морготовите слуги — успя да се спаси от пагубната сеч на Нирнает, докато баща ти Хуор и Хурин от Дор-ломин бранеха Сирионските проходи зад гърба му.

— Тогава ще тръгна да диря Тургон — отвърнал Туор, — защото той сигурно ще ми помогне в името на старата дружба.

— Невъзможно — възразил Анаел. — Укрита е неговата крепост от очите на елфи и люде, та дори ние не знаем где се намира. Сред Нолдорите може би някои знаят пътя натам, ала никому не биха го разкрили. И все пак ако желаеш да поговориш с тях, стори каквото ти

предлагам; защото в далечните южни заливи може да срещнеш странници от Потайното кралство.

Тъй елфите напуснали Андротските пещери и Туор тръгнал с тях. Ала враговете дебнели наоколо и скоро забелязали похода им; още преди да навлязат навътре в равнината, връхлетяла многобройна войска от орки и източни пришълци, та ги разпръснала надлъж и шир в падащия здрач. Но войнствен огън лумнал в сърцето на Туор и макар още да бил момче, не пожелал да побегне, а завъртял топора, както някога сторил баща му, и дълго се борил, съсичайки мнозина от нападателите; накрая обаче цялата сган се струпала върху него, та го пленили и отвели пред пришълеца Лорган. А този Лорган бил вожд на източните племена и претендирал за власт над Дор-ломин като Морготов васал; и взел Туор за свой роб. Горчив и тежък бил животът в неволя; защото Лорган с превелика наслада тормозел Туор като потомък на древни владетели и се мъчел да прекърши гордостта на Хадоровия род. Но Туор намерил в душата си мъдрост — търпеливо понасял всички несгоди и подигравки, дебнейки своя час; тъй подир време участта му поолекнала малко и поне не гладувал като мнозина други несретници сред робите на Лорган. Защото бил силен и сръчен, а Лорган хранил добитъка си добре, додето е млад и може да работи.

Но подир тригодишно робуване Туор най-сетне зърнал надежда за бягство. Вече бил израсъл почти напълно — по-едър и пъргав от който и да било сред източните пришълци; и когато веднъж го пратили заедно с други роби на работа из горите, той ненадейно се хвърлил върху стражите, съсякъл ги с брадвата и избягал към хълмовете. Напразно го преследвали с хрътки пришълците; защото всички кучета на Лорган му били приятели и колчем го срещнали, почвали да се умилкват, а сетне по негова заповед хуквали обратно към къщи. Тъй се завърнал най-сетне в Андротските пещери и заживял там самичък. Мрачен и без дружина, четири години се крил като разбойник по бащините си земи; а името му всявало страх, понеже често бродел надалеч и посичал всеки източен пришълец, когото срещнал. Тогаз обявили за главата му голяма награда; но дори с многоброен отряд не дръзвали да припарят до неговото убежище, тъй като се бояли от елфите, та дори и от пустите пещери, където били живели. Ала въпреки туй разказват, че пътешествията му не били за отмъщение; Туор неуморно дирел Нолдорскага порта, за която някога му разказал

Анаел. Не я намерил, защото не знаел къде да търси, а малобройните елфи, що още се скитали из планините, не били чували за нея.

Разбирал Туор, че ако и съдбата да го закриля, дните на всеки разбойник са преброени — кратки са те и без надежда. Пък и не желаел навеки да живее като дивак сред безлюдните хълмове, а сърцето му страстно жадувало за велики дела. В туй, казват, проличала мощта на Улмо. Защото той сбирал вести за всичко, що ставало из Белерианд и всеки поток, слизащ през Средната земя към Великото море, бил негов вестоносец, както в едната посока, тъй и в другата; а и все още съхранявал древната дружба с Кирдан и корабостроителите от устието на Сирион.^[1] А по онова време Улмо следял най-зорко съдбините на хората от Хадоровия род, понеже отдавна им бил отредил велики дела в премъдрите си замисли за подпомагане на Изгнаниците; и добре знаел за злочестините на Туор, тъй като Анаел и мнозина от неговото племе били успели да избягат от Дор-ломин и подир време стигнали до Кирдан.

Тъй се случило, че един ден в началото на годината (двайсет и третата след Нирнает) Туор седял до извора, що бликал край входа на неговата пещера; и гледал на запад към мъгливия залез. И изведнъж в сърцето му пламнало желание да стане и да върви, без да изчаква нито миг.

— Днес напускам тия сиви земи на мъртъвците от моя народ — провикнал се той — и тръгвам да диря съдбата си! Но накъде да поема? Дълго търсих Портата, а още не съм я открил.

Тогава взел в ръце арфата, що винаги носел със себе си, понеже бил надарен музикант, и без страх запял с ясен глас из пущинака стара елфическа песен за ободряване на сърцата. И както пеел, изворът край нозете му бликнал дважд по-буйно, та прелял и потокът се втурнал стремглаво надолу по каменистия хълм. Разбрал Туор, че туй е поличба, мигом се изправил на нозе и тръгнал подир водата. Тъй слязъл от високите Митримски хълмове и поел през северните равнини на Дор-ломин; а потокът все растял и Туор го следвал на запад, додето след три дни зърнал в далечината дългите сиви хребети на Еред Ломин, които по ония места се простирали на север и юг,

засланияйки недостъпното Западно крайбрежие. В нито едно свое пътешествие не бил стигал Туор до тези възвишения.

С приближаването към планините местността ставала все по-неравна и камениста, не след дълго почнала и да се изкачва под нозете му, а потокът навлязъл в дълбоко каменно русло. Но когато взел да се спуска здрачът на третия ден от похода, Туор стигнал до скална стена и в нея зеел отвор като сводеста арка; там изчезвал потокът. Отчаял се Туор, та промълвил:

— Значи всуе е била тая надежда! Поличбата от хълмовете ме доведе само до мрачна дупка наскре земята на враговете.

С натежало сърце седнал той между скалите по стръмния бряг на потока и не склопил очи през цялата черна и мразовита ноц; защото още бил месец Сулиме и нямало ни полъх от пролетта по ония северни земи, а хладните ветрове веели откъм Истока.

Ала когато първите бледи лъчи на изгряващото слънце заиграли из далечните мъгли над Митрим, Туор дочул гласове и като погледнал надолу, зърнал изумен как двама елфи газят през плитката вода; изкачили се те по изсечени в камъка стъпала, а Туор се изправил и ги повикал. Мигом измъкнали елфите лъскави мечове и налетели към него. Тогаз забелязал, че са с плащове сиви, ала ризници носят отдолу; и се зачудил, понеже с яркия плам в очите си били по-красиви, но и по-страшни от всички други елфи, що бил срещал преди. Гордо изчакал да наближат; ала щом видели, че е сам и не вдига оръжие, а ги приветства с елфически слова, двамата прибрали мечовете и му отвърнали любезно. И единият рекъл:

— Ние сме Гелмир и Арминас от народа на Финарфин. А ти не си ли от древните Едаини, що обитаваха тия места преди Нирнает? Не ще и дума, според мен трябва да си от рода на Хадор и Хурин; златото в косите ти те издава.

А Туор отговорил:

— Да, Туор се наричам, син Хуоров, внук на Галдор и правнук на Хадор; но сега най-сетне желая да напусна тая страна, гдето съм безроден и преследван като див звяр.

— Тогаз — рекъл Гелмир, — ако наистина си решил да избягаш и да намериш заливите на Юга, то нозете вече са те повели по правия

път.

— Тъй си мислех и аз — отвърнал Туор. — Защото последвах един внезапно избликнал извор от хълмовете до тукашното коварно русло. Ала сега не знам накъде да завия, след като водите изчезват в мрака.

— През мрак често се стига до светлината — рекъл Гелмир.

— И все пак, доколкото е възможно, човек предпочита да крачи под слънцето — възразил Туор. — Но щом сте от онзи народ, кажете ми, ако знаете, къде е Нолдорската порта. Отдавна я търся — още откакто ми спомена за нея моят осиновител Анаел от Сивите елфи.

Тогава елфите се разсмели и казали:

— Свърши се твоето дирене; защото ние току-що минахме през Портата. Ето я пред теб! — И посочили скалната арка, където навлизал потокът. — Ела! През мрака ще стигнеш до светлина. Ще насочим нозете ти по правия път, ала не можем да те придружим по-нататък; защото ни пращат с важна заръка към земите, които напуснахме.

— И не бой се — добавил Гелмир. — Величава съдба е изписана върху челото ти и тя ще те отведе далече от този край, та дори и далече от Средната земя, ако не ме лъже сърцето.

Тогава Туор последвал Нолдорите надолу по стъпалата и тримата нагазили в студената вода, та достигнали сянката отвъд каменната арка. А там Гелмир извадил една от ония лампи, с които се славели Нолдорите; защото те били сътворени още в древния Валинор и ни вода, ни буря можела да ги угаси, а щом се смъкнело покривалото им, блясвала ясна синкава светлина от пламък, пленен в кристала^[2]. Щом елфът я вдигнал над главата си, Туор различил, че оттук водата изведнъж се втурва надолу по гладък и полегат тунел, но покрай скалното русло са изсечени стъпала, слизаци към непрогледния мрак отвъд лъчите на лампата.

Когато стигнали до подножието на бързея, тримата се озовали под къртящ каменен свод, където водата с грохот падала отвисоко, а сетне минавала под втора арка и чезнела в нов тунел. Край водопада Нолдорите спрели и се сбогували с Туор.

— Сега трябва да се върнем и да бързаме по пътя си — рекъл Гелмир, — защото черни облаци са надвиснали над Белерианд и велики дела се задават.

— Нима е ударил час Тургон да излезе на бой? — запитал Туор.

При тия слова двамата елфи го изгледали с почуда.

— Туй са дела на Нолдорите, а не на синовете човешки — отвърнал Арминас. — Що знаеш ти за Тургон?

— Малко — рекъл Туор. — Знам само, че с помощта на баща ми се е спасил от Нирнает и че в потайната му твърдина още е жива надеждата на Нолдорите. Сам не разбирам защо, ала тръпне сърцето ми, колчем изрека неговото име. И ако зависеше от мен, бих предпочел него да диря, вместо да поема по този мрачен и страховит път. Освен ако туй е тайният път към Тургоновите чертози.

— Знае ли някой? — отвърнал елфът. — Скрити са както Тургоновите чертози, тъй и пътищата нататък. Не знам къде са, макар че отдавна ги търся. Ала дори и да знаех, не бих споделил нито с теб, нито с когото и да било сред човеците.

Но Гелмир добавил:

— И все пак съм чувал, че Властелинът на водите е благосклонен към твоя род. Ако той е решил да те отведе при Тургон, ще стигнеш там, накъдето и да се отправиш. Върви сега по пътя, който ти сочи бликналата вода, и не бой се! Не ще крачиш дълго из мрака. Сбогом! И не мисли, че срещата ни е била случайна; защото по тия земи все още много неща се случват по волята на Обитателя на дълбините. *Анар калува тиелианна!*^[3]

С тия думи Нолдорите се обърнаха и поели обратно нагоре по дългото стълбище; а Туор стоял неподвижно, додето светлината на тяхната лампа изчезнала и той останал самичък сред непрогледния мрак и грохота на водопада. Сетне сбрал цялата си храброст, опрял лява ръка о каменната стена и поел пипнешком напред — изпървом бавно, ала след туй все по-бързо, защото постепенно привикнал с мрака и не срещал никакви препятствия. Сторило му се, че вървял тъй безкрайно дълго, гнетяла го умора, а не желал да почива сред чернотата на тунела, но ето че най-сетне зърнал нейде далече напред светлинка; и като забързал напред, излязъл сред тесен процеп между високи скали, където пътят продължавал покрай буйния поток под лъчите на златния залез. Защото Туор бил попаднат в дълбока клисура с високи отвесни стени, водеща право на запад; от безоблачното небе пред него залязващото слънце огрявало клисурата и обливало скалите с огнени езици, а речните води блестели като злато, додето се пенели и разливали по искрящите камъни.

С надежда и радост продължил Туор през тая дълбока долина и скоро открил пътека покрай южната стена, където тесният бряг бил равен и песъчлив. А когато паднала нощ и от реката не се виждало почти нищо освен отразения звезден блясък в дълбоките вирове, той легнал да си почине; защото не изпитвал страх край тия води, в които бликала мощта на Улмо.

Призори продължил напред, без да бърза. Слънцето изгряло зад гърба му, сетне залязло пред него и там, където реката се пенела между канарите или внезапно политала в стръмни водопади, сутрин и вечер играели пъстроцветни дъги. Затуй нарекъл тази клисура Кирит Ниниах.

Тъй вървял бавно напред цели три дни, пиел от хладните води, ала не усещал потребност от храна, макар в реката да имало безброй риби, що блестели като злато и сребро, или пък пъстреели в множество цветове досущ като дъгите из пяната над тях. А на четвъртия ден руслото се разширило и бреговете му станали по-ниски и полегати; реката обаче задълбавала все по-надолу и ускорявала ход, понеже от двете ѝ страни се извисявали дълги хълмове и нови притоци се изливали към Кирит Ниниах в искрящи водопади. Дълго седял там Туор, загледан към въртопите из течението, и слушал безкрайния ромон на водите чак додето отново настанала нощ и по черните небесни друмища над него засияли прохладните бледи звезди. Тогава надигнал глас през шума на реката, плъзнал пръсти по струните на арфата и гласът му се слял с нежния звън, та отекнал от камъка и отразен многократно, полетял над нощните хълмове, за да изпълни тия пусти земи с човешка музика под звездите. Защото макар да не знаел, Туор бил стигнал до Кънтящите планини на Ламот около залива Дренгист. Там в древни времена бил слязъл на суша Феанор и гласовете на неговите бойци се били разлели над северните брегове като могъща гълчава преди първия изгрев на Луната.^[4]

Смаяно млъкнал Туор и песента бавно заглъхнала сред планините, додето настанала тишина. И сред тишината дочул от висините да долита странен крясък. Изпървом си рекъл: „Глас на призрак ще да е туй“, сетне решил: „Не, навярно самотно зверче се жалва из пущинака“; а като чул тоя звук още веднъж, помислил: „Сигурно писка сред мрака незнайна птица.“ Скръб безмерна усещал в

гласа, ала въпреки туй закопнял да го слуша и да върви подир него, без сам да знае накъде го зове.

На следващото утро чул същия глас над главата си и като погледнал нагоре, зърнал три могъщи бели птици да летят през клисурата срещу западния вятър и силните им криле засияли в лъчите на изгряващото слънце, докато минавали над него с печални крясъци. Тъй видял за пръв път морските чайки, приятелки на Телерите. Изправил се Туор да ги последва, но за да разбере накъде летят, първо се изкатерил по скалата отляво и когато застанал на върха, мощният западен вятър го облъхнал в лицето, та разпилял дългите му коси. С пълни гърди поел той свежия въздух и рекъл:

— Туй ободрява като глътка прохладно вино.

Ала не знаел, че вятърът иде право от Великото море.

Отново тръгнал Туор напред да дири чайките, ала вече вървял високо над реката; а стените на клисурата взели отново да се сближават и ето че стигнал до теснина, изпълнена с грохота на течаща вода. И като погледнал надолу, смаял се от онуй, що зърнал; бесен прилив прииждаше отдолу нагоре по теснината, та се сблъсквал с напора на реката и мощна вълна, увенчана с разпокъсана от вятъра пяна, се издигала като стена чак до върха на скалите. Сетне реката отстъпвала назад и вълната нахлувала с рев по нейното русло, заливайки цялата клисура с дълбоки води, из които тътнели като гръмотевици откъртени канари. Тъй писъкът на чайките спасил Туор от гибел сред прилива, който бил много висок по това време на годината, а бурният морски вятър му давал още по-страшна мощ.

Слисал се Туор от гнева на непознатата водна стихия, та завил в южна посока и не достигнал дългите брегове на залива Дренгист, а още няколко дни се лутал из гола и камениста местност; морски ветрове я облъхвали непрестанно и заради туй всички растения, било то треви или храсталаци, се скланяли накъм Изтока. Тъй Туор постепенно навлязъл в Невраст, где някога бил живял Тургон; и накрая изневиделица (понеже скалните зъбери по морския бряг били повисоки от склоновете зад гърба му) достигнал черните канари по края на Средната земя и зърнал Великото море, безбрежния Белегаер. А в този час слънцето потъвало отвъд пределите на света като огромно

пожарище; стоял Туор сам-самичък върху канарата с прострени напред ръце и в сърцето му бликал неудържим копнеж. Казват, че той пръв от синовете човешки достигнал Великото море и никой освен Елдарите не е изпитвал тъй силно копнежа по необятната шир.

Дълги дни останал Туор в Невраст и харесал ония земи, понеже планините ги пазели откъм север и изток, а близостта на морето ги дарявала с по-мек и топъл климат от хитлумските равнини. Отдавна бил свикнал да живее като самотен ловец из пущинака, тъй че не страдал от липса на храна; пролетта се разпуквала из Невраст и наоколо безспирно се леели гласовете на птици — както ония, що обитавали в безчетно множество по морските брегове, тъй и ятата от мочурищата из низините около Линаевен; ала безлюдно било по онова време, та ни елф, ни човек нарушавал с вик или песен покоя на равнината.

Стигнал Туор чак до голямото езеро, ала водите били недостъпни поради мочурищата и тръстиковите гъсталаци, що ги обграждали отвсякъде; затуй скоро им обърнал гръб и се върнал към бреговете, понеже Морето го влечало тъй силно, че не желаел да остава задълго там, где не се чувал шумът на прибоя. И по крайбрежието открил най-напред следи от древни обиталища на Нолдорите. Защото сред високите, изваяни от морето канари на юг от Дренгист имало множество закътани заливчета с бели пясъчни плажове между лъскави черни скали и Туор неведнъж забелязвал, че в камъка са изсечени стъпала; а край вълните намирал полуразрушени пристани от грамадни каменни блокове, до които някога били хвърляли котва елфическите кораби. Дълго се задържал по ония места и гледал вечно променливото море, докато наоколо бавно отминавала пролетта, подир нея се търкулнало и лятото, здрач паднал над Белерианд и приближила съдбовната есен за Нарготронд.

А птиците може би усещали отдалече идващата свирепа зима^[5]; ония от тях, що отлитат на юг, взели да се събират по-рано от друг път, а другите, що вият гнезда на север, почнали да се връщат в Невраст. И един ден, както седял на брега, Туор чул шум и свистене на мощни криле, а като повдигнал глава, видял как клин от седем бели лебеда се

носи бързо на юг. Ала щом стигнали над него, те описали кръг, после внезапно слезли надолу и с мощен плясък кацнали сред вълните.

Обичал Туор тези птици, които познавал от мъгливите езера на Митрим; а освен туй лебедът бил символ на Анаел и неговия народ. Станал тогава да ги поздрави и се провикнал към тях с радост и почуда, защото никога не бил виждал тъй едри и величави птици; ала те плеснали с криле и надали дрезгави крясъци, сякаш му били сърдити и искали да го прогонят от бреговете. Сетне шумно литнали над водата и профучали покрай главата му, та напорът на мощните им криле го облъхнал като бурен вятър; и в широк кръг се издигнали нагоре из въздуха, а сетне отминали на юг.

Товага Туор извикал:

— Ето още една поличба, че предълго съм се забавил по тия места.

Изкатерил се тутакси върху канарата и оттам съзрял как лебедите крѣжат из висинето; но щом трѣгнал на юг да ги последва, те бързо отлетели.

Цели седем дни вървял Туор на юг покрай вълните и всяка сутрин призори го събуждал плясък на криле откъм небето, а през деня лебедите отлитали надалеч, та трябвало да ги догонва. А скалите наоколо ставали все по-ниски и върховете им се покривали с дебел слой плодородна почва; на изток се появили гори, нагиздени в жълта есенна премяна. Но отпред се приближавала мощна верига от хълмове, които преграждали пътя му и отивали на запад, за да се слоят с подножието на могъщ връх — мрачна кула с шлем от облаци, стъпила върху яка гранитна основа над зеления плащ на равнините, навлизащи далече навътре в морето.

Тия сиви хълмове били всъщност западните предпланини на Еред Ветрин по северната граница на Белерианд, а над тях се издигал връх Тарас, най-западният по онези земи, чиято беловласа глава моряците съзирали отдалеч, щом наближавали към простосмъртните брегове. През отдавна отминали дни под неговите стръмни склонове бил живял Тургон сред чертозите на Винямар, най-древното каменно творение на Елдарите в тая изгнаническа страна. Запустял, ала запазен, все още се извисявал дворецът върху обширни тераси,

гледащи към морето. Вековете не го сломили, а Морготовите слуги минали покрай него, без да усетят; ала дъжд, вятър и слани набраздили стените му, а по зидовете и каменните плочи на покривите израснали буйни гъсталаци от бледозелени треви, що черпели влага от соления морски въздух и се вкопчвали във всяка пукнатина.

Най-сетне Туор стигнал до останките на запустял път, минал по него между високи могили и килнати каменни колони, а когато денят взел да гасне, отпред се появил древният чертог с просторни, високи зали. Нямало в сенките нито следа от зло или заплаха, но го обзело страхопочитание, като си помислил за ония, що някога обитавали там, а сетне заминали незнайно накъде — горделивия и безсмъртен, ала обречен народ на задморските странници. И досущ като тях отправил взор към безкрая отвъд блясъка на нестихващите вълни. После се обърнал и видял, че лебедите са кацнали върху най-високата тераса и чакат пред западните двери на чертога; размахвали криле и му се сторило, че го канят да влезе. Тогава Туор се изкачил по широкото стълбище, гъсто обрасло с диви цветя и треви, минал под могъщата арка и навлязъл в сенките на Тургоновия дом; и накрая достигнал грамадна колонна зала. Колкото и величав да изглеждал чертогът отвън, дважд по-прекрасен и необятен му се сторил отвътре, та от трепетен възторг не смеел дори да разбуди ехо сред пустотата. Нищо не различавал сред полумрака, само в източния край зърнал трон върху висок подиум и се отправил на пръсти към него; ала стъпките му по древните плочи прокънтели като удари на съдбата и ехото се понесло далече напред из проходите между колоните.

А когато застанал в здрача пред величественния трон и видял, че целият е изсечен от камък и изписан със странни знаци, залязващото слънце се изравнило с един висок прозорец върху западния фронтон и светъл лъч паднал върху стената пред него, та хвърлил ярки отблясъци като от полиран метал. Видял тогава смаяният Туор, че на стената зад трона висят щит, ризница, шлем и ножница с дълъг меч. Ризницата блестяла, сякаш току-що изкована от самородно сребро, а слънчевият лъч я покривал със златни искрици. Ала странен му се сторил щитът по форма, понеже бил заострен и дълъг; и върху него на синьо поле

било изобразено бяло лебедово крило. Проговорил тогава Туор и гласът му дръзко отекнал под свода:

— Туй е поличба да взема тия доспехи, а заедно с тях и участта, що ми носят.^[6]

Взел щита и с изненада открил, че е далеч по-удобен и лек, отколкото изглеждал; защото се оказал изработен от дърво, ала изкусните елфически ковачи го били покрили с тънки, но здрави метални плочки, що пазели от гнилост и тлен.

Надянал тогава Туор блестящата ризница, сложил шлема върху главата си и препасал меча; черни били ножницата и поясът, украсени със сребърни закопчалки. Тъй излязъл въоръжен от Тургоновите чертози и застанал на сред терасите на Тарас под кървавото вечерно зарево. Нямащо кой да го види как се взира на запад, заблестял в сребристо и златно, та и сам не разбрал, че в този миг изглежда като някой от Западните Властелини или като баща на кралете човешки отвъд Морето, какъвто наистина му било отредено да бъде^[7]; ала щом взел тия оръжия, променил се Туор, син Хуоров, и сила велика пламнала в неговото сърце. И докато слизал надолу от портите, преклонили се лебедите пред него и всеки отскубнал по едно голямо перо от крилото си, та ги поднесли в дар, проточвайки ниско шии по каменните плочи пред нозете му; а той взел седемте пера и щом ги вдянал в гребена на шлема, тутакси литнали лебедите, устремили се на към север сред вечерното зарево и повече не ги видял.

Усетил Туор, че пак го влече морският бряг и слязъл по дълго стълбище към широкия бряг по северния край на нос Тарас; и слизайки, видял как слънцето бавно потъва в огромен черен облак, що бил изпълзъл иззад притъмняващото море; ставало студено и наоколо се надигал странен шепот, сякаш иде ла буря. А Туор стоял на брега и слънцето мъждукало като гаснещ огън, затулен от идващата небесна заплаха; и му се сторило, че огромна вълна надига снага в далечината и се задава към сушата, ала изумлението го удържало на място, та останал там неподвижен. Право към него идвала вълната, увенчана с мъгли и сенки. Ала щом приближила, внезапно подвила хребет и се разбила на дълги пенести струи; а там, където била преди малко,

останала да се тъмнее пред идващата буря нечия жива, безмерно висока и величава снага.

Преклонил се Туор смирено, понеже изпървом помислил, че вижда пред себе си могъщ владетел. Висока корона носел той, сякаш изваяна от сребро, и под нея падали дълги коси, що искрели като морска пяна сред здрача; а когато отметнал сивия плащ, що го обгръщал като мъгла, съзрял Туор, че е облечен с лъскава ризница, плътно прилепнала като люспите на огромна риба, и с тъмнозелена дреха, пръскаща проблясъци и искри от морски огън, докато крачел бавно срещу брега. Тъй Обитателят на Дълбините, когото Нолдорите наричат Улмо, Властелин на Водите, се явил пред Туор, син Хуоров от Хадоровия род, сред вълните край Винямар.

Не стъпил той на брега, а останал до колене във водата и оттам заговорил, ала тъй ярка била светлината в очите му и тъй мощно кънтял гласът, що идвал сякаш от корените на света, че обзет от страх, Туор се хвърлил ничком върху пясъка.

— Изправи се Туор, сине Хуоров! — рекъл Улмо. — Не бой се от моя гняв, макар че отдавна те виках, без да ме чуеш; а когато най-сетне потегли, дълго се бави по пътя насам. Още напролет трябваше да си тук; виж, вече иде лютата зима откъм земите на Врага. Знай, бързина е потребна днес и ще трябва да променя лекия път, що ти предвиждах. Защото съветите ми останаха неизслушани^[8], зло страховито се прокрадва към Сирионската долина и вражи войски вече стоят между теб и целта ти.

— А каква е целта ми, Владетелю? — запитал Туор.

— Онази, що сърцето ти дири открай време — отвърнал Улмо. — Да откриеш Тургон и да видиш потайния град. Защото вече си се облякъл като мой вестоносец с доспехите, що нявга повелих да ти приготвят. Ала сега ще трябва да минеш през сенки и смъртни заплахи. Наметни се затуй с този плащ и нито за миг не го разгръщай, преди да достигнеш края на пътя.

И Туор сякаш видял как Улмо разперва своята сива мантия, та замята крайчето върху него, а щом го покрило, то се превърнало в широк плащ, с който можел да се обвие от глава до пети.

— Тъй ще крачиш, обгърнат в моята сянка — рекъл Улмо. — Ала не губи време, защото тя не ще изтрае дълго сред земите на Анар и Мелкоровите огънове. Приемаш ли заръката?

— Приемам я, Владетелю — отвърнал Туор.

— Тогава ще вложи слова в устата ти, та да ги отнесеш на Тургон — рекъл Улмо. — Но най-напред ще те науча на много неща, що ни простосмъртен човек не е чувал до днес, ни дори и най-могъщите между Елдарите.

И заговорил Улмо за Валинор и неговото помръкване, за бягството на Нолдорите, за Прокобата на Мандос и укриването на Блаженото царство.

— Ала виж! — добавил той. — В ризницата на Прокобата (както я наричат земните чеда) винаги има слаба брънка, а в стените ѝ се намира пролука — чак до самия завършек, който вие наричате Край. Затова додето ме има, глас потаен ще носи съвети и светлина ще сияе там, где е отредено мрак да царува. И макар в дните на мрака да изглежда, че отхвърлям волята на своите братя, Западните Властелини, туй всъщност е моята длъжност сред тях, отредена ми още преди Светът да съществува. Ала Прокобата е могъща и сянката на Врага се разраства; а аз губя сили капка по капка, та вече в Средната земя не съм нищо друго, освен потаен шепот. Пресъхват водите, устремени към Запада, а в изворите им блика отрова и властта ми отстъпва от земната твърд; слепи и глухи са елфи и люде за мен поради могъществото Мелкорово. А Прокобата на Мандос вече е устремена към своя завършек, за да рухнат всички творения на Нолдорите и надеждите им да се разсипят в праха. Едничка надежда остава — онази, що не чакат и не се готвят за нея. И тая надежда е в теб; защото тъй съм избрал.

— Та нима не ще се възправи Тургон срещу Моргот, както вярват всички Елдари? — запитал Туор. — И що очакваш от мене, Владетелю, ако ида сега при Тургон? Вярно, готов съм да тръгна по бащиния си път и да заста на до краля в тежък час, ала не ще помогне кой знае колко един простосмъртен сред мнозината храбри бойци от Върховния народ на Запада.

— Щом съм решил теб да пратя, сине Хуоров, то недей да се съмняваш, че има защо, ако и да носиш един-единствен меч. За вечни времена ще запомнят елфите доблестта на Едаините и ще се питат с почуда отде взимат храброст да жертват тъй охотно живота си, който е толкоз кратък на тая земя. Ала не само заради твоята доблест те

пращам, а искам да отнесеш на света надежда, що сам не подозираш, и да разпалиш светлина, която ще разсече мрака.

Докато говорел Улмо тия слова, далечният шепот на бурята прераснал в мощен рев, налетял вятър и небето почерняло; а плащът на Властелина се развял като облак.

— Върни сега — рекъл Улмо, — та да не те погълне Морето. Защото Осе се подчинява на Мандос и гняв го е обзел заради Прокобата.

— Да бъде волята ти — отвърнал Туор. — Но ако избегна Прокобата, какви слова да предам на Тургон?

— Ако стигнеш при него — казал Улмо, — то словата сами ще изникнат в ума ти и устата ти ще изрече каквото желая. Говори и не бой се! Подир туй постъпи както повелява доблестта в сърцето ти. Не се разделяй с плаща, защото той ще те пази. А от гневната стихия на Осе ще ти изпратя спътник, та да те води напред — да, с теб ще крачи последният моряк от последния кораб, заминал да дири далечния Запад чак додето изгрее Звездата. Тръгвай сега към сушата!

Сетне отекнал гръм и мълния лумнала над морето; и Туор зърнал Улмо да се възправя напред вълните като сребърна кула, обляна във вихрен пламък. Викнал тогава сред воя на вятъра:

— Тръгвам, Владетелю! Ала сърцето ми вечно ще копнее за Морето.

А Улмо надигнал огромен рог и с дъха си изтръгнал от него могъща песен, пред която воят на вятъра бил като тих полъх над спокойно планинско езеро. И щом я чул Туор, усетил как го обгръща и цял го изпълва, та бреговете на Средната земя сякаш изчезнали и съзрял във величаво видение всички води на света — от тънките струйки дълбоко в земята до далечните устия на реките, от плажовите и заливите до необятните простори. Видял как бушува Великото море, изпълнено със странни създания чак до здрачните дълбини, където сред вечен мрак кълтят гласове, носещи ужас за простосмъртните. С вездесъщия взор на Валарите зърнал безбрежната шир да лежи неподвижна под златното око на Анар, да искри под виторогата Луна или да се разбива на гневни грамади срещу Сенчестите острови^[9], а нейде още по-далече, отвъд безброй левги и почти недостъпна за окото, видял огромна планина, що се издигала като облак до невъобразими висоти, а в подножието ѝ блестели дългите вълни на

прибоя. И докато се напрягал да чуе звука на тия далечни вълни и да различи по-ясно вълшебната светлина, песента изведнъж секнала и той останал да стои под грохота на бурята, а разклонена мълния раздрала небесата над него. Изчезнал бил Улмо, а морето бушувало и бесните вълни на Осе препускали срещу скалните стени на Невраст.

Побягнал Туор от морската ярост и едва смогнал да се изкатери до високите тераси; защото вятърът го блъскал към канарите с такава сила, че щом се добрал догоре, рухнал на колене. Подирил тогава убежище в празните, мрачни зали и цяла нощ седял върху каменния трон на Тургон. Дивият напор на бурята разтърсвал дори колоните и на Туор му се струвало, че вихърът е изпълнен със стенания и безумни крясъци. Ала понеже бил уморен, от време на време заспивал и в съня си срещал множество видения, от които в паметта му се съхранило само едно: остров видял с висока планина по средата, а зад нея слънцето вече залязвало и сенки плъзвали из небето; но над острова греела самотна и ярка звезда.

След това видение Туор се унесъл в дълбока дрямка, а додето се разсъмне, бурята вече била отминала, влачейки черните облаци към далечния Изток. Най-сетне той се събудил в сивия предутринен здрач, станал от високия трон и както вървял през сумрачната зала, видял, че я изпълват безброй морски птици, подгонени от стихията; и излязъл навън, докато далече на запад звездите бледнеели пред идващия ден. Тогава съзрял, че през нощта могъщи вълни били навлезли далече навътре в сушата, надхвърляйки с гребените си най-високите канари, та дори терасите пред чертога били осеяни с купища водорасли. Слязъл Туор до най-ниската тераса и като погледнал надолу, видял сред отломките и камъните в нейното подножие да се подпира на стената един елф, наметнат с подгизнал сив плащ. Безмълвен бил той и се взираше над опустошения бряг към дългите хребети на вълните. Покой царувал наоколо и не се чувал друг звук освен грохота на прибоя.

Както стоял и гледал безмълвната сива фигура, Туор изведнъж си припомнил словата на Улмо, та едно непознато име самичко дошло на устните му и се провикнал:

— Добре дошъл, Воронве! Чаках те.^[10]

Извърнал се тогава елфът, вдигнал глава и като срещнал пронизващия поглед на морскосивите му очи, Туор разбрал, че е от

благородното племе на Нолдорите. Но страх и изумление проличали в погледа, щом съзрял Туор да се извисява на стената над него, загърнат в плащ като сянка, изпод която прозирала искрящата елфическа ризница върху гърдите му.

Миг стояли така и всеки от тях се мъчел да разчете лицето на другия, а сетне елфът станал и ниско се преклонил пред нозете на Туор.

— Кой си ти, владетелю? — запитал той. — Дълго се борих с безмилостното море. Каж ми, станало ли е нещо велико, откакто напуснах сушата? Рухна ли Сянката? Излезе ли на бой Потайният народ?

— Не — отвърнал Туор. — Сянката приижда, а Потайните още се крият.

Дълго мълчал Воронве, без да го изпуска от поглед.

— Но кой си ти? — запитал отново. — Преди дълги години напусна моят народ тия места и оттогава никой не се е заселвал тук. Сега усещам, че въпреки одеждите не си от тях, както помислих изпървом, а от рода човешки.

— Тъй е — рекъл Туор. — А ти не си ли последният моряк от последния кораб, що потеглил към Запада от Заливите на Кирдан?

— Да — отговорил елфът. — Аз съм Воронве, син на Аранве. Ала не разбирам откъде знаеш името и участта ми.

— Знам ги, защото снощи говорих с Владетеля на Водите — отвърнал Туор — и той каза, че ще те спаси от гнева на Осе и ще те прати насам, за да ми бъдеш водач.

Провикнал се тогава Воронве със страх и трепет:

— Разговарял си с Всемогъщия Улмо? Виждам, велика е твоята доблест и славна съдба те очаква! Но накъде да те вода, владетелю? Защото сигурно си крал сред людете и мнозина очакват твоето слово.

— Не, беглец от робство съм аз — рекъл Туор — и самотен изгнаник сред пущинака. Но имам вест за Тургон, владетеля на Потайното кралство. Знаеш ли по кой път да го открия?

— В днешните мрачни дни мнозина станаха роби и изгнаници, макар да имат славно потекло — отвърнал Воронве. — За мен си владетел човешки по право. Но и да беше най-знатен сред своя народ, пак не би имал право да дириш Тургон и напразно ще хабиш сили. Дори да те отведа пред самите му порти, не ще можеш да влезеш.

— За друго не моля, освен да ме отведеш до тия порти — рекъл Туор. — Там Прокобата ще се пребори със Замисъла на Улмо. Ако ли Тургон не ме приеме, свършена ще е моята задача и Прокобата ще надделее. А колкото до правото ми да диря Тургон, знай, че аз съм Туор, син на Хуор и сродник на Хурин — имена, които Тургон не ще забрави. Освен туй го диря по повеля на Улмо. Нима е забравил Тургон за онзи, що му каза някога: *Помни, че последната надежда на Нолдорите идва откъм Морето!* И още: *Когато заплахата наближи, от Невраст ще дойде пратеник да те предупреди.*^[11] Аз съм онзи, който трябва да дойде, и затуй облякох доспехите, що някога са ми приготвили.

Сам се смаял Туор, като чул какво изрича, понеже дотогава не знаел словата, с които Улмо изпроводил Тургон от Невраст, както впрочем не ги знаел и никой друг освен Потайния народ. А дважд повече се смаял Воронве; но само извърнал глава и с въздишка погледнал Морето.

— Уви! — промълвил той. — Не исках да се завръщам натам. И сред морската шир неведнъж съм се заричал, ако някога стъпя на суша, да заживея в покой далече от Сянката на Севера — при Кирдан край Заливите, или може би сред прекрасните поля на Нан-татрен, где пролетта е по-сладка и от сърдечен копнеж. Но ако злото се е разраснало, додето странствах по вълните, и приближава сетният час, значи трябва да бъда при своя народ. — Обърнал се пак към Туор и рекъл: — Ще те отведе до потайните порти; защото само безумец би оспорил заръката на Улмо.

— Щом е тъй, тръгваме заедно, както той повелява — казал Туор. — Но недей да скърбиш, Воронве! Чуй, от дън душа ти вещая, че дълъг път ще те отведе надалече от Сянката и надеждата ти ще се завърне към Морето.^[12]

— И твоята също — рекъл Воронве. — Ала сега трябва да му обърнем гръб и да побързаме.

— Да — съгласил се Туор. — Но накъде ще ме поведеш и колко дълъг е пътят? Не трябва ли първо да се замислим как ще вървим из пущинака и ако целта е далече, как ще преживеем зимата без подслон и стряха?

Ала Воронве не пожелал да разкрие нищо за пътя.

— Ти познаваш силата на синовете човешки — рекъл той. — Колкото до мен, аз съм от Нолдорите; дълъг трябва да е гладът и люта зимата, та да погубят сродника на ония, що прекосиха Пукащите ледове. Мислиш ли, че иначе бихме могли да се борим безброй дни със солената морска пустиня? И не си ли чувал за пътния хляб на елфите? Още нося онова, що всички моряци пазят до последния миг. — И той показал под плаща си запечатана кесия, прикрепена към пояса му. — Нито вода, нито буря може да му навреди, додето печатът е здрав. Ала трябва да го съхраним за най-тежък час; а не се съмнявам, че като изгнаник и ловец ще съумееш да намираш друга прехрана поне докато настане зима.

— Може би — отвърнал Туор. — Ала не всички земи са безопасни за лов, макар че дивечът е по-изобилен от когато и да било. А освен туй ловците пътуват по-бавно.

След това Туор и Воронве се приготвили за тръгване. Освен доспехите от тронната зала Туор взел и малкия си ловджийски лък; а копие то си, върху което било изписано името му с елфически руни от Севера, закачил на стената, за да се знае кой е минал оттам. Воронве нямал други оръжия освен един къс меч.

Преди да е напреднал денят, двамата напуснали някогашния чертог на Тургон и Воронве повел Туор да пресекат дългия нос западно от стръмните склонове на Тарас. Там някога минавал пътят от Невраст за Бритомбар, ала сега от него оставала само зелена пътека между древни обрасли могили. Тъй стигнали до Белерианд и северните области на Фалас; и като завили на изток, намерили укритие под мрачните склонове на Еред Ветрин, където легнали да отпочинат, додето настанал здрач. Защото макар че още било далече до древните обиталища на Фалатримите, Бритомбар и Егларест, сега по тия места живеели орки и цялата област гъмжала от съгледвачи на Моргот — боял се той от корабите на Кирдан, що понякога идвали да нападат бреговете и да се срещат с бойни отряди, дошли от Нарготронд.

Дълго разговаряли Туор и Воронве, докато седели, загърнати в плащовете си като безплътни сенки под хълмовете. И Туор разпитвал най-вече за Тургон, ала Воронве не желаел да говори за тия неща и

вместо туй разказвал за селищата на остров Балар и за Лисгард — тръстиковата страна край устието на Сирион.

— Множат се там редиците на Нолдорите — рекъл той, — понеже все повече елфи от различни племена бягат нататък, изплашени от Моргот или изтощени от битки. Но аз доброволно напуснах своя народ. Защото едва след Браголах и разкъсването на Обсадата около Ангбанд се загнезди в сърцето на Тургон съмнение, че Моргот може да се окаже прекалено могъщ. През онази година той за пръв път изпрати свои бойци да излязат през скритата порта — само малцина, натоварени с тайна задача. Слязоха те по Сирион до бреговете край устието и там изградиха кораби. Но не постигнаха нищо, освен че се добраха до големия Баларски остров и построиха самотни селища, далеч от властта на Моргот. Защото Нолдорите не са надарени с умението да строят кораби, що биха устояли задълго в борбата срещу вълните на Белегаер Велики.^[13] Ала по-късно Тургон чу за нашествието във Фалас и за разрухата на древните пристанища на Корабостроителите, що сега са пред нас; и когато узна, че Кирдан е спасил остатъците от своя народ и отплавал на юг към Баларския залив, тогава отново изпрати вестоносци. Не чак толкоз отдавна бе туй, и все пак в спомените изглежда като най-дългата част от живота ми. Защото съм млад на години, та бях избран сред кралските пратеници. Роден съм тук, в Средната земя. Майка ми произхождаше от Сивите елфи, що живеят във Фалас, и беше сродница на самия Кирдан — през първите години на Тургоновото царуване племената в Невраст не са били тъй разделени, както днес — и от нейния народ съм наследил моряшко сърце. Затова станах един от избраниците, тъй като целта ни бе да потърсим помощ от Кирдан Корабостроителя, та поне един от нас да стигне до Западните Властелини с послание и молба за помощ, преди всичко да бъде загубено. Но се забавих по пътя. Защото дотогава не познавах много от областите на Средната земя, а тъкмо напролет пристигнахме в Нан-татрен. Омайно красива е тая страна, Туор, както сам ще откриеш, ако някога нозете те поведат надолу по южните пътища край Сирион. Там всеки може да се изцели от копнежа по морето, освен ако самата Съдба е повелила друго. Улмо там е само покорен слуга на Явана и земята ражда същинска съкровищница от прекрасни творения, що сърцето дори не може да си представи сред суровите хълмове на Севера. На онова място Нарог се влива в Сирион

и водите им вече не бързат, а текат величаво и бавно сред пищни ливади; а около сияйната река перуниките са като разцъфнала гора и тревата е обсипана с цветя като безценни камъни, като камбанки, като червено-златисти пламъци, като купища пъстри звезди сред зелен небосвод. Ала най-прекрасни от всичко са върбите на Нан-татрен, бледозелени или сребристи под гальовния вятър, а шепотът на безбройните им листа е като магическа песен — ден и нощ отлитаха незабелязани, докато стоях и ги слушах, нагазил до колене в тревата. Омаян бях там, та забравих Морето в сърцето си. Бродех и давах имена на непознати цветя или лежах, унесен в сладка дрямка сред птичите песни и бръмченето на пчели и мушици; и до днес бих живял там блажено, забравяйки за рода си, за корабите на Телерите и мечовете на Нолдорите, ала съдбата ми повели друго. Или може би тъй бе решил сам Повелителя на Водите; защото силна е неговата власт по ония земи. Хрумна ми един ден да изплета сал от върбови клонки и да плавам по лъчезарната гръд на Сирион; сторих го и така свърши всичко. Защото както бях наред реката, налетя внезапен вихър и ме понесе надолу към Морето. Тъй стигнах при Кирдан последен от вестоносците; и от седемте кораба, що строеше по молба на Тургон, само един още не беше завършен. Всички други отплаваха към Запада и вече не се завърнаха, нито пък чухме вест за тях. Ала соленият морски въздух отново разбуди в гърдите ми копнежа на майчиния род, та горещо обикнах вълните и учех моряшките умения тъй бързо, сякаш просто ги преоткривах в ума си. А когато последният и най-могъщ от корабите бе готов за път, аз жадувах да тръгна с него и си казвах: „Ако са верни словата на Нолдорите, то далече на запад има ливади, пред които Върбовата страна бледнее. Там царува вечна, негаснеща пролет. И може би аз, Воронве, ще успея да стигна до ония земи. А дори и да не успея, по-добре да се скитам из морската шир, отколкото под Сянката на Севера.“ И не се боях от нищо, защото няма на света води, що биха потопили кораб, построен от Телерите. Но Великото море е страховито, сине Хуоров; и мрази то Нолдорите, защото тегне над него Прокобата на Валарите. Има там неща по-страшни, отколкото да потънеш в бездната и да загинеш — има ненавист, самота и безумие; ужас от вятър, бури, безмълвие и сенки, сред които чезнат сетни надежди и всеки живот угасва. По зловещи и странни брегове се плискат вълните, а пътят минава край безброй острови, натежали от

страх и заплахи. Не ще помрача сърцето ти, сине на Средната земя, с разказ за седемгодишните си страдания из Великото море, докато плавах от Севера чак до далечния Юг, без да достигна Запада. Защото Западът е затворен за нас. Най-сетне, изтощени от черно отчаяние и смъртна умора, ние възвихме назад и побягнахме от съдбата, що тъй дълго ни бе щадила, само за да удари дважд по-жестоко. Защото в мига, когато съзряхме връх на хоризонта и се провикнах: „Вижте! Ето Тарас и земите на моето детство“, вятърът се надигна и заприиждаха откъм Запада тежки буреносни облаци. Сетне вълните ни подгониха като живи твари, изпълнени с люта злоба, а отгоре удариха мълнии; и когато разбитият кораб се превърна в безполезна черупка, морето налетя с дива ярост. Но както виждаш, аз бях пощаден; защото си припомням, че една вълна налетя по-могъща, ала и по-спокойна от другите, та ме обгърна и вдигна от кораба и ме понесе върху плещите си чак до брега, а там ме остави на сушата и се оттегли назад през канарите като огромен водопад. Замаян от бурята, останах да седя неподвижно, додето пристигна ти. Още ме мъчи страх и горчиво скърбя за изгубените приятели, с които тъй дълго пътувахме надалеч от простосмъртните земи. — Воронве въздъхнал, после продължил тихичко, сякаш сам си говорел: — Ала безмерно ярки бяха звездите там, до края на света, когато от време на време се разкъсваха мрачните облаци по западния небосвод. И не знам дали виждахме само облаци чак докъдето поглед стига, или, както твърдыха някои, съзирахме и планините Пелори над изгубените плажове на нашия древен дом. Далече, безкрайно далече са те и не вярвам някой от тукашните земи да ги зърне отново.

После Воронве замлъкнал; падала нощ и в небето засияли бели, студени звезди.

Не след дълго Туор и Воронве станали, обърнали гръб на морето и поели по дългия път през мрака; малко може да се разкаже за това пътешествие, понеже сянката на Улмо закриляла Туор, та никой не ги забелязал, докато вървели от залез до изгрев през гори, камънаци, ливади и мочурища. Но въпреки туй двамата крачели боязливо — далеч от пътищата на елфи и люде, а още по-далеч от нощните ловци на Моргот, що умеели да виждат и в тъмнината. Воронве избирал

пътеките, а Туор послушно го следвал. Не задавал излишни въпроси, но забелязал, че вървят все на изток покрай високите планини, без да се отклоняват на юг — и това го учудило, понеже вярвал, както вярвали почти всички елфи и хора, че Тургон живее далеч от сраженията на Севера.

Бавно напредвали те през тъмата и здрача сред пущинак и безпътица, а лютата зима се задавала неумолимо откъм Морготовото царство. Даже на завет под хълмовете вятърът бил мразовит и свиреп, а скоро снегът се натрупал на преспи по възвишенията, виелици налетели през проходите и засипали гората Нуат още преди да опадат докрай съсухрените ѝ листа.^[14] Затуй макар да били тръгнали още преди средата на месец Наркуелие, лютите слани на Хисиме ги заварили край изворите на Нарог.

Там спрели в сивия утринен здрач след една изтощителна нощ; и Воронве отчаяно се огледал, обзет от скръб и страх. Някога по тия места блестяло прекрасното Ивринско езеро в огромно каменно ложе, изваяно от водите, а наоколо се гушела сред хълмовете гориста долина, ала сега виждал само осквернена пустош. Дърветата били изкоренени или опожарени; ръбовете на каменното ложе били разбити и водите на Иврин се разливали като безплодно мочурище из това опустошение. Сега цялата долина не била нищо друго освен хаос от замръзнали блата и дъх на тлен се носел като гнусна мъгла над земята.

— Уви! Нима злото е стигнало чак дотук? — провикнал се Воронве. — Някога тия места бяха далече от заплахите на Ангбанд; ала явно Моргот протяга пръсти все по-напред.

— Всичко е както ми каза Улмо — отвърнал Туор. — *В изворите блика отрова и властта ми отстъпва от водите на земната твърд.*

— Ала злобата тук — рекъл Воронве — е била по-могъща от тая на орките. Страх витае над това място. — И той дълго оглеждал бреговете на блатото, докато изведнъж спрял и пак се провикнал: — Да, страшна беда е дошла!

Размахал ръка към Туор и когато се приближил, Туор видял дълбока бразда, която се отдалечавала на юг, а от двете ѝ страни, ту размазани, ту отпечатани дълбоко и стегнати от сланата, личали отпечатъци от грамадни ноктести лапи.

— Гледай! — рекъл Воронве и лицето му било преbledняло от страх и ненавист. — Неотдавна тук е бил Великия червей на Ангбанд,

най-скверното от всички вражи изчадия! Закъсняла е вече нашата вест за Тургон. Трябва да бързаме.

Още преди да довърши, от гората долетял вик и двамата застинали неподвижно като сиви камъни. Вслушали се, но викът бил далечен и скръбен; сторило им се, че повтаря едно и също име, сякаш някой търсел изгубен приятел. И докато стояли, измежду дърветата излязъл висок мъж, цял облечен в черно и с дълъг меч в ръката; смаяли се, защото и острието на меча било черно, но по ръбовете искрял хладен пламък. Скръб била изписана по лицето му, а когато съзрял опустошеното езеро, той се провикнал печално:

— Иврин, Фаеливрин! Гвиндор и Белег! Тук някога се изцелих. Ала вече никога не ще отпия от влагата на покоя.

После бързо се отправил на север, сякаш бягал от потеря или трябвало час по-скоро да изпълни важна заръка, и двамата още дълго го чували да крещи: *Фаеливрин, Финдуилас!* чак додето гласът му заглъхнал из горските дебри.^[15] Но не знаели, че Нарготронд вече е паднал и че този мъж е Турин, син Хуринов, наричан още Черния меч. Тъй само за един-единствен миг през целия им живот се кръстосали пътищата на двамата сродници Турин и Туор.

Когато Черния меч отминал, Туор и Воронве продължили още малко напред, макар че вече бил настанал ден; защото ги мъчел споменът за скръбта на непознатия, а гледката на оскверненото езеро им се струвала непоносима. Но не след дълго потърсили укрытие, понеже над цялата местност тегнело предчувствие за беда. Сънят им бил кратък и неспокоен; подир пладне небето притъмняло и завалял сняг, а през нощта настанал свиреп мраз. От този ден нататък преспи и ледове сковали без милост земята, та се запомнило за векове как Лютата зима цели пет месеца държала Севера в плен. Жестоко страдали от студа двамата пътници и се бояли да не би снегът да разкрие следите им на дебнещите врагове или да пропаднат в коварно прикрита яма. Девет дни се борили с безпътищата все по-мъчително и бавно, а Воронве леко кривнал на север, та прекосили трите притока на Теиглин; след това пак завил, изоставяйки планинското подножие, и предпазливо продължил на изток, додето отминали Глитуи и стигнали до река Малдуин, която била замръзнала до дъно.^[16]

Тогава Туор рекъл на Воронве:

— Лют мраз настана и смъртта вече витае над мен, ако не и над теб.

Защото наистина ги грозяла гибел — отдавна не намирали никаква храна из пущинака и елфическият хляб бил на привършване; вече едва се държали на нозе от студ и умора.

— Уви, попаднали сме в капан между Прокобата на Валарите и Злобата на Врага — отвърнал Воронве. — Нима се спасих от морските бездни само за да легна мъртъв под снежен саван?

А Туор запитал:

— Колко път ни остава още? Най-сетне трябва да ми разкриеш тайната, Воронве. Право ли ме водиш и накъде точно? Защото ако трябва да напрегна сетни сили, бих искал да знам дали това ще помогне.

— Водих те право, доколкото позволяваха опасностите — отговорил Воронве. — Знай, че макар малцина да вярват в това, Тургон все още живее в най-северната област от земите на Елдарите. Вече приближаваме. Ала дори да летяхме направо като птиците, пак щяха да ни остават още много левги; тепърва ни предстои да пресечем Сирион, а за да стигнем дотам, навярно ще трябва да минем през страховити заплахи. Защото скоро ще наближим древния път, що някога водеше от Минас Тирит на крал Финрод до Нарготронд.^[17] Оттам минават слугите на Врага и там ще дебнат най-зорко.

— Мислех се за най-крепък сред хората — рекъл Туор — и неведнъж съм понасял негодите на суровата планинска зима; но тогава имах пещера и огън, а сега се съмнявам дали ще намеря сили да продължа изнурен и гладен в лютия мраз. Ала нека не губим надежда, додето още можем да крачим.

— Друг избор не ни и остава — рекъл Воронве, — освен да легнем тук и да подирим снежната гибел.

И през целия този ден двамата с мъка се тътрили напред, смятайки вражата заплаха за по-незначителна от сигурната смърт сред замръзвания пущинак; но колкото по-напред отивали, толкова по-малко ставал снегът, защото сега се спускали на юг към Сирионската долина и планините на Дор-ломин оставали далече зад тях. Сред падащия здрач най-сетне забелязали пътя в подножието на стръмен горист склон. Изведнъж дочули гласове и като надникнали

предпазливо измежду дърветата, зърнали долу червеникава светлина. Група орки били спрели на лагер наред пътя и се гушели около буен огън.

— *Гурт ан Гламхот!* — промърморил Туор.^[18] — Сега е време мечът да излезе изпод плаща. Готов съм да срещна гибелта заради този огън, а дори и месо от орки ще ми се види същинско пиршество.

— Не! — възразил Воронве. — Сега само плащът ще ни помогне. Трябва или да подминеш огъня, или да забравиш за Тургон. Тази банда не е самичка сред пущинака — не съзират ли простосмъртните ти очи други огънове на север и юг? Вдигнем ли врява, цяла армия ще налети срещу нас. Чуй ме, Туор! Законите на Потайното кралство забраняват да пристъпваш към скритите порти, ако те гонят врагове; и ни гибел, ни дори повелята на самия Улмо ще ме накара да наруша тази забрана. Разбунеш ли орките, тутакси ще те напусна.

— Нека живеят тогава — отвърнал Туор. — Но дано да доживея деня, когато не ще се налага да пълзя потайно край шепа орки като пребито псе.

— Идвай тогава! — рекъл Воронве. — Да не се бавим в излишни спорове, инак ще ни надушат. Следвай ме!

После той се промъкнал между дърветата на юг, по посока на вятъра, докато изминали половината път до следващия огън на орките. Там спрял и дълго се слушал.

— Не чувам движение по пътя — рекъл той, — но не знаем що може да се спотайва из сенките. — Отново се взрял към мрака, потръпнал и промърморил: — Зло се носи из въздуха. Уви! Натам е земята, която дирим, натам е и надеждата за живот, ала смъртта ни прегражда пътя.

— Смъртта е навсякъде — отвърнал Туор. — Но вече нямам сили да обикалям. Тук трябва да пресека, или да загина. Ще се уповавам в плаща на Улмо, а с края му ще прикрива и теб. Сега аз ставам водач!

С тия думи той се промъкнал досами пътя. После крепко прегърнал Воронве, загърнал го в диплите на сивия плащ на Властелина на Водите и прекрачил напред.

В нощта царувала тишина. Само студеният вятър въздишал, облъхвайки древния път. Сетне изведнъж и той замлъкнал. За миг Туор усетил някаква промяна из въздуха, сякаш злокобният полъх от Морготовите земи бил секнал за малко и лек ветреца откъм Запада донесъл неясен спомен за морето. Като понесена от вятъра сива мъгла двамата минали по каменния път и навлезли в горичката от източната му страна.

Изневиделица нейде съвсем наблизо отекнал див крясък и от покрайнините на пътя му отвърнали дрезгави викове. Пискливо засвирил рог, раздал се тропот на тичащи нозе. Но Туор продължавал напред. В плен бил научил достатъчно от езика на орките, за да разбере, че са ги чули и надушили, но не ги забелязват. Започвала потеря. Влачейки Воронве, той отчаяно се затътрил нагоре по стръмен склон, обрасъл с прецип и боровинки сред ниски брези и калини. Когато достигнали върха, двамата спрели, слушайки как долу орките крещат и с пукот газят из храсталака.

Наблизо имало канара, която се извисявала сред гъсталак от пирен и къпини, а под нея тъмнеела тясна дупка, каквато подгонен звяр би избрал, за да се спотаи в нея с надеждата да заблуди потерята или поне да опре гръб в скалата и да продаде скъпо живота си. Туор дръпнал Воронве към черната сянка и двамата легнали един до друг под сивия плащ, дишайки тежко като изтощени лисици. Не си казали нито дума; целите се били превърнали в слух.

Крясъците на потерята почнали да заглъхват; защото орките не смеели да навлязат дълбоко в горите и само обикаляли нагоре-надолу по пътя. Предпочитали да изтърват някой и друг беглец, отколкото да се сблъскат с разузнавачи или въоръжени противникови отряди; понеже Моргот бил разположил стража край пътя не заради Туор и Воронве (за които все още не знаел нищо), нито пък заради някой друг пришълец откъм Запада, а защото се боял, че Черния меч може да избяга и да освободи пленниците от Нарготронд, довеждайки помощ от Дориат.

Нощта отминавала и над пустите земи отново се възцарила зловеща тишина. Изтощен и безсилен, Туор дремел под плаща на Улмо; Воронве обаче бил пропъльзлял настрани и стоял безмълвен и неподвижен като камък, дебнейки в сенките със зоркия си елфически поглед. Призори той събудил спътника си и като подал глава навън,

Туор видял, че времето е поомекнало и черните облаци са се оттеглили. В кървавите лъчи на изгрева зърнал далече напред върховете на непознати планини, озарени от слънчевия блясък.

Тогавя Воронве тихо продумал:

— *Алае! Еред ен Ехориат, еред е-мбар нин!*^[19]

Защото знаел, че виждат Пръстеноните планини, що служели за крепостна стена на Тургоновото кралство. Долу от източната им страна в дълбока и сенчеста долина лежал прекрасният Сирион, възпят в безброй песни; а по-нататък, обгърнати в мъгла, сиви земи се изкачвали плавно от реката към стръмните хълмове в подножието на планините.

— Нататък е Димбар — рекъл Воронве. — Как ми се иска да бяхме там! Защото рядко дръзва вражески крак да стъпи по ония земи. Или поне тъй беше, докато мощта на Улмо още имаше власт над Сирион. Но сега може би всичко е променено^[20]... освен заплахите на реката — тя е дълбока и бърза, та дори за Елдар би било опасно да я пресече. Ала виждам, че съм те водил добре; ето там блести бродът Бритиах, а малко по-южно през реката минава и древният Източен път, що някога идваше чак от Тарас. Днес никой не дръзва да мине по него освен ако го тласка отчаянието — ни елф, ни човек или орк, понеже пътят води към Дунгортеб и страховитите земи между Горгорот и Пояса на Мелиан; и отдавна е запустял, та остава от него само неясна пътека сред бурени и трънаци.^[21]

Погледнал Туор накъдето му сочел Воронве и в далечината зърнал неясен проблясък като от водно огледало под мимолетните лъчи на изгрева; ала отвъд тъмнеели мрачни грамади, където величавият Бретилски лес се изкачвал към далечното плато. След малко двамата предпазливо се спуснали в долината, докато достигнали древния път, който слизал откъм кръстопътя в покрайнините на Бретил, където пресичал шосето за Нарготронд. Тогавя Туор видял, че са приближили Сирион. Тук стръмните брегове се раздалечавали и сред каменистата низина^[22] реката се разливала в широки плитчини, огласяни от ромона на бързото течение. Малко по-нататък водите отново се събирали, прорязвали си дълбоко корито към гората и чезнели в далечината сред гъста, непрогледна мъгла; защото макар Туор да не знаел, там били северните предели на Дориат, обгърнати в сянката отвъд Пояса на Мелиан.

Туор искал веднага да се втурне към брода, ала Воронве го удържал с думите:

— Не бива да преминаваме Бритиах посред бял ден, преди да сме сигурни, че не ни гони потеря.

— Трябва ли тогаз да седим тук и да гнием? — рекъл Туор. — Защото такава сигурност не ще имаме додето трае Морготовото царство. Ела! Нека да продължим напред под сянката на плаща на Улмо.

Воронве още се колебаел и погледнал през рамо на запад; но пътят зад тях бил безлюден и царувала тишина, нарушавана само от ромона на водите. Вдигнал глава и съзрял небето сиво и пусто, без нито една птица. После лицето му изведнъж грейнало от радост и той се провикнал:

— Добре! Враговете на Врага все още бдят над Бритиах. Орките не ще ни последват тук; под сянката на плаща можем да минем без колебания.

— Нещо ново ли видя? — запитал Туор.

— Слаб е взорът на простосмъртните люде! — рекъл Воронве. — Виждам Орлите от Крисаегрим и те идват насам. Вгледай се по-внимателно.

Тогава Туор се загледал; и скоро зърнал във висинето три могъщи птици с размахани криле да идват откъм облачните корони на далечните планини. Бавно слизали те, описвайки широки кръгове, сетне внезапно се спуснали като камъни над двамата пътници; но преди Воронве да ги извика, орлите стремително описали широк завои и полетели на север покрай реката.

— Сега да вървим — рекъл Воронве. — Ако е имало орки наблизко, вече са забили носове в земята и ще лежат чак докато орките отминат надалече.

Двамата бързо се спуснали по дългия склон и прекосили Бритиах, като тук-там минавали съвсем на сухо по купища речни камъчета и никъде не нагазили по-дълбоко от коляното. Водата била бистра и много студена, а на места ледена кора покривала плитчините там, където течението губело сила между камъните; ала никога, дори и през Лютата зима, когато паднал Нарготронд, смъртоносният дъх на Севера не успял да замрази докрай Сирион. ^[23]

Отвъд брода стигнали до овраг, оставен сякаш от пресъхнала река; изглеждало, че в древни времена го е издълбал мощен поток, идващ на юг откъм склоновете на Ехориат, за да се влее в Сирион сред каменистата низина на Бритиах.

— Не се надявах, ала най-сетне пристигаме! — извикал Воронве. — Гледай! Тук е устието на Сухата река и по нея трябва да тръгнем.^[24]

Навлезли в оврага, а той завивал на север, и понеже натам склоновете се извисявали, скоро отвесните му стени се издигнали тъй далече над главите на двамата пътници, че в здрача Туор се препъвал сред камъните по неравното дъно.

— Не е милостив този път — промълвил той — към грохнали от умора люде.

— И все пак това е единственият път към Тургон — отвърнал Воронве.

— Чудя се тогаз — рекъл Туор, — как тъй входът му стои открит и без охрана. Очаквах да видя величава порта с могъща стража.

— И нея ще видиш тепърва — рекъл Воронве. — Туй е само началото. Път го нарекох, ала за повече от триста години по него са минали само шепа доверени вестоносци и откакто дойде насам Потайният народ, Нолдорите хвърлят цялото си умение, за да го укроят. Открит бил, казваш? Щеше ли да го разпознаеш, ако нямаше водач от Потайното кралство? Или щеше да го сметнеш за дело на бури и потоци из пущинака? А забрави ли за Орлите, които видяхме? Те са от ятото на Торондор, що преди Моргот да бе станал прекомерно могъщ, виеше гнезда на връх Тангородрим, а след гибелта на Финголфин се пресели в Тургоновите планини.^[25] Те единствени освен Нолдорите знаят къде е Потайното кралство и пазят небето над него, макар че до ден-днешен нито един слуга на Врага не е посмял да лети насам; освен туй носят на краля вести за всяка жива твар наоколо. Ако бяхме орки, не се съмнявай, че вече щяхме да бъдем безмилостно заловени и хвърлени отвисоко върху острите зъбери.

— Не се съмнявам — рекъл Туор. — Но се чудя дали вестта за нашето идване няма да стигне до Тургон преди нас. И само ти можеш да кажеш дали ще е добра вест, или зла.

— Нито добра, нито зла — отвърнал Воронве. — Защото дори и да не ни чакат, не можем да минем през Охраняваната порта незабелязано; а стигнем ли дотам, стражата и сама ще разбере, че не

сме орки. Ала за да минем отвъд, това не е достатъчно. Защото ти още не подозираш, Туор, каква заплаха ни чака. Не ме упреквай за онова, що може да стане; и дано прояви своята мощ Властелинът на Водите! Защото само с тая надежда се съгласих да те водя, а ако тя не се сбъдне, гибелта ни ще е по-неминуема, отколкото сред ледения пущинак.

Но Туор отговорил:

— Не бързай да викаш злото. Гибелта сред пущинака е сигурна; а в смъртта пред портата още не вярвам въпреки всичките ти слова. Води ме напред.

Още дълго се влачили те по камънаците на Сухата река, додето накрая загубили сетни сили, а вечерта изпълнила с мрак дълбоката клисура; тогава се изкатерили по източния склон и излезли сред високите хълмове, струпани в подножието на планините. И като вдигнал глава, Туор видял, че тия планини не приличали на нито една от онези, що бил виждал дотогава; склоновете им били като отвесни стени, струпани една връз друга, та заприличвали на многоетажни крепостни кули. Но денят вече гаснел и сиви мъгли обгръщали земите наоколо, а над Сирионската долина падала сянка. Тогава Воронве го отвел до една плитка пещера, обърната към пустите стръмнини на Димбар и там се укрили да отпочинат; изяли последните трохи от запасите си и зъзнали от студ, но не успели да заспят въпреки умората. Тъй привечер на осемнайсетия ден от месец Хисиме, който бил трийсет и седмият ден на тяхното пътешествие, Туор и Воронве стигнали до непристъпните стени на Ехориат и прага на Тургон, а мощта на Улмо ги опазила както от Прокобата, така и от вражата злоба.

Когато първите сумрачни проблясъци на зората пробили мъглите над Димбар, двамата пак слезли в Сухата река и не след дълго клисурата завила на изток, лъкатушейки вече през самите планински склонове; право пред тях имало стръмен склон, обрасъл с непроходими трънаци, над който се издигала на шеметни висоти отвесна скална стена. Пресъхналото речно корито навлизало в бодливия гъсталак, където все още тегнели непрогледни нощни сенки; тук двамата спрели, защото тръните слизали почти до дъното на

клисурата и настръхналите им клони се сплитали в плътен и толкова нисък свод, че Туор и Воронве често трябвало да пълзят като диви зверове, що се промъкват в леговището си.

Ала когато накрая след много мъки стигнали до самото подножие на канарата, там зеел отвор на тунел, издълбан в коравата скала от водите, които някога бликали откъм сърцето на планината. Влезли и вътре нямало светлина, но Воронве уверено крачел напред, а Туор го следвал с ръка върху рамото му и леко привеждал глава, защото сводът бил нисък. Дълго вървели слепешком, стъпка по стъпка, додето най-сетне усетили, че скалата под нозете им вече е равна и чиста от каменни отломки. Тогава спрели да си отдъхнат и се послушали. Въздухът бил приятен и свеж, а наоколо се усещало обширно пространство; но в мрака царувала пълна тишина, та не чували дори звън на водни капки. На Туор му се сторило, че Воронве е разколебан, затуй прошепнал:

— Къде е Охраняваната порта? Да не би вече да сме я минали?

— Не — рекъл Воронве. — Ала се чудя, защото е странно който и да било посетител да стигне дотук, без да го спрат. Боя се от нападение в мрака.

Но шепотът разбудил задрямалото ехо и словата им се засилили многократно, та полетели под свода и покрай невидимите стени, шушнейки и мърморейки като десетки плахи гласове. И докато звуците бавно попивали в камъка, Туор дочул как откъм мрака някой заговорил на елфически езици — първо прозвучал Върховният език на Нолдорите, от който не разбирал ни дума; сетне разпознал езика на Белерианд, макар словата да звучали странно, сякаш онзи, що ги изричал, бил отдавна разделен от своя народ^[26].

— Стойте! — заповядал гласът. — Не мърдайте! Инак ще загинете, все едно дали сте врагове, или приятели.

— Приятели сме — отвърнал Воронве.

— Тогава сторете, каквото нареждаме — рекъл гласът.

Ехото отново заглъхнало. Двамата стояли неподвижно и на Туор му се сторило, че минали дълги минути, а в сърцето му се наливал страх, какъвто не бил изпитал пред нито една друга заплаха по тежкия път. Сетне се раздал шум от стъпки, който сред просторната пещера прераснал в грохот, сякаш тълпа тролове трополяла из мрака. Изведнъж припламнал елфически фенер и яркият лъч паднал върху

Воронве, ала Туор не виждал нищо, освен ослепителна звезда в тъмнината; и разбрал, че докато този лъч е насочен към него, не ще може нито да побегне назад, нито да се втурне напред.

За момент останали така на показ, после гласът се обадил отново:

— Разкрийте лицата си!

Воронве отметнал качулката и лицето му засияло в лъча, строго и изящно като изваяно от камък; смаял се Туор от неговата хубост. После елфът гордо изрекъл:

— Не знаете ли кого виждате? Аз съм Воронве, син на Аранве от Финголфиновия род. Или вече са ме забравили по родните земи след няколко кратки години? Пътувах далече отвъд пределите на Средната земя, ала още помня гласа ти, Елемакил.

— Ако си Воронве, значи помниш и законите на тази страна — отвърнал гласът. — По кралска повеля си излязъл и имаш право да се завърнеш. Но не и да водиш чужденец със себе си. С тая постъпка губиш всичките си права и трябва да бъдеш отведен като пленник пред краля, та той да отсъди. Колкото до чужденеца, стражата сама избира дали да бъде пленен, или посечен. Доведи го насам, за да реша.

Тогава Воронве повел Туор към светлината и от мрака наоколо им излезли мнозина Нолдори, облечени в лъскави ризници и с голи мечове в ръцете. А предводителят на стражата Елемакил, който държал лампата, дълго се взирал в пришълците.

— Не очаквах това от теб, Воронве — рекъл той. — Отдавна сме приятели. Защо тогава ме тласкаш към тъй жесток избор между закона и дружбата? Непростимо би било да доведеш насам без позволение дори някой от другите Нолдорски родове. Ала ти си разкрил тайния път на простосмъртен човек — познах го по очите. А щом знае тайната, вече никога не ще излезе на свобода; и като чуждоземец, що е дръзнал тук да навлезе, дължен съм да го погубя, та ако ще и да ти е най-скъп приятел.

— По широкия свят, Елемакил, стават странни неща и понякога не по своя воля приемаме тежки задачи — отвърнал Воронве. — По един начин тръгва странникът, по друг се завръща. Каквото съм сторил, сторих го по повеля далеч по-могъща от закона на стражата. Кралят единствен може да съди мен и онзи, когото водя.

Тогава Туор заговорил, без повече да се бои:

— Дойдох с Воронве, син на Аранве, защото Владетелят на Водите ми го избра за водач. За тази цел бе избавен той от яростта на Морето и Прокобата на Валарите. Защото нося за сина Финголфинов заръка от Улмо и нему единствено ще я кажа.

Подир тия слова Елемакил с почуда се вгледал в Туор.

— Кой си ти? — запитал той. — И откъде пристигаш?

— Аз съм Туор, син на Хуор от Хадоровия род и сродник на Хурин, а съм чувал, че тия имена още се помнят в Потайното кралство. От Невраст идвам през безброй заплахи, за да ви търся.

— От Невраст ли? — възкликнал Елемакил. — Казват, че откакто го напусна нашият народ, никой не се е заселвал там.

— Вярно казват — отвърнал Туор. — Студени и пусти са чертозите на Винямар. И все пак оттам пристигам. Отведете ме сега при оногова, що нявга е построил тия чертози.

— Не е в моя власт да отсъждам по тъй важни дела — рекъл Елемакил. — Затуй ще ви отведа на светло, където може би ще се разкрие още нещо, а сетне ще ви изпратя при Пазителя на Голямата порта.

После той изрекъл заповедни слова и двамина снажни бойци застанали пред Туор и Воронве, а още трима отзад; и командирът на стражата ги извел от пещерата на Първата охрана по коридор, който изглеждал съвсем прав. Дълго вървели по гладък каменен под, додето в далечината проблеснала бледа светлина. Тъй най-сетне стигнали до висока арка с две могъщи колони, изсечени в скалата, а между тях висяла грамадна решетка от дебели греди, покрити с прекрасна дърворезба и скрепени с железни клинове.

Щом Елемакил я докоснал, тя безшумно се издигнала и групата продължила напред; и Туор видял, че навлизат в пропаст, каквато никога не бил виждал, та дори не можел и да си въобрази, въпреки дългите си скиталчества из дивите планини на Севера; защото пред Орфалх Ехор даже и величавата клисура Кирит Ниниах приличала на плитка вадичка. Тук през древните войни в началото на света самите Валари били разкъсали могъщите планини и страховитият процеп имал гладки, сякаш изсечени с брадва стени, що се издигали нагоре до шеметни висини. Там нейде се мержелеело късче небе и на неговия син фон стърчали черни канари и остри зъбери — далечни, ала корави и жестоки като върхове на копия. Тъй безкрайно високи били тия

непристъпни стени, че зимното слънце не можело да надникне над тях и макар утрото да било в разгара си, над планинските върхове блещукали звезди, а долу царувал сумрак, разсейван само от бледите лъчи на лампи край стръмния път. Защото дъното на пропастта рязко се издигало накъм изток и отляво, край речното русло, Туор видял широк път, покрит с каменни плочи, що се издигал нагоре и чезнел сред сенките.

— Минахме Първата врата, наричана още Дървената порта — рекъл Елемакил. — Ето го пътя. Да побързаме.

Туор нямал представа колко дълъг е този път и когато поел напред, умората го налегнала като мрачен облак. Мразовит вятър свистял над канарите и той се загърнал по-плътно с плаща.

— Студен вятър вее откъм Потайното кралство — рекъл.

— Да, така е — отвърнал Воронве. — На чужденец би му се сторило, че от гордост бойците на Тургон са станали немилостиви. Дълъг и тежък изглежда пътят през Седемте порти за гладните и изморените.

— Ако не бе толкоз суров законът ни, отдавна да са проникнали тук завистта и омразата, та да ни погубят — продумал Елемакил. — И ти добре го знаеш. Ала не сме безмилостни. Тук нямаме храна, а за прищълец е забранено да минава назад през веднъж пресечена порта. Затуй потърпете малко и при Втората врата ще ви олекне.

— Добре — рекъл Туор и тръгнал напред, както му били наредили. Подир малко извърнал глава и видял, че го следват само Елемакил и Воронве.

— Стража вече не е потребна — отвърнал Елемакил на неизречената му мисъл. — От Орфалх няма бягство или завръщане ни за елф, ни за човек простосмъртен.

Тъй продължили стръмно нагоре — ту по дълги каменни стълбища, ту по лъкатушни пътища в сянката на шеметните канари, додето на около половин левга от Дървената порта Туор видял, че огромна стена прегражда пропастта от край до край, а от двете ѝ страни се издигат могъщи каменни кули. Пътят достигал висока арка в стената, ала изглеждало сякаш зидарите са я преградили с една-единствена грамадна каменна плоча. Когато наближили, тъмната полирана повърхност заблестяла под лъчите на бяла лампа, закачена над входа.

— Ето Втората врата, наречена Каменната порта — рекъл Елемакил.

После той пристъпил напред и леко натиснал плочата. Тя бавно се завъртяла около скрита ос, докато се обърнала с ръб към тях и освободила пътя от двете страни; а като преминали, озовали се в просторен двор, където стояли мнозина въоръжени стражи със сиви одежди. Никой не изрекъл дума, но Елемакил повел спътниците си към една зала под северната кула; там ги оставили да починат и им донесли храна и вино.

— Оскъдна може да изглежда трапезата — рекъл Елемакил на Туор. — Ала ако словата ти се потвърдят, ще бъдеш възнаграден пребогато.

— Стига ми и толкоз — отвърнал Туор. — Слаб ще е духом онзи, комуто трябва по-добро изцеление.

И наистина, от елфическата храна и вино се ободрил дотолкова, че скоро сам настоял да продължат.

Не след дълго стигнали до още по-висока и крепка стена, а в нея била вградена Третата врата, наречена Бронзовата порта — грамаден двукрилен портал, покрит с бронзови плочи и щитове, по които имало изсечени безброй изображения и загадъчни знаци. На стената над трегера се издигали три квадратни кули, облицовани от горе до долу с листов мед, която по някакво чудо на ковашкото изкуство си оставала вечно лъскава и блестяла като пламък в лъчите на червените лампи, подредени като факли по цялата стена. Все тъй безмълвно тримата минали през портата и в двора отвъд нея видели още по-голям отряд от стражи с ризници, що сияели мътно като гаснеща жарава; а остриетата на топорите им били червени. Синдари от Невраст били почти всички пазители на тая порта.

Сега предстояла най-трудната част от пътя, защото в средата на Орфалх склонът ставал още по-стръмен и докато се изкачвали по него, Туор зърнал само мрачни стени да се извисяват чак докъдето поглед стига. Най-сетне приближили Четвъртата врата — Портата от Изписано желязо. Висока и черна била стената, без нито една лампа по нея. Четири железни кули я увенчавали и между двете вътрешни имало величава фигура на орел от ковано желязо, изобразяваща как самият крал на небесата Торондор се спуска върху планински връх. Но както стоял пред тази порта, Туор с почуда усетил, че сякаш гледа през

плетеница от стъбла и клони на вековечни дървета към поляна, огряна от блед лунен светлик. Защото светлината долитала през сложния филигран на вратата, изкован във формата на дървета с могъщи корени и извити клони, отрупани с листа и цветове. А когато минал оттатък, разбрал как е възможно това — дебелия врата имала не една, а три решетки една зад друга, разположени тъй, че който идвал по средата на пътя, ги виждал сплетени в една обща картина.

Но прозиращата светлина се оказала дневна, понеже вече се били изкачили високо над низините, откъдето тръгнали, и отвъд Желязната порта пътят ставал почти равен. Нещо повече, били отминали най-високите зъбери на Ехориат и сега планинските върхове слизали стръмно надолу към вътрешните хълмове, а пропастта се разширявала и стените ѝ ставали по-полегати. Бяла снежна мантия покривала плещите на планината и отразена от нея, небесната светлина заприличвала на лунно сияние сред искрящи мъгли.

Прекосили редицата на Железните стражи, които стояли отвъд Портата; черни били техните плащове, ризници и дълги щитове, а на лицето си всеки имал маска със забрало във формата на орлов клон. Сега Елемакил минал отпред, а двамата го последвали през бялото дневно сияние; и Туор видял край пътя трева, сред която блещукали като звезди белите цветчета на *уилос*, наричани още Вечен спомен, що не признават сезони и не вехнат^[27]; тъй с почуда и радост в сърцето стигнал до Сребърната порта.

Стената на Петата врата била изградена от бял мрамор, ниска и широка, а парапетът над нея представлявал сребърна плетеница, разпъната между пет големи мраморни кълба; и там стояли множество стрелци, облечени в бяло. Самата порта имала формата на лунен сърп, изработен от сребро и неврастки бисери; а над нея, върху средното мраморно кълбо, се издигало изображение на Бялото дърво Телперион, изваяно от сребро и малахит, с цветове от едри баларски перли.^[28] Отвъд Портата сред обширния двор, покрит с плочи от бял и зелен мрамор, стояли стрелци със сребърни ризници и белоперести шлемове — по сто от двете страни. Елемакил превел Туор и Воронве през безмълвните им редици и стъпили върху дълъг бял път, що водел право към Шестата врата; а зелената морава наоколо ставала все по-широка и между белите звезди на *уилос* цъфтели безброй по-дребни цветчета като златни очи.

Тъй стигнали до Златната порта, последна от древните врати на Тургон, сътворени преди Нирнает; и тя наподобявала Сребърната порта, само че стената била от жълт мрамор, а кълбата и парапетът — от червено злато; и кълбата били шест, а между тях върху златна пирамида се издигало изображение на Слънчевото дърво Лаурелин, обсипано с дълги гроздове цветя от топаз, закачени на златни вериги. Самата врата била украсена с лъчисти златни дискове, наподобяващи слънцето, между други накити от гранати, топази и жълти диаманти. В двора зад нея били строени триста стрелци с дълги лъкове, позлатени ризници и високи златисти пера върху шлемовете; и големите им кръгли щитове червенеели като пламък.

Слънчевите лъчи вече огрявали пътя пред тях, защото хълмовете от двете страни били ниски и зелени чак до заснежените върхове; и Елемакил побързал напред, понеже приближавали Седмата врата, наречена Великата или Стоманената порта — нея издигнал Маеглин след завръщането си от Нирнает, за да прегради цялата ширина на Орфалх Ехор.

Нямало там стена, ала от двете страни се издигали в небето кръгли седеметажни кули с много прозорци и всеки етаж бил по-тесен от предишния, а най-отгоре завършвали с кулички от блестяща стомана; и между тях се простирала могъща стоманена решетка, що не се поддавала на ръжда и искряла със студен бял блясък. Седем големи стоманени колони имало там, дебели и високи като стройни дървета, ала завършващи с люти шипове, по-остри от игла; и имало седем напречни греди от стомана, а между колоните гъстеели още седем пъти по седем стоманени пръта с широки остриета като на копия. А по средата, над централната колона, се извисявало могъщо изображение на кралския шлем на Тургон — короната на Потайното кралство, инкрустирана с елмази.

Ни врата, ни проход съзирал Туор в този страховит стоманен плет, ала когато се приближил, между решетките бликнала насреца му ослепителна светлина. А Елемакил продължавал напред и сякаш нямало врата, за да се отвори от допира му; но когато ударил един от прътите, цялата ограда зазвъняла като арфа с безброй струни и ясни мелодични звуци се понесли от кула до кула.

Мигом от кулите изскочили конници и пред тия от северната яздел водач върху бял жребец; скочил той от седлото и с широка крачка

се отправил към новодошлите. Висок и благороден бил Елемакил, ала още по-снажен и величав бил Ектелион Бистроструйни, Повелител на фонтаните и Пазител на Голямата порта по онова време.^[29] В сребро бил облечен цял, а върху сияйния му шлем имало стоманен шип, завършващ с елмазно острие; и когато подал щита си на оръженосеца, по него бликнали искри от кристалите, що го покривали като капки роса.

Поздравил го Елемакил и казал:

— Виж, вода ти Воронве Аранвион, който се завръща от Балар; а ето и един чужденец, когото той е довел насам и който иска да говори с краля.

Тогава Ектелион извърнал глава към Туор, а той се заметнал с плаща си и останал неподвижен; и на Воронве му се сторило, че мъгла обгръща Туор и снагата му расте, та върхът на неговата качулка се издигнал над шлема на елфическия владетел като могъща морска вълна, връхлитаща към бреговете. А Ектелион впил ясения си поглед в Туор и подир дълго мълчание бавно продумал^[30]:

— Ти достигна Последната порта. Знай, че нито един чужденец, що мине през нея, вече не ще излезе назад, освен през дверите на смъртта.

— Не предизвиквай съдбата! Защото ако пратеникът на Властелина на Водите мине през тези двери, то и всички в това кралство ще го последват. Повелителю на фонтаните, не възпирай оногова, що носи вест от Властелина на Водите!

Тогава Воронве и всички наоколо пак се взрели смаяно в Туор, изумени от самите слова и гласа, що ги изричал. И на Воронве му се сторило, че чува могъщ глас, ала долитащ от безкрайно далече. А Туор сам се слушал и сякаш някой друг говорел през устните му.

Дълго мълчал Ектелион, загледан в Туор, и бавно се изписало по лицето му страхопочитание, като че в сивата сянка на Тургоновия плащ съзирал далечни видения. После се поклонил, отстъпил към решетката и щом положил ръце върху нея, портата се разтвори от двете страни на Коронованата колона. Тогава Туор минал през нея, стигнал до зелена поляна с изглед към далечната долина и оттам съзрял Гондолин сред белите снегове. И тъй бил омаян, че дълго не могъл да откъсне взор; защото най-сетне срещал видението от своите мечти и копнежи.

Тъй стоял и не изричал ни дума. Безмълвно се възправяли от двете му страни бойците на Гондолин; сред тях имало представители от пазителите и на седемте порти, но вождовете и командирите яздели сиви и бели коне. И докато гледали Туор с почуда, плащът му се свлякъл и той застанал пред тях, облечен в могъщите доспехи от Невраст. А мнозина сред тия бойци били видели с очите си как сам Тургон окачва доспехите на стената зад Високия трон във Винямар.

Тогава Ектелион най-сетне изрекъл:

— Друго доказателство не е потребно; и дори туй, че се назовава син на Хуор, вече е незначително пред явната истина — сам Улмо ни го изпраца.^[31]

[1] В „Силмарилион“ на стр. 251 е казано, че след като пристанищата в Бритомбар и Егларест били опустошени една година подир Нирнает Арноедиад, оцелелите елфи от Фалас отплавали заедно с Кирдан към Баларския остров „и там изградили убежище за всички, които тепърва можело да пристигнат; защото все още отбранявали част от брега около устието на Сирион и там имали множество бързи и леки кораби, укрити из тесните заливи и буйните тръстикови гъсталаци“. ↑

[2] За сините лампи на елфите от Нолдорско потекло се споменава и другаде, макар че не ги срещаме в публикувания текст на „Силмарилион“. В по-ранните варианти на преданието за Турин нарготрондският елф Гвиндор, който избягва от Ангбанд и бива намерен от Белег в гората Таур-ну-Фуин, притежава една от тези лампи (тя може да се види в илюстрацията към тази среща, нарисувана от баща ми); според първата версия лампата на Гвиндор се преобръща и проблесналият лъч пада върху лицето на Белег, разкривайки кого е убил Турин. В една своя бележка към историята на Гвиндор баща ми ги нарича „Феанорови лампи“, чиято тайна не познават даже Нолдорите; описва ги като „кристали, закачени в мрежа от изящни верижки и излъчващи от ядрото си негаснещо синьо сияние“. ↑

[3] „Да грее слънце над твоя път.“ — В много по-краткия вариант, който е отпечатан в „Силмарилион“, липсват подробности относно стигането на Туор до Нолдорската порта и не се споменава за елфите Гелмир и Арминас. Те обаче се появяват в преданието за Турин („Силмарилион“, стр. 273) като пратеници, донесли в Нарготронд предупреждението на Улмо; там е казано, че били от рода на

Финарфиновия син Ангрод, но подир Дагор Браголах живеели на юг при Кирдан Корабостроителя. В разширения вариант на разказа за тяхното идване в Нарготронд Арминас язвително подхвърля, че Турин не може да се мери със своя сродник Туор, при което споменава за среща с последния „из пущинаците на Дор-ломин“; виж края на „Нарн и Хин Хурин“. ↑

[4] В „Силмарилион“, стр. 92–93, е казано, че когато по тия места Моргот и Унголиант се вкопчват в борба за Силмарила: „Надал тогаз Моргот вик ужасяващ и отекнал гласът му из планините. И отпосле оная местност била наречена Ламот, защото ехото от писъка му останало в нея завинаги, тъй че провикнел ли се някой там, разбуждал екота и цялата пустош между хълмовете и морето се изпълвали с глъчка като от безброй отчаяни гласове.“ Тук обаче е изложена доста по-различната идея, че всеки звук в тази област се засилва сам по себе си; същата мисъл личи съвсем ясно и от началото на глава 13 на „Силмарилион“, където (в един съвсем близък по смисъл пасаж) „докато Нолдорите стъпвали на пясъка, виковете им отлетели към хълмовете и тъй се засилили, че сякаш безброй могъщи гласове закрептели над бреговете на Севера“. Изглежда, че според едната „легенда“ Ламот и Еред Ломин (Кънтящите планини) са получили името си от съхранения отчаян писък на Моргот в борбата му с Унголиант; според другата пък тези названия просто отразяват характера на звуците в онази област. ↑

[5] За сравнение виж в „Силмарилион“, стр. 277: „А Турин бързал на север през опустошените земи между Нарог и Теиглин и Лютата зима идвала насреща му; защото през оная година паднал сняг още в края на есента, а пролетта била късна и мразовита.“ ↑

[6] В „Силмарилион“ на стр. 154 е казано, че когато се явява пред Тургон във Винямар и му заръчва да тръгне към Гондолин, Улмо завършва речта си с думите: „Прочее, може и тъй да се случи, че проклятието на Нолдорите да те открие там подир време и измяната да надигне глава сред твоите чертози. Огън ще те заплаши тогава. Но ако наистина наближи тази заплаха, чак от Невраст ще дойде пратеник да те предупреди и чрез него над огън и разруха ще се роди нова надежда за елфи и хора. Затуй остави в този дом меч и доспехи, та в бъдни години той да ги намери и тъй да го познаеш без страх от измама.“

Обяснил още Улмо от какъв вид и размери да бъдат шлемът, ризницата и мечът, оставени в чертозите. ↑

[7] Туор е баща на Еарендил, чийто син Елрос Тар-Миниатур става пръв крал на Нуменор. ↑

[8] Това вероятно е намек за предупреждението на Улмо, донесено в Нарготронд от Гелмир и Арминас; виж приложението към „Нарн и Хин Хурин“. ↑

[9] Най-вероятно Сенчестите острови са всъщност Омагъосаните острови, които се описват в глава 11 на „Силмарилион“, „пръснати като мрежа от север на юг из Сенчестите морета“ при Укриването на Валинор. ↑

[10] За сравнение виж „Силмарилион“, стр. 251-252: „А когато Тургон чул за това (след Нирнает Арноедиад), пак пратил вестonosци към устието на Сирион и подирил помощ от Кирдан Корабостроителя. По негова молба Кирдан изградил седем бързи кораба и те отплавали към Запада; ала повече не дошли вести за тях, освен за последния. Моряците на този кораб дълго се борили с вълните, додето накрая изгубили надежда и поели обратно, но пред самите брегове на Средната земя ги посрещнала свирепа буря; Улмо обаче спасил един моряк от гнева на Осе и вълните го изхвърлили на брега в Невраст. Този моряк се наричал Воронве и бил един от ония, що Тургон изпратил от Гондолин.“ Виж също така „Силмарилион“, стр. 309. ↑

[11] В глава 15 на „Силмарилион“ точните думи на Улмо гласят: „Помни, че истинската надежда на Нолдорите лежи на запад и идва откъм Морето“ и „Но ако наистина наближи тази заплаха, чак от Невраст ще дойде пратеник да те предупреди.“ ↑

[12] В „Силмарилион“ не се споменава нищо за по-нататъшната съдба на Воронве след неговото завръщане в Гондолин заедно с Туор, но в първоначалния вариант („За Туор и изгнаниците от Гондолин“) той е между ония, които успяват да се спасят след гибелта на града — както личи и от пророчеството на Туор. ↑

[13] Виж „Силмарилион“, стр. 200: „(Тургон) вярвал също, че с края на Обсадата започва поражението на Нолдорите, ако не им дойде помощ отвън; и тайно изпратил отряди от Гондолиндрими до устието на Сирион и Баларския остров. Там те изградили кораби и отплавали към далечния Запад да търсят Валинор и помолят Валарите за прошка и помощ; от птиците морски подирили напътствие и съвети. Но морето

било бурно и необятно, сенки и магии тегнели над вълните, а Валинор бил укрит. Затуй нито един от пратениците на Тургон не се добрал до Запада — мнозина изчезнали и само шепа се върнали обратно.“

В един от „съставните текстове“ на „Силмарилион“ се казва, че макар Нолдорите да „не владеели уменията на корабостроители и всички изградени от тях ладии скоро потъвали или отстъпвали пред ветровете“, все пак след Дагор Браголах „Тургон винаги поддържал тайно убежище на Баларския остров“ и когато след Нирнает Арноедиад самият Кирдан напуснал Бритомбар и Егларест заедно с оцелелите от своя народ, за да се отпрати към Балар, „там се заселили при пратениците на Тургон“. Но тези подробности отпаднаха от повествованието и поради това в публикувания текст на „Силмарилион“ не се споменава за заселването на елфи от Гондолин по бреговете на Баларския остров. ↑

[14] Гората Нуат не се споменава в „Силмарилион“ и не е отбелязана в картата към тази книга. Простирала се е на запад от горното поречие на Нарог към извора на река Ненинг. ↑

[15] Виж „Силмарилион“, стр. 270: „Финдуилас, дъщерята на крал Ородрет, веднага разбрала кой е (Гвиндор) и го посрещнала сърдечно, защото го обичала преди Нирнает Арноедиад, а и Гвиндор толкова обичал нейната хубост, че я нарекъл Фаеливрин, що означава *слънчев блясък по езерото Иврин*.“ ↑

[16] Река Глитуи не се споменава в „Силмарилион“, но е отбелязана на картата, макар и без име — като приток, който се влива в Теиглин малко по-северно от Малдуин. ↑

[17] За този път се споменава в „Силмарилион“, стр. 264: „... древният път, който следвал дългото дефиле на Сирион, минавал край острова, където някога Финрод бил издигнал кулата Минас Тирит, пресичал земите между Малдуин и Сирион, а сетне през Бретилския лес достигал до Теиглинските бродове.“ ↑

[18] „Смърт на *Гламхотите!*“ Макар че не се среща в „Силмарилион“ или „Властелинът на Пръстените“, това е най-често употребяваното название на орките в Синдаринския език. Означава „креслива орда“ или „войска на шумотевицата“; за сравнение виж името на меча на Гандалф — *Гламдринг*, както и названието *Тол-ин-Гаурхот* — Остров на (войската на) върколаците. ↑

[19] *Ехориат* — Пръстеновите планини около равнината на Гондолин. *Еред е-мбар нин* — планините на моя дом. ↑

[20] В „Силмарилион“, стр. 257, Белег от Дориат казва на Турин (няколко години преди времето на настоящия разказ), че орките са изградили път през Анахския проход и „Димбар, който доскоро живееше в мир, бавно пада под властта на Черната ръка“. ↑

[21] По този път Маеглин и Ардел избягват към Гондолин, преследвани от Еол („Силмарилион“, глава 16); по-късно по него тръгват Келегорм и Куруфин след изгонването им от Нарготронд (пак там, стр. 223). Единствено в настоящия текст се споменава, че пътят е продължавал на запад към стария чертог на Тургон във Винямар под връх Тарас; на картата този път е отбелязан само до северозападните покрайнини на Бретил, където се слива с древния южен път за Нарготронд. ↑

[22] Названието *Бритиах* е производно от думата *брит*, означаваща морски или речни камъчета. Среща се също в името на реката *Бритон* и залива *Бритомбар*. ↑

[23] За този текст съществува и паралелен вариант, който обаче почти сигурно е бил отхвърлен в полза на по-късната версия. В него пътниците не минават през Бритиах, а достигат Сирион на няколко левги северно от брода. „С мъка се добрали до речния бряг и там Воронве възкликнал:

— Виж какво чудо! Добро и зло вещае то едновременно. Сирион е замръзнал, макар че нито една легенда не разказва за подобно нещо, откакто Елдарите са дошли по тия земи. Тъй ще можем да минем отвъд и да спестим дългия път, за който вече нямаме сили. Ала тъй може да са минали и други или да дойдат подире ни.“

Двамата безпрепятствено минават по леда на реката и „тъй мъдростта на Улмо обърнала вражата злоба в тяхна полза, понеже пътят се съкратил и когато вече не им оставала ни сила, ни надежда, Туор и Воронве стигнали най-сетне до Сухата река в подножието на планините“. ↑

[24] За сравнение виж „Силмарилион“, стр. 153: „Но дълбоко под планините имало проход, издълбан още в мрачните епохи на света от потоците, що изтичали, за да се влеят в Сирион; тъкмо този проход открил Тургон, минал по него до зелената равнина между планините и

видял сред нея да се издига хълм като остров от корав и гладък камък; защото в древни времена долината била дъно на огромно езеро.“ ↑

[25] Никъде в „Силмарилион“ не се споменава за време, когато орлите са виели гнезда на връх Тангородрим. В глава 13 (стр. 133) Манве „пратил могъщия народ на Орлите да се засели по непристъпните върхове на Севера и да бди зорко над крепостта на Моргот“; а в глава 18 (стр. 193) Торондор връхлетял стремглаво от своето царство сред върховете на Крисаегрим, за да спаси тялото на Финголфин от поругаване пред портите на Ангбанд. Виж също така „Властелинът на Пръстените“, книга 3, глава 4; „... стария Торондор, що някога, в младите дни на Средната земя, градял гнездата си по недостъпните върхари на Околните планини“. По всяка вероятност идеята за гнездата на Торондор върху Тангородрим, която се среща и в ранния вариант на Силмарилион, по-късно е била изоставена. ↑

[26] В „Силмарилион“ не се споменава нищо конкретно за езика на елфите от Гондолин; ала този откъс подсказва, че някои от тях са използвали във всекидневието си Върховния език (наричан още староелфически или Куенийски). В една по-късно написана езиковедска разработка се казва, че староелфическият бил често употребяван в Тургоновия род и Еарендил свикнал с него още от детството си, но „за по-голямата част от народа на Гондолин той се превърнал в книжовен език, а във всекидневието си служели със Синдаринския както всички останали Нолдори“. Виж също така „Силмарилион“, стр. 161: след повелята на Тингол „за своето всекидневие Изгнаниците възприели Синдаринския език, а Върховното слово на Запада се употребявало единствено при срещи насаме между най-благородните Нолдори. И все пак то оцеляло като език на премъдрите книги навсякъде, където живеел този народ.“ ↑

[27] Това са същите цветя, които покриват в изобилие погребалните могили на роханските крале край Едорас и чието име Гандалф споменава на рохиримски език — *симбелмине*, тоест Вечен спомен „защото цъфтят през всички сезони и растат само там, където мъртвите намират покой“ („Властелинът на Пръстените“, книга 3, глава 6). Елфическото название *уилос* се среща само в този откъс, но можем да го намерим и в *Амон Уилос* — така се превежда на Синдарински език староелфическото име *Ойолосе* („Вечна белота“ —

така наричат елфите планината на Манве). В „Кирион и Еорл“ е дадено още едно елфическо име на това цвете — *алфириин*. ↑

[28] В „Силмарилион“ на стр. 109 е казано, че Тингол щедро възнаграждавал джуджетата от Белегост с перли. „Перлите му давал Кирдан, понеже ги имало много из плитчините край Баларския залив.“

↑

[29] Ектелион Бистроструйни се споменава в „Силмарилион“ като един от военачалниците на Тургон, които охраняват фланговете на гондолинската войска при оттеглянето ѝ покрай Сирион след Нирнает Арноедиад; по-късно е описана схватката му с предводителя на Балрозите Готмог, в която двамата се съсичат до смърт. ↑

[30] Тук привършва грижливо написаният, макар и многократно поправян ръкопис. Останалата част от разказа е надраскана набързо върху късче хартия. ↑

[31] Тук повествованието свършва окончателно и остават само някои набързо нахвърляни записки, очертаващи по-нататъшния развой на разказа:

Туор пита за името на Града и в отговор чува седем имена. (За отбелязване е несъмнено преднамереният факт, че името Гондолин не се използва в разказа чак до момента, когато Туор вижда града — дотогава срещаме само названието Потайното кралство или Потайният град.) Ектелион заповядва да бъде даден сигнал и от кулите на Голямата порта засвирват тръби, чиято песен отеква сред хълмовете. След дълга тишина чуват как в далечината отговарят тръби от стените на града. Довеждат коне (сив кон за Туор) и групата тръгва към Гондолин.

Тук е трябвало да последва описание на Гондолин и стълбищата към високата площадка пред голямата градска порта; на могилиите (тази дума е неясна) от малорни, брези и вечнозелени дървета; на Фонтанния площад, Кралската кула над аркада с множество арки, Кралския чертог и знамето на Финголфин. След това, за да поздрави Туор, се появява самият Тургон, „по-снажен от всички други Чеда на света освен Тингол“, с бяло-златист меч в ножница от слонова кост. Маеглин е застанал отдясно на трона, а кралската дъщеря Идрил седи отляво; и Туор трябва да изрече посланието от Улмо или „на всеослушание“, или „в залата за съвети“.

Други откъслечни записки сочат, че е трябвало да има описание на Гондолин, както го вижда Туор отдалече; че плащът на Улмо трябва да изчезне, когато Туор изрича посланието пред Тургон; че ще бъде обяснено защо Гондолин няма кралица; и че когато Туор за пръв път съзира Идрил, или малко по-късно, трябва да бъде подчертано, че в живота си е виждал твърде малко жени. Повечето жени и деца от племето на Анаел в Митрим са били изпратени на юг; а като роб Туор е виждал само дивите и горделиви жени на източните пришълци, които се отнасяли с него като с животно, или нещастните робини, работещи непосилно още от детство и към които е изпитвал само жалост.

Може да се отбележи, че по-късното споменаване за малорни в Нуменор, Линдон и Лотлориен не потвърждава, макар и да не отхвърля идеята, че през Древните дни тия дървета са процъфтявали в Гондолин (виж „Описание на остров Нуменор“) и че съпругата на Тургон Еленве е загинала отдавна при прекосяването на Хелкараксе („Силмарилион“, стр. 106). ↑

II

НАРН И ХИН ХУРИН

РАЗКАЗ ЗА ДЕЦАТА НА ХУРИН^[1]

ДЕТСТВОТО НА ТУРИН

Хадор Златокоси бил владетел на Едаините и скъп приятел на Елдарите. До сетния си ден той служил вярно на Финголфин, който му дал обширни земи в оная област на Хитлум, наречена Дор-ломин. Дъщеря му Глоредел се омъжила за Халдир, син Халмиров, владетел на людете от Бретилския лес; на същия празник синът му Галдор Високи се венчал с Халмировата щерка Харет.

Галдор и Харет имали двамина синове — Хурин и Хуор. Макар да бил с три години по-голям, Хурин не израснал висок като мъжете от своя род; в това приличал на майка си, но по всичко останало бил като дядо си Хадор — белолик, русокос, с крепка снага и пламенен дух. Ала пламъкът в гърдите му горял равномерно, укротяван от силна воля. Сред всички люде от Севера той познавал най-добре замислите на Нолдорите. Брат му Хуор бил снажен и нямало по-висок мъж между Едаините освен сина му Туор, нито по-бърз бегач; но ако надбягването било дълго и тежко, Хурин се прибирал пръв, защото до самия край бягал също тъй бързо, както и в началото. Голяма обич свързвала двамата братя и рядко се разделяли на младини.

Хурин взел за жена Морвен, щерка на Барагунд, който пък бил син на Бреголос от Беоровия род; и тъй се сродил с Берен Едноръки. Морвен била висока и тъмнокоса, а заради прекрасното лице и искрящия поглед хората я наричали Еледвен, що значи елфическо сияние; но по нрав често била горделива и строга. Скърбите на Беоровия род нажалявали сърцето ѝ, защото след разрухата на Дагор Браголах била избягала от Дортонион и живеела като изгнаница в Дор-ломин.

Първородният син на Хурин и Морвен се наричал Турин и бил роден в онази година, когато Берен пристигнал в Дориат и открил Тинголовата щерка Лутиен Тинувиел. Сетне Морвен родила на Хурин

дъщеря и я нарекли Урвен; но всички, които я познавали в нейния кратък живот, предпочитали името Лалаит, що означава смях.

Хуор пък се венчал за Риан, братовчедката на Морвен; тя била дъщеря на Белегунд, син Бреголосов. За зла участ се била родила в тия тежки времена, защото имала нежно сърце и не обичала нито лова, нито войната. Отдавала обичта си на дивите цветя и дървета, а освен туй пеела и съчинявала песни. Само от два месеца била омъжена за Хуор, когато той заминал с брат си за Нирнает Арноедиад и повече не го видяла.^[2]

В годините след Дагор Браголах и гибелта на Финголфин злокобната сянка на Моргот ставала все по-мрачна. Ала през четиристотин шейсет и деветата година от завръщането на Нолдорите в Белерианд сред елфи и люде се зародила надежда, защото плъзнала мътва за подвизите на Берен и Лутиен и посрамването на Моргот върху собствения му трон в Ангбанд, а някои дори твърдели, че Берен и Лутиен още са живи или са се завърнали от смъртта. Пак през онази година доблестните цели на Маедрос били почти достигнати — с обединени сили Елдари и Едаини отблъснали атаката на Моргот и изхвърлили орките от Белерианд. Тогава започнало да се говори за бъдни победи и разплата за Дагор Браголах, когато Маедрос щял да поведе обединената войска, да погребее навеки Моргот под земята и да запечата дверите на Ангбанд.

Ала по-мъдрите все още тръпнели от тревога, че Маедрос твърде рано разкрива растящата си сила и че Моргот ще има предостатъчно време да крои козни против него. „Ново зло ще се излюпи в Ангбанд и то толкова, каквото ни елфи, ни люде могат да си представят“ — казвали те. И сякаш за да потвърди словата им, през есента на онази година под оловните небеса налетял лош вятър откъм Севера. Нарекли го Злия дъх, понеже разнасял незнайна болест; мнозина измрели от нея из северните земи, граничещи с Анфауглит — най-вече невръстни деца от човешкия род.

В онази година Турин, син Хуринов, бил едва петгодишен, а сестра му Урвен била навършила три през пролетта. Когато тичала из тревите, косата ѝ се жълтеела като диво цвете, а смехът ѝ звънтял като песента на веселото поточе, що припкало надолу по хълма край стените

на бащиния ѝ дом. Името му било Нен Лалаит, та покрай него всички в семейството нарекли и детето Лалаит, понеже сърцата им се изпълвали с радост колчем Урвен била до тях.

Ала Турин не срещал подобна обич. Той имал тъмна коса като майка си, а и по нрав щял да прилича на нея; защото не бил весел и рядко продумвал, макар че отрано се научил да говори и винаги изглеждал по-възрастен от годините си. Трудно забравял неправди и подигравки; но в гърдите му пламтал и бащиният огън, та понякога избухвал внезапно и люто. А тъй като бил и жалостив, скърбите и страданията на всяка жива твар можели да го трогнат до сълзи; в туй също приличал на баща си, понеже Морвен била сурова както към другите, тъй и към себе си. Турин я обичал, защото разговаряла с него открито и просто; баща си виждал рядко, тъй като Хурин често потеглял на дълги походи заедно с войската на Финголфин, що пазела източните предели на Хитлум, а когато се завръщал, бързата му реч, изпълнена със странни слова, шеги и двусмислици обърквала и безпокояла Турин. По онова време цялата топлина от сърцето му принадлежала на неговата сестричка Лалаит; ала рядко играел с нея и предпочитал да я пази скришом, гледайки как тича през треви или горички и пее песнички, съчинени от децата на Едаините в ония древни времена, когато словата още били свежи по устните им.

— Прекрасна като елфическо чедо е Лалаит — казал веднъж Хурин на Морвен, — ала и по-недълготрайна, уви. Но може би тъкмо туй я прави още по-прекрасна или по-скъпа за сърцата ни.

А Турин чул тия думи и дълго мислил над тях, но не могъл да ги проумее. Защото не бил виждал елфически деца. По онова време нито един от Елдарите не живеел из бащините му земи, та момчето ги било виждало само веднъж — когато крал Фингон с мнозина от своите приближени пресякъл Дор-ломин и минал по моста над Нен Лалаит, цял облечен в бяло и сребристо.

Ала още преди да си отиде годината, бащините слова се оказали прави; защото Злия дъх стигнал до Дор-ломин и Турин се разболял, та дълго лежал в постеля с треска и черни кошмари. А когато оздравял, защото му било писано да оцелее, и отново се налял с жизнена сила, попитал за Лалаит. Но бавачката му отвърнала:

— Не говори вече за Лалаит, сине Хуринов; а колкото до сестра ти Урвен — питай майка си за нея.

И когато Морвен дошла при него, Турин рекъл:

— Вече не съм болен и желая да видя Урвен; но защо не бива да я наричам Лалаит?

— Защото Урвен е мъртва и заглъхна смехът в този дом — отговорила тя. — Но ти си жив, сине на Морвен; жив е и Врагът, който ни стори това.

Повече не се опитала да утеши нито него, нито себе си; защото посрещала скърбите с мълчание и твърдо сърце. Ала Турин се нажалил открито и взел арфата да съчини печална песен; а като не успял, строшил я, излязъл и с протегнати накъм Севера юмруци извикал:

— Осквернителю на Средната земя, дано да те видя лице срещу лице и да те обезобразя както стори моят владетел Финголфин.

После цяла нощ горчиво плакал насаме и повече никога не изрекъл пред Морвен името на сестра си. Само към един приятел се обърнал по онова време и нему разкрил своята скръб сред опустялата къща. Този приятел се наричал Садор, прислужник в дома на Хурин; хром бил, та никой не му обръщал внимание. Някога работел като дървар, ала по грешка или несръчност посякъл дясното си стъпало, та цялата му нога изсъхнала; и Турин го наричал Лабадал, що означава „Куцокрак“, но Садор не се дразнел от прозвището, понеже било дадено от жалост, а не за присмех. Той работел в стопанските пристройки — поправял разни дреболии за къщата, тъй като бил умел дърводелец; и за да му спести ходенето, Турин тичал да донесе едно или друго, а понякога тайно отмъквал някой инструмент или парче дърво, ако смятал, че ще е потребно на неговия приятел. Тогава Садор се усмихвал, но му заръчвал да върне даровете на място.

— Раздавай с широка ръка, ала само онуй, що е твое — казвал той.

И се мъчел, както може, да отвърне на детската обич, дялкайки дървени фигурки на хора и животни; но Турин най-много обичал приказките му, защото Садор бил младеж по времето на Дагор Браголах и често се връщал към спомена за своите кратки дни на мъжка сила, преди да осакатее.

— Велика битка е било, тъй казват, сине Хуринов. През онази година бедата ме откъсна от горската работа; ала не се бих в Браголах, инак щях да получа по-славна рана. Защото закъсняхме и вече нямаше що да сторим, освен да носим погребалното ложе на стария господар

Хадор, който падна, защитавайки крал Финголфин. След туй отидох войник и дълги години бях в Ейтел Сирион, могъщата крепост на елфическите крале; или поне сега ми се струват дълги, тъй като в сивите дни отподире няма що да се мери с тях. В Ейтел Сирион бях, когато Черния крал ни нападна, а дядо ти Галдор беше там кралски заместник. Той загина в оная битка; и видях как баща ти пое властта и командването, макар едва да бе възмъжал. Огън, казват, имало в него, що нажежавал меча в десницата му. Подир него тръгнахме всички и изтласкахме орките в пясъците; и от онзи ден не дръзнаха пак да се покажат под стените ни. Но, уви! Преситих се на битки, понеже бях пролял потоци от кръв; и ме пуснаха да се върна в горите, за които копнеех. Там най-сетне получих рана; защото онзи, що бяга от участта си, може някой ден да открие, че само е избрал по-пряка пътека.

Тъй говорел Садор, когато момчето поотраснало; а Турин взел да задава въпроси, на които старецът се затруднявал да отговори, мислейки, че някой по-близък трябва да го направи. И един ден Турин го попитал:

— Вярно ли думаше баща ми, че Лалаит е като елфическо чедо? И какво имаше предвид, като казваше, че е по-недълготрайно?

— Прав бе — отвърнал Садор, — защото в невръстни години чедата на елфи и люде изглеждат съвсем еднакво. Ала чедата човешки израстват по-бърже и младостта им скоро отминава; такава е нашата участ.

Тогава Турин пак запитал:

— А що е участ?

— За участта човешка — рекъл Садор — трябва да питаш някой по-мъдър от Лабадал. Но както го разбирам аз, ние бързо се изморяваме и умираме; а за зла беда мнозина срещат смъртта дори и по-рано. Ала елфите не се изморяват и не умират, освен от най-тежки злочестини. Изцеляват се те от рани и скърби, що биха погубили човека; а някои казват, че дори и когато загубят телата си, пак се завръщат. С нас не е така.

— Значи Лалаит няма да се завърне? — запитал Турин. — Къде е отишла?

— Няма да се завърне — рекъл Садор. — А къде е отишла, никому не е известно; или поне аз не знам.

— Винаги ли е било така? Или може би над нас тегне някакво проклятие на Проклетия крал, нещо като Злия дъх?

— Не знам. Мрак лежи зад нас и малко предания са дошли от него. Бащите на нашите бащи може да са имали какво да кажат, ала не са го изrekli. Дори имената им тънат в забрава. Планините стоят между нас и живота, който са напуснали, бягайки от незнайно какво.

— Страх ли ги е било? — запитал Турин.

— Може и тъй да е — отвърнал Садор. — Може да сме избягали от страха пред Мрака, само за да открием, че и тук той е пред нас и няма накъде да бягаме, освен в Морето.

— Вече не се страхуваме — рекъл Турин, — или поне не всички. Баща ми не знае що е страх и никога не ще узнае; ако не мога да съм като него, ще бъда като майка си — ще се боя, ала няма да го показвам.

Тогава Садор усетил, че Туриновите очи не са като очи на дете и си помислил: „Скръбта закалява храбрите души“, ала на глас изрекъл:

— Сине на Хурин и Морвен, не е по силите на Лабадал да гадае що ще стане с душата ти; но рядко и на малцина ще разкриваш какво се крие в нея.

Турин му отвърнал:

— Може би е по-добре да не казваш какво желаеш, ако не можеш да го имаш. А желая, Лабадал, да бъда един от Елдарите. Тогава Лалаит би могла да се завърне, макар и отдалеч, а аз щях да я чакам. Пораснали, ще отида да воювам за елфическия владетел също като теб, Лабадал.

— Много можеш да научиш от елфите — рекъл Лабадал и въздъхнал. — Те са красив, вълшебен народ и притежават власт над сърцата човешки. Ала въпреки туй понявга си мисля, че по-добре би било да не бяхме ги срещали, та да крачим по скромните земни друмища. Защото те вече са древни по мъдрост, горди и издръжливи. В тяхната светлина ние помръкваме, или изгаряме прекомерно бързо, а човешката участ ни наляга още по-тежко.

— Но баща ми ги обича — възразил Турин — и не е щастлив без тях. Той казва, че почти всичко, което знаем, сме го научили от тях и тъй сме станали по-достоеен народ; казва още, че людете, пристигнали наскоро иззад Планините, не са кой знае колко по-добри от орките.

— Вярно е — отговорил Садор, — поне за някои измежду нас. Ала стръмният път е мъчителен, а отвисоко лесно се пада.

По онова време Турин бил почти осемгодишен — през месец Гваерон по летоброенето на Едаините, в годината, що никога не ще се забрави. Сред възрастните вече се говорело за сбиране на оръжия и могъщи армии, но мълвата още не стигала до Турин; а Хурин добре познавал храбростта и сдържания език на Морвен, та често разговарял с нея за плановете на елфическите крале и за туй, какво може да стане, ако успеят или се провалят. Сърцето му преливало от надежда и твърдо вярвал в крайната победа; защото му се струвало невъзможно да има в Средната земя сила, способна да повали блясъка и мощта на Елдарите.

— Те са виждали Светлината на Запада — казвал той — и в края на краищата Мракът трябва да побегне пред лицата им.

Морвен не му възразявала, понеже щом била с Хурин, щастливият край изглеждал несъмнен. Ала в нейния род също познавали елфическите премъдрости и тя си казвала на ум: „И все пак не са ли напуснали Светлината, не са ли днес лишени от нея? Може би Властелините на Запада са ги прокудили от мислите си; а тогаз как биха могли дори и Първородните да победят един от Всемогъщите?“

Сякаш нямало у Хурин Талион и сянка от подобни съмнения; ала през едно пролетно утро на онази година той се събудил от неспокойна дрямка и през целия ден бил като мрачен облак; а вечерта рекъл внезапно:

— Когато ме призоват, Морвен Еледвен, ще те оставя да пазиш наследника на Хадоровия род. Кратък е човешкият живот и много беди го заплашват дори в мирно време.

— Винаги е било така — отвърнала тя. — Но какво се спотайва в словата ти?

— Сигурно ще да е само обикновена предпазливост — рекъл Хурин, ала изглеждал разтревожен. — Който обаче гледа открито напред, трябва да вижда едно: че нещата не ще останат такива, каквито бяха. Сблъсъкът ще е жесток и едната страна трябва да рухне. Ако паднат елфическите крале, тогава зло ще сполети и Едаините; а ние сме най-близо до Врага. Но дойде ли бедата, не ще ти кажа: „Не се страхувай!“. Защото ти се боиш единствено от онова, що заслужава страх и при това не губиш надежда. Ала ще ти кажа: „Не чакай!“. Ще се върна, когато мога, но не ме чакай! Бягай на юг колкото се може по-

бързо; а дойда ли, ще те откроя, дори ако трябва да претърся цял Белерианд.

— Белерианд е обширен и няма в него домове за изгнаници — рекла Морвен. — Накъде да бягам и кого да взема със себе си — мнозина или шепа избрани?

Дълго мислил Хурин и накрая продумал:

— Иди при майчиния ми род в Бретил. Дотам са около трийсет левги по птичи полет.

— Как могат да ни помогнат хората, ако наистина дойдат зли времена? — запитала Морвен. — Беоровият род вече падна. Рухне ли и Хадоровият род, в какви дупки ще се укрива малобройният Народ на Халет?

— Вярно, малцина са те и неукни, ала не се съмнявай в тяхната доблест — отвърнал Хурин. — Къде другаде виждаш надежда?

— Не говориш за Гондолин — рекла Морвен.

— Не говоря, защото туй име нивга не е минавало отвъд устните ми — казал Хурин. — И все пак вярно е онова, що си чувала: някога бях там. Ала ти признавам сега откровенно, както никому другиму: не знам къде е.

— Но се досещаш и според мен доста точно — добавила Морвен.

— Може и тъй да е — рекъл Хурин. — Но додето сам Тургон не ме освободи от клетвата, не бих споделил догадките си дори и с теб; тъй че напразно би търсила. А ако ли проговоря за свой срам и позор, най-много да стигнеш до заключена порта; защото до мига, когато Тургон тръгне на бой (а за подобно нещо не се говори и няма надежда скоро да стане), никой не ще влезе в Потайното кралство.

— Щом в твоя род няма надежда — рекла Морвен — и щом приятелите ти отказват помощ, значи трябва сама да решавам; и сега ми хрумна мисъл за Дориат. Според мен най-последен от всички прегради ще устои Поясът на Мелиан; а в Дориат не ще пренебрегнат гост от Беоровия род. Нима не съм сродница на краля? Нали баща ми е внук на Брегор, също като Берен, син Барахиров.

— Сърцето ми не клони към Тингол — възразил Хурин. — Не ще види крал Фингон помощ от него; и сам не знам каква сянка обгръща духа ми, колчем помисля за Дориат.

— Моята душа пък помръква, щом се спомене за Бретил — отвърнала Морвен.

Тогава Хурин изведнъж се разсмял и рекъл:

— Ето че седнахме да спорим за неуловими неща и сенки от лоши сънища. Не ще дойде бедата; а ако все пак ни сполети, тогава всичко зависи от твоята храброст и мъдрост. Стори каквото ти повелява сърцето; само недей да се бавиш. А ако постигнем победа, елфическите крале са решили да възстановят всички владения на Беоровия род; и велико наследство ще се падне на нашия син.

През тая нощ Турин в полусън сякаш усетил как майка му и баща му стоят край леглото и го гледат със свещи в ръце; ала не успял да зърне лицата им.

В утрото на Туриновия рожден ден Хурин подарил на сина си елфически кинжал с дръжка и ножница в сребристо и черно; и рекъл:

— Наследнико на Хадоровия род, ето ти дар за празника. Ала внимавай! Люто е острието, а стоманата служи само на онзи, що я владее. Би срязала ръката ти също тъй лесно, както и всякое друго нещо. — После вдигнал Турин върху масата, целунал го и добавил: — Ето че вече ме надвишаваш по ръст, сине на Морвен; скоро наистина ще си толкоз висок. И дойдат ли тия дни, мнозина ще се боят от кинжала ти.

Тогава Турин избягал от стаята и се усамотил, а в сърцето му греела топлина като пръв слънчев лъч над замръзналата земя. Повтарял си бащините слова: наследник на Хадоровия род; но и други слова му дошли на ум: „Раздавай с широка ръка, ала само онуй, що е твое.“ Изтичал при Садор и се провикнал:

— Лабадал, днес ми е празник, рожденият ден на наследника на Хадоровия род! Затуй ти нося подарък. Ето нож тъкмо какъвто ти трябва; с него можеш дори и косъм на две да срежеш.

Смутил се Садор, понеже знаел, че Турин сам е получил кинжала тази сутрин; ала сред людете се смятало за оскърбление да откажеш дар от чиято и да било десница. Затуй отговорил тържествено:

— От щедър род произхождаш, сине Хуринов. Нищо не съм сторил, за да заслужи подобен подарък и едва ли ще го заслужи в малкото дни, що ми остават; но ще сторя каквото мога. — А когато изтеглил кинжала от ножницата, добавил: — Щедър дар е наистина — острие от елфическа стомана. Отдавна ми липсваше допирът до нея.

Скоро Хурин забелязал, че Турин не носи кинжала и го запитал дали не се е изплашил от предупреждението. А Турин отговорил:

— Не, но го подарих на Садор дърводелеца.

— Нима пренебрегваш бащиния си дар? — запитала Морвен.

— Не — отговорил Турин, — но обичам Садор и ми е жал за него.

Тогава Хурин продумал:

— С право си подарил и трите неща, Турин: обич, жалост, а кинжалът е най-дребният дар.

— Макар че не вярвам Садор да го заслужава — добавила Морвен. — Сам се е осакатил от некадърност и бави важната работа, защото прахосва време за дреболии, които никой не му е възложил.

— Въпреки туй бъди жалостива — отвърнал Хурин. — Честна ръка и вярно сърце могат да сбъркат; а тогаз раната е по-люта, отколкото ако враг я нанесе.

— Сега обаче ще трябва да чакаш за друг кинжал — рекла Морвен на Турин. — Тъй подаръкът ще е истински, защото го правиш за своя сметка.

Все пак Турин забелязал, че насетне към Садор се отнасяли по-благосклонно, а той се захванал да изработи голям трон за владетеля на дома.

Дошло едно ясно утро през месец Лотрон, когато Турин изведнъж се събудил от песента на тръби; и като изтичал на прага, зърнал в двора да се тълпят хора на коне или спешени, всички с пълно бойно снаряжение. Застанал сред тях, Хурин говорел с бойците и раздавал команди; и Турин разбрал, че още същия ден ще потеглят за Барад Ейтел. Тук била само охраната и свитата на Хурин, но трябвало да се явят всички мъже от страната. Някои вече били заминали с чичо му Хуор; мнозина други щели да застигнат по пътя владетеля на Дор-ломин и да последват знамената му към кралския сбор.

Тогава Морвен се сбогувала с Хурин, без да рони сълзи; и рекла:

— Ще пазя, каквото ми повери — и онуй, що вече имаме, и другото, що тепърва ще дойде.

А Хурин ѝ отговорил:

— Сбогом, владетелко на Дор-ломин; тръгваме днес с такава надежда, каквато нивга до днес не сме видели. Нека мислим, че наред

лютата зима празникът ще е по-весел от всякога, а подир нея ще дойде пролет без страх и тревоги! — Сетне вдигнал Турин на рамо и викнал към бойците: — Покажете на Хадоровия наследник как блестят мечовете ви!

И слънцето заблестяло по остриетата, когато петдесет меча изхвъркнали от ножниците и в двора отекнал бойният вик на Едаините от Севера: *Лахо калад! Дрего морн!* Пламни, светлина! Бягай, нощ!

Тогава Хурин най-сетне възседнал коня и златното му знаме се развяло, а тръбите отново запели в утрото; и тъй Хурин Талион потеглил за Нирнает Арноедиад.

А Морвен и Турин останали на портата, додето вятърът им донесъл отдалече неясния звук на самотен рог — знак, че Хурин е отминал билото на хълма и вече не вижда дома си.

РАЗГОВОРЪТ МЕЖДУ ХУРИН И МОРГОТ

Много песни и много предания са сътворили елфите за Нирнает Арноедиад, Битката на Неизброимите сълзи, в която загинал Фингон и паднал покосен цветът на Елдарите. Ако всички се преразкажат, цял живот не би стигнал да се изслушат^[3]; но сега ще разкажем що сполетяло Хурин, син Галдоров, владетел на Дор-ломин, когато най-сетне край потока Ривил бил заловен жив по заповед на Моргот и отведен в Ангбанд.

Отвели Хурин пред Моргот, понеже Врагът знаел от своите съгледвачи и чрез черните си изкуства, че този човек е приятел с краля на Гондолин; и първо се опитал да го прекърши с очите си. Но Хурин още не се поддавал на страх и устоял. Затуй Моргот повелил да бъде окован и подложен на бавни мъчения; а подир време дошъл при него и му предложил да излезе на воля или да получи слава и власт като пръв Морготов пълководец, ако само разкрие где е твърдината на Тургон и каквото още знае за плановите на краля. Ала Хурин Непреклонни му се присмял с такива слова:

— Сляп си ти, Моргот Бауглир, и сляп ще останеш навеки, тъй като виждаш единствено мрака. Не знаеш що завладява сърцата човешки, а и да знаеше, не би могъл да го дадеш. Само глупец приема дар от Моргот. Ти първо платата взимаш, а сетне отказваш обещаното; и ако ти кажа, каквото ме питаш, не ще получа друго, освен смъртта.

Разсмял се Моргот и отвърнал:

— За смърт тепърва ще молиш.

Сетне отвел Хурин при могилата Хауд-ен-Нирнает, що била струпана съвсем наскоро и над нея още витаело смъртно зловоние. А като стигнали върха, наредил му да погледне на запад, към Хитлум, и да помисли за жена си, детето и другите близки.

— Защото сега те са в мои владения — рекъл Моргот — и зависят от моята милост.

— Няма милост в теб — отговорил Хурин. — Ала чрез тях не ще се добереш до Тургон, тъй като те не знаят неговите тайни.

Гняв обзел тогава Моргот, та извикал:

— Но ще се добера до теб и твоя проклет род; и ако ще цял от стомана да си, пак ще се прекършиш пред моята воля.

Взел един дълъг меч, що лежал наблизо, и го прекършил пред очите на Хурин, та едно късче се впило в лицето му; ала Хурин не трепнал. Тогаз Моргот прострял дългата си ръка към Дор-ломин и проклед Хурин, Морвен и всичките им потомци с такива слова:

— Гледай! Сянката на мисълта ми ще тегне над тях, гдето и да отидат, а омразата ми ще ги преследва до края на света.

Ала Хурин отвърнал:

— Всеу говориш. Не можеш ни да ги видиш, ни да владееш съдбата им отдалече — поне додето запазваш тая телесна форма и още жадуваш да бъдеш видим владетел на света.

Тогава Моргот се обърнал към него и рекъл:

— Глупец си ти, дребен сред людете, а те пък са най-дребни сред всички словесни твари! Виждал ли си Валарите, мерил ли си мощта на Манве и Варда? Знаеш ли докъде стига тяхната мисъл? Или си въобразяваш, че мислят за теб и ще те защитят отдалече?

— Не знам — отвърнал Хурин. — Ала може и тъй да стане, ако пожелаят. Защото дорде съществува Арда, не ще слезе от трона Върховния владетел.

— Ти го каза — рекъл Моргот. — Аз съм Върховния владетел — Мелкор, пръв и най-могъщ сред Валарите, що съществуваха преди света и го сътвориха. Сянката на замислите ми обгръща Арда и бавно, но сигурно преклонява всичко в нея към моите цели. Ала над всички, които обичаш, мисълта ми ще тегне като съдбовен облак, додето рухнат в мрак и погибел. Гдето и да отидат, зло ще се надига. Каквото и да изрекат, беда ще навличат със словата си. Всяка тяхна постъпка ще се

обръща насреща им. Ще умират без надежда, проклинайки както живота, тъй и смъртта.

Но Хурин му отвърнал:

— Забрави ли кому говориш? В древни времена си изрекъл подобни неща пред дедите ни; ала ние избягахме от твоята сянка. А сега те познаваме, понеже срещнахме лица, що са виждали Светлината, и чухме гласове, що са приказвали с Манве. Имало те е преди Арда, ала и други е имало; и не си я сътворил ти. Нито си най-могъщ; понеже сам за себе си прахосваш своята сила и всуе се мъчиш да изпълниш с нея пустотата в душата си. Не си нищо друго, освен избягал роб на Валарите и веригата им още те чака.

— Добре си научил уроците на своите господари — рекъл Моргот. — Ала детинските им познания не ще ти помогнат сега, когато те всички избягаха надалеч.

— Още нещо ще ти река накрая, робе Моргот — казал Хурин, — и то не идва от познанията на Елдарите, а самичко избликна в сърцето ми. Не си повелител на хората и никога не ще бъдеш, та дори цялата Арда и Менел да паднат под твоя власт. Отвъд Кръговете на Света не ще преследваш ония, които отхвърлят твоята воля.

— Не ще ги преследвам — отвърнал Моргот, — защото отвъд Кръговете на Света е само Нищото. Но навсякъде другаде никой не ще ми избяга, освен ако предпочете пустотата.

— Лъжеш — рекъл Хурин.

— Сам ще видиш и ще признаеш, че не лъжа — казал Моргот.

И като върнал Хурин в Ангбанд, сложил го върху каменен трон над Тангородрим, от който се виждало чак до земите на Хитлум и Белерианд. Приковал го там с цялата си магическа сила; а после отново го прокълел и наложил властта си над него, та да не може ни да помръдне, ни да умре, докато сам Моргот го освободи.

— Остани сега тук — рекъл му, — и гледай земите, където отчаяние и безброй беди ще сполетят ония, що най-много обичаш. Ти дръзна да ми се присмееш и да оспориш силата на Мелкор, Повелител на съдбините на Арда. Затуй от днес нататък с моя взор ще виждаш и с моите уши ще чуваш и нищо не ще е укрито от теб.

БЯГСТВОТО НА ТУРИН

Само трима мъже успели най-подир да се завърнат в Бретил по страшните пътища на Таур-ну-Фуин; и когато Хадоровата дъщеря Глоредел узнала за гибелта на Халдир, скръбта я отнесла в гроба.

В Дор-ломин не пристигнали вести. Обезумяла от тревоги, Хуоровата съпруга Риан избягала сред пущинака; ала там ѝ помогнали Сивите елфи от Митрим и когато родила сина си Туор, те го взели под своя закрила. А Риан отишла до Хауд-ен Нирнает, легнала наврѣх могилата и издъхнала.

Морвен Еледвен останала в Хитлум и скърбяла безмълвно. Синът ѝ Турин едва бил навършил осем години, а тя чакала ново дете. Тежки дни настанали за нея. Тълпи от източни пришълци нахлули в страната, тормозели хората от Хадоровия род, отнемали им всички имоти и ги поробвали. От земите на Хурин отвели всички, що можели да работят или да служат по някакъв друг начин, дори невръстните момчета и момичета, а старците посекали или ги прокудили да мрат от глад из пущинака. Ала още не смеели да вдигнат ръце срещу владетелката на Дор-ломин или да я прогонят от дома ѝ; защото сред тях се носела мълва, че е опасна вещица и си има вземане-даване с белите демони — тъй наричали елфите, понеже ги ненавиждали, но страхът им бил посилен от омразата.^[4] Поради тая боязън избягвали планините, където мнозина Елдари намерили убежище, особено из южните области на страната; и след грабежите и безчинствата пришълците пак се оттеглили на север. Защото Хуриновият дом се намирал в югоизточния край на Дор-ломин и планините били наблизко; потокът Нен Лалаит извираше от подножието на Амон Дартир, по чийто склон минавал стръмен проход. През него най-храбрите можели да прекосят Еред Ветрин и покрай изворите на Глитуи да слязат в Белерианд. Ала за туй още не знаели ни източните пришълци, ни дори самият Моргот; защото докато траела властта на Финголфин, цялата онази страна била укрита от Врага и нито един негов слуга не смеел да навлезе там. Вярвал той, че Еред Ветрин е непристъпна преграда както срещу бягство от север, тъй и срещу атака от юг; и наистина, за всяка твар, стъпваща по земята, нямало друг проход между Серех и далечния запад, където Дор-ломин се преливал в Невраст.

Тъй се случило, че подир първото нашествие Морвен била оставена на мира, макар че зли люде върлували из околните гори и било опасно да се излиза далеч от къщи. Под закрилата на Морвен все още

оставал Садор дърводелецът заедно с неколцина други старци и старици, а също и Турин, когото не пускала отвъд оградата. Но имението на Хурин скоро западнало и макар да работела от тъмно до тъмно, Морвен изпаднала в нищета и от глада я спасявала единствено помощта, що ѝ изпращала тайно Хуриновата сродница Аерин; защото някой си Брода от източните пришълци я бил взел насила за своя съпруга. Горчиви били тия подаяния за Морвен, ала ги приемала заради Турин и още нероденото дете, а най-вече защото, както сама казвала, всичко идвало от нейния имот. Понеже тъкмо този Брода заграбил имуществото, добитъка и хората от Хуриновото имение и откарал всичко в собственото си жилище. Той бил храбър боец, но нямал власт сред своя народ, преди да пристигне в Хитлум; и търсейки мощ и богатство, решил да завладее земи, които другите пришълци пренебрегвали. Видял Морвен само веднъж, когато дошъл да разграби дома ѝ; ала ужас велик го обзел пред нея. Сторило му се, че поглежда в безмилостните очи на някой от белите демони, та затреперил от страх да не би зло незнайно да го сполети; затуй нито посмял да разграби дома ѝ, нито открил Турин, инак кратък щял да бъде животът на наследника на истинския владетел.

Брода поробил Сламените глави, както наричал хората от Хадоровия род, и ги пратил да строят дървен дворец сред полето на север от Хуриновия дом; държал робите си зад ограда като добитък, ала слабо ги охранявал. А между тях неколцина не прекланяли глави и дори с риск за живота си били готови да подпомогнат Владетелката на Дор-ломин; и чрез тях до Морвен тайно стигали новини от страната, макар че нямало надежда в словата им. Аерин обаче била взета не за робиня, а като съпруга на Брода, защото в свитата му имало малко жени и нито една от тях не можела да се мери с дъщерите на Едаините; а той се надявал да превърне областта в свое владение и жelaел наследник, комуто да я остави.

Не говорела Морвен пред сина си за онуй, що се случило и що можело тепърва да ги сполети; а той се боял да наруши с въпроси мълчанието ѝ. Когато пришълците за пръв път се появили в Дор-ломин, Турин запитал майка си:

— Кога ще се завърне баща ми да пропъди тия грозни крадци?
Защо не си идва?

Морвен отговорила:

— Не знам. Може да е загинал или хванат в плен; а може и да е прокуден надалеч, та няма как да се върне през вражия пръстен, що ни обгражда.

— Тогава мисля, че е загинал — рекъл Турин, ала не заплакал пред майка си, — защото ако беше жив, никой не би го удържал да се върне и да ни помогне.

— Не вярвам нито в едното, нито в другото, сине мой — отвърнала Морвен.

Минавало време и все повече натежавало сърцето на Морвен от страх за сина й Турин, наследник на Дор-ломин и Ладрос; защото не виждала друга надежда за него, освен скоро да стане роб на източните пришълци. Тогаз си припомнила разговора с Хурин и мисълта й пак се насочила към Дориат; и накрая решила, ако е възможно, тайно да прати Турин при крал Тингол с молба за убежище. И докато седяла и размишлявала как да го стори, ясно дочула в мислите си гласа на Хурин: *Бързай! Не ме изчаквай!* Ала вече й приближавало време за раждане, а пътят бил тежък и опасен — колкото повече хора тръгнали, толкоз по-малка надежда щели да имат за бягство. А сърцето все още я зальгвало с напразни надежди; в дъното на душата си предчувствала, че Хурин не е мъртъв, и сред безсънните нощни часове се ослушвала да долови стъпките му, или пък денем й се причувало откъм двора цвиленето на неговия жребец Арох. Нещо повече, макар че вече скланяла да повери другиму грижите за сина си, както било обичайно по онова време, още не можела да пребори гордостта си и сама да моли някого за милостиня, пък бил той и крал. Затуй не послушала гласа на Хурин и тъй се заплегла първата нишка от Туриновата съдба.

Докато Морвен стигне до това решение, вече приближила есента на Скръбната година и трябвало да побърза; защото времето за пътуване привършвало, а се бояла, че ако изчака зимата да отmine, Турин може да бъде отведен в робство. Източните пришълци се навъртали около оградата и наблюдавали дома й. Един ден се престашила и казала на Турин:

— Баща ти не се завръща. Значи трябва да заминеш, и то час по-скоро. Така би желал той.

— Да заминем? — възкликнал Турин. — Че къде ще отидем? Отвъд Планините ли?

— Да — отвърнала Морвен, — на юг отвъд Планините. На юг — само там още може да има надежда. Ала не казах *ние*, сине мой. Ти трябва да заминеш, а аз да остана.

— Не мога да тръгна сам! — възразил Турин. — Няма да те изоставя. Защо да не заминем заедно?

— Аз не мога — рекла Морвен. — Но не ще тръгнеш сам. Ще пратя с теб Гетрон, а може би и Гритнир.

— Няма ли да пратиш Лабадал? — запитал Турин.

— Не, защото Садор е хром — отвърнала Морвен, — а пътят ще бъде тежък. Тъй като си мой син и настанаха мрачни дни, не ще те зальгвам: може да загинеш по този път. Зимата приближава. Ала останеш ли, чака те по-страшна участ — да бъдеш роб. Ако искаш подир години да бъдеш истински мъж, събери храброст и върши, каквото ти казвам.

— Но тъй ще те изоставя само със Садор, слепия Рагнир и старите жени — рекъл Турин. — Не казваше ли баща ми, че аз съм наследник на Хадоровия род? Наследникът трябва да остане в Хадоровия дом, за да го защитава. Сега съжалявам, че не задържах онзи кинжал!

— Прав си, наследникът трябва да остане, ала не може — каза Морвен. — Вярвам, че някой ден ще се завърне. А сега бъди храбър. Стане ли по-зле, ще те последвам, стига да мога.

— Но как ще ме откриеш сред пуцинака? — запитал Турин; изведнъж сърцето му не издържало и той заплакал открито.

— Ако се вайкаш, други твари ще те открият преди мен — отвърнала майка му. — Знам накъде отиваш, та ако стигнеш дотам и останеш, мога да те намеря. Защото те пращам при крал Тингол в Дориат. Нима предпочиташ по-скоро да бъдеш роб, отколкото кралски гост?

— Не знам — отвърнал Турин. — Нямам представа що е роб.

— Отпращам те, за да не го научиш — рекла Морвен. После застанала пред момчето, дълго го гледала в очите, сякаш се мъчела да разгадае някаква тайна, и накрая добавила: — Трудно е, сине мой. И не

само за теб. За мен е трудно в тежките дни да избира най-доброто. Ала върша онуй, що смятам за правилно; инак защо ще се разделям с най-скъпото, що ми остана?

Повече не разговаряли; смут и скръб изпълнили Туриновото сърце. На сутринта той отишъл при Садор, който цепел дърва за огрев, а дървата им били малко, защото не смеели да излизат из гората; старецът тъкмо се подпирал на патерицата и гледал недовършения трон на Хурин, захвърлен в един ъгъл.

— Дойде и неговият ред — промълвил той, — защото в днешните дни трябва да мислим само за най-насъщното.

— Не бързай да го цепиш — рекъл Турин. — Може баща ми скоро да се завърне и тогава ще се зарадва, като види какво си направил, додето го нямаше.

— Лъжовните надежди са по-опасни от страховете — отвърнал Садор — и няма да ни стоплят през зимата. — Той опипал дърворезбата по трона и въздъхнал. — Само съм си прахосвал времето, макар че ми беше приятно. Но всяко нещо е недълготрайно; и комай радостта от труда си остава единствено важна. А сега по-добре да ти върна подаръка.

Турин протегнал ръка, ала веднага я отдръпнал.

— Подарък не се взима обратно — възразил той.

— Нали е мой, защо да не го дам комуто си искам? — запитал Садор.

— Дай го комуто искаш — отвърнал Турин, — само не и на мен. Ала защо ще го даваш?

— Нямам надежда да го използвам за достойни дела — рекъл Садор. — В идните дни не ще има друго за Лабадал, освен робски труд.

— Що е роб? — запитал Турин.

— Предишен човек, към когото се отнасят като към добитък — отговорил Садор. — Хранят го само за да живее, живее само за да работи, работи само поради страх от болка и смърт. А понякога тия грабители раздават болка и смърт просто за собствено удоволствие. Чувал съм, че избират най-бързоногите и ги преследват с псета из пущинака. Те са научили от орките много повече, отколкото ние от Прекрасния народ.

— Сега разбирам — продумал Турин.

— Тъжно е, че трябва да разбереш подобни неща в тъй ранна възраст — рекъл Садор; сетне видял странното изражение на Турин и запитал: — Какво разбираш?

— Защо ме отпраща майка ми — отговорил Турин и в очите му избили сълзи.

— А! — възкликнал Садор и тихичко си промълвил: — Ала защо тъй късно? — После се обърнал към Турин. — Чини ми се, че не е за сълзи тая новина. Ала знай, че не бива да говориш за майчините си планове нито на Лабадал, нито комуто и да било. В днешно време всички стени и огради имат уши — уши, що не растат на почтени глави.

— Но аз трябва да поговоря с някого! — рекъл Турин. — Винаги съм споделял с теб. Не искам да те напусна, Лабадал. Нито пък да напусна този дом и майка си.

— Ала ако не го сториш — възразил Лабадал, — скоро ще дойде завинаги краят на Хадоровия род, сигурно вече разбираш това. Лабадал не иска да си тръгваш; но Садор, верният слуга на Хурин, ще бъде пощастлив, когато Хуриновият син се изтръгне от лапите на пришълците. Е, няма как, трябва да се сбогуваме. Сега ще вземеш ли моя кинжал като прощален подарък?

— Не! — рекъл Турин. — Майка ми казва, че отивам при елфите, при краля на Дориат. Там сигурно ще си намеря и по-хубави неща. Ала не ще мога да ти изпратя подаръци, Лабадал. Ще бъда надалеч и съвсем сам.

После Турин се разплакал, но Садор му рекъл:

— Ехей! Къде е Хуриновият син? Не чак толкоз отдавна го чух да казва: *Порасна ли, ще отида да воювам за елфическия владетел.*

Тогава Турин преглътнал сълзите и отвърнал:

— Много добре; щом такива слова е изрекъл Хуриновият син, трябва да удържи на тях и да си замине. Но винаги когато казвам, че ще сторя едно или друго, нещата изглеждат съвсем различни, щом дойде време да изпълнявам. Сега съжалявам. Вече ще трябва да внимавам какво изричам.

— Да, така ще е най-добре — рекъл Садор. — Мнозина дават подобен съвет, ала малцина го изпълняват. Нека оставим на мира бъдните дни. И сегашният ни е премного.

Скоро Турин се подготвил за пътешествието, сбогувал се с майка си и тайно потеглил заедно с двама спътници. Но когато му рекли да се обърне и да погледне бащиния си дом, болката от раздялата го пронизала като меч, та се провикнал:

— Морвен, Морвен, кога ще те видя отново?

А Морвен, както стояла на прага, чула този вик да отеква из гористите хълмове и впила до болка пръсти в рамката на вратата. Туй била първата истинска скръб на Турин.

В началото на следващата година Морвен родила дъщеря и я нарекла Ниенор, що означава ридание; ала по туй време Турин вече бил далече. Дълъг и тежък бил пътят му, защото властта на Моргот се простирала из цялата страна; но имал за водачи Гетрон и Гритнир, които били млади по времето на Хадор и сега въпреки преклонната си възраст оставали доблестни мъже, а освен туй познавали добре местността, понеже някога често пътували из Белерианд. Тъй благодарение на съдбата и собствената си храброст прехвърлили Сенчестите планини и като се спуснали към Сирионската долина, навлезли в Бретилския лес; и най-подир, грохнали от страхове и умора, стигнали границите на Дориат. Ала там се залутали в мрежите и лабиринтите на кралицата и бродили безцелно из непроходимите дебри, додето храната им свършила. Били само на косъм от гибелта, защото откъм Севера се задавала студена зима; ала съдбата пазела Турин за по-тежки страдания. Както лежали отчаяни и безсилни, чули песен на рог. Белег Крепколък ловувал по ония места, понеже живеел край самите граници на Дориат и се славел като най-опитен следотърсач на своето време. Чул той виковете им и се запътил натам, а като нахранил и напоил странниците, узнал имената им и откъде идват, та го обзела жал и почуда. Още от пръв поглед харесал Турин, тъй като момчето имало красотата на майка си и очите на баща си, а освен туй било крепко и силно.

— Какъв дар би си пожелал от крал Тингол? — запитал го той.

— Искам да бъда боец от неговата конница, та да препусна срещу Моргот и да отмъстя за баща си — отвърнал Турин.

— Може и тъй да стане, като пораснеш след някоя и друга година — рекъл Белег. — Защото макар че си още малък, в теб личи храбрият

мъж, достоен да бъде син на Хурин Непреклонни.

А името на Хурин било почитано във всички елфически кралства. Затуй Белег охотно станал водач на странниците и ги поканил в хижата, където живеел по онова време заедно с други ловци; там се подслонили, докато чакали пратеник да отнесе вестта до Менегрот. А когато дошло известие, че Тингол и Мелиан ще приемат Хуриновия син и неговите пазители, Белег ги повел по тайни пътеки към Потайното кралство.

Тъй Турин стигнал до големия мост над Есгалдуин и минал през портите на Тинголовия чертог; и като дете зяпнал пред чудесата на Менегрот, които дотогава не бил виждал друг простосмъртен освен Берен. Тогава Гетрон изрекъл пред Тингол и Мелиан посланието на Морвен; а Тингол го изслушал благосклонно и взел Турин върху коляното си в чест на Хурин, най-могъщ сред хората, и неговия сродник Берен. И които видели това, се поразили, понеже то означавало, че Тингол осиновява Турин; а по онуй време било нечувано елфически благородник, та камо ли крал, да вземе човешко чедо. После Тингол изрекъл:

— Тук, сине Хуринов, ще бъде твоят дом; и през целия ти живот ще те почитат като мой син, ако и да си човек. Мъдрост ще получиш, недостъпна за мярката на простосмъртните, и елфически оръжия ще докосват ръцете ти. Може да дойде ден, когато ще извоюваш отново бащините си владения в Хитлум, ала дотогава живеј тук, обичан от всички.

Тъй заживял Турин в Дориат. За известно време с него били и двамата му пазители Гетрон и Гритнир, макар че копнеели да се завърнат при своята господарка в Дор-ломин. Сетне старост и болести надвили Гритнир, та останал при Турин, додето издъхнал; Гетрон обаче си тръгнал и Тингол пратил отряд бойци да го упътват и охраняват, а по тях предал вест за Морвен. Най-сетне стигнали до Хуриновия дом и когато Морвен узнала, че Турин е приет с почести в чертозите на Тингол, скръбта ѝ понамаляла; освен туй елфите носели богати дарове от Мелиан и покана да тръгне с тях към Дориат. Защото Мелиан била мъдра и предвидлива, та се надявала тъй да отбегне злото, зародено в черните замисли на Моргот. Но Морвен не пожелала да напусне дома

си, понеже по нрав оставала все тъй горделива; а и Ниенор била още невръстно пеленаче. Затуй благодарила на елфите и ги отпратила, като им подарила последните си златни дреболии, за да прикрие в каква бедност е изпаднала; заръчала им още да отнесат на Тингол Хадоровия шлем. А Турин ден подир ден очаквал завръщането на пратениците; и когато се завърнали сами, той избягал в гората и заридал; защото знаел за поканата на Мелиан и се надявал Морвен да пристигне. Туй била втората скръб на Турин.

Когато пратениците предали отговора, Мелиан се затрогнала и опечалила, понеже усещала мислите на Морвен; и разбрала, че не ще бъде избегнато лесно онуй, що предугаждала.

Шлемът на Хадор попаднал в Тинголовите ръце. Този шлем бил от сива стомана със златни инкрустации и гравирани около тях победни руни. Магическа сила пазела носителя му от смъртоносни рани, понеже всеки меч се трошал в него и всяка стрела отскачала. Изработен бил от ногродския майстор Телчар, чиито творения се славели по цялата Средна земя. Имал забрало (като ония, с които джуджетата закривали очите си в ковачниците) и лицето на онзи, що го наденел, вдъхвало страх в душите на враговете, а в същото време било опазено от стрели и огън. Върху гребена предизвикателно се издигало позлатено изображение на главата на дракона Глаурунг; защото шлемът бил изработен скоро след първото му излизане от Морготовите порти. Хадор, а и Галдор подир него често го носели на война; и гордост обземала душите на хитлумските бойци, щом го зърнели сред битката, та се провиквали: „По-доблестен е Драконът на Дор-ломин от златния червей на Ангбанд!“

Ала всъщност този шлем не бил изкован за човек, а за Азагал, владетеля на Белегост, който през Скръбната година загинал в схватка с Глаурунг.^[5] Азагал го дарил на Маедрос като отплата, задето спасил живота и съкровищата му, когато орките го били нападнали от засада край Пътя на джуджетата в Източен Белерианд.^[6] По-късно Маедрос го пратил на Фингон, с когото често разменял дружески дарове, тъй като не забравял как Фингон пропъдил Глаурунг обратно в Ангбанд. Ала освен Хадор и сина му Галдор в цял Хитлум никой друг нямал тъй яка шия и плещи, че да носи с лекота джуджешкия шлем. Затуй Фингон го подарил на Хадор заедно с властта над Дор-ломин. За зла беда Галдор бил без шлема, когато отбранявал Ейтел Сирион, понеже при внезапния

щурм на врага изтичал гологлав към крепостната стена и една от стрелите на орките го пронизала право в окото. Колкото до Хурин, той не обичал да го носи и казал: „Предпочитам да гледам враговете с истинското си лице.“ Ала все пак смятал шлема за едно от най-скъпите родови съкровища.

Дълбоко под Менегрот Тингол имал складове, пълни с безброй несравними оръжия: ризници с форма на рибени люспи и блестящи като езеро под луната; мечове и топори, щитове и шлемове, изковани от самия Телчар и неговия учител, стария Гамил Зирак, както и от още по-изкусни елфически майстори. Защото бил получил в дар предмети, идващи от Валинор и изработени от сърчните ръце на Феанор, с когото никой не ще се мери, додето свят светува. Ала приел Хадоровия шлем с такава радост, сякаш съкровищницата му била празна и от сърце изрекъл:

— Горди глави имаха предците Хуринови, що носеха този шлем.

После му хрумнало нещо, та призовал Турин и казал, че Морвен праща на сина си славен дар, наследство от неговите деди.

— Вземи сега Драконовата глава на Севера — рекъл Тингол — и я носи с чест, когато настане време.

Но Турин още бил прекалено малък, за да повдигне шлема и не му обърнал внимание поради скръбта в сърцето си.

ТУРИН В ДОРИАТ

През детските си години в Дориат Турин бил непрестанно под надзора на Мелиан, макар че рядко я виждал. Но имало една девойка на име Нелас, която живеела из горите; и по заръка на Мелиан тя следвала Турин, колчем се запътел из пущинака и често го срещала там, сякаш случайно. Много узнал Турин от Нелас за пътищата и живите твари на Дориат, а освен туй тя го учела на Синдарински език, както се говорел в древното кралство — старинен, изискан и богат с прекрасни слова.^[7] Всичко туй за известно време го развеселило, додето над душата му паднала друга сянка и детската дружба отминала като пролетно утро. Защото Нелас не ходела в Менегрот и за нищо на света не искала да навлезе под каменните сводове; тъй че когато детството взело да си отива и Турин насочил мисли към мъжките подвизи, срещите им ставали все по-редки и накрая съвсем престанали. Ала тя все още дебнела да го зърне скришом.^[8]

Девет години живял Турин в чертозите Менегрот. Ала сърцето и мислите му непрестанно се връщали към съдбата на неговите близки и понякога получавал вести от тях. Защото когато било възможно, Тингол пращал вестноосци при Морвен, а тя връщала по тях новини за сина си; тъй Турин узнал, че сестра му Ниенор расте и хубавее като цвете сред мрачния Север и че участта на Морвен вече не е толкоз окаяна, както преди. Сам той бързо растял и станал напет и снажен сред людете, а силата и храбростта му се прославили из Тинголовото кралство. През ония години узнал много премъдрости, понеже охотно слушал предания за древните времена; и станал замислен и немногословен. Белег Крепколък често идвал в Менегрот и водел Турин на далечни походи, за да го учи на следотърсачество, стрелба с лък и (което най му допадало) боравене с меч; но в изкусните занаяти не бил много сръчен, понеже трудно овладявал собствената си сила, та често се случвало с рязък замах да повреди, каквото е подхванал. И в други области съдбата сякаш не била благосклонна към него, тъй че нередко замислите му се проваляли и не постигал желаното; трудно намирал приятели, защото не бил весел по дух и рядко се смеел, а над младостта му тегнела сянка. Ала все пак заслужил обич и уважение от ония, що го познавали, а всички останали му отдавали почит като на кралски син.

Но имало един, който завиждал на тая почит и завистта му растяла с възмъжаването на Турин; наричал се Саерос, син Итилборов. Той бил от ония Нандори, дете намерили убежище в Дориат след гибелта на своя владетел Денетор върху хълма Амон Ереб по време на Първата белериандска битка. Тези елфи живеели предимно в Арториен, между Арос и Келон в източната част на Дориат, бродейки понякога из дивите земи отвъд Келон; и нямало дружба между тях и хората, откакто Едаините прекосили Осирианд и се заселили в Естолад. Саерос обаче дълго живял в Менегрот и спечелил уважението на краля; а по нрав бил горделив и се отнасял високомерно с всички, които смятал за по-ниски по ранг и заслуги от него. Сприятелил се с песнопоеца Даерон^[9], понеже сам бил надарен певец; ала хората не му допадали, а най-силна неприязън изпитвал към рода на Берен Ерхамион.

— Нима е разумно — казвал той — да допускаме по нашите земи още някой от онзи окаян народ? Не ни ли стигат бедите, що първият навлече на Дориат?

Затуй гледал Турин накриво и злословел за всяка негова постъпка; ала умело прикривал злобата си с лукави слова. Срещнел ли Турин насаме, заговарял високомерно и пренебрежително; а Туриновото търпение се изчерпвало, макар че дълго отвърщал с мълчание на злословието, понеже Саерос бил кралски съветник и един от най-високопоставените благородници в Дориат. За беда мълчанието му само раздраждало Саерос още повече.

В годината, когато Турин навършил седемнайсет, скръбта му се подновила, защото вестите от Дор-ломин ненадейно секнали. Напоследък мощта на Моргот непрестанно растяла и вече цял Хитлум се намирал под неговата сянка. Той несъмнено знаел много за близките на Хурин и дотогава не ги тормозел само за да изпълни черните си замисли; ала сега пак заради същите планове разположил зорка стража из всички проходи на Сенчестите планини, та само със смъртен риск можело да се влезе или излезе от Хитлум, а орките върлували по горното поречие на Сирион и около изворите на Нарог и Теиглин. Тъй настанало време, когато вестоносците на Тингол не се завърнали и той решил да не изпраща други. Защото мразел поданиците му да излизат извън охраняваните граници и тъкмо с туй най-силно бил показал своята благосклонност към Хуриновия род — че по опасните пътища пратил вестоносци при Морвен в Дор-ломин.

Натежало от скръб сърцето на Турин, защото не знаел каква нова беда се задава и се боял, че може зло да е сполетяло Морвен и Ниенор; и дълги дни седял мълчаливо, мислейки за упадъка на Хадоровия род и людете от Севера. Най-сетне станал и тръгнал да дири Тингол; открил го да седи с Мелиан в сянката на Хирилорн, огромния бук край Менегрот.

Смаяно се вгледал Тингол в Турин, защото вместо любимия си доведен син зърнал сякаш непознат човек — висок, тъмнокос, с дълбоко хлътнали и пронизателни очи сред бялото лице. Тогава Турин помолил да му дадат щит, ризница и меч, а освен туй поискал Драконовия шлем на Дор-ломин; и кралят приел молбата му с такива слова:

— Давам ти място сред моите мечоносци, защото усещам, че мечът ще бъде твое оръжие. И ако желаеш, с тях можеш да тръгнеш на бойно кръщение по границите.

Но Турин отвърнал:

— Отвъд пределите на Дориат ме влече сърцето; не за отбрана копнея, а за атака срещу Врага.

— Тогаз ще трябва да тръгнеш сам — рекъл Тингол. — Във войната срещу Ангбанд управлявам войската си, както сметна за добре, сине Хуринов. Не предвиждам да пратя въоръжени отряди извън Дориат ни в близко, ни в по-далечно бъдеще.

— Ала ти си свободен да вървиш накъдето поискаш, сине на Морвен — добавила Мелиан. — Поясът на Мелиан не възпира ония, що са тръгнали с наше позволение.

— Освен ако се вслушаш в съвета ми — рекъл Тингол.

— Какъв е твоят съвет, господарю? — запитал Турин.

— По снага изглеждаш истински мъж — отговорил Тингол, — ала всъщност тепърва има да чакаш мъжката зрялост. Дойде ли това време, може би ще послушаш дълга към своя род; но едва ли има надежда един-единствен човек да стори срещу Мрачния владетел нещо друго, освен до сетния миг да помага на елфическите владетели в тяхната отбрана.

А Турин възразил:

— Моят сродник Берен е сторил повече.

— Заедно с Лутиен — рекла Мелиан. — Но не подобава да говориш толкоз дръзко пред бащата на Лутиен. Мисля, че не тъй възвишена е съдбата ти, сине на Морвен, макар за добро или зло да се преплита с нашата участ. Сам от себе си се пази, инак бедата те чака. — И като помълчала малко, отново продумала: — Върви сега, сине наш; и помни съвета на краля. А станеш ли истински мъж, не вярвам да останеш задълго при нас в Дориат. Ако в идните дни не забравиш словата на Мелиан, туй ще е за твое добро: бой се от жегата и студа в сърцето си.

Тогава Турин се поклонил ниско пред тях и си тръгнал. Не след дълго надянал Драконовия шлем, взел оръжия и заминал към западните предели, за да се присъедини към елфическите бойци, що непрестанно воювали там с орките и всички други гнусни слуги на Моргот. Тъй още преди да се бил разделил докрай с юношеските години, доказал своята сила и доблест; и помнейки злочестините на близките си, препускал начело във всяка храбра атака, та цял се покрил с белези от стрелите и кривите мечове на орките. Ала съдбата го пазела от гибел; и от горите плъзнала мътва далеч извън границите на Дориат, че Драконовият шлем

на Дор-ломин отново излиза на бой. Чувайки тая вест, мнозина мълвели с почуда: „Да не би духът на Хадор или Галдор Високи да се е завърнал от смъртта; или пък Хурин Хитлумски да е избягал най-сетне от бездънните ями на Ангбанд?“

По онуй време един-единствен сред граничните бойци на Тингол бил по-могъщ от Турин — Белег Куталион; и двамата крачели рамо до рамо във всяка опасна мисия далеч из горите.

Тъй отминали три години и през това време Турин рядко се връщал в Тинголовите чертози; вече нехаел за дрехите и външността си, та косата му се сплъстила, а над ризницата намятал протрит и петносан от дъждовете плащ. Ала на третото лято, когато бил вече двайсетгодишен, пожелал да си почине, а и оръжията му се нуждаели от грижите на ковач; една вечер пристигнал в Менегрот и отишъл в трапезната зала. Тингол не бил там, понеже през лятото двамата с Мелиан обичали да бродят из зелените дебри. Уморен и замислен, Турин седнал на масата, без да избира; за беда се озовал сред благородниците на кралството и заел тъкмо мястото, определено за Саерос. А Саерос влязъл след малко и се разгневил, мислейки, че Турин е постъпил тъй от гордост и за да го предизвика; а още повече се ядосал, като видял, че вместо да укорят натрапника, другите го приемат сърдечно.

Отначало Саерос също се престорил на добродушен и отишъл да седне срещу Турин.

— Рядко ни радва с присъствието си този защитник на границите — рекъл той — и с радост отстъпвам любимото си място срещу честта да поговоря с него.

И още дълго говорил с Турин, разпитвайки за вести от границите и битките из пуцинака; ала макар словата да изглеждали любезни, подигравката в гласа му била неприкрита. Не издържал тогава Турин, погледнал го и изведнъж усетил горчилката на изгнанието; и въпреки светлините и звънкия смях из елфическите чертози в мислите си се върнал към Белег и воинския живот сред горите, а подир туй още по-надалеч — към Морвен и бащиния му дом в Дор-ломин; навъсил се от мрачните мисли и не отвърнал на Саерос. А онзи, като помислил туй за

знак на неприязън, престанал да удържа гнева си; извадил златен гребен, хвърлил го на масата пред Турин и рекъл:

— Човече от Хитлум, ти несъмнено си дошъл набързо на тая трапеза, та можем да ти простим съдрания плащ; ала поне не оставяй главата си занемарена като къпинов гъсталак. А и ако разкриеш ушите си, може би ще чуваш по-добре какво ти се говори.

Нищо не казал Турин, само отправил очи към Саерос и в тъмните им дълбини заблестели искри. Но Саерос пренебрегнал предупреждението и отвърнал с презрителен поглед, изричайки на всеослушание:

— Ако мъжете от Хитлум изглеждат тъй диви и грозни, то какви ли ще да са жените по ония земи? Да не би да търчат из горите като безсловесни твари, облечени само с косите си?

Грабнал тогава Турин един бокал, запокитил го право в лицето му и Саерос рухнал назад с тежка рана; сетне Турин извадил меча и щял да се нахвърли върху му, ако не го бил удържал Маблунг ловеца, който седял до него. А Саерос станал, изплюл върху масата кървава хрчка и продумал с разкъсани устни:

— Докога ще даваме подслон на тоя Воз-горянин?^[10] Кой повелява тук тази вечер? Кралските закони наказват строго ония, що злоупотребяват с гостоприемството; а за изваждане на меч в чертозите най-меката присъда е вечно изгнание. Извън чертога ще ти отговоря, Воз-горянино!

Ала щом Турин зърнал кръвта върху масата, главата му охладняла; и като се изтръгнал от хватката на Маблунг, безмълвно напуснал залата.

Тогава Маблунг рекъл на Саерос:

— Какво те прихваща тая вечер? За свадата сам си виновен; и може би кралят ще отсъди, че разбитата уста е заслужена отплата за злобния присмех.

— Ако онуй недоносче има някакви жалби, нека тича да се оплаква на краля — отвърнал Саерос. — Ала изваждането на меч в тази зала не може да се оправдае с каквото и да било. Стори ли онзи Воз-горянин същото и навън, ще го убия.

— Не бъди чак толкоз уверен — рекъл Маблунг, — ала който и да загине, туй ще е истинско зло, по-достойно за Ангбанд, отколкото за Дориат и само нови бедни ще поникнат от него. Искрено вярвам, че

някаква сянка се е протегнала тази вечер откъм Севера да ни докосне. Внимавай, Саерос, сине Итилборов, да не би в своята гордост да изпълниш Морготовата воля и не забравяй, че си от Елдарите.

— Не го забравям — отвърнал Саерос; ала не усмирил гнева си и цяла нощ мислил за оскърблението, а злобата му растяла.

На сутринта, когато Турин напуснал Менегрот и се запътил към северните предели, Саерос го причакал в засада и ненадейно връхлетял изотзад с гол меч в едната ръка и щит в другата. Но Турин, привикнал да бъде нащрек из пущинака, зърнал атаката с крайчеца на окото си, та отскочил настрана, бързо извадил меча и се завъртял срещу врага.

— Морвен! — провикнал се той. — Сега оскърбителят ти ще плати за подигравките!

С един удар разцепил щита на Саерос и мечовете им подхванали светкавична борба. Ала Турин дълги години бил усвоявал суровите бойни уроци, та станал бърз като елф, само че много по-силен. Скоро надделял в схватката и като наранил десницата на врага, вече го държал в своя власт. Стъпил тогава върху меча, който Саерос изпуснал, и казал:

— Саерос, чака те дълъг бяг, та одеждите само ще пречат; стигат ти и косите.

После изведнъж го повалил, смъкнал му дрехите и Саерос се изплашил, усещайки силата на Турин. Но Турин го оставил да се изправи и викнал:

— Бягай! И ако не си по-бърз от елен, с меча ще те подкарвам изотзад.

С диви вопли за помощ хукнал Саерос из пущинака; а Турин тичал подире му като хрътка, та накъдето и да свърнел, все усещал отзад острието на меча.

Воплите на Саерос привлекли мнозина към тая гонитба и те се втурнали подир двамата, ала само най-бързите не изостанали. Най-отпред тичал Маблунг и смут го обземал, защото макар да не одобрявал снощните подигравки, спомнял си поговорката: „зло, събудено призори, до вечерта се превръща в Морготова радост“; а освен туй елфите смятали за непочтено да посрамват когото и да било без съд и присъда. Никой не знаел тогава, че Саерос пръв нападнал Турин и искал да го погуби.

— Спри, Турин, спри! — провикнал се той. — Туй е оркско дело сред горските дебри!

Ала Турин отвърнал:

— Оркско дело сред дебрите за оркски слова в чертога!

И пак се втурнал подир Саерос; а онзи вече не се надявал на помощ и като мислел, че смъртта го гони по петите, тичал слепешком напред, додето стигнал ръба на дълбока клисура между скалите, по която течал един приток на Есгалдуин, а отсрещният бряг бил далече дори за еленов скок. Обзет от ужас, опитал Саерос да я прескочи; но не успял да се закрепил на другия бряг и с крясък рухнал назад, та загинал върху голяма скала сред потока. Тъй свършил животът му в Дориат; и дълго щял да го държи Мандос в чертозите си.

Взрял се Турин надолу към бездиханното тяло на сред потока и си помислил: „Нещастен глупец! Оттук нататък щях да го пусна да се завърне в Менегрот. А сега ме очерни с вина незаслужена.“ Обърнал се с мрачен взор към Маблунг и другите, що наближили и спрели до него на ръба. Подир дълго мълчание Маблунг продумал:

— Уви! Ела сега с нас, Турин, защото в такова дело сам кралят трябва да отсъди.

Но Турин възразил:

— Ако кралят съдеше справедливо, би ме обявил за невинен. Ала не беше ли този тук негов съветник? Може ли справедлив крал да си избере приятел с лукаво сърце? Отхвърлям както законите, тъй и присъдата му.

— Не са мъдри тия слова — рекъл Маблунг, макар че от сърце съжалявал Турин. — Нима ще станеш доброволен изгнаник? Моля те да се завърнеш с мен като приятел. Има и други свидетели. Когато кралят узнае истината, навярно ще ти прости.

Но на Турин му били омръзнали елфическите чертози, а се боял, че може да го затворят, затуй рекъл на Маблунг:

— Отхвърлям молбата ти. Не искам от крал Тингол прошка за каквото и да било; и сега отивам там, където властта му не ще ме достигне. Имате само два избора: да ме пуснете или да ме убиете, ако такъв е законът ви. Защото сте малцина, за да ме хванете жив.

По погледа му разбрали, че казва истината и го оставили да си върви; а Маблунг промълвил:

— Стига ни и една гибел.

— Не съм я желал, но и не скърбя за нея — отвърнал Турин. — Нека Мандос му отсъди каквото е заслужил; и ако някога пак се завърне

в земите на живите, дано да бъде по-мъдър. Сбогом!

— Щом това желаеш, върви си с мир! — рекъл Маблунг. — Ала тръгнеш ли, не се надявам на добро. Сянка е легнала на сърцето ти. Дано при следващата ни среща не се окаже по-мрачна.

Вместо отговор Турин им обърнал гръб и се отправил неznайно накъде.

Разказват, че когато Турин не се завърнал към северните предели на Дориат и нямало вести от него, сам Белег Крепколък отишъл в Менегрот да го дири; и с натежало сърце узнал що е сторил Турин и как е избягал. Не след дълго Тингол и Мелиан се завърнали в чертога, понеже лятото отминавало; а когато узнал какво се е случило, кралят веднага отишъл в тронната зала на Менегрот и сбрал всички свои съветници и благородниците от Дориат.

Всичко било проучено и разказано най-подробно, чак до прощалните слова на Турин; накрая Тингол въздъхнал и рекъл:

— Уви! Как се е прокраднала тази сянка в моето кралство? Смятах Саерос за верен и мъдър; ала да беше жив, щеше да познае гнева ми, понеже злонамерен е бил присмехът му и смятам него за отговорен във всичко станало край трапезата. Дотук Турин има моята прошка. Ала посрамването на Саерос и гонитбата до смърт са още по-черни деяния, тъй че не мога да ги отмина с лека ръка. Те издават жестоко и горделиво сърце. — Тук Тингол дълго мълчал и най-сетне изрекъл със скръб: — Неблагодарен храненик е той и прекомерно надменен за човешката си участ. Как да приютя оногова, що презира мен и моя закон, как да му простя, ако не се разкайва? Затуй ще прокудя Турин, син Хуринов, от Дориатското кралство. Ако пожелае да влезе, нека бъде доведен на съд при мен; и вече не е мой син, додето не помоли за прошка в нозете ми. Ако някой тук смята това за несправедливо, нека говори.

Тогава в залата настанала тишина и Тингол вдигнал ръка да обяви присъдата за произнесена. Но в този момент Белег дотичал отвън и се провикнал:

— Господарю, мога ли да говоря?

— Късно идваш — рекъл Тингол. — Не беше ли поканен заедно с другите?

— Тъй е, господарю — отвърнал Белег, — ала се забавих; търсех някого. Най-сетне вода свидетел, когото трябва да изслушаме преди присъдата.

— Бях призовал всички, що имат нещо да кажат — рекъл кралят. — Какво би могло да промени словата на ония, които изслушах досега?

— Сам ще решиш, като го чуеш — казал Белег. — Изпълни тази моя молба, ако съм заслужил благоволениято ти.

— Заради теб ще я изпълня — рекъл Тингол.

Тогава Белег излязъл и довел за ръка девойката Нелас, която живеела из горите и никога не идвала в Менегрот, а тя се стъписала от грамадната колонна зала с каменен свод и от множеството очи, вперени в нея. И когато Тингол ѝ повелил да говори, рекла:

— Господарю, аз седях на едно дърво...

Ала след туй се запънала от трепет пред краля и не могла да изрече нищо повече. А той се усмихнал и казал:

— И други са вършили същото, но не са считали за потребно да ми разкажат.

— Тъй е — отвърнала тя, окуражена от неговата усмивка. — Дори самата Лутиен! През онова утро си мислех за нея и за човека Берен.

Нищо не казал Тингол, само престанал да се усмихва и зачакал Нелас да продължи.

— Защото Турин ми напомня за Берен — изрекла тя най-сетне. — Чувала съм, че били сродници и туй личало, ако се вгледаш по-близо.

Не изтърпял Тингол и я прекъснал:

— Може и тъй да е. Ала Турин, син Хуринов, стори презряно дело и вече не ще го виждаш, та да обсъждаш родословието му. Защото сега ще изрека присъдата.

— Повелителю! — викнала тя. — Изтърпи още малко и ме остави преди туй да довърша. Седях на едно дърво, за да зърна Турин, докато минава по пътя; и видях как Саерос изскочи от гората с щит и меч, та го нападна изневиделица.

При тази вест из залата се надигнал ропот; и кралят вдигнал десница с такива слова:

— По-сериозно свидетелство носиш, отколкото очаквах. Внимавай какво изричаш; защото тук се решава човешка съдба.

— Тъй рече и Белег — отвърнала тя — и само затуй се осмелих да дойда тук, та Турин да не бъде осъден несправедливо. Той е храбър,

но и милостив. Двамата се сражаваха, господарю, додето Турин отне на Саерос щита и меч; ала не го съсече. Затуй не вярвам, че е желал смъртта му. А ако и да посрами Саерос, то срамът беше заслужен.

— Тук аз отсъждам — рекъл Тингол. — Ала онуй, що казваш, ще ме ръководи. — После разпитал Нелас най-подробно; накрая се обърнал към Маблунг и продумал: — Странно, че Турин не ти е разказал нищо.

— И все пак тъй беше — отвърнал Маблунг. — Ако бе проговорил, с други слова щяхме да се простим.

— И друга ще е присъдата ми сега — рекъл Тингол. — Чуйте! Каквато и вина да носи Турин, опрощавам я, понеже виждам, че е бил оскърбен и предизвикан. И тъй като са верни словата му, че мой съветник е сторил подобна злина, не искам да моли за прошка, а сам ще го диря навсякъде; и ще го призова да се завърне с почести в моя чертог.

Ала когато присъдата била произнесена, Нелас изведнъж заридала.

— Къде да го намерим? — запитала тя. — Той напусна земите ни, а светът е широк.

— Ще го търсим — отвърнал Тингол.

После кралят станал от трона, а Белег извел Нелас от Менегрот и рекъл:

— Не плачи; защото ако Турин още е жив и броди нейде в изгнание, ще го намеря, та дори всички други да не успеят.

На другия ден Белег отишъл при Тингол и Мелиан и кралят му рекъл:

— Дай ми съвет, Белег; защото съм наскърбен. Приех Турин за свой син и такъв ще остане навеки, освен ако сам Хурин се завърне от сенките да си го вземе. Не искам да се говори, че несправедливо е бил прокуден из пущинака, затуй с радост ще го приема обратно; обичах го от сърце.

А Белег отговорил:

— Ще търся Турин, додето го намеря, и ако е възможно, ще го доведа в Менегрот; защото и аз го обичам.

После тръгнал да обикаля надлъж и шир Белерианд през безброй заплахи, дирейки напразно вести от Турин; и зимата отминала, а подир нея и пролетта.

Тук разказът пак се завръща към Турин. Смятайки, че е престъпник и кралят ще го преследва, той не отишъл при Белег на северните граници, а се отправил на запад, тайно напуснал Охраняваното кралство и стигнал до горските дебри южно от Теиглин. Преди Нирнает Арноедиад там живеели множество хора, разделени на малки общини; повечето били от Народа на Халет, но нямали общ владетел и се прехранвали с лов, скотовъдство и земеделие, като отглеждали свине из дъбовите гори и обработвали малки парчета разчистена земя. Но сега почти всички били изтребени или избягали към Бретил и над областта тегнел страхът от орки и разбойници. Защото по онова пагубно време се лутали мнозина бездомни и отчаяни люде — жертви на битки и опустошение; и някои се отдавали на злодеяния из пущинака. Лете ловували и сбирали храна, както могат; ала през зимата, щом ги налегнел гладът, ставали страшни като вълци и ония, що още опазвали домовете си, ги наричали Гаурваит, тоест вълчи хора. Петдесетина от тях се били сбрани в шайка, която върлувала из горите отвъд западните предели на Дориат; и си заслужили ненавист почти колкото орките, понеже сред тях имало коравосърдечни изгнаници, мразещи собствения си род. Най-суров бил някой си Андрог, прокуден от Дор-ломин заради убийство на жена; други също идвали от онзи край: старият Алгунд — най-възрастният от цялата шайка, който бил избягал от сраженията на Нирнает Арноедиад, и главатарят на шайката Форвег — рус мъж с тревожен блясък в очите, едър и храбър, ала забравил доблестните нрави на Едаините от Хадоровия род. Тия разбойници вечно били нащрек и когато почивали, разполагали стража наоколо, а щом тръгнели на път, пращали напред разузнавачи; затуй щом Турин се залутал из тяхната област, бързо го усетили. Проследили го и склучили обръч наоколо; и както излизал на полянката край един бистър поток, ненадейно се озовал обкръжен от мъже с обтегнати лъкове и голи мечове в ръцете. Тогава Турин спрял, но не проявил страх.

— Кои сте вие? — запитал той. — Мислех, че само орки нападат людете от засада; ала виждам, че съм грешил.

— И пагубно си грешил — отвърнал Форвег, — защото тия места са наши и никому не разрешаваме да броди по тях. На нарушителите отнемаме живота, ако не могат да се откупят.

Разсмял се Турин и рекъл:

— Не ще видите откуп от един престъпник и изгнаник. Падна ли мъртъв, можете да ме претърсите, ала скъпо ще ви струва да се уверите, че говоря истината.

И все пак смъртта му изглеждала неминуема, понеже десетки стрели чакали само словото на главатаря; и нито един от враговете не стоял толкоз близо, че Турин да се хвърли с меч срещу него. А Турин, като видял няколко камъка в потока пред нозете си, внезапно приклеknал; и в този миг един разбойник, разгневен от словата му, пуснал стрела. Ала тя минала над Турин, а той рипнал, та запратил камъка по стрелеца със страховита сила и точност; и онзи рухнал с разцепен череп.

— Жив може да съм ви по-полезен от тоя клетник — рекъл Турин и като се обърнал към Форвег, добавил: — Ако ти си главатар тук, не би трябвало да разрешаваш стрелба без твоя команда.

— Наистина не разрешавам — отвърнал Форвег, — ала той си получи заслуженото. Взимам те вместо него, стига да слушаш по-добре.

Тогава двамина разбойници възразили; единият се казвал Улрад и бил приятел на убития.

— Странен е тоя начин за влизане в шайката — викнал той, — като убиеш един от най-добрите.

— Не безпричинно — отвърнал Турин. — Но елате, щом искате! Готов съм да застана и срещу двама ви с оръжие или с голи ръце.

После сам тръгнал насреща; но Улрад отстъпил и не пожелал да се бие. Другият захвърлил лъка и огледал Турин от глава до пети; и този човек бил Андрог от Дор-ломин.

— Не мога с теб да се меря — рекъл той. — А мисля, че и никой друг не може. Идвай с нас, мен ако питаш. Ала странно изглеждаш; личи, че си опасен. Как ти е името?

— Неитан се наричам, що значи онеправдан — отговорил Турин.

И оттогава насетне разбойниците го наричали Неитан; ала макар да им казал, че е пострадал от неправда (и охотно приемал словата на други, що твърдели същото), не разкривал нищо повече за досегашния си живот и дом. Все пак личало, че отвисоко е паднал — не носел нищо, освен оръжията си, ала те били изковани от елфически майстори. Скоро спечелил всеобщо уважение, тъй като бил силен и храбър, освен туй по-добре познавал горите, а и не бил алчен и не мислел за себе си,

та взели да му се доверяват; ала в същото време се бояли от него заради внезапните изблици на неразбираема ярост. Гордостта го възпирала да се завърне в Дориат, а в Нарготронд не приемали никого подир гибелта на Фелагунд. Дребните люде от Народа на Халет презирал, а в Дорломин не смеел да отиде, понеже ония места гъмжали от врагове, пък и си мислел, че за сам човек няма надежда да прекоси проходите на Сенчестите планини. Затуй заживял сред разбойниците, тъй като с други хора по-лесно понасял негодите из пущинака; а понеже искал да живее и не можел непрестанно да враждува с тях, рядко опитвал да усмири злодеянията им. Ала понякога в душата му се разбуждали срам и жалост, та ставал опасен в гнева си. Тъй дочакал края на годината и преживял гладната зима, додето дошъл топъл полъх и настанала пролет.

А в горите южно от Теиглин, както вече бе казано, няколко човешки общини все още оцелявали с тежък труд, страхове и упорство. Макар да не изпитвали ни обич, ни жал към Гаурваитите, през лютата зима те късали от залька си и слагали храна там, където разбойниците можели да я намерят; тъй се надявали да избегнат нападения на прегладнелите злодеи. Ала от птиците и зверовете получавали повече благодарност, отколкото от разбойниците, и не даровете ги спасявали, а кучетата и високите огради. Защото около земите на всеки чифлик имало здрави плетове, а къщите били защитени с ровове и стобори от остри колове; между чифлиците имало утъпкани пътеки и при нападение хората можели да повикат помощ с роговете си.

Когато дошла пролетта, за разбойниците станало опасно да се навъртат около домовете на горяните, които можели да се съберат за хайка; и Турин се чудел защо Форвег не ги отвежда нейде по-надалеч. Повече дивеч и по-малко опасности имало на юг, където вече не живеели хора. Един ден Турин забелязал, че Форвег и приятелят му Андрог са изчезнали; запитал къде са, ала другите се разсмели.

— Сигурно са отишли нейде по своя си работа — рекъл Улрад. — Скоро ще си дойдат и тогава потегляме. Набързо, може би; защото голям късмет ще имаме, ако тия двамата не разбунят кошера.

Слънцето греело и младите листа се раззеленявали; отвратен от мизерния разбойнически лагер, Турин тръгнал да броди надалеч из гората. Неволно си припомнил Потайното кралство и сякаш чувал имената на цветята в Дориат да отекват като слова от полузабравен древен език. Ала внезапно дочул писъци и от лешниковия гъсталак

изскочила млада жена; личало, че е изплашена до смърт, а дрехите ѝ били раздрани; и както бягала, препънала се и рухнала задъхана на земята. Тогава Турин се втурнал към лещака с гол меч и съсякъл преследвача, що търчал подир нея; и едва в този миг видял, че туй е Форвег.

Но както стоял и гледал смаяно кръвта по тревата, от гъсталака изскочил Андрог и също се спрял изумен.

— Лоша работа, Неитан! — провикнал се той и изтеглил меча си. Ала Турин вече се бил опомнил и го попитал:

— А къде са орките? Сигурно сте ги надбягали, за да помогнете на тая клетница.

— Орки ли? — рекъл Андрог. — Глупец! И ти се наричаш разбойник. Няма друг закон за разбойника, освен онуй, що желае. Гледай си работата, Неитан, и не се меси в чуждата.

— Тъй ще сторя — отвърнал Турин. — Ала днес пътищата ни се пресичат. Остави тая жена на мен, инак ще последваш Форвег.

Андрог се разсмял и рекъл:

— Щом е тъй, прави, каквото желаеш. Зная, че сам не мога с теб да се меря; ала другите може да погледнат убийството с лошо око.

Тогава жената се изправила на нозе и положила ръка върху рамото на Турин. Взряла се в кръвта, после погледнала Турин и в очите ѝ блеснала радост.

— Убий го, благородни човече! — рекла тя. — Убий и него! А после ела с мен. Предоволен ще е баща ми Ларнах, ако донесеш главите им. Щедра награда е давал той за две „вълчи глави“.

Но Турин запитал Андрог:

— Далече ли е домът ѝ?

— На около миля оттук — отвърнал онзи, — в един укрепен чифлик. Тя се мотаеше извън оградата.

— Бягай бързо тогава — обърнал се Турин към жената. — И кажи на баща си да те пази по-добре. Ала нито заради него, нито за когото и да било на света бих отрязал главите на своите събрата. — После прибрал меча и рекъл на Андрог: — Хайде! Да се връщаме. Ако искаш да погребеш главатаря си, ще трябва сам да го сториш. И побързай, защото скоро може да дойде потеря. Не забравяй да вземеш оръжията му.

Без повече думи Турин поел през гората, а Андрог гледал подир него навъсен, сякаш се мъчел да разгадае гатанка.

Когато Турин се завърнал в лагера на разбойниците, заварил ги смутени и неспокойни; защото прекалено дълго се били задържали на едно място близо до охраняваните чифлици и сега роптаели срещу Форвег.

— Играе си със съдбата за наша сметка — казвали те, — и други ще трябва да плащат за неговите удоволствия.

— Тогава си изберете нов главатар! — рекъл Турин, като застанал пред тях. — Форвег вече не може да ви предвожда, понеже е мъртъв.

— Откъде знаеш? — запитал Улрад. — И ти ли си търсил мед от същия кошер? Пчелите ли го ужилиха?

— Не — отвърнал Турин. — Стигаше и едно жило. Аз го съсякох. Но пощадох Андрог и той скоро ще се завърне.

После разказал какво се случило, укорявайки всички, що вършели подобни дела; и докато още говорел, Андрог се завърнал с оръжията на Форвег.

— Виж, Неитан! — провикнал се той. — Няма потеря. Може би тя се надява пак да те срещне.

— Ако ме взимаш на подбив — рекъл Турин, — ще съжаля, че не й дадох главата ти. Разказвай сега и не губи време.

Тогава Андрог откровено разказал какво се случило.

— Ала сега се питам по каква работа беше там Неитан — рекъл накрая. — Не по нашата, чини ми се. Защото когато пристигнах, вече бе съсякъл Форвег. На жената това й допадна, та му предложи да тръгне с нея, ако ни отсече главите. Но той не пожела и я пропъди; затуй не разбирам какво толкоз имаше против главатаря. На мен ми пощади живота, за което съм благодарен, макар и да не проумявам.

— След такива слова недей да ми говориш, че си бил от Хадоровия род — отсякъл Турин. — На Улдор Проклети ще да си сродник и би трябвало да потърсиш служба в Ангбанд. Чуйте ме сега! — викнал той към всички. — Ето какъв избор предлагам. Или ще ви бъда главатар наместо Форвег, или ме пуснете да си вървя. Но ако искате да ме убиете, то опитайте си късмета! Ще се бия, додето падна мъртъв... или поваля всички ви.

Тогава мнозина грабнали оръжията, ала Андрог се провикнал:

— Не! Главата, що Неитан пощади, не е чак толкоз празна. Сбием ли се, мнозина ще загинат без полза, додето повалим най-добрия боец между нас. — И той се разсмьял. — Както го приехме в шайката, тъй ще е и сега. Той убива, за да разчисти място. Може и днес да е за добро, както първия път; току-виж ни повел към нещо по-свястно от туй да се скитаме около хорските бунища.

А старият Алгунд добавил:

— Той е най-добрият сред нас. Навремето и ние бихме сторили същото, стига да имахме смелост; ала много неща сме забравили. Може би Неитан най-сетне ще ни върне в родния дом.

При тия слова на Турин му хрумнало, че ако очовечи разбойниците, може би с тяхна помощ ще успее да извоюва свое свободно владение. Ала само погледнал Алгунд и Андрог, а после отвърнал:

— В родния дом, казваш? Високи и студени са Сенчестите планини, що ни преграждат пътя. Отвъд тях чакат племената на Улдор и легионите на Ангбанд. Ако ли седем пъти по седем мъже не се плашат от всичко туй, ще ви поведе нататък. Ала колко ли път ще изминем, преди да паднем мъртви?

Всички замлъкнали. Тогава Турин продумал отново:

— Приемате ли ме за главатар? Ако е тъй, най-напред ще ви поведе из пущинака, далеч от човешките селища. Там може да ни потръгне, а може и да е по-зле; ала поне не ще срещнем ненавист от собствения си народ.

Тогава всички, които били от Хадоровия род, се сбрали наоколо и го обявили за свой главатар; волю-неволю се съгласили и другите. И Турин веднага ги повел надалеч от ония места.^[11]

Много вестоносци пращал Тингол да дирят Турин из Дориат и околните земи; ала през цялата тази година дирили напразно, понеже никой не можел да предположи, че е тръгнал с банда разбойници и врагове човешки. Когато настанала зима, всички освен един се завърнали при краля. Само Белег продължавал да търси Туриновите следи из пущинака.

Ала в Димбар и по северните граници на Дориат нещата тръгнали зле. Драконовият шлем вече не излизал на бой, нямало го и Крепкия

лък; и Морготовите слуги се окопитили, та непрестанно растяла както бройката, тъй и дързостта им. Зимата дошла и отминала, а напролет скверните твари подновили нападенията — нахлули в Димбар и страх обзел людете от Бретил, понеже злото вече гъмжало по всичките им граници освен южната.

Вече ставало почти година откак изчезнал Турин, а Белег продължавал да търси, макар вече да губел надежда. В странстванията си стигнал далече на север, чак до бродовете на Теиглин и там дочул вест за нов набег на орките от Таур-ну-Фуин, та се върнал обратно и случаят го довел при горяните малко след като Турин напуснал онези места. Тъй чул странната мълга, що се носела между тях. Снажен и величав човек или елфически воин, разказвали те, се появил от гората, съсякъл един Гаурваит и спасил дъщерята на Ларнах.

— Личеше си, че е благороден — потвърдила тя пред Белег, — с горди и ясни очи, що едва благоволиха да ме погледнат. Ала въпреки туй нарече вълчите хора свои събрата и не пожела да погуби другия, що стоеше наблизо. А онзи знаеше името му и го нарече Неитан.

— Можеш ли да отгатнеш тая гатанка? — обърнал се Ларнах към елфа.

— Уви, мога — рекъл Белег. — Говорите за човека, когото търся.

Не разкрил на горяните нищо повече за Турин; но ги предупредил, че откъм север прииждат зловещи орди.

— Скоро орките ще дойдат да съсипят тия места, и то с такава сила, че няма надежда да ги отблъснете — казал им той. — Тази година най-сетне ще трябва да се простите с живота или свободата си. Бягайте към Бретил, додето е време!

После Белег бързо се отправил да подири леговището на разбойниците и следи, по които да разбере накъде са заминали. Скоро ги открил; ала Турин имал няколко дни преднина и водел шайката бързо, понеже се боял от потеря на горяните, а освен туй използвал цялото си умение, за да заблуди или обърка преследвачите. Рядко се задържали по две нощи на един бивак и почти не оставяли следи от минаването си. Поради туй Белег напразно ги търсил. Воден от знаци, що само той можел да разчита, и от слухове за минаващи хора сред дивите твари, с които умеел да говори, той често приближавал целта си, но когато я откривал, бивакът неизменно се оказвал изоставен; защото

разбойниците били нащрек ден и нощ, а щом дочуели някой да приближава, тутакси тръгвали пак на път.

— Уви! — въздишал Белег. — Прекалено добре съм обучил сина човешки на следотърсаческото изкуство! И елфически отряд не би могъл да се укрива по-добре.

А разбойниците усетили, че ги дебне някакъв неуморен и невидим преследвач, от когото не можели да се откъснат; и ги обзела тревога^[12]

Не след дълго опасенията на Белег се сбъднали — орките нахлули през Бритиах и тъй като Хандир от Бретил сбрал всичките си люде и ги отблъснал, те отминали да дирят плячка на юг, през Теиглинските бродове. Мнозина горяни били послушали съвета на Белег и пратили челядта си да подири убежище в Бретилския лес. Жените, децата и тяхната охрана минали навреме през Бродовете, та се спасили; но въоръжените мъже, що идвали подир тях, налетели на орките и се завързала неравна битка. Само малцина успели да си пробият път и да достигнат Бретил, всички останали били съсечени или пленени; а орките разграбили чифлиците и ги опожарили. После веднага завили обратно на запад, търсейки пътя, понеже искали час по-скоро да се завърнат към Севера с плячката и пленниците.

Ала разбойническите разузнавачи скоро ги усетили; и макар да нехаели за пленниците, плячката разбудила тяхната алчност. Турин смятал за твърде опасно да се разкриват пред орките, без да знаят броя им; разбойниците обаче не го послушали, защото страдали от недоимък сред пущинака и вече роптаели срещу новия главатар. Затуй, като си взел един-единствен спътник на име Орлег, Турин тръгнал да проследи орките; за свой заместник оставил Андрог и му заръчал да държи шайката в укритие.

Нашествениците били много повече от разбойниците, но се намирали в област, където орките рядко дръзвали да нахлуят, а освен туй знаели, че отвъд пътя се простира Охраняваната равнина Талат Дирнен, над която зорко бдели бойци и съгледвачи от Нарготронд; и страхът ги правел предпазливи, та разузнавачите им се промъквали из горите от двете страни на въоръжените орди. Тъй били открити Турин и Орлег, защото докато си почивали, трима разузнавачи се натъкнали на

скривалището им; и макар да убили двама, третият избягал с крясъци: „Голуг! Голуг!“. А туй било името, с което ангбандските твари наричали Нолдорите. Тукати навред из гората плъзнали безшумно пълчища орки. Виждайки, че няма надежда за спасение, Турин решил поне да заблуди преследвачите и да ги отведе надалеч от бивака на своите хора; и понеже по крясъка „Голуг!“ разбрал, че се боят от нарготрондските съгледвачи, двамата с Орлег побягнали на запад. Ала потерята бързо ги настигала, та както и да лъкатушели, най-сетне били принудени да излязат от гората; но на открито врагът ги съзрял веднага и докато пресичали пътя, Орлег паднал под дъжд от стрели. Ала елфическата ризница спасила Турин и той избягал към отвъдния пущинак; а там, благодарение на бързината и следотърсаческите си умения, се откъснал от преследвачите из далечни и непознати области. Тогава орките се изплашили, че може да ги нападнат елфите от Нарготронд, затуй изклали пленниците и бързо поели обратно към Севера.

Когато отминали три дни, а Турин и Орлег още не се завръщали, някои от разбойниците поискали да напуснат пещерата, където се укривали; Андрог обаче не се съгласил. И докато спорели разгорещено, пред тях изведнъж се изправила фигура, облечена в сиво. Белег най-сетне ги бил намерил. Задавал се без оръжие, с протегнати напред длани, ала всички разбойници стреснато скочили на нозе, а Андрог се промъкнал изотзад и метнал примка около него, та стегнал здраво ръцете му.

— Ако не приемате гости, трябваше да сте по-бдителни — рекъл Белег. — Защо ме посрещате тъй? Идвам като приятел и търся приятел. Чух, че го наричате Неитан.

— Няма го тук — отвърнал Улрад. — Но откъде знаеш името му, ако не си ни дебнал отдавна?

— Отдавна ни дебне — рекъл Андрог. — Той е сянката, що се влачи подире ни. Може би сега ще узнаем истинската му цел.

После заръчал да вържат Белег за едно дърво край пещерата; и когато елфът бил омотан с въжета от глава до пети, разбойниците взели да го разпитват. Но на всичките им въпроси Белег отговарял едно и също:

— Приятел съм на Неитан още откакто го срещнах за пръв път в гората, а тогава той беше невръстно дете. Търся го само от обич и за да му донеса добра вест.

— Хайде да го заколим, та да се отървем веднъж завинаги — гневно предложил Андрог; и погледнал с възделение към големия лък на Белег, понеже самият той бил стрелец.

Но някои по-мекосърдечни му възразили, а Алгунд рекъл:

— Главатарят може скоро да се завърне; и тогава ще има да съжаляваш, като узнае, че е загубил наведнъж и приятел, и добра вест.

— Не вярвам на приказките на този елф — рекъл Андрог. — Той е съгледвач, пратен от краля на Дориат. Ако наистина носи вест, трябваше да ни я каже; а ние щяхме да преценим дали заради нея да му пощадим живота.

— Ще изчакам главатаря ви — отвърнал Белег.

— Ще стоиш вързан, додето проговориш — рекъл Андрог.

Тогава по заповед на Андрог разбойниците оставили вързания Белег без храна и вода, а после седнали да пируват наблизко; ала той не казал нито дума. Когато отминали още два дни, всички се разгневили, а ги обземал и страх, та искали час по-скоро да напуснат тия места; повечето вече били склонни да погубят елфа. Привечер се сбрали около него и Улрад донесъл главня от огъня пред пещерата. Но в този момент Турин се завърнал. Приблизил се тихомълком, както му бил обичаят, спрял в сянката зад кръга от хора и под червената светлина на главнята зърнал измъченото лице на Белег.

Сякаш копие го пронизало право в сърцето и бликнали от очите му сълзи като капки от внезапно разтопен скреж. Втурнал се напред към дървото и викнал:

— Белег! Белег! Как се появи тук? И защо стоиш вързан?

Срязал веднага въжетата около приятеля си и Белег рухнал в прегръдките му.

Скръб и ярост обзели Турин, когато узнал от хората си какво се е случило; ала най-напред трябвало да се погрижи за Белег. Докато вършел това, мислел си за досегашния живот из горите и малко по малко гневът се насочил срещу самия него. Защото често се случвало разбойниците да погубват хора, хванати близо до тяхното свърталище или причакани от засада по пътя, а той не ги възпирал; и често сам им говорел срещу крал Тингол и Сивите елфи, тъй че негова била вината

да се отнасят с тях като с врагове. Тогава с болка на сърце се обърна към своите хора и рекъл:

— Жестоки бяхте, и то без нужда. Досега никога не сме измъчвали пленници; ала тъй е — като орки живяхме и в орки се превърнахме. Безплодни и незаконни бяха всичките ни деяния, само на себе си служехме и подхранвахме ненавист в сърцата си.

Но Андрог възразил:

— Та кому да служим, ако не на себе си? Кого да обичаме, щом всички ни ненавиждат?

— Аз поне вече не ще вдигна ръка срещу елфи и люде — рекъл Турин. — Предостатъчно слуги си има Ангбанд. Ако други не пожелаят да споделят моя обет, сам ще тръгна.

Тогава Белег отворил очи и надигнал глава.

— Не ще си сам — промълвил той. — Сега вече мога да изрека добрата вест. Не си изгнаник и името Неитан не ти подхожда. Ако си имал вина, тя е опростена. От година насам те търсят надлъж и шир, за да се върнеш с почести на кралска служба. Прекалено отдавна ни липсва Драконовият шлем.

Но Турин не се зарадвал от тая вест и дълго седял умислен; защото подир словата на Белег отново натегнала сянка в сърцето му.

— Нека отmine нощта — рекъл накрая. — Тогава ще реша. Тъй или иначе, утре ще трябва да напуснем това скривалище; защото не всички ни дирят с добри намерения.

— Че кой ли ни желае доброто? — промърморил Андрог и хвърлил злобен поглед към Белег.

Както всички древни елфи, Белег бързо се възстановявал от преживени несгоди, та на сутринта вече бил добре и рекъл на Турин:

— Повече радост очаквах от вестта, що ти донесох. Нали не ще откажеш да се завърнеш в Дориат?

И по всякакви начини умолявал Турин да тръгне с него; ала колкото повече настоявал, толкова по-упорит ставал Турин. Все пак младежът разпитал най-подробно за присъдата на Тингол. Белег му разказал, каквото знаел, и накрая Турин промълвил:

— Значи Маблунг наистина ми е бил приятел, както си мислех някога.

— По-скоро приятел на истината — отвърнал Белег, — а това в крайна сметка излезе най-добро. Но защо, Турин, не си му казал как те е нападнал Саерос? Ако не бе премълчал, другояче щяха да тръгнат нещата. И — добавил той, гледайки разбойниците, налягали край входа на пещерата — щеше до днес да носиш гордо шлема си, вместо да изпаднеш дотук.

— Може и тъй да е, ако наричаш това „падение“ — рекъл Турин. — Но станалото — станало; а думите ми засядат на гърлото. Още преди да ми бе задал въпрос, в очите му имаше упрек за деяние, що не бях извършил. Горделиво беше човешкото ми сърце, както казва вашият елфически крал. И още е горделиво, Белег Куталион. Не ще ми позволи да се завърна в Менегрот и да търпя жалостиви погледи като съгрешило хлапе, дирещо прошка. Не прошка ми се полага, а извинение. Пък и отдавна вече не съм хлапе, а корав мъж, достоен за рода си и закален от съдбата.

Смутил се тогава Белег и запитал:

— Щом е тъй, как ще постъпиш?

— Ще скитам на воля — отговорил Турин. — Върви си с мир, тъй ми рече Маблунг на прощаване. Мисля, че прошката на Тингол не се разпростира и върху тия мои събрата по участ; но ако те не се разделят с мен сега, и аз не ще ги изоставя. Обичам ги посвоему, та дори и най-лошите между тях. Те са от моя народ и във всекиго има зрънце добро, що може някой ден да покълне. Мисля, че ще застанат зад мен.

— С различни очи гледаме ти и аз — рекъл Белег. — Опиташ ли се да ги отклониш от злото, те ще ти изменят. Съмнявам се във всички, а най-много в един от тях.

— Та как може елф да прецени човека? — възразил Турин.

— Както преценява всяко деяние, независимо кой го извършва — отвърнал Белег, но не казал нищо повече за злобата на Андрог, комуто най-вече дължал преживените мъки; защото усещал мрачното настроение на своя приятел и се боял, че Турин няма да му повярва, а туй ще накърни старата дружба и ще тласне Турин обратно към злото.

— Значи искаш да скиташ на воля, приятелю — продължил той. — Какво ще рече туй?

— Ще вода своите хора и ще воювам, както аз си знам — отговорил Турин. — Ала поне в едно съм се променил: разкайвам се за

всеки удар, що не беше насочен срещу общия Враг на люде и елфи. А най-силно желая да бъдеш до мен. Остани!

— Ако остана до теб, туй ще е от обич, но не и от разум — рекъл Белег. — Вещае сърцето ми, че трябва да тръгнем заедно към Дориат.

— И все пак не ще се завърна там — казал Турин.

Тогава Белег пак взел да го увещава да се завърне на служба при крал Тингол, разказвайки колко отчаяно се нуждаят от неговата сила и доблест по северните граници на Дориат; споменал му и за новите набези на орките от Таур-ну-Фуин, които слизали към Димбар през Анахския проход. Ала всички слова били напразни и накрая той рекъл:

— Коров мъж се наричаш, Турин. Да, корав си и непреклонен. Ала сега идва мой ред. Ако наистина искаш Крепколък да е до теб, търси ме в Димбар; защото натам се завръщам.

Замълчал Турин и дълго се борил с гордостта, що не му давала да се завърне; и мрачно се взирал назад в отминалите години. Сетне изведнъж се изтръгнал от унеса и рекъл на Белег:

— Ти спомена за една елфическа девойка. Много ѝ дължа за навременната намеса пред краля; ала въпреки туй не си я припомням. Защо ли ме е причаквала на пътя?

Тогава Белег го изгледал странно и отвърнал:

— Вярно, защо ли? Приятелю мой, нима винаги си живял със задрямали чувства и ум? Та нали като момче се разхождаше с Нелас из горите на Дориат.

— То бе отдавна — рекъл Турин. — Или поне тъй ми се струва и мъгла закрива всичко в моето детство... освен спомена за бащиния дом в Дор-ломин. Но защо съм се разхождал с елфическа девойка?

— Може би заради онуй, на което е могла да те научи — отвърнал Белег. — Уви, сине човешки! И други скърби има в Средната земя освен твоята; има и рани, що не са от оръжие. Вече почвам да вярвам, че не е бивало да се срещат елфи и люде.

Турин не казал нищо, само се взрял в лицето на Белег, сякаш искал да разгадае словата му. А Нелас от Дориат повече не го видяла и сенките им се разделили навеки.^[13]

ЗА ДЖУДЖЕТО МИМ

След раздялата с Белег (а туй било през второто лято след бягството на Турин от Дориат)^[14] нещата тръгнаха зле за разбойниците.

Дъждовете дошли преждевременно, а незапомнени пълчища орки се спуснали откъм севера и по древния Южен път през Теиглин, та върлували навсякъде из горите по западната граница на Дориат. Нямало за разбойниците ни отдих, ни покой и от ловци все по-често се превръщали в плячка.

Една нощ, докато се спотайвали в мрака, без да палят огън, Турин пак се замислил за живота си и му се сторило, че може да го промени към по-добро. „Трябва да открия сигурно убежище, рекъл си той, и да опазя своите хора от глад и студ.“ На сутринта повел шайката надалеч от Теиглин и Дориатските граници — към места, по които никога не били стъпвали. След три дни път спрели в западните покрайнини на горите, що растели из Сирионската долина. Там местността ставала гола и суха, отивайки постепенно нагоре към високите чукари.

Не след дълго се случило тъй, че докато падал сивият здрач на един дъждовен ден, Турин и хората му се укривали в гъсталак от зеленики; по-нататък започвала гола поляна, където поотделно или накуп се валяли едри канари. Нито звук не се чувал, освен тихия дъждовен шепот в листака. Ненадейно един от пазачите се провикнал и когато разбойниците скочили на нозе, зърнали покрай камъните да се прокрадват три прегърбени фигури в сиви наметки. Всяка от тях мъкнела претърпкана торба, ала въпреки туй се движели бързо.

Турин им викнал да спрат, а разбойниците се втурнали напред като хрътки; но странните фигури продължили да бягат и макар че Андрог ги обсипал със стрели, две от тях изчезнали в мрака. Третата се оказала по-бавна или по-натоварена, та изостанала; скоро десетки ръце я сграбчили, повалили и притиснали към земята, макар че се борела и хапела като див звяр. Ала Турин дотичал и сгълчал своите хора.

— Що сте хванали тук? — запитал той. — И бива ли да сте толкоз свирепи? Та то е дребно и престаряло. С какво може да ни навреди?

— Хапе — рекъл Андрог и показал окървавената си ръка. — Орк ще да е или нещо друго от тоя гнусен род. Да го убием!

— Тъй му се пада, задето ни разочарова — добавил друг, който бил взел торбата. — Вътре няма нищо освен коренаци и камъчета.

— Не — рекъл Турин, — брадата е. — Май ще се окаже чисто и просто джудже. Пуснете го да поговорим.

Тъй Мим джуджето навлязъл в Разказа за децата на Хурин. Защото щом го пуснали, той се хвърлил на колене пред Турин и замолил да му пощадят живота.

— Стар съм — рекъл — и беден. Чисто и просто джудже, както сам казваш, а не орк. Мим се наричам. Не им позволявай, господарю, да ме погубят без причина, както биха сторили орките.

Съжалил го Турин от сърце, ала отвърнал строго:

— Беден изглеждаш, Мим, макар да е странно туй за едно джудже; но според мен ние сме още по-бедни — люде без подслон и без приятели. Ако ти кажа, че сред тия несгоди никого не щадим само от жалост, то какъв откуп ще ни предложиш?

— Не знам какво желаеш, господарю — предпазливо отвърнал Мим.

— В днешните тежки времена не искаме много! — рекъл Турин и хвърлил печален взор наоколо, а дъждът се стичал в очите му. — Само безопасен приют, та да не спим из влажните гори. Сигурно имаш подобно място.

— Имам — отговорил Мим, — но не мога да го предложа за откуп. Твърде съм стар, за да живея под открито небе.

— Може и да не старееш вече — рекъл Андрог, пристъпвайки към него с нож в здравата си ръка. — В туй поне знам как да ти помогна.

— Господарю! — провикнал се Мим, ни жив, ни умрял от страх. — Загубя ли живота си, вие пък губите жилището; защото не ще го откриете без Мим. Не мога да го отстъпя, ала мога да ви приютя. Сега там има много повече свободно място, отколкото някога; мнозина си отидоха завинаги.

И той се разплакал.

— Животът ти е пощаден, Мим — рекъл Турин.

— Поне додето се доберем до бърлогата му — подхвърлил Андрог.

Ала Турин се завъртял към него и рекъл:

— Ако Мим без измама ни отведе в своя дом и ако този дом е добър, с туй откупува живота си; и никой от моите хора не ще го погуби. Кълна се.

Тогавя Мим прегърнал Турин през коленете и продумал:

— Мим ще ти бъде приятел, господарю. Изпървом по гласа и словата те взех за елф; ала ти си човек и тъй е по-добре. Мим не обича

елфите.

— Къде е тая твоя къща? — запитал Андрог. — Дано да е добра, щом ще трябва Андрог да я споделя с джудже. Защото Андрог не обича джуджетата. Неговият род идва от изтока и не е донесъл добри спомени за тия грозни твари.

— Ще прецените какъв е домът ми, когато го видите — рекъл Мим. — Но по пътя ще ви трябва светлина, непохватни люде. След време ще дойда да ви отведа.

— Не, не! — възразил Андрог. — Нали не ще позволиш това, главатарю? Инак повече няма да видим дъртия негодник.

— Вече притъмнява — рекъл Турин. — Нека ни остави нещо като залог. Да задържим ли торбата ти и товара в нея, Мим?

Ала при тия слова Мим отново рухнал на колене, обзет от тревога.

— Ако Мим смяташе да ви излъже, то нима ще се върне заради някаква си вехта торба, пълна с корени? — възкликнал той. — Пак ще дойда. Пуснете ме да си вървя с багажа!

— Няма — рекъл Турин. — Щом не искаш да се разделяш с торбата, ще трябва да останеш при нея. Може би една нощ под дъжда ще те накара на свой ред да ни пожалиш.

Ала и той както мнозина други забелязал, че Мим смятал товара си за много по-ценен, отколкото изглеждал на пръв поглед.

Отвели старото джудже до своя неприветлив бивак, а то през цялото време мърморело на някакъв странен език, сякаш натегнал от древна омраза; ала когато вързали краката му, изведнъж млъкнало. А ония, които били на стража, цяла нощ го виждали да седи безмълвно и неподвижно като камък, само безсънните му очи блестели и шарели насам-натам из мрака.

Призори дъждът престанал и вятър разтръскал короните на дърветата. Утрото дошло по-ярко, отколкото от много дни насам, и топъл полъх откъм Юга разчистил ведро синьо небе около изгряващото слънце. Мим седял неподвижен и ням; тежките му клепачи били отпуснати и утринните лъчи го разкривали прегърбен и съсухрен от старост. Турин се изправил, погледнал го и рекъл:

— Вече е светло.

Тогава Мим отворил очи и посочил въжетата около нозете си; а когато го развързали, изрекъл свирепо:

— Глупци, запомнете едно! Никога не връзвайте джудже. То не ще ви прости. Не искам да умра, но заради туй, що сторихте, в сърцето ми пламти люта омраза. Сега съжалявам за обещанието.

— Аз обаче не съжалявам — отвърнал Турин. — Ти ще ме отведеш в дома си. Дотогава няма да говорим за смърт. Такава е *моята* воля.

Той се взрял властно в очите на джуджето и Мим не могъл да устои; малцина имали силата да се преборят с погледа на Турин, когато бил гневен или твърдо желаел нещо. Скоро пленникът извърнал глава и станал на нозе.

— Следвай ме, господарю! — промълвил той.

— Добре! — рекъл Турин. — А сега ще добавя едно: разбирам твоята гордост. Може да умреш, ала вече няма да те връзваме.

Тогава Мим ги отвел към мястото, където го заловили, и посочил на запад.

— Там е моят дом! — рекъл той. — Сигурно често сте го виждали, защото е висок. Шарбхунд го наричахме, преди елфите да променят всички названия.

И всички видели, че сочи към Голия хълм Амон Руд, от чиято гола глава пущинакът се разкривал на много левги наоколо.

— Виждали сме го, но не отблизо — рекъл Андрог. — Та как може да има там безопасно убежище, вода или каквото и да било от онуй, що ни е потребно? Така си и знаех, че ще ни измамиш. Кой се крие на връх?

— Широкият обзор може да се окаже по-добър от спотайването — възразил Турин. — А от Амон Руд се вижда надлъж и нашир. Добре, Мим, ще дойда да видя какво ни предлагаш. Колко време ще е потребно за нас, непохватните люде, докато стигнем дотам?

— Цял ден, чак до смрачаване — отвърнал Мим.

Бандата поела на запад и начело вървял Турин заедно с Мим. Когато напуснали горите, тръгнали по-предпазливо, ала цялата местност била безмълвна и пуста. Отминали купищата канари и почнали да се изкачват; защото Амон Руд се издигал в източния край на високи бърда, които разделяли долините на Сирион и Нарог, та дори каменното му подножие било нависоко. Неравният му източен склон се

изкачвал плавно нагоре към хребетите сред редки горички от брези, калини и прастари трънливи дървета, впили корени в скалата. Около подножието на Амон Руд растели гъсталаци от *аеглос*, ала стръмната му сива глава била гола, само червен *серегон* покривал скалите като мантия.^[15]

Когато следобедът отминал, разбойниците наближили подножието на хълма. Сега идвали откъм северната страна, защото така ги водел Мим, и лъчите на залязващото слънце падали върху короната на Амон Руд, а всичкият *серегон* тъкмо бил разцъфнал.

— Гледайте! Кръв има по този връх — промълвил Андрог.

— Все още не — рекъл Турин.

Слънцето чезнело и из долчинките се сбирал здрач. Сега хълмът се извисявал отпред и разбойниците се зачудили защо е потребен водач при толкова ясна цел. Ала когато Мим ги повел напред и взели да се катерят по последните стръмни склонове, разбрали, че той следва някаква тайна пътека, отбелязана с древни знаци. Сега лъкатушели насам-натам и накъдето и да погледнели, виждали мрачни дерета и пропасти или стръмни надолница към скалисти пущинаци с дълбоки ями и пукнатини, закрити от трънки и къпини. Без водач щели да се лутат по тия места дни наред, докато намерят верния път.

Най-сетне достигнали по-стръмно, ала и по-открито място. През сенките на стари калини навлезли във висок гъсталак от *аеглос*, където из здрача се носел сладостен аромат.^[16] Сетне изведнъж им се изпречила отвесна и гладка каменна стена, чезнеща нейде нагоре в сумрака.

— Туй ли е портата на твоя дом? — запитал Турин. — Казват, че джуджетата обичали камъка.

И той пристъпил по-близо, за да не се опита Мим да ги изиграе накрая.

— Не на дома, а на двора — отвърнало джуджето.

После Мим завил наляво покрай подножието на канарата и след двайсетина крачки внезапно спрял; и Турин видял, че води и ветрове или пък умели ръце са изваяли там пукнатина с такава форма, че две скални гънки се прихлупвали една друга и между тях имало пролука, водеща наляво. Входът бил закрит от дълги висящи растения,

вкоренени в скалата отгоре, а отвътре се изкачвала стръмна каменна пътека, чезнеща в мрака. Влажна и хлъзгава била, защото отнейде капела вода. Един подир друг разбойниците поели по нея. Горе пътеката пак завила на юг и през трънлив гъсталак ги извела на равна зелена морава, по която продължавала напред към сенките. Тъй пристигнали в дома на Мим, наречен Бар-ен-Нибин-ноег^[17], за който споменавали само най-древните предания в Дориат и Нарготронд и където дотогава не бил стъпвал човешки крак. Ала нощта падала бързо, откъм изток изгрели звезди и все още не се различавало как е устроено това странно място.

Амон Руд имал корона — грамаден масив като остра каменна шапка с гол и плосък връх. Откъм северния край се издавала равна и почти квадратна площадка, неразличима отдолу; защото зад нея се извисявал като стена самият връх, а на запад и изток слизали стръмни пропасти. Само откъм север, както били дошли, можели да я достигнат ония, що знаели пътя.^[18] След пукнатината пътеката скоро навлизала в гъсталак от недорасли брезички около бистро езерце в каменно ложе. Подхранвал го извор, бликащ в подножието на близката скална стена, и водите преливали като бяла нишка по плитък улей в западния ръб на площадката. Зад дръвчетата, близо до извора, между две грамадни канари, имало пещера. На пръв поглед изглеждала съвсем плитка, с нисък назъбен свод; ала по-навътре била разширена и продължена дълбоко под хълма от бавните ръце на калпавите джуджета през дългите години, когато това племе живяло тук в мир с горските Сиви елфи.

Сред падащия здрач Мим повел разбойниците покрай езерцето, в което се отразявали бледи звезди сред сенките на брезови вейки. Пред входа на пещерата спрял и се поклонил на Турин.

— Влез — рекъл — в Бар-ен-Данвед, Дома на откупа; защото тъй ще се нарича от днес нататък.

— Може би — отвърнал Турин. — Първо ще го огледам.

Влязъл навътре след Мим, а като видели, че не се бои, подир него тръгнали всички, дори и Андрог, който най-малко се доверявал на джуджето. Скоро се озовали в непрогледен мрак; ала Мим плеснал с

ръце и иззад ъгъла проблеснала светлинка — от коридора в дъното излязло друго джудже с малка факла в ръката.

— Ха! — възкликнал Андрог. — Тъй си и мислех, че не съм го улучил.

Но Мим бързо разменил с новодошлия няколко думи на странен, грубоват език и сякаш стреснат или разгневен от чутото, хукнал напред и изчезнал по коридора. Тогава Андрог предложил веднага да го последват.

— Да нападнем! — рекъл той. — Тук може да има цяло гъмжило, ала са дребни.

— Само трима са, мисля — отвърнал Турин и без да чака, поел напред, докато разбойниците бавно се точели подир него, опипвайки грапавите стени.

Коридорът имал множество остри завои, ала най-сетне отпред мътно проблеснала светлинка и излезли в тясна, висока зала, огряна от мъждиви лампи, висящи под свода на изящни верижки. Мим не бил там, но гласът му се чувал и като тръгнал нататък, Турин открил врата в дъното на залата. Надникнал през нея и зърнал Мим коленичил на пода. До него безмълвно стояло джуджето с факлата; а на каменно ложе край отсрещната стена лежало трето.

— Хим, Хим, Хим! — стенело старчето и си скубело брадата.

— Не всичките ти стрели са отишли нахалост — рекъл Турин на Андрог. — Ала този път май си улучил за зла беда. Твърде лесно пускаш стрелите; но едва ли ще доживееш да се научиш на мъдрост. — После тихичко влязъл и като застанал зад Мим, запитал: — Каква е бедата, Мим? Аз владея донякъде целителските изкуства. Мога ли да ти помогна?

Мим извърнал глава и в очите му трептели червени пламъчета.

— Не, освен ако можеш да върнеш времето назад и да отсечеш жестоките ръце на своите люде — отвърнал той. — Този тук е синът ми, пронизан от стрела. Вече не ще да ни чуе. Издъхнал е по залез-слънце. Вързахте ме, та не можах да му помогна.

Отново избликнала жалост в Туриновото сърце като вода от скален извор.

— Уви! — промълвил той. — Ако можех, бих върнал назад оная стрела. Сега този дом с право ще се нарича Бар-ен-Данвед, Дом на откупа. Защото независимо дали живеем тук, или не, ще се смятам за

твой длъжник; и ако някой ден се сдобия с богатство, ще платя откуп в тежко злато за твоя син като знак за дълбока скръб, ако и да знам, че с туй не ще облекча сърцето ти.

Тогава Мим се изправил и дълго гледал Турин.

— Чух те — продумал той накрая. — Говориш като знатно джудже от древните времена; затова съм тъй изумен. Сега сърцето ми претръпна, макар и да няма утеха за него. Ще платя обещания откуп — ако желаш, можеш да живееш в този дом. Ала едно ще добавя: онзи, що прати пагубния изстрел, нека пречупи лъка и стрелите си и ги положи в нозете на моя син; и вече никога да не похваща стрела или носи лък. Не го ли стори, от собствения си лък ще загине. С туй проклятие го обвързвам.

Когато чул тия слова, Андрог се изплашил; и макар да не му било по сърце, прекършил лъка и стрелите си и ги положил в нозете на мъртвото джудже. Но докато излизал от стаята, хвърлил злобен поглед към Мим и промърморил:

— Разправят, че проклятието на джудже никога не умирало; ала и човешкото често си идва на място. Той пък дано умре със стрела в гърлото!^[19]

Тази нощ спали в залата, ала сънят им бил неспокоен, тъй като из цялата пещера отеквал плачът на Мим и другия му син Ибун. Така и не разбрали кога е свършила жалбата; когато най-сетне се събудили, джуджетата били изчезнали, а стаята им била затворена с голям камък. Денят отново бил ясен и под лъчите на утринното слънце разбойниците се измили в езерцето и си приготвили оскъдна трапеза.

Докато се хранели, Мим изникнал пред тях, поклонил се на Турин и рекъл:

— Няма го вече и всичко свърши. Сега лежи при дедите си и можем да се завърнем към живота, що ни остава, макар че се боя, че кратки ще бъдат дните ни. Харесва ли ти домът на Мим? Платен ли е откупът и приема ли се?

— Приема се — отвърнал Турин. — Колкото до живота ни тук, изглежда, че ще сме в безопасност; ала все пак трябва да си набавяме храна и други неща. Как ще излизаме; и още по-важно — как ще се връщаме?

За тяхна тревога Мим се разсмял гърлено.

— Да не би да се боиш, че сте последвали паяк в мрежата му? — рекъл той. — Мим не яде човеци! А дори и паяк трудно би се разправил с трийсет оси наведнъж. Гледай, всички сте въоръжени, а аз стоя срещу вас с голи ръце. Не, ти и аз ще си поделяме всичко: дом, храна, огън, а може би и други блага. Вярвам, че за свое добро ще пазите дома ми в тайна даже и след като научите входовете и изходите. Подир време ще опознаете всичко. А дотогава ще се осланяте на Мим и сина му Ибун.

Турин се съгласил и благодарил на Мим, а повечето от хората му били доволни; защото под утринното слънце в разгара на лятото жилището изглеждало чудесно. Само Андрог възроптал.

— Колкото по-скоро станем тук истински господари, толкова по-добре — рекъл той. — Никога досега не сме задържали пленник, що питае омраза към нас.

През целия ден почивали, почиствали оръжията и поправяли снаряжението си; защото имали храна поне още за ден-два, а и Мим добавил нещичко. Услужил им с три големи готварски гърнета и дърва за огъня; после донесъл пълна торба и рекъл:

— Боклук има вътре. Дори за кражба не става. Само диви корени.

Ала когато ги сготвили, корените се оказали вкусни почти като хляб; и разбойниците се зарадвали, защото отдавна жадували за хляб, който можели да си набавят само чрез кражба.

— Дивите елфи не ги познават; Сивите елфи не са ги открили; горделивците от задморските земи са прекалено изтънчени, за да копаят — рекъл Мим.

— Как им е името? — запитал Турин.

Мим го погледнал с бялото на очите си и отвърнал:

— Нямаат друго име, освен на джуджешкия език, който не споделяме с чужденци. И не учим людете как да ги намират, защото те са алчни и безогледни, та биха брали наред, додето погубят и последното стръкче; а сега ги подминават, бродейки из пущинака. Нищо друго не ще узнаете от мен; ала мога да ви давам колкото искате, стига да бъдете любезни и да се въздържате от кражби. — Сетне пак се разсмял гърлено и добавил: — Много са ценни. В гладна година струват по-скъпо от злато, защото могат да се сбират накуп, както правят

катериците — и ние се запасяваме още щом почнат да зреят първите корени. Ала глупци сте, ако наистина мислехте, че не бих се лишил от един-единствен товар, за да спася живота си.

— Чух те — рекъл Улрад, който бил надникнал в торбата след залавянето на Мим. — И все пак ти не искаше да го изоставиш, та сега ми е още по-чудно.

Мим се обърнал и го изгледал мрачно.

— Ти си от ония глупци, които никой не жали напролет, ако умрат през зимата — рекъл той. — Бях дал дума и затуй трябваше да се завърна, искам или не искам, с торба или без нея, пък нека лъжливите и вероломни люде си мислят каквото щат! Ала не обичам да изоставям своето, та било то и само вехто ремъче от обувка. Мислиш ли, че не помня, че и твоите ръце бяха между ония, що ме омотаха с въжета и тъй ми попречиха да разменя прощални слова със сина си? От днес нататък не ще те броя, когато раздавам земния хляб от склада си и ако все пак го ядеш, то ще е по благоволение на твоите другари, а не по моя воля.

После Мим си тръгнал; а Улрад, който се бил свил изплашено пред неговия гняв, подхвърлил зад гърба му:

— Ама че надути приказки! И все пак дъртакът криеше и други неща в торбата — със същата форма, само че по-твърди и тежки. Може би из пущинака има и още туй-онуй, дето елфите не са го открили, а людете не бива да узнаят!^[20]

— Може би — рекъл Турин. — Но поне в едно не излъга джуджето — че те нарече глупец. Защо трябваше да изричаш мислите си? Ако любезните слова ти пресядат на гърлото, то мълчанието ще е по-полезно за всички ни.

Денят отминал спокойно и никой от разбойниците не пожелал да излезе навън. Турин дълго се разхождал по зелената морава на площадката от ръб до ръб; гледал на изток, запад, север и се дивял колко надалеч стига взорът сред чистия въздух. Колчем погледнел на север, съзирал Бретилския лес със зеления връх Амон Обел по средата и сам не знаел защо взорът му все се стреми натам; всъщност сърцето му предпочитало северозападната посока, където отвъд безбройни левги му се струвало, че различава в небесното подножие Сенчестите планини, стените на неговия роден край. Но привечер Турин гледал на запад към залеза, докато червеното слънце бавно потъвало в мъглите над далечните брегове и долината на Нарог чезнела в дълбоки сенки.

Тъй започнал престоят на Турин, син Хуринов, в дома на Мим, наречен Бар-ен-данвед, що означава Дом на откупа.

За историята на Турин от неговото идване в Бар-ен-Данвед до падането на Нарготронд виж „Силмарилион“ стр. 262–278, и Приложението към „Нарн и Хин Хурин“.

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ТУРИН В ДОР-ЛОМИН

Накрая, изнурен от бързането и дългия път (защото бил изминал четирийсет левги без нито миг отдих), с първите зимни слани Турин стигнал до Ивринските езера, що някога му дарили изцеление. Ала сега те били просто замръзнало мочурище и вече не можел да пие от тях.

Оттам стигнал до проходите за Дор-ломин^[21]; а от Севера идвали снегове и лют студ, та пътищата били опасни и тежки. Макар да бил минал по тази пътека преди цели двайсет и три години, тя оставала отпечатана в сърцето му — толкоз болка и скръб усещал при всяка крачка подир раздялата с Морвен. Тъй най-сетне се завърнал в страната на своето детство. Безрадостна и пуста изглеждала тя сега, а рядко срещаните хора били груби и негостоприемни; говорели недодялания език на източните пришълци, а древното слово оставяли само за робите и враговете.

Затуй Турин вървял предпазливо и безмълвно, с ниско спусната качулка, и накрая стигнал до дома, що търсел. Пуст и мрачен бил той и наоколо нямало жива душа; защото Морвен била избягала, а пришълецът Брода (онзи, който насила взел за съпруга Хуриновата сродница Аерин) разграбил дома ѝ, взимайки всички слуги и каквото оставало от имуществото. Дворецът на Брода се издигал най-близо до стария дом на Хурин и изтощен от дългия път и скръбта, Турин се отправил нататък да дири подслон; и наистина го намерил, понеже Аерин все още се мъчела да поддържа старото гостоприемство. Настанили Турин край огъня заедно със слугите и неколцина скитници, мрачни и дрипави като него; и той запитал какво ново има по този край.

При тия слова всички замлъкнали и някои се отдръпнали настрана, гледайки странника боязливо. Ала един стар скитник с патерица рекъл:

— Ако трябва да говориш на стария език, добри човече, говори го по-тихо и не питай за новини. Нима желаш да бъдеш пребит като бунтар или обесен като шпионин? Защото, както те гледам, може да си и едното, и другото. А туй значи — добавил той шепнешком, свеждайки глава към ухото на Турин, — че си от нявгашните благородници, що дойдоха тук заедно с Хадор, преди да настанат вълчите времена. Има сред нас и такива, макар че днес са жалки просяци или роби и без добрината на господарката Аерин никога не биха видели огън и топла вечеря. Откъде идваш и какви вести дириш?

— Имаше една господарка на име Морвен — отговорил Турин, — и преди много години живях в нейния дом. След дълго скиталчество пак наминах там да подиря подслон, ала не заварих ни огън, ни люде.

— Тъй е повече от година — отвърнал старецът. — Ала и люде, и огън се срещаха рядко в този дом още от времето на жестоката война; защото, както навярно знаеш, тя беше от древния народ — вдовица на нашия господар Хурин, син Галдоров. Не посмяха да я докоснат обаче, защото им вдъхваше страх; прекрасна и горда бе като кралица, преди скръбта да помрачи лика ѝ. Вещица я наричаха и страняха от нея. Вещица — на новия език туй значи „приятелка на елфите“. Но въпреки страха я ограбиха. Двете с дъщеря ѝ щяха да гладуват, ако не беше господарката Аерин. Казват, че тя им помагала тайно и затуй често търпяла побоища от своя натрапен съпруг, грубиянина Брода.

— Значи повече от година — рекъл Турин. — Мъртви ли са, или поробени? Или може би орки са я нападнали?

— Никой не знае със сигурност — отговорил старецът. — Но тя изчезна с дъщеря си; а Брода ограби каквото беше останало. Даже кучетата прибра, а слугите пороби, само неколцина тръгнаха по просия като мен. Дълги години съм служил на нея и на благородния господар. Садор Хромия ми е името — някога една проклета секира ме лиши от крак сред горите, инак днес и аз щях да лежа във Великата могила. Добре си спомням деня, когато отпратиха Хуриновото момче и колко плака то тогава; а сетне дълго рида и тя. Казват, че заминало за Потайното кралство. — При тия думи старецът прехапал език, огледал Турин подозрително и добавил: — Изкуфял съм вече и дрънкам глупости. Не ми обръщай внимание! Но макар че е приятно да си побъбря с човек, що говори древния език както в добрите времена,

днешните дни са тежки и трябва да внимаваме. Не всички красиви слова идват от чисто сърце.

— Вярно — рекъл Турин. — Мрачно е сърцето ми. Ала ако се боиш, че съм шпионин на Севера или Изтока, значи не си помъдрял за тия дълги години, Садор Лабадал.

Старецът го погледнал втрещено; сетне продумал с треперещ глас:

— Ела навън. Там е студено, но безопасно. Ти говориш прекалено високо, а аз твърде много в този дом на пришълците.

Когато излезли на двора, той се вкопчил в плаща на Турин.

— Казваш, че тук си живял преди много години. Господарю Турин, сине Хуринов, защо се завърна? Най-сетне прогледна моят взор и те чува ушите ми; имаш глас досущ като баща си. Ала единствен малкият Турин ме наричаше с името Лабадал. Не от зло сърце — по онуй време бяхме щастливи приятели. Що дири тук сега? Малцина останахме; стари сме и без оръжие. По-щастливи от нас са ония във Великата могила.

— Не съм дошъл тук за битка — отвърнал Турин, — макар че словата ти ме карат да се замисля, Лабадал. Ала това ще почака. Дойдох да търся владетелката Морвен и Ниенор. Не ме бави, казвай каквото знаеш.

— Малко е то, господарю — рекъл Садор. — Те си заминаха тайно. Между нас плъзна мътва, че са повикани от господаря Турин; защото не се съмнявахме, че е станал велик през тия години — крал или пълководец в някоя южна страна. Ала сега виждам, че едва ли е така.

— Да, не е така — отговорил Турин. — Бях благородник в южна страна, ала сега съм скитник. И не съм ги повикал.

— Тогава не знам що да ти кажа, господарю — рекъл Садор. — Но господарката Аерин несъмнено ще знае. Тя бе посветена във всички планове на майка ти.

— Как да стигна до нея?

— Това не знам. Дори ако някак успеем да ѝ пратим вест, с много страдания ще трябва да заплати, бъде ли хваната как си шушука на прага с окаян скиталец от низвергнатия народ. А просяк като теб не може да тръгне направо из чертога към нейните покои — стори ли нещо

подобно, пришълците мигом ще го пребият, а може и по-лошо да му се случи.

Тогава Турин гневно извикал:

— Значи не можело да тръгна през дома на Брода, без да ме пребият? Ела да видим!

С тия думи той излязъл в коридора, отметнал качулката и разблъсквайки всички по пътя си, поел с широка крачка право към трапезната зала, където седели Брода, съпругата му и други знатни пришълци. Неколцина се втурнали да го хванат, ала той ги повалил и се провикнал:

— Никой ли не командва в този дом, или само орки живеят тук? Къде е господарят?

Побеснял от яд, Брода се изправил и рекъл:

— В този дом аз съм господар.

Ала преди да продължи, Турин го прекъснал:

— Значи не си се научил на гостоприемство, каквото имаше в тази страна преди теб. Туй ли е днес мъжката храброст — да пращаш слуги с тояги срещу сродниците на жена си? Защото съм сродник на лейди Аерин и имам работа с нея. Ще ме поканиш ли, или сам да вляза?

— Заповядай — рекъл Брода и се навъсил; а Аерин пребледняла.

Тогава Турин пристъпил към трапезата, спрял и се поклонил.

— Прости ми, лейди Аерин — рекъл той, — че така нахълтвам при теб; но работата не търпи отлагане и отдалеч доход заради нея. Търся Морвен, владетелката на Дор-ломин, и нейната дъщеря Ниенор. Ала къщата им е пуста и разграбена. Що можеш да ми кажеш?

— Нищо — отвърнала Аерин, примряла от страх, понеже Брода я гледал втренчено. — Нищо освен туй, че тя си замина.

— Не ти вярвам — рекъл Турин.

Тогава Брода скочил на нозе, изчервен от пиянска ярост.

— Стига толкоз! — креснал той. — Нима ще търпя жена ми да бъде обвинявана пред мен в лъжа от един просяк, що говори на робски език? Няма никаква владетелка на Дор-ломин. Колкото до Морвен, тя бе от робския народ и избяга, както прави всеки роб, ако не го наглеждат. Побързай да сториш същото, додето не съм заръчал да те провесят на някое дърво!

Изтеглил Турин черния си меч, хвърлил се напред, сграбчил Брода за косата и дръпнал назад главата му.

— Никой да не помръдва — рекъл, — инак тая глава ще хвъркне от раменете! Лейди Аерин, пак бих те помолил за прошка, ако вярвах, че този негодник поне веднъж ти е сторил добро. Говори сега, без да се бавиш. Не съм ли Турин, владетел на Дор-ломин? Трябва ли да ти заповядам?

— Заповядай ми — отвърнала тя.

— Кой разграби дома на Морвен?

— Брода — отговорила Аерин.

— Кога избяга тя и накъде?

— Преди година и три месеца — рекла Аерин. — Господарят Брода и други пришълци от Изтока я тормозеха немилосърдно. Отдавна беше поканена да отиде в Потайното кралство; и най-сетне тръгна натам. Защото по онова време доблестта на Черния меч от Юга бе освободила тамошните земи от злото; ала сега се говори, че бил загинал. Тя се надяваше да открие там своя син. Ала като те виждам тук, боя се, че всичко е тръгнало накриво.

А Турин избухнал в горчив смях.

— Накриво ли? — провикнал се той. — Да, всичко върви накриво — коварно и подло като козните на Моргот!

И изведнъж цял се разтресъл от черен гняв; защото в този миг очите му се разтворили, паднали сетните нишки от магията на Глаурунг и той осъзнал с какви лъжи е бил измамен.

— Нима бях подведен, та да дойда тук и да умра в безчестие, докато можех поне да загина храбро пред портите на Нарготронд? — запитал Турин. И му се сторило, че от нощта край двореца долитат писъците на Финдуилас. — Дори да умра тук, не ще да съм първият! — провикнал се той. После сграбчил Брода и с цялата нечовешка сила на своето отчаяние и гняв, вдигнал потисника и го разтръскал като псе. — Морвен от робския народ ли рече? Ти, син на подлеци, крадец, роб на робите!

И подир туй запокитил Брода с главата напред през собствената му маса срещу другите пришълци, що се надигали, за да нападнат Турин.

При падането вратът на Брода се строшил, а Турин рипнал след него и съсякъл още трима, които се криели под масата, понеже били без оръжие. Из залата се надигнал шум. Пришълците искали да се нахвърлят срещу Турин, ала наоколо се сбрали мнозина старци от Дор-

ломин — дълги години били те безропотни слуги, ала сега с гневни кръсъци се вдигнали на бунт. Пламнала жестока битка и макар че робите се изправили срещу мечове и кинжали само с готварски ножове и каквото друго им попаднало под ръка, множество жертви рухнали и от двете страни, додето Турин се присъединил към тях и посякъл последните пришълци.

После подпрял гръб на една колона да си почине и огънят на яростта му се превърнал в пепел. Ала старият Хадор пропъзлял до него и го прегърнал през коленете, понеже бил смъртно ранен.

— Дълго очаквах този час, три пъти по седем години, че и повече — продумал той. — Ала сега бягай, бягай, господарю! Бягай и не се завръщай без армия. Те ще вдигнат цялата област срещу теб. Мнозина успяха да се измъкнат. Бягай, инак тук ще ти бъде краят. Сбогом!

После се отпуснал на пода и издъхнал.

— Истина изрече той в предсмъртния си миг — рекла Аерин. — Ти узна, каквото търсеше. Тръгвай сега, без да се бавиш! Ала най-напред иди при Морвен да я утешиш, инак ще смятам за непростимо всичко, що стори тук. Защото колкото и окаян да бе моят живот, ти ми навлече гибел с тая безумна ярост. Още преди да отmine нощта, пришълците от Изтока ще си отмъстят на всички, що са били в двореца. Прибързани са делата ти, сине Хуринов, сякаш още си онуй дете, което познавах.

— А ти си слаба по дух, Аерин, дъще Индорова, както едно време, когато те наричах „лельо“ и всяко псе можеше да те изплаши — рекъл Турин. — За по-милосърден свят си била създадена. Хайде, ела! Ще те отведа при Морвен.

— Навън снегът е натрупал повече от човешки бой — отвърнала тя. — Смъртта ми е неминуема и с теб, и с дивите пришълци. Вече не можеш да промениш стореното. Върви! Останеш ли, само ще бъде още по-зле и Морвен ще се лиши от сина си. Върви, умолявам те!

Тогава Турин се поклонил ниско пред нея, обърнал се и напуснал двореца на Брода; а всички бунтовници, които още имали сили, тръгнали подир него. Избягали към планините, защото неколцина сред тях познавали пущинака и сега благославяли падащия сняг, що засипвал следите им. Затуй макар скоро да ги подгонила потеря с множество люде, коне и хрътки, бегълците успели да се доберат до

южните хълмове. А като погледнали назад, зърнали пурпурна светлина нейде далече из ония места, що били напуснали.

— Подпалили са двореца — рекъл Турин. — Защо ли им е трябвало?

— Те ли? Не, господарю, според мен тя го е сторила — възразил някой си Асгон. — Онзи, що стиска меч, често смята търпението за покорство. А тя стори много добрини за нас, макар че скъпо й струваха. Не бе малодушна по сърце и търпението й най-сетне е свършило.

Някои от най-издръжливите, които можели да устоят на зимните студове, останали с Турин и по закътани пътеки го отвели до едно планинско убежище — пещера, известна само на неколцина бегълци и разбойници; вътре имало скрити запаси от храна. Там изчакали снегът да спре, после го изпроводили до един рядко използван проход, водещ на юг Към Сирионската долина, докдето снеговете не били стигнали. На това място се разделили.

— Сбогом, владетелю на Дор-ломин — рекъл Асгон. — Ала не ни забравяй. Сега ще ни преследват като диви зверове; а подир твоето идване вълчийт народ ще стане още по-жесток. Затуй върви и не се завръщай, освен ако доведеш войска, за да ни избавиш. Сбогом!

ПРИСТИГАНЕТО НА ТУРИН В БРЕТИЛ

Слизал Турин надолу към Сирион и дълбоко се двоумял. Защото му се струвало, че докато преди се разкъсвал в избора между две печални възможности, сега изниквала трета — зовът на неговия поробен народ, върху който само бил навлякъл нови страдания. Една-едничка утеха имал: че без съмнение Морвен и Ниенор отдавна са спипали в Дориат и пътят им е бил разчистен чрез Подвизите на Черния меч от Нарготронд. И си рекъл на ум: „Дори да бях дошъл по-рано, можех ли да ги отведа на по-сигурно място? Рухне ли Поясът на Мелиан, значи всичко е свършено. Не, тъй ще е по-добре; защото, където и да живея, моят гневлив и прибързан нрав хвърля сянка наоколо. Нека ги пази Мелиан! А аз ще ги оставя засега да живеят спокойно и безметежно.“

И едва сега, когато вече било прекалено късно, тръгнал Турин да дири Финдуилас, бродейки из горите под склоновете на Еред Ветрин, подивял и боязлив като звяр; дълго дебнал в засада около пътищата на север от Сирионския проход. Ала бил закъснял, защото дъждове и

снегове изличили всички дири. А когато слязъл надолу покрай Теиглин, се натъкнал на хора от Народа на Халет, които живеели в Бретилския лес. Войната била покосила мнозина от тяхното племе, а оцелелите обитавали потайно селище зад висока ограда върху Амон Обел сред горските дебри. Наричали го Ефел Брандир; защото Брандир, син Хандиров, станал техен вожд след гибелта на баща си. Самият Брандир бил хром още от детството си, та не ставал за боец; освен туй имал кротка душа и предпочитал зелените гори пред хладната стомана, а от всички премъдрости най-много обичал познанията за треви и дървета.

Но някои от горяните все още преследвали орките по своите граници; и тъй станало, че когато Турин достигнал ония места, чул шума на битка. Побързал нататък и като се промъкнал предпазливо между дърветата, зърнал групичка хора, обкръжени от орки. Те се отбранявали отчаяно, опрели гърбове в няколко дървета, които растели наскред една поляна; ала орките били много и без чужда помощ людете нямали надежда за спасение. Затуй Турин се прикрил в гъсталака и взел да тропа и шумно да троши клони, а после се провикнал гръмогласно, сякаш подел цяла войска:

— А! Ето ги най-сетне! Всички след мен! Сечете наред!

Чувайки тия слова, слисаните орки се озърнали, а Турин тогава се хвърлил напред, размахвайки ръце сякаш за да прикани някого подир себе си, и острието на Гуртанг блестяло като пламък в десницата му. Твърде добре познавали орките този меч, та още преди да го достигне, те се разпръснали и побягнали. Тогава горяните се втурнали към Турин и заедно изтласкали враговете в реката; само шепа орки се добрали до отвъдния бряг.

Накрая спрели на брега да си починат и Дорлас, предводителят на горяните, рекъл:

— Бърз си в борбата, благородни човече; ала твоите люде нещо се бавят.

— Не — отвърнал Турин, — толкоз сме неразделни, че тичаме заедно като един човек.

Тогава бретилците се разсмели и рекли:

— Е, такъв човек и сам да е, струва колкото цяла войска. Голяма благодарност ти дължим. Но кой си и що дириш тук?

— Само си върша работата, а тя е да съсичам орки — отговорил Турин. — Където ги има, там съм и аз. Наричат ме Бездомен горянин.

— Тогава ела да живееш при нас — рекли те. — Защото ние живеем в горите и имаме нужда от твоя занаят. Ще бъдеш добре дошъл!

А Турин ги погледнал странно и рекъл:

— Нима има все още люде, що биха търпели да помрачавам дома им? Само че, скъпи приятели, още не съм изпълнил своята скръбна задача — да намеря Финдуилас, щерка на Ородрет от Нарготронд, или поне да узная вести за нея. Уви! Много седмици минаха откак бе отвлечена от Нарготронд, ала въпреки туй трябва да продължа да я диря.

Тогава те го погледнали с жалост и Дорлас отвърнал:

— Недей да я дириш. Защото един отряд орки дойде от Нарготронд към Теиглинските бродове и ние отрано ги усетихме — вървяха съвсем бавно, защото водеха множество пленници. Тогава решихме да дадем своя скромен принос във войната и причакахме орките с всички стрелци, що успяхме да съберем, като се надявахме да спасим част от пленниците. Но уви! Още щом ги нападнахме, гнусните орки съсякоха всички пленени жени: а дъщерята' -на Ородрет приковаха с копие за едно сухо дърво.

Застинал Турин, като че тия слова му нанесли гибелна рана.

— Откъде знаеш? — запитал той.

— Знам, защото тя ми го каза, преди да умре — отвърнал Дорлас. — Огледа ни, сякаш очакваше да види някого, после рече: „Мормегил. Кажете на Мормегил, че Финдуилас е тук.“ Нищо друго не каза. Но заради сетните й слова я погребяхме там, където издъхна. Вече от месец насам лежи под зелена могила край Теиглин.

— Отведете ме там — рекъл Турин.

Отвели то до една могилка край Теиглинските бродове. Там Турин рухнал и мрак го обгърнал, та горяните помислили, че е мъртъв. Но Дорлас се взрял в неподвижното тяло, а сетне се обърнал към своите люде и рекъл:

— Късно дойде! Жестока бе съдбата към него. Ала вижте — пред нас лежи сам Мормегил, славният пълководец от Нарготронд. По меча трябваше да го познаем, както разбраха орките.

Защото славата на Черния меч от Юга се Носела надлъж и шир чак до най-глухите горски усои.

Затуй горяните с благоговение вдигнали Турин и го отнесли в Ефел Брандир; а Брандир излязъл да ги посрещне и се зачудил що за

носилка влечат. Тогава дръпнал завивката; та съзрял лика на Турин, син Хуринов; и черна сянка паднала на сърцето му.

— О, жестоки люде от Народа на Халет! — провикнал се той. — Защо отблъснахте десницата на смъртта от този човек? С много мъки и труд сте донесли насам сетното проклятие за нашето племе.

Но горяните отвърнали:

— Не, туй е Мормегил от Нарготронд^[22], могъщ боец и страховит враг на орките; оцелее ли, ще ни бъде от помощ. А и да не оцелее, биваше ли да оставим човек, поразен от скръбта, да се валя като леш край пътя?

— Тъй е, не биваше — продумал Брандир. — Съдбата го е пожелала.

После взел Турин в собствения си дом и дълго се грижил за него.

А когато Турин най-сетне се изтръгнал от мрака, вече идвала пролетта; и като се събудил, зърнал слънчеви лъчи по зелените пъпки. Тогава се събудила в него и храбростта на Хадоровия род, та се надигнал и си рекъл: „Всичките ми дела и отминали дни бяха мрачни и пропити от зло. Ала настава нов ден. Тук ще заживея в мир и ще се отрека от род и име; тъй ще оставя сянката зад гърба си или поне не ще я хвърлям върху ония, които обичам.“

Затова си избрал ново име и се нарекъл Турамбар, което на езика на Върховните елфи означавало Повелител на съдбата; заживял сред горяните и като спечелил обичта им, помолил ги да забравят предишното му име и да го смятат за роден в Бретилския лес. Ала не забравил докрай старите сметки с Морготовите слуги; и често ходел да гони орките заедно с неколцина храбри мъже, макар че туй не се нравело на вожда. Защото Брандир се надявал да опази народа си чрез смирение и потайност.

— Няма го вече Мормегил — казвал той, — ала внимавайте да не би храбростта на Турамбар да навлече страховита мъст върху Бретил!

Затуй Турамбар скътал черния си меч на тайно място и вече не го носел на бой, а предпочитал да борави с лък и копие. Но не позволявал орките да пресекат Теиглинските бродове или да се приближават до могилата, където почивала Финдуилас. Хауд-ен-Елет било наречено онова място, що означава могила на елфическата девойка, и скоро орките взели да изпитват такъв ужас от него, че го заобикаляли отдалече. А Дорлас рекъл на Турамбар:

— От името се отказа, ала си оставаш Черния меч; и не е ли вярна мълвата, че той е син на Хурин от Дор-ломин и повелител на Хадоровия род?

А Турамбар отговорил:

— Тъй съм чувал и аз. Но ако си ми приятел, моля те да не го повтаряш.

ПЪТЕШЕСТВИЕТО НА МОРВЕН И НИЕНОР КЪМ НАРГОТРОНД

Когато си отишла Лютата зима, в Дориат пристигнали нови вести от Нарготронд. Защото неколцина, що били успели да се снасят от набега и да преживеят някак зимните студове из пущинака, пристигнали най-сетне да дирят убежище при Тингол и граничните бранители ги отвели пред краля. И някои казвали, че цялата вражеска войска се е оттеглила на север, а други — че Глаурунг още се спотайва в чертозите на Фелагунд; трети твърдели, че Мормегил е загинал, а четвърти — че е омагьосан от дракона и стои там като каменна статуя. Но в едно всички били съгласни: че преди края в Нарготронд се разбрало кой е Черния меч — сам Турин, син на Хурин от Дор-ломин.

Скръб и страх обзели тогаз Морвен и Ниенор; и Морвен рекла:

— В туй съмнение си личи пръстът на Моргот. Няма ли как да разберем истината, та да знаем твърдо, че ни е сполетяло най-лошото?

А Тингол също желяел да узнае повече за съдбата на Нарготронд и вече си бил наумил да прати нататък неколцина, що умеели да се движат потайно, ала вярвал, че Турин наистина е загинал или омагьосан без надежда за избавление, а сърцето му се късало, като мислел за мига, когато Морвен ще го узнае със сигурност. Затуй й рекъл:

— Опасни са тия дела, владетелко на Дор-ломин, и трябва да се обмислят. Току-виж подобни съмнения наистина се окажат Морготово дело, целящо да ни тласне към прибързани постъпки.

Но от скръб Морвен сякаш била загубила разсъдък и се провикнала:

— Прибързани ли, господарю? Ако синът ми броди гладен из горските дебри, ако линее в окови, ако тялото му лежи непогребано, тогава наистина ще побързам. Тръгвам да го диря, без да губя нито час.

— Владетелко на Дор-ломин — рекъл Тингол, — едва ли би пожелал подобно нещо синът Хуринов. Той би решил, че тук си по-

добре опазена, отколкото където и да било другаде — тук, под грижите на Мелиан. От името на Хурин и Турин те призовавам да не бродиш сама сред черните заплахи на днешните страшни дни.

— Не си опазил Турин от заплахите, а сега ме възпираш да ида при него — викнала Морвен. — Под грижите на Мелиан, казваш! Да, като пленница на Пояса. Дълго се колебах, преди да дойда насам, а сега съжалявам, че го сторих.

— Не, владетелко на Дор-ломин — отвърнал Тингол, — щом говориш така, знай едно: Поясът е отворен. Свободна дойде насам; свободна си и да останеш... или да си вървиш.

Тогаз мълчаливата Мелиан продумала:

— Не си тръгвай оттук, Морвен. Верни слова изрече: туй съмнение е от Моргот. Тръгнеш ли, покоряваш се на неговата воля.

— Страхът от Моргот не ще ме удържи да изпълня повелята на кръвта — отвърнала Морвен. — А ако наистина се боиш за мен, господарю, то дай ми спътници от бойците си.

— Не мога да ти заповядвам — рекъл Тингол. — Ала над бойците си имам пълна власт. Пращам ги там, където сам реша.

Нищо повече не изрече Морвен и заридала; после напуснала кралските покои. Скръб натежала в сърцето на Тингол, понеже му се струвало, че Морвен е обезумяла; и запитал Мелиан дали не ще може да я удържи със своята сила.

— Много мога да сторя срещу прииждащото зло — отвърнала тя. — Ала нямам власт против волята на ония, що искат да си отидат. Туй зависи само от теб. Ако желаеш да я удържиш, ще трябва да го сториш насила. Ала може би все още има начин да промениш решението й.

А Морвен отишла при Ниенор и рекла:

— Сбогом, дъще Хуринова. Тръгвам да диря сина си или поне вести за него, тъй като тук никой не иска да стори друго, освен да се бави, додето стане твърде късно. Чакай ме тук и дано да се завърна.

Тогава Ниенор, обзета от страх и тревоги, поискала да я удържи, но Морвен не отговорила нищо и отишла в покоите си; а когато настанало утро, взела кон и потеглила.

Тингол обаче бил повелил никой да не я възпира или съпровожда открито. Но щом поела на път, свикал отряд от най-опитните и храбри

гранични бранители начело е Маблунг.

— Бързо тръгнете след нея — рекъл им той, — ала тъй, че да не ви забележи. Но когато навлезе в пущинака, покажете се, ако я заплаши опасност; не се ли завърне и тогава, пазете я, както можете. Ала искам неколцина от вас да отидат напред и да разузнаят колкото е възможно повече.

Тъй Тингол изпратил по-голям отряд, отколкото възнамерявал отначало, и между бойците имало десет конници с резервни коне. Те последвали Морвен, а тя се отправила на юг — през Регион и стигнала до бреговете на Сирион над Здрачните езера; там спряла, понеже реката била пълноводна и бърза, та не знаела как да я пресече. Затуй бойците трябвало да се разкрият и Морвен ги запитала:

— Да не би Тингол да иска да ме възпре? Или най-сетне се престаши да ми прати помощта, що отказа преди?

— И едното, и другото — отвърнал Маблунг. — Няма ли да се завърнеш?

— Не — казала тя.

— Тогава съм длъжен да ти помогна — рекъл Маблунг, — макар и против волята си. Дълбок и пълноводен е тук Сирион, та крие смъртна заплаха и за човек, и за звяр.

— Тогава ме прехвърли на отвъдния бряг по начина, който използва народът ви — рекла Морвен, — инак ще се опитам да преплувам дотам.

Волю-неволю, Маблунг я отвел до Здрачните езера. Там, между обраслите с тръстики дерета по източния бряг, имало скрити и охранявани лодки и салове; защото чрез тях Тингол пращал вестоносци при своите близки в Нарготронд.^[23] Изчакали да падне нощ и да изгреят звезди, после прекосили реката сред бледите мъгли преди разсъмване. И докато червеното слънце изгрявало иззад Сините планини, а свежият утринен вятър налетял да разкъса мъглите, отрядът се изкачил по западния бряг и напуснал Пояса на Мелиан. Снажни елфи от Дориат били всички бойци, наметнати със сиви плащове над ризниците. Морвен ги гледала от сала как крачат беззвучно, ала изведнъж възкликнала и посочила към последния в отминаващата колона.

— Откъде дойде този? — запитала тя. — Трийсет дойдохте при мен. Трийсет и един слизате на брега!

Тогава другите се обърнали и видели, че зората блести по буйни златисти коси — защото това била Ниенор с отметната от вятъра качулка. Тъй се разкрило, че тя била последвала бойците и се присъединила към тях в тъмното, преди да прекосят реката. Смут ги обзел, а най-много се стреснала Морвен.

— Върни се, върни се! Повелявам ти! — викнала тя.

— Щом Хуриновата съпруга може да следва зова на кръвта, въпреки всички съвети — рекла Ниенор, — значи туй е позволено и за дъщеря му. Ридание си ме нарекла, ала не ще ридая сама за баща, брат и майка. Но от всички, що споменах, единствено теб познавам и обичам над всичко друго. Не се ли боиш, не ще се уплаша и аз.

И наистина, не личал страх ни в гласа, ни в постъпките ѝ. Снажна и крепка изглеждала; защото била висока както всички от Хадоровия род и тъй, облечена в елфически одежди, не се различавала от стражите, бидейки по-дребна само от най-могъщите сред тях.

— Що си решила да сториш? — запитала Морвен.

— Да дойда, където отиваш — отвърнала Ниенор. — Избирай сама. Можеш да ме върнеш обратно и да останем на сигурно място под грижите на Мелиан; защото е неразумно да се отхвърлят съветите ѝ. Или пък да знаеш, че тръгнеш ли срещу опасностите, с теб ще бъда и аз.

Защото всъщност Ниенор била дошла най-вече с надеждата, че от страх и обич към нея майка ѝ ще се завърне; а Морвен наистина се двоумяла.

— Едно е да отхвърлиш съвет — рекла тя, — а съвсем друго да престъпиш майчината заръка. Връщай се!

— Не! — възразила Ниенор. — Вече отдавна не съм дете. Имам собствена воля и разум, макар досега да не се бяха сблъскали с твоите. Идвам с теб. Предпочитам да е към Дориат, понеже почитам неговите управници; ако ли не — тогава на запад. Всъщност ако изобщо някоя от нас тръгне напред, туй би трябвало да съм аз, в разцвета на силите си.

Тогава Морвен съзряла Хуриновото упорство в сивите очи на Ниенор; и се разколебала, ала нямала сили да превъзмогне гордостта и не желала (въпреки разумните слова) да се върне подир дъщеря си като оглупяла и капризна старица.

— Продължавам напред, както съм го решила — рекла тя. — Идвай и ти, ала туй ще е против моята воля.

— Тъй да бъде — отвърнала Ниенор.

Тогава Маблунг рекъл на своя отряд:

— Истина е, че не поради липса на храброст, а от безразсъдство носи Хуриновият род скръб за всички останали. Тъй беше дори с Турин; ала близките му изглеждаха по-разсъдливи. Сега всички са като обезумели и това не ми се нрави. От гонитбата на Вълка не съм се боял тъй, както от тази задача на краля. Що да сторим?

А Морвен, която тъкмо слизала от сала и наближила към него, чула последните му слова и отвърнала:

— Върши, каквото ти повели кралят. Търси вести за Нарготронд и Турин. Заради туй сме тръгнали всички заедно.

— Ала пътят е дълъг и опасен — рекъл Маблунг. — Ако продължите по-нататък, ще трябва да яхнете коне и да се движите между ездачите, без да се отделяте нито за миг.

И тъй, когато съвсем се развиделило, те поели напред бавно и предпазливо, та напуснали тръстиките и върбалаците и стигнали до мрачните гори, що покривали по-голямата част от южната равнина пред Нарготронд. Цял ден се движили право на запад, без да чуят и зърнат нищо из пущинака; защото цялата местност била безмълвна и на Маблунг му се струвало, че някакъв неотдавнашен страх тегне над нея. По същия път бил минал Берен преди години и тогава из цялата гора се спотайвали очи на преследвачи; ала сега целият нарогски народ бил изчезнал, а орките като че ли все още не върлували толкова далече на юг. Тази нощ спрели на лагер сред дивото усое, без да палят огън.

През следващите два дни продължили напред и привечер на третия ден след Сирион прекосили равнината и наближили източния бряг на Нарог. Тъй силна тревога обзела Маблунг тогава, че помолил Морвен да спрат. Но тя се разсмяла и рекла:

— Ти комай с радост би се отървал от нас. Скоро и туй ще стане. Ала трябва да ни изтраеш още малко. Прекалено далече сме стигнали, за да се поддадем тъкмо сега на страха.

Тогава Маблунг се провикнал:

— Замаяни сте вие двете, замаяни и безразсъдни. Не помагате, а ни пречите в търсенето на вести. Чуйте ме сега! Имах заръка да не ви спирам насила; ала кралят ми повели и да ви пазя. Само едно мога да

сторя сега. Ще ви пазя. Утре ще ви отведа до близкия Хълм на съгледвачите Амон Етир; там ще останете под охрана и не ще мръднете нито крачка напред, докато аз заповядвам тук.

А Амон Етир се наричала една огромна могила, която някога по заповед на Фелагунд била издигната с много труд на една левга от портите на Нарготронд. Цялата била обрасла с гори, само върхът оставал гол, та да разкрива обзор във всички посоки към околните области и към пътищата, що водели до големия нарготрондски мост. Малко преди пладне отрядът достигнал хълма и се изкатерил по него откъм източната страна. И като погледнал оттам към Фаротското плато, що се издигало кафяво и голо отвъд реката^[24], Маблунг зърнал с острия си елфически поглед терасите на Нарготронд върху стръмния западен бряг, а зад тях като черна дупчица в скалната стена зеела Фелагундовата порта. Ала не дочул никакъв звук, нито пък зърнал следи от вражеска войска или от дракона, освен пожарището покрай портите, останало още от деня на нападението. Всичко изглеждало тихо и мирно под бледите слънчеви лъчи.

Тогава Маблунг, както вече бил казал, заповядал на десетимата конници да пазят Морвен и Ниенор върху хълма и да не мърдат оттам до неговото завръщане, освен ако ги връхлети голяма заплаха; а случела ли се беда, трябвало да обкръжат Морвен и Ниенор и да бягат колкото се може по-бързо на изток към Дориат, пращайки напред вестоносец да дири помощ.

Сетне Маблунг взел останалите двацет бойци и се промъкнал предпазливо надолу по склона; а щом стигнали до равнината на запад, където дърветата били редки, всички се разпръснали и с дързост, но предпазливо продължили един по един да се прокрадват към брега на Нарог. Самият Маблунг избрал средния път към моста, ала когато стигнал до него, видял, че е разрушен; и долу в дълбоката клисура реката била придошла от дъждовете, та се пенела с грохот и рев около рухналите камъни.

Но Глаурунг се спотайвал там, в сянката на големия коридор, що водел навътре от разрушените порти, и отдавна бил усетил съгледвачите, макар че едва ли имало в Средната земя други очи, способни да ги различат. Остър бил скверният му взор, по-остър от този на орлите, а и надалеч виждал по-добре от елфите; затуй разбрал, че неколцина са останали да изчакат върху голия връх на Амон Етир.

И докато Маблунг се промъквал между скалите, търсейки път да прекоси буйната река по рухналите камъни от моста, Глаурунг връхлетял изневиделица, бълвайки огромни огнени езици, и пропълзял надолу в реката. Мигом се раздало оглушително съскане и бликнали облаци пара, та Маблунг и неговите бойци, които се спотайвали наблизко, били обгърнати в непрогледни изпарения и гнусно зловоние; и повечето избягали напосоки към Хълма на съгледвачите. Но докато Глаурунг прекосявал Нарог, Маблунг се отдръпнал настрани, залегнал под една скала и зачакал; защото му се струвало, че все още не е изпълнил задачата си. Вярно, вече знаел, че Глаурунг обитава в Нарготронд, ала имал заръка и да узнае истината за Хуриновия син; и събирайки храброст в сърцето си, решил щом отмине Глаурунг, да се прехвърли отвъд реката и да претърси чертозите на Фелагунд. Смятал, че е сторил всичко необходимо за опазването на Морвен и Ниенор — идващият дракон се виждал отдалече и конниците навярно вече препускали към Дориат.

Тъй Глаурунг отминал покрай Маблунг като смътна грамада сред мъглата; движел се бързо, защото бил могъщ Червей, а не му липсвала и пъргавина. Тогава Маблунг с безумна храброст прегазил Нарог зад гърба му; ала стражите върху Амон Етир съзрели идването на дракона и ги обзел ужас. Веднага заръчали на Морвен и Ниенор да яхнат конете без възражения и се приготвили да избягат на изток, както им било наредено. Но както слизали по склона към равнината, зъл вятър довял облаци от изпарения, носещи зловоние, което нито един кон не могъл да изтърпи. Заслепени от мъглата и обезумели от вонята на дракона, конете станали неуправляеми и лудешки препуснали насам-натам; и бойците се разпръснали, та някои от тях пострадали зле при сблъсъци с дърветата, а други напразно търсели отряда. Конско цвилене и човешки крясъци долитали до ушите на Глаурунг; и драконът се зарадвал.

Докато се борел с коня си сред мъглата, един от ездачите зърнал Морвен да минава наблизко като сив призрак върху безумен жребец; ала тя изчезнала в сумрака с викове „Ниенор“ и повече не я видели.

А когато слепият ужас връхлетял върху отряда, побеснелият кон на Ниенор се препънал и я изхвърлил от седлото. Паднала меко върху тревата, та не пострадала; но когато се изправила на нозе, била сама — изгубена сред мъглата без кон и спътници. Не загубила кураж, а се замислила; сторило ѝ се глупаво да тича към един или друг вик, защото

гласовете долитали отвсякъде, ала ставали все по-слаби. Сметнала за по-добре да потърси отново хълма — несъмнено Маблунг щял да мине оттам, преди да си тръгне, та макар и само за да провери дали някой от неговия отряд не е изостанал.

Затуй, търсейки напосоки според наклона под нозете си, Тя скоро открила хълма, който наистина не бил далече; и бавно се изкатерила откъм източната му страна. Колкото по-нагоре отивала, толкова порядка ставала мъглата, докато накрая излязла под слънчевите лъчи върху голия връх. Пристъпила тогава напред и погледнала на запад. А там, право срещу нея, била грамадната глава на Глаурунг, който тъкмо в този миг пропълзял нагоре от другата страна; и преди да разбере що става, взорът ѝ срещнал очите му, а те били страшни и изпълнени със зловещия дух на неговия господар Моргот.

Тогава Ниенор се опитала да устои пред Глаурунг, защото била силна духом; ала той напрегнал цялата си мощ срещу нея и запитал:

— Що дириш тук?

И принудена да отговори, тя изрекла:

— Търся човек на име Турин, що някога живееше тук. Ала той навярно е мъртъв.

— Не знам — рекъл Глаурунг. — Бяха го оставили тук да защитава жените и старците; но когато дойдох, той позорно заряза поста си и избяга. Храбрец беше на думи, мерзък страхливец на дело. Защо ти е такъв човек?

— Лъжеш — отвърнала Ниенор. — Децата на Хурин може да са всичко друго, но не и страхливци. Не се боим от теб.

Разсмял се Глаурунг, защото с тия слова Хуриновата дъщеря се разкрила пред неговата злоба.

— Тогава сте глупци и ти, и твоят брат — рекъл той. — А хвалбите ти ще излязат само надути слова. Защото аз съм Глаурунг!

После впил поглед в очите на Ниенор и волята ѝ се прекършила. Сторило ѝ се, че слънцето избледнява болнаво и наоколо пада здрач; и постепенно я обгърнал непрогледен мрак, в който нямало друго, освен пустота; не знаела нищо, не чувала нищо и не помнела нищо.

Въпреки зловонието и мрака Маблунг дълго обикалял из залите на Нарготронд; ала не открил жива душа — нищо не помръдвало сред

купищата кости и никой не отвърщал на виковете му. Накрая, понеже го потискал безмълвният ужас на това място, а и се боял от завръщането на Глаурунг, той се отправил към портите. На запад слънцето залязвало и мрачните сенки на Фарот падали изотзад върху терасите и буйната река под тях; но в далечината върху Амон Етир като че ли се виждал грозният силует на дракона. Още по-трудно и опасно било сега за Маблунг прекосяването на Нарог, защото страхът го гонел по петите; и едва достигнал отвъдния бряг и пропълзлял настрани под скалите, когато се задал Глаурунг. Ала сега драконът пълзлял бавно и предпазливо; защото огньовете в него догаряли — много мощ бил изгубил и искал да отпочине сред мрака. Пролазил той през реката и се отправил нагоре към портите като огромна пепелява змия, оставяща зад търбуха си лигава диря.

Ала преди да влезе, спрял, озърнал се на изток и от зиналата му паст долетял смехът на Моргот — приглушен, но ужасен като ехо на злобна радост от далечните черни бездни. А подир смеха се раздал леден и страшен глас:

— Ето, че се спотайваш като полска мишка под брега, храбри Маблунг! Зле изпълняваш заръката на Тингол. Побързай сега към хълма, та да видиш що стана с онези, що трябваше да опазиш!

После Глаурунг влязъл в леговището си, а слънцето залязло и здрачна вечер пръснала хлад над земите. Втурнал се Маблунг към Амон Етир; и когато се изкатерил на върха, откъм Истока заблещукали звезди. На техния фон зърнал да стои мрачна и неподвижна фигура, сякаш изваяна от камък. Ниенор била това — и нито чувала що ѝ говори, нито отвърщала на словата му. Ала когато я хванал за ръка, трепнала и тръгнала покорно след него; и вървяла, накъдето я водел, ала щом я пускал, пак застивала неподвижно.

Безмерна скръб обзела смаяния Маблунг; но не му оставал друг избор, освен да поведе Ниенор по дългия път на изток без помощ и дружина. Тъй поели напред, бродейки като насън през равнината, потънала в нощни сенки. А когато пак настанало утро, Ниенор се препънала, паднала и останала да лежи; и Маблунг загубил надежда, та седнал до нея.

— С право се боях от тази задача — рекъл той. — Защото, изглежда, че ще ми бъде последна. С тая клета рожба човешка ще загина сред пуцинака и името ми ще се покрие с позор в Дориат — ако

изобщо стигнат дотам вести за вашата участ. Всички други навярно са мъртви, а тя едничка оцеля, ала само за страдания.

Тъй ги заварили трима от отряда, които били избягали от Нарог след идването на Глаурунг и подир дълго лутане се върнали към хълма, когато мъглата отминала; и като не срещнали никого там, решили да поемат обратно. Обнадеждил се Маблунг и заедно тръгнали на североизток, защото откъм южната страна нямало път за Дориат, а след падането на Нарготронд било забранено саловете и лодките да се използват за връщане в Потайното кралство.

Дълъг и бавен бил техният път, сякаш водели болнаво дете. Ала с отдалечаването от Нарготронд и приближаването към Дориат клетата Ниенор малко по малко си възвръщала силите и вече можела покорно да върви с часове наред, докато я водели за ръка. Нищо обаче не виждала с широко разтворените си очи, нито пък чувала с ушите си и от устните ѝ не се отронвало слово.

Най-сетне подир много дни приближили западната граница на Дориат южно от Теиглин; защото възнамерявали да пресекат тясната ивица от Тинголовите земи отвъд Сирион и тъй да стигнат до охранявания мост недалеч от мястото, където се вливал Есгалдуин. Спрели за малко да си починат; положили Ниенор върху постеля от трева и за пръв път изцъклените ѝ очи се затворили, сякаш била заспала. После елфите също налягали и от умора дори не помислили какви заплахи ги дебнат. Тъй ги нападнала изневиделица банда орки — една от многото, които напоследък върлували из ония места досами границите на Дориат. В разгара на схватката Ниенор изведнъж рипнала от постелята като човек, който се събужда посред нощ от тревожен звук, и с писък побягнала през гората. Тогава орките се обърнали и я подгонили, а елфите се втурнали подир тях. Ала нещо странно било станало с Ниенор, та надбягала всички, летейки като сърна между дърветата с развени по вятъра коси. Колкото до Маблунг и другарите му, те бързо догонили орките и ги изклали до един, а сетне побързали напред. Но Ниенор вече била отлетяла надалеч като призрак; и нито я зърнали, нито открили следа от нея, макар да търсили дълги дни.

Накрая Маблунг се завърнал в Дориат, прегърбен от скръб и срам.

— Избери си нов водач на бранителите, господарю — рекъл той на краля. — Защото аз съм опозорен.

Но Мелиан отвърнала:

— Не е тъй, Маблунг. Ти стори всичко възможно и никой друг сред служителите на краля нямаше да постигне толкова. Ала за зла беда си се сблъскал с прекомерно могъщество, срещу което не би се преборил никой от живите днес в Средната земя.

— Пратих те да събереш вести и ти изпълни заръката — добавил Тингол. — Не е твоя вината, че онези, които тия вести засягат най-много, вече няма как да ги чуят. Да, скръбен край сполетя целия Хуринов род, ала не го поемай на свой гръб.

Защото не само Ниенор избягала безумно из пущинака, но и Морвен била изчезнала. Нито тогава, нито когато и да било по-късно пристигнали ясни вести за участието ѝ в Дориат или Дор-ломин. А Маблунг не пожелал да си почине, поел с малък отряд из пущинака и три години кръстосвал надлъж и шир от Еред Ветрин чак до устието на Сирион, търсейки дирите на изчезналите.

НИЕНОР В БРЕТИЛ

Колкото до Ниенор, тя бягала из горите, чувайки зад гърба си крясъците на преследвачите; а одеждите си раздрала, хвърляйки тичешком дреха след дреха, додето останала съвсем гола; и през целия този ден продължила да тича като звяр, подгонен до пръсване на сърцето, що не смее да спре, за да си поеме дъх. Ала привечер лудостта ѝ внезапно преминала. Спряла се за миг като замаяна, а сетне от изтощение рухнала като подкосена в несвяст сред високите папрати. И там, сред старата шума и младите пролетни кълнове, заспала дълбоко, откъсната от целия свят.

На сутринта се събудила и слънчевите лъчи я зарадвали, сякаш едва сега се раждала за живот; и всичко, що виждаше, ѝ се струвало ново и непознато, та не знаела кое как се нарича. Защото зад нея лежала само мрачна пустота, през която не можел да мине ни спомен за онуй, що познавала преди, ни ехо от слово човешко. Само сянка от ужас си припомняла, затова била плашлива и вечно дирела скривалище — ту се катерела по дървета, ту се шумувала в някой шубрак, бърза като катеричка или лисица, колчем я стреснел звук или сянка; и оттам дълго надничала през листата, преди пак да поеме напред.

Дълго вървяла тъй все в оная посока, що избрала най-напред, додето излязла край река Теиглин и утолила жаждата си; но храна не намерила, нито пък знаела как да си набави, а била прегладняла и

зъзнела от студ. И тъй като дърветата отвъд реката изглеждали по-гъсти и сенчести (а наистина било така, понеже оттам започвал Бретилският лес), тя прегазила през водата, стигнала до една зелена могила и се проснала по очи, защото била изтощена, а ѝ се струвало, че мракът, от който бягала, пак я настига и слънцето гасне.

Но всъщност черна буря се задавала откъм Юга, влачейки порой и светкавици; и Ниенор лежала там, сгърчена от ужас пред гръмотевиците, а мрачният дъжд обсипвал нейната голота.

Тъй се случило, че в този час неколцина горяни от Бретил минали оттам подир набег срещу орките, бързайки да прекосят Теиглинските бродове и да се доберат до едно близко убежище; и ненадейно избухнала страховита мълния, та цялата могила Хауд-ен-Елет лумнала в бели пламъци. Тогаз Турамбар, който водел отряда, отскочил назад, закрил очи и се разтреперил; защото му се сторило, че вижда призрака на погубена девойка, проснат върху гроба на Финдуилас.

Но един от неговите бойци изтичал към могилата и му извикал:

— Насам, господарю! Тук лежи млада жена и още е жива!

Приближил се Турамбар и я вдигнал; от мокрите ѝ коси се стичала вода, ала тя само стискала очи и треперела, без да се съпротивлява. Смаян от туй, че лежи гола под дъжда, Турамбар метнал плаща си около нея и я отнесъл в една ловджийска колиба сред гората. Там наклали огън и я стоплили със завивки, а тя отворила очи и ги огледала; щом взорът ѝ паднал върху Турамбар, лицето ѝ грейнало, утешила се изведнъж и протегнала ръка към него, защото усетила, че сякаш най-сетне е намерила нещо дълго търсено в мрака. А Турамбар поел нейната ръка, усмихнал се и рекъл:

— Няма ли да ни кажеш сега своето име, род и какво зло те е сполетяло?

Тогава тя поклатила глава и мълчливо заплакала; повече не я разпитвали, додето не заситила глада си със скромната храна, която могли да ѝ предложат. Като се нахранила, тя въздъхнала и пак положила ръка в десницата на Турамбар; а той рекъл:

— С нас ще си в безопасност. Тази нощ можеш да отпочинеш тук, а на разсъмване ще те отведем в нашето селище сред горските дебри. Ала бихме желали да знаем твоето име и род, та да открием близките ти и да им отнесем вест за тебе. Няма ли да ни кажеш?

Но тя пак не отговорила и се заплакала.

— Не бой се! — рекъл Турамбар. — Навярно историята е твърде печална, за да я разказваш тъй скоро. Но трябва да ти дам име и ще те назова Ниниел, що значи Просълзената.

Като чула името, тя вдигнала очи и поклатила глава, но послушно повторила:

— Ниниел.

Това била първата дума, която изрекла подир мрака, и тъй получила името си между горяните.

На сутринта понесли Ниниел към Ефел Брандир и пътят се изкачвал стръмно нагоре към Амон Обел до мястото, където трябвало да пресече буйния поток Келеброс. Там бил изграден дървен мост, а под него течението прелитало през каменния ръб и по множество пенести стъпала падало далече надолу към дълбок скален басейн; и водните пръски изпълвали въздуха наоколо като ситен дъждец. Край водопада се простирала зелена морава, обкръжена с брези, а от моста се разкривала гледка на запад към Теиглинската клисура. Въздухът бил прохладен и през лятото пътиците често спирани там да отпочинат и да се напият със студена вода. Димрост се наричал тоя водопад, що означава Дъждовната стълба, ала от онзи ден станал Нен Гирит, тоест Треперещата вода; защото Турамбар и неговите спътници спрели там, но щом достигнала това място, Ниниел се разтреперила цялата и вече не могли да я стоплят и утешат.^[25] Затуй побързали напред; но докато се доберат до Ефел Брандир, Ниниел вече пламтяла от треска.

Дълго лежала болна и Брандир се борел с цялото си знахарско умение да я изцели, а жените на горяните бдели над нея денем и нощем. Ала само когато Турамбар бил до нея, тя лежала спокойно и заспивала, без да стене; и още нещо забелязали всички, които я гледали: макар да блънувала често, през цялото си боледуване тя не изрекла ни слово, било то на елфически или човешки език. А когато здравето ѝ се възвърнало малко по малко, та станала на нозе и пак започнала да се храни, бретилските жени трябвало да я учат на говор дума по дума като малко дете. Но Ниниел усвоявала тия уроци бързо и с жива наслада като човек, що отново намира изгубени съкровища; и когато най-сетне можела да разговаря с приятелките си, често питала:

— Как се нарича ето това? Защото в мрака изгубих името му.

И когато вече се крепяла на нозе без чужда помощ, взела често да ходи в дома на Брандир; защото най-силно желала да научи имената на

живите твари, а той знаел много за тях; и двамата се разхождали из градините и пасищата.

Обикнал я тогава Брандир; а щом заякнала, тя взела да го подкрепя, понеже бил хром, и го наричала свой брат. Ала на Турамбар отдавала цялото си сърце и само в негово присъствие се усмихвала, а почнел ли да говори забавно, често избухвала в смях.

През една златна есенна вечер двамата седели един до друг, а слънцето пръскало огнени лъчи по склона и къщите на Ефел Брандир и наоколо царувал безметежен покой. Тогава Ниниел продумала:

— Вече питах за всички имена, освен твоето. Как се наричаш?

— Турамбар — отвърнал той.

Замълчала тя, сякаш се вслушвала в далечен отзвук; но накрая казала:

— И какво означава това, или е просто име, за да те знаят?

— Означава — отвърнал той — Повелител на Мрачната сянка. Защото и аз, Ниниел, имах мрак, в който изгубих много неща; ала сега вярвам, че съм го превъзмогнал.

— И ти ли си бягал от него чак до тия красиви гори? — запитала тя. — Кога успя да се спасиш, Турамбар?

— Да — отговорил той, — дълги години бягах. А се спасих заедно с теб. Защото мрачно бе, когато дойде ти, Ниниел, но оттогава насам грее светлина. И ми се струва, че най-сетне откривам нещо, което отдавна съм търсил.

А после, докато вървял през здрача към своя дом, Турамбар промълвил:

— Хауд-ен-Елет! От зелената могила дойде тя. Поличба ли е туй и как да я изтълкувам?

Отминала златната есен, дошла мека зима и започнала нова спокойна година. В Бретилския лес настанал мир, горяните заживели кротко и не напусkali своите места, та не получавали вести от околните земи. Защото по онова време орките, които идвали на юг към мрачното царство на Глаурунг или дебнели около границите на Дориат, избягвали Теиглинските бродове и минавали отвъд реката далече на запад.

А Ниниел оздравяла напълно и станала снажна хубавица; не се удържал Турамбар и я помолил да му стане жена. Възрадва се тя; но когато Брандир чул тая вест, сърцето му се свило и рекъл:

— Не бързай! И не мисли лошо за мен, задето те съветвам да изчакаш.

— Каквото и да сториш, не ще помисля лошо за теб — отвърнала Ниниел. — Ала защо ми даваш такъв съвет, мъдри братко?

— Мъдри братко ли? — възкликнал той. — Сакат братко кажи, грозен и недостоен за обич братко. Пък и сам не зная защо. Ала сянка тегне над този човек и затова се боя.

— Имало е сянка — рекла Ниниел, — той сам ми каза. Но е избягал от нея, както и аз. А нима не заслужава обич? Макар днес да живее в мир, не е ли бил някога най-славният пълководец, от когото бягали презглава всички врагове?

— Кой ти каза това? — запитал Брандир.

— Дорлас — отвърнала тя. — Не е ли истина?

— Истина е — рекъл Брандир, ала бил недоволен, защото Дорлас предвождал ония, които желаели пак да нападнат орките. А все още се мъчел да измисли с какво да удържи Ниниел от женитбата; затуй добавил: — Истина, но не цялата; защото той е бил пълководец на Нарготронд, а преди туй дошъл от Севера и казват, че бил син на Хурин Дор-ломински от войнствения Хадоров род. — И виждайки, че сянка минала по лицето ѝ като споменал името, Брандир изтълкувал това погрешно и продължил: — С право би си помислила, Ниниел, че такъв човек вероятно в най-близко време ще тръгне отново на бой, може би далече от тукашните земи. И ако стане тъй, как ще го понесеш? Пази се, защото предчувствам, че влезе ли Турамбар в нова битка, не той, а Сянката ще победи.

— Трудно ще го понеса — отговорила тя, — ала омъжена или не, би ми било еднакво тежко. А като съпруга може би ще открия как да го удържа и да отблъсна сянката.

Все пак словата на Брандир я смутили и тя помолила Турамбар да почака. Удивил се той и го обзела печал; а когато узнал от Ниниел, че Брандир я е посъветвал да не бърза, тъгата му се превърнала в гняв.

Но щом настанала нова пролет, рекъл на Ниниел:

— Времето минава. Чакахме дълго и повече не желая да чакам. Стори каквото ти повелява сърцето, обична Ниниел, ала разбери: нямам

друг избор. Или ще се върна да воювам из пущинака, или ще се оженим и вече никога не ще тръгна на бой, освен за да те защитя, ако някакво зло дойде към нашия дом.

Тогава тя склонила на драго сърце, дала му дума и в средата на лятото се венчали; а горяните устроили голям празник и като сватбен дар им построили красива къща върху Амон Обел. Там двамата заживели честито, ала Брандир бил неспокоен и сянката в сърцето му ставала все по-мрачна.

ИДВАНЕТО НА ГЛАУРУНГ

Междувременно мощта и злобата на Глаурунг нараснали неимоверно; затлъстял от безделие, сбирал той орките около себе си като дракон-владетел и държал в подчинение цялото Нарготрондско кралство. И преди да свърши годината (третата откакто Турамбар се заселил при горяните), драконът започнал да напада земите, където за известно време бил настанал мир; понеже и Глаурунг, и неговият господар знаели много добре, че в Бретил все още живеят шепа свободни люде — последните от Трите рода, отказващи да се преклонят пред мощта на Севера. А туй не можели да понесат; защото Моргот възнамерявал да покори цял Белерианд и да претърси всяко кътче, та дори и в най-затънтената дупка да не остане жива твар, непоробена от него. Поради това няма значение дали Глаурунг се досещал къде е укрит Хуриновият син или (както твърдят някои) Турин наистина бил успял временно да избяга от Злото око, що го преследвало. Защото в крайна сметка всички съвети на Брандир щели да се окажат безплодни и за Турамбар щяло да има само един избор: да седи със скръстени ръце, додето накрая го хванат като плъх; или да се разкрие и да тръгне на бой.

Но когато в Ефел Брандир пристигнали първите вести за нашествието на орките, той отстъпил пред молбите на Ниниел и не отишъл да се сражава. Защото тя рекла:

— Още не са нападнати домовете ни, както говорихме някога. Казват, че орките били малко. А от Дорлас чух, че преди твоето идване често имало подобни схватки и горяните отблъсквали враговете.

Горяните обаче губели битка подир битка, защото тия орки били от най-гнуслните — свирепи и хитри; вече не минавали както преди покрай гората, изпълнявайки други задачи, нито пък нахлували на

малки групи, а идвали с твърдата цел да завоюват Бретилския лес. Поради туй Дорлас и неговите бойци били отблъснати с тежки загуби, а орките прекосили Теиглин и почнали да върлуват далеч навътре из горите. Дошъл Дорлас при Турамбар, показал му раните си и рекъл:

— Виж, няма не са ни налегнали тежки времена подир привидния мир, както предричах? И няма ти сам не помоли да те броим за един от нас, вместо за чужденец? Не е ли тази заплаха и твоя? Защото домовете ни не ще останат укрити, ако орките нахлуят още малко насам.

Тогава Турамбар станал, взел отново меча Гуртанг и тръгнал на бой; и като узнали това, горяните се въодушевили и го последвали, та сбрал стотици бойци. После тръгнали да претърсват гората, избили всички орки, които се спотайвали из нея, и ги окачили по дърветата около Теиглинските бродове. А когато насреща им тръгнала нова войска, причакали я в засада; тъй много били горяните и тъй велик ужас вдъхвало завръщането на Черния меч, че слисаните орки загубили ума и дума и почти всички паднали убити. Тогава горяните наклали грамадни огньовете и изгорили накуп съсечените Морготови войници, а пушекът на тяхната мъст се издигнал към небесата и вятърът го отнесъл на запад. Но неколцина оцелели врагове се завърнали в Нарготронд да разкажат какво ги сполетяло.

Свиреп гняв обзел тогава Глаурунг; но отначало той не предприел нищо и само обмислял каквото бил узнал. Тъй зимата отминала в мир и хората говорели:

— Велик е Черния меч от Бретил, защото пред него паднаха всичките ни врагове.

Ниниел била честита и се радвала на Турамбаровата слава; ала сам той седял умислен и си казвал: „Жребият е хвърлен. Сега идва проверка, в която ще проличи дали заслужавам хвалбите, или туй са само надути слова. Повече няма да бягам. Истински Турамбар ще бъда и със собствената си воля и доблест ще превъзмогна съдбата... или ще загина. Но дори и да падна, поне Глаурунг ще погубя.“

При все това безпокойството не го напускало и той изпратил храбри мъже да разузнават далече наоколо. Защото макар да не било обявено, Турамбар вече се разпореждал като пълноправен владетел на Бретилския лес и никой не слушал Брандир.

Пролетта донесла надежда и хората работели с песен на уста. Ала през тая пролет Ниниел заченала, почнала да линее и радостта ѝ

помръкнала. А скоро хората, що понякога излизали отвъд Теиглин, взели да се завръщат със странни вести за големи пожарища из горите в равнината край Нарготронд и горяните недоумявали какво може да означава това.

Не след дълго дошли нови вести: че пожарищата идват на север и че сам Глаурунг ги подпалва. Защото той бил напуснал Нарготронд и бродел по някаква своя работа. Тогава глупците и склонните към празни надежди рекли:

— Остана без армия и най-сетне е поумнял, та се връща там, откъдето дойде.

Други пък казвали:

— Да се надяваме, че ще ни отмине.

Но Турамбар не хранел подобна надежда и знаел, че Глаурунг идва да го търси. Затуй, макар че криел тревогата си от Ниниел, ден и нощ мислел какво да предприеме; а пролетта отминавала и приближило лятото.

Дошъл ден, когато двама мъже дотичали в Ефел Брандир пребледнели от ужас, защото били видели Великия червей.

— Истина е, господарю — рекли те на Турамбар, — вече приближава право към Теиглин. Лежеше сред огромни пламъци и дърветата димяха около него. Зловонието му е непоносимо. И ни се стори, че гнусната му следа се простира на много левги назад към Нарготронд, без да завива нито веднъж, като че идва точно към нас. Що можем да сторим?

— Малко — отвърнал Турамбар, — ала аз вече съм го обмислил. Вашата вест ми носи не страх, а надежда; защото ако наистина продължи право напред без завои, както казвате, тогава има изход за хората с храбри сърца.

Горяните се зачудили, защото по онова време Турамбар не казал нищо повече; но твърдостта му им вдъхнала надежда.^[26]

Ето какво било течението на Теиглин. Бърз и буен като Нарог, той се спускал от Еред Ветрин — изпървом между ниски брегове, додето след Бродовете придобивал сила от други потоци и си прорязвал път през подножието на възвишенията, по които растял Бретилският лес. Оттам нататък продължавал през дълбоки клисури, чиито стръмни

склонове били като скални стени, а по дъното им водите беснеели с оглушителен грохот. И точно по пътя на Глаурунг, северно от мястото, където се вливал Келеброс, лежала една от тия клисури — далеч не най-дълбоката, ала по-тясна от всички други. Затуй Турамбар пратил там трима храбри мъже да дебнат за идването на дракона; а сам той се канел да отиде при високия водопад Нен Гирит, където вестите щели да го достигнат по-бързо, а и можел да оглежда надалече из областта.

Но най-напред сбрал всички горяни в Ефел Брандир и изрекъл такива слова:

— Бретилски мъже, задава се смъртоносна заплаха, която само с велика доблест бихме успели да предотвратим. Броят ни сега няма значение; с хитрост трябва да се преборим и да разчитаме на щастливата си звезда. Тръгнем ли против дракона с цялата си сила, както срещу войска от орки, само ще се обречем на гибел, оставяйки жените и децата си беззащитни. Затуй ви казвам да останете тук и да се пригответе за бягство. Защото ако дойде Глаурунг, ще трябва да изоставите това селище и да се разпръснете надлъж и шир; тъй някои ще могат да си спасят живота. Защото няма съмнение, че драконът на всяка цена ще дойде в нашето селище, за да го унищожи и изстреби всичко живо; ала сетне не ще остане тук. В Нарготронд е цялото му съкровище и там има подземни зали, където може да лежи и да расте в безопасност.

Отчаяли се тогава горяните и унило навели глави, понеже вярвали в Турамбар и разчитали на по-голяма надежда в словата му. Но той продължил:

— Не, дотук беше лошото. А то не ще се случи, ако съдбата е благосклонна и добре съм обмислил нещата. Защото не вярвам, че драконът е непобедим, макар с годините да е придобил огромна мощ и злоба. Знам нещичко за него. Не от тялото си черпи сила той, колкото и да е могъщо, а от злия дух, що го обладава. Защото чуйте какво ми разказаха люде, които са се сражавали през годината на Нирнает, когато и аз, и почти всички вие сме били още деца. В онова сражение джуджетата устояли пред дракона, а Азагал от Белегост го наранил тъй жестоко, че той избягал обратно в Ангбанд. Ала ето ви тук един трън, който е по-остър и дълъг от кинжала на Азагал.

При тия думи Турамбар изтеглил Гуртанг от ножницата, вдигнал го със замах над главата си и на всички наоколо им се сторило, че от

десницата на Турамбар бликнал пламък високо във въздуха. Тогава се провикнали като един:

— Черния трън от Бретил!

— Да, туй е Черния трън от Бретил — рекъл Турамбар — и има с какво да изплаши врага. Защото трябва да знаете едно: такава е орисията на този дракон (а и на неговото потомство, казват), че колкото и могъща костна броня да го покрива, по-яка дори от желязо, отдолу трябва да се влачи върху змийски корем. Затуй, бретилски люде, тръгвам сега да се добера както мога до търбуха на Глаурунг. Кой идва с мен? Трябват ми само неколцина мъже с крепки ръце и още по-крепки сърца.

Тогава Дорлас излязъл напред и рекъл:

— Аз идвам с теб, господарю; винаги съм предпочитал да тръгна срещу врага, отколкото да го изчаквам.

Ала никой друг не бързал да отговори на призива, защото ги бил обзел страх от Глаурунг, след като разказът на разузнавачите, които го видели, тръгнал от уста на уста. Тогава Дорлас се провикнал:

— Слушайте, бретилски мъже, вече е ясно, че за днешните беди всички съвети на Брандир са били безплодни. С криене не ще се спасим. Няма ли някой сред вас да заеме мястото на Хандировия син, та да спаси от позора рода на Халет?

Чул тия присмехулни слова Брандир, който седял върху трон като предводител на сбора, ала всъщност никой не го зачитал; и горчилка се вляла в сърцето му, защото Турамбар не упрекнал Дорлас. Но един негов сродник на име Хунтор се изправил и рекъл:

— Зле постъпваш, Дорлас, като хулиш тъй своя вожд, чиито нозе за беда не могат да сторят каквото желае сърцето му. Внимавай, да не би на свой ред да срещнеш подобна участ! И как твърдиш, че съветите му са били безплодни, когато никой не пожела да ги слуша? Сам ти, неговият поданик, ги обезсмили. Казвам ти, че се сбъдна, каквото предрече Брандир — Глаурунг идва сега към нас, както дойде в Нарготронд, понеже с делата си се издадохме. Но тъй като злото вече е сторено, ако ми разрешиш, сине Хандиров, ще отида да защитя доблестта на нашия род.

Тогава Турамбар казал:

— Трима са достатъчно! Вас двамата ще взема. Ала и теб не пренебрегвам, вожде. Чуй ме! Трябва да тръгнем час по-скоро и за тази

задача ще са ни потребни здрави нозе. Смятам, че мястото ти е сред твоя народ. Защото си мъдър и владееш целителските умения; а може би не след дълго хората ще се нуждаят както от мъдрец, тъй и от целител.

Но макар и красиви, тия слова само още повече огорчили Брандир и той рекъл на Хунтор:

— Върви тогава, ала не чакай от мен одобрение. Защото сянка тегне над този човек и тя ще те отведе към погибел.

А Турамбар бързал да потегли; но когато отишъл да се сбогува с Ниниел, тя заридала скръбно и се вкопчила в него.

— Не тръгвай, Турамбар, умолявам те — рекла. — Не предизвиквай сянката, от която си избягал. Не и не, по-добре ще е да побегнеш пак и да ме вземеш със себе си надалеч от тук!

— Обична ми Ниниел — отвърнал той, — вече нито ти, нито аз имаме накъде да бягаме. В тия земи сме обречени да останем. А дори и да избягам, изоставяйки този гостоприемнен народ, бих могъл да те отведа единствено към безлюдната пустош, где ще откриеш само гибел за себе си и нероденото ни дете. Стотици левги път има до която и да било друга страна, останала засега извън властта на Сянката. Събери кураж, Ниниел. Защото предричам: ти и аз не ще загинем от този дракон, нито от който и да било друг слуга на Севера.

Тогава Ниниел млъкнала и престанала да ридае, ала прощалната ѝ целувка била студена.

А Турамбар заедно с Дорлас и Хунтор препуснал към Нен Гирит и когато пристигнали, залязващото слънце вече хвърляло дълги сенки; и последните двама разузнавачи ги чакали там.

— Без малко да закъснееш, господарю — рекли те. — Защото драконът дойде насам и когато си тръгнахме, вече бе достигнал ръба на клисурата и гледаше свирепо отвъд Теиглин. Не спира ни денем, ни нощем, та трябва да сме готови за набега му още преди разсъмване.

Погледнал Турамбар отвъд водопадите на Келеброс и в светлината на залеза зърнал черни колони от пушек да се издигат покрай реката.

— Няма време за губене — рекъл той, — ала поне тази вест е добра. Защото се боях, че драконът може да заобиколи; ако бе отишъл на север към Бродовете и бе открил пътя през низините, щеше да сложи

край на надеждите ни. Ала явно е побеснял от гордост и злоба, та върви безогледно напред.

Ала докато изричал това, сам се зачудил и се запитал на ум: „Възможно ли е дори тъй гнусна и люта твар да се бои от Бродовете досущ като орките? Хауд-ен-Елет! Нима и от гроба си Финдуилас възпира злата ми участ?“

После се обърнал към своите спътници и добавил:

— Ето каква задача ни предстои сега. Трябва да изчакаме още малко; защото прекалената привързаност ще е също тъй пагубна, както и закъснението. Падне ли здрач, ще се промъкнем скришом надолу към Теиглин. Ала внимавайте. Защото слухът на Глаурунг е също тъй остър, както и взорът му — а да ни усети, е равносилно на гибел. Ако стигнем незабелязано до реката, после ще трябва да се спуснем в клисурата, да прекосим течението и тъй да застанем на пътя, по който ще поеме.

— Ала как може Глаурунг да мине оттам? — запитал Дорлас. — Колкото и да е пъргав, все пак си остава грамаден дракон — как ще се спусне по едната скала и как ще се изкатери по другата, докато задницата му още слиза надолу? А дори и да го стори, какъв смисъл има да стоим в буйните води под него?

— Може и да го стори — отвърнал Турин, — и ако е тъй, зло ни очаква. Ала според онуй, що знам за него, както и според мястото, където лежи сега, мога да се надявам, че е замислил друго. Стигнал е до ръба на Кабед-ен-Арас, през който, както разказвате, някога бил прескочил подгонен елен, за да се спаси от ловците на Халет. Тъй грамаден е сега Глаурунг, че според мен ще опита да се прехвърли оттам. В туй е цялата ни надежда и на нея трябва да разчитаме.

При тия слова сърцето на Дорлас изтръпнало; защото той познавал целия Бретилски лес по-добре от всеки друг горянин, а клисурата Кабед-ен-Арас наистина била зловещо място. Откъм източната ѝ страна се издигала гола отвесна скала, обрасла само най-горе с дървета; от другия край брегът бил малко по-полегат и обрасъл с гъсталак от провиснали дървета и храсти, ала между тях водата бушувала сред скалите и макар че храбър мъж можел да я прекоси посред бял ден, нощем било сигурна смърт да тръгнеш през нея. Но такъв бил планът на Турамбар и нямало смисъл да спори с него.

По здрач тримата поели на път и не тръгнали право към дракона, а отначало минали по пътеката за Бродовете; не след дълго завили на

юг по друга тясна пътека и през горските сенки излезли над Теиглин.^[27] И докато приближавали Кабед-ен-Арас стъпка по стъпка, спирайки често, за да се послушат, насреща им долетял мирис на изгорели дървета, смесен с непоносимо зловоние. На изток зад тях заблещукали първите звезди, а на запад сред сетните дневни отблясъци се издигали бледи, нетрепващи струйки дим.

Когато Турамбар си заминал, Ниниел останала да стои безмълвна и неподвижна като камък; но Брандир дошъл при нея и казал:

— Не мисли за най-страшното, Ниниел, преди да е дошло. Ала няма не те посъветвах да изчакаш?

— Вярно, тъй беше — отвърнала тя. — Но и да бях те послушала, с какво щеше да ми помогне това? Любовта може да страда и без венчило.

— Знам — рекъл Брандир. — И все пак венчилото не е дреболия.

— Вече втори месец нося негова рожба — рекла Ниниел. — Ала от туй товарът на страха ми за Турамбар не става ни по-лек, ни по-тежък. Не те разбирам, Брандир.

— Аз самият не се разбирам — отвърнал той. — И все пак се боя.

— Не те бива за утешител! — възкликнала тя. — Но, Брандир, скъпи приятелю, с венчило или без него, майка или девица, ужасът ми е непоносим. Повелителя на Съдбата отиде надалеч, за да се пребори със своята участ; как да остана тук и да изчаквам бавните вести, били те добри или лоши? Може би тази нощ той ще се срещне с дракона; как да седя тук и как да изтрая тия гибелни часове?

— Не знам — рекъл Брандир, — ала тъй или иначе часовете ще трябва да минат и за теб, и за съпругите на ония, що тръгнаха с него.

— Нека всяка от тях да стори каквото ѝ повели сърцето! — извикала Ниниел. — Колкото до мен, аз тръгвам натам. Не ще се делея от своя повелител в страшен час. Отивам да посрещна вестите!

Мрачен ужас обзел Брандир при тия слова, та се провикнал:

— Не ще го сториш, ако мога да ти попреча. Защото тъй осуetyаваш всичките ни планове. Далече е дотам и ако се случи най-лошото, тук бихме имали време да избягаме.

— Ако се случи най-лошото, не бих искала да избягам — промълвила тя. — Безполезна е вече твоята мъдрост и не ще можеш да

ме възпреш.

После излязла пред хората, струпани на открито между къщите на Ефел, и се провикнала:

— Бретилски люде! Не ще чакам тук. Загине ли моят повелител, напразни са всички надежди. Вашите земи и гори ще бъдат изгорени докрай, къщите ви — изпепелени, и никой, никой не ще се спаси. Тогава защо да се бавим тук? Отивам да посрещна вестите и съдбата, каквато и да е тя. Който мисли като мен, нека ме придружи.

Мнозина пожелали да тръгнат с нея — жените на Дорлас и Хунтор, защото обичните им съпрузи били тръгнали с Турамбар; други пък от жалост към Ниниел и от желание да се сприятелят с нея; а още мнозина били подмамани от мълвата за дракона, мислейки от храброст или от глупост (понеже знаели твърде малко за злото), че ще видят странни и славни дела. Защото неизмерно велик бил станал Черния меч в умовете им, та малцина можели да си представят, че дори и Глаурунг е способен да го надвие. Поради всичко туй не след дълго вкупом се втурнали към заплахата, която не осъзнавали; и само с няколко кратки почивки най-подир стигнали изтощени до Нен Гирит тъкмо по здрач, обаче малко след като Турамбар потеглил оттам. Ала нощта охладила горещите им глави и мнозина се почудили на собствената си дързост; а като чули от двамата разузнавачи колко близо е дошъл Глаурунг, сърцата им изстинали и не посмели да продължат. Някои се вглеждали с тревожни очи към Кабед-ен-Арас, но не различавали нищо и чували само хладната песен на водопада. А Ниниел седнала настрани и затреперила от глава до пети.

Когато Ниниел и другите с нея се отдалечили, Брандир рекъл на останалите:

— Вижте как ме пренебрегват и отхвърлят всички мои съвети. Нека Турамбар да бъде ваш вожд и по име, след като вече бездруго е отнел цялата ми власт. Защото отсега нататък се отричам и от властта, и от племето. Повече никой да не ме търси за съвет или изцеление!

И той пречупил жезъла, а подир туй си помислил: „Вече нищо не ми остава, освен обичта към Ниниел; където и да отиде, каквото и да стори, било то разсъдливо или безумно, трябва да я последвам. В този

мрачен час нищо не може да се предвиди; ала има надежда дори и немощен мъж като мен да я опази от злото, ако стои наблизо.“

Препасал тогава дълъг меч, както рядко бил правил преди, взел патерицата и колкото можел по-бързо минал през портата на Ефел, куцайки подир другите по дългата пътека към западните предели на Бретилския лес.

ГИБЕЛТА НА ГЛАУРУНГ

Най-сетне, когато мрачна нощ паднала над земите, Турамбар заедно с двамата си спътници стигнал до Кабед-ен-Арас и се зарадвал на грохота на реката; защото макар да вещаел заплахи в клисурата, този шум заглушавал всичко останало. Тогава Дорлас ги повел на юг и след малко им показал как да се спуснат по една пукнатина до подножието на канарата; ала там храбростта му изневерила, защото във водата имало купища камъни и скали, а течението бушувало между тях със страховито скърцане.

— Туй е прав път към гибелта — рекъл Дорлас.

— Към гибел или към живот, ала друг път няма — отвърнал Турамбар, — а протакането не ще ни донесе надежда. Затуй вървете след мен!

После тръгнал пръв и благодарение на силата и пьргавината си или пък закрилян от съдбата, успял да мине отвъд и се обърнал сред мрака да види кой ще е втори. Тъмен силует пристъпил до него.

— Дорлас? — запитал Турамбар.

— Не, аз съм — отвърнал Хунтор. — Дорлас не намери храброст да прекоси реката. Защото човек може да обича битките и при все това да се бои от други неща. Сега навярно седи разтреперан на онзи бряг; и дано се засрами за хулите срещу моя сродник.

Турамбар и Хунтор поседнали да отпочинат, ала скоро нощният хлад взел да ги пронизва, защото били мокри от глава до пети, та станали и подирили покрай потока път на север, където лежал Глаурунг. Там бездната ставала още по-тясна и мрачна, и докато напредвали пипнешком, зърнали над себе си отблясъци като от гаснещ огън, а сетне дочули как Великия червей ръмжи в неспокойната си дрямка. Тогава взели да търсят как да се изкатерят до ръба; защото в туй била цялата им надежда да достигнат незащитеното място на врага. Ала тъй гнусно станало зловонието, че главите им се замаяли и те се подхлъзвали по

скалите, вкопчвали се в редките дървета и повръщали неудържимо, забравяйки в страданията си всеки друг страх освен ужаса да не полетят към каменните зъби на Теиглин.

Тогава Турамбар рекъл на Хунтор:

— Хабим сетни сили без никаква полза. Защото напразно е да се катерим, додето не сме сигурни, че драконът ще премине.

— А когато разберем — възразил Хунтор, — не ще имаме време да дирим изход от бездната.

— Вярно — отвърнал Турамбар. — Но когато всичко зависи от случайността, на нея трябва да се доверим.

Затуй спрели и зачакали, гледайки от дълбоката клисура как високо горе една бяла звезда бавно пълзи през тясната ивица небе; и Турамбар постепенно се унесъл в дрямка, сред която с цялата си сила и воля се катерел нагоре, макар че черен вихър го засмуквал назад и раздирал нозете му.

Изведнъж прогърмал оглушителен шум и стените на бездната се разтресли от ехото. Турамбар трепнал и рекъл на Хунтор:

— Ето, раздвижва се. Идва нашият час. Удряй с все сила, защото сега двамината ще трябва да се бием за трима!

В този миг Глаурунг започнал своя набег срещу Бретил; и всичко станало както се надявал Турамбар. Защото драконът бавно провлачил тежкото си туловище към ръба на канарата и вместо да завие, се приготвил да прескочи над бездната с могъщите си предни лапи, а подир туй да прехвърли отвъд и цялото тяло. С него идвал и ужасът, понеже не дошъл право над тях, а малко на север и двамата зърнали изотдолу как сянката на грамадната му глава закрива звездите; в зиналата му паст имало седем огнени езика. После избълвал пламтящ облак, та кърваво зарево огряло цялата клисура и черни сенки заподскачали между скалите; а дърветата срещу него се сгърчили сред колони от дим и в реката с трясък се посипали камъни. Сетне той се метнал напред, сграбчил отсрещната канара с чудовищните си нокти и почнал да се прехвърля отвъд.

Сега Турамбар и Хунтор се нуждаели от храброст и бързина, защото макар че избегнали пламъците, не се намирали точно на пътя на Глаурунг и трябвало тепърва да стигнат до него, преди да е преминал, инак губели всяка надежда. Забравил за опасността, Турамбар изтичал напред покрай реката; ала тъй страшна била жегата и вонята под

дракона, че той се полюшнал и щял да падне, ако не го бил сграбчил Хунтор, който храбро идвал след него.

— Доблестно сърце! — рекъл Турамбар. — Щастлив избор бе, че те взех за придружител!

Ала преди да довърши, грамаден камък се стоварил отгоре, разбил главата на Хунтор и го запокитил в реката — тъй намерил своя край един от най-храбрите бойци в рода на Халет. Тогава Турамбар се провикнал:

— Уви! Зле е за всекиго да крачи в моята сянка! Защо ли потърсих помощ? Ето, вече си сам, Повелителю на Съдбата, както би трябвало да знаеш, че ще стане. Завладявай сега сам-самичък!

После призовал цялата си воля и ненавист към дракона и неговия господар — и сякаш ненадейно открил в тялото и душата си сили, каквито не бил опознал дотогава; корен по корен, камък по камък преодолял отвесната канара, додето се вкопчил в едно тънко дръвче, което растяло малко под ръба на клисурата, и макар с опожарена корона, все още се държало здраво върху корените. И тъкмо когато се намествал в чатала между два клона, търбухът на дракона се появил право отгоре и провиснал досами главата му, преди Глаурунг да го придърпа нагоре. Блед и сбръчкан бил той изотдолу, цял омазан в мътна слуз, по която полепвали всевъзможни боклуци; и излъчвал непоносим мирис на смърт. Тогава Турамбар изтеглил Черния меч на Белег и замахнал нагоре с цялата мощ на десницата и омразата си; и дългото, гибелно и кръвожадно острие потънало в драконовия търбух чак до дръжката.

А Глаурунг, като усетил смъртоносния удар, надал писък, който разтърсил горите и вцепенил от ужас хората край Нен Гирит. Турамбар се люшнал като от удар и полетял надолу, а мечът се изтръгнал от десницата му и останал да стърчи в търбуха на дракона. Защото в чудовищен спазъм Глаурунг сбрал цялото си треперещо туловище, праметнал го отвъд клисурата и там се загърчил от болка, свивайки и разпускайки тяло, додето опустошил всичко наоколо и накрая останал да лежи неподвижно сред пушек и каменни отломки.

Замаян и почти загубил сваят, Турамбар висял, вкопчен в корените на дръвчето. Ала успял да превъзмogne шемета, раздвижил се и къде с опора, къде с падане постепенно се добрал до реката; отново дръзнал да я прекоси, но сега лазел по камъните на четири крака с

окървавени нокти и заслепен от пияната, додето накрая преминал отвъд и с последни сили се изкатерил до пукнатината, по която били слезли. Тъй най-сетне излязъл пред умиращия дракон и с люта радост се взрял в поваления враг.

Там лежал Глаурунг със зинала паст; ала гаснели вече всичките му огньовете и злите му очи били затворени. Проснат бил на една страна, изпружен с цяло тяло, и дръжката на Гуртанг стърчала от търбуха му. Възрадваше се тогава сърнето на Турамбар и макар че драконът още дишал, той поискал да прибере меча си, който ценял и преди, но сега го поставял над всички съкровища на Нарготронд. Верни се оказали словата, изречени при изковаването на този меч — че никоя твар, била тя голяма или малка, не ще надживее неговото ухапване.

Затуй пристъпил към своя ненавистен враг, стъпил върху корема му и като хванал дръжката на Гуртанг, напънал с все сила да го изтегли. И викнал присмехулно, напомняйки за словата, изречени пред портите на Нарготронд:

— Здравей, Червей на Моргот! Добра среща отново! Умри сега и дано мракът те погълне навеки! Тъй мъсти Турин, син Хуринов.

После изтръгнал меча, но при това струя черна кръв плиснала върху ръката му и отровата го изгорила жестоко, та изкрещял от болка. Тогава Глаурунг се размърдал, отворил скверните си очи и погледнал Турамбар с тъй люта злоба, че сякаш стрела го пронизала; и заедно с непоносимата болка в ръката туй го повалило в несвяст като мъртъв край дракона, а мечът останал затиснат под тялото му.

Писькът на Глаурунг долетял до хората край Нен Гирит и ги изпълнил с ужас; а когато съзрели в далечината огненото опустошение от предсмъртния гърч на дракона, те решили, че тъпче и унищожава онези, що го нападнали. Тогава от сърце съжалили, че не са нейде понадалече; но не смеели да напуснат възвишението, защото си спомняли словата на Турамбар, че ако Глаурунг победи, най-напред ще отиде в Ефел Брандир. Затуй се взирали с ужас да видят накъде ще тръгне, но никой не бил толкоз храбър, че да слезе и да донесе вести от мястото на сражението. А Ниниел седяла неподвижно, само треперела цялата и не можела да овладее ръцете и нозете си; защото когато дочула гласа на

дракона, сърцето ѝ замряло и усетила как мракът отново се прокрадва към нея.

Тъй я заварил Брандир. Защото макар и грохнал от умора, той най-сетне стигнал до моста над Келеброс; по целия дълъг път куцукал самичък с патерицата си, а това място било поне на пет левги от неговия дом. Тласкал го страхът за Ниниел, а сега чул новини, с които се сбъждали най-мрачните му предчувствия.

— Драконът мина реката — казвали хората, — а Черния меч несъмнено е мъртъв, както и другите, що бяха с него.

Тогава Брандир застанал до Ниниел, усетил как страда и сърцето му се свило от жалост за нея; ала въпреки туй си помислил: „Черния меч загина, но Ниниел е жива.“ После потръпнал, защото изведнъж му станало студено край водите на Нен Гирит. И той загърнал Ниниел с плаща си. Но не намирал какво да каже; а тя мълчала.

Времето отминавало, а Брандир все тъй стоял безмълвно до нея, взирал се в нощта и напрягал слух; ала нищо не виждал, чувал само падащите води на Нен Гирит и си помислил: „Глаурунг сигурно вече е навлязъл в Бретил.“ Но вече не съжалявал своите люде — тия глупци, що се присмивали на съветите му и тъй го унизили. „Нека драконът иде към Амон Обел, тогава ще имам време да избягам и да отведа Ниниел.“ Накъде — нямал представа, защото никога не бил излизал извън Бретил.

Най-сетне той се привел, докоснал ръката на Ниниел и рекъл:

— Няма за кога да чакаме, Ниниел! Ела! Време е да вървим. Ако си съгласна, аз ще те водя.

Тогава тя се изправила безмълвно, хванала го за ръката и двамата минали по моста, а сетне продължили по пътеката към Теиглинските бродове. Но ония, които ги видели да се движат като сенки през мрака, нито знаели кои са, нито пък се интересували. А когато се отдалечили под стихналите дървета, луната изгряла иззад Амон Обел и обляла с мътно сияние горските поляни. Тогава Ниниел спряла и рекла на Брандир:

— Това ли е пътят?

А той отвърнал:

— За какъв път говориш? Свърши се нашата надежда в Бретил. Нямаме друг път, освен да се спасим от дракона и да избягаме надалеч, докато още е време.

Смаяно го погледнала Ниниел и рекла:

— Нима не предложи да ме отведеш при него? Или си искал да ме измамиш? Черния меч бе мой любим и съпруг, тръгнала съм само за да го диря. А ти какво си мислеше? Прави сега каквото желаеш, ала аз трябва да бързам.

И докато Брандир стоял замаян, тя побягнала от него; а той се провикнал след нея:

— Чакай, Ниниел! Не тръгвай сама! Не знаеш какво ще завариш. Идвам с теб!

Ала тя не го чувала и тичала тъй, сякаш изстиналата ѝ допреди малко кръв изведнъж се била разгоряла; и макар че Брандир бързал след нея, доколкото можел, скоро я изгубил от поглед. Тогава той проклед недъгавата си участ; но не пожелал да се върне.

Наближавало пълнолуние, а бялата луна се издигала високо в небето и когато Ниниел слязла по склона към речната долина, сторило ѝ се, че си я спомня и това я изпълнило със страх. Защото била излязла край Теиглинските бродове и пред нея се извисявала могилата Хауд-ен-Елет, окъпана в лунен светлик, с черна сянка, отметната настрани; и от тази могила лъхало чувство на ужас.

С писък свърнала Ниниел настрани и побягнала на юг покрай реката, захвърляйки тичешком плаща си, сякаш отхвърляла мрака, полепнал по нея; а отдолу била облечена в бяло и трепетно искряла под лунните лъчи между дърветата. Тъй я зърнал Брандир от хълма, та се втурнал да ѝ пресече пътя и случайно открил тясната пътека, по която бил минал Турамбар; отбил се по нея, слязъл стръмно на юг към реката и най-сетне взел да догонва Ниниел. Ала макар да викал, тя не обръщала внимание или не чувала и скоро пак изчезнала далече напред; и тъй наближили гората край Кабед-ен-Арас, където умираше Глаурунг.

На юг луната сияела сред безоблачното небе с бистра, студена светлина. Наближавайки опустошеното от Глаурунг място, Ниниел го зърнала как лежи там и търбухът му се сивее под лунните лъчи; ала до него лежал и човек. Тогава забравила за страха, втурнала се сред тлеещите отломки и тъй стигнала до Турамбар. Той бил паднал на една страна върху меча си, а лицето било мъртвешки бледо в неясната светлина. Тогава Ниниел се проснала с ридания върху него и го целунала; сторило ѝ се, че долавя слаб дъх, но решила, че туй ще да е заблуда или измамна надежда, защото бил студен и нито помръдвал,

нито ѝ отговарял. И докато го галела, открила, че ръката му е почерняла като от изгаряне; измила я тогава със сълзи и превързала раната с парче от дрехата си. Ала понеже той още не помръдвал от нейния допир, пак го целунала и се провикнала:

— Турамбар, Турамбар, върни се! Чуй ме! Събуди се! Аз съм Ниниел. Драконът е мъртъв, мъртъв и само аз стоя тук край теб.

Но той не отговарял.

Дочул плача ѝ Брандир, защото също бил стигнал до опустошеното място; но тъкмо се канел да пристъпи към Ниниел, когато изведнъж спрял и застинал. Защото при вика на Ниниел драконът се размърдал за сетен път, открехнал очи и луната проблеснала в тях, когато задъхано проговорил:

— Здравей, Ниенор, дъще Хуринова. Ето че пак се срещаме преди края. Радост ти нося — най-сетне намери брат си. И сега ще го опознаеш: убиец в нощния мрак, коварен към враговете, неверен към приятелите и проклетие за своя род — такъв е Турин, син Хуринов! Ала най-грозното от всичките му дела вече усещаш в утробата си.

Тогава Ниенор останала като зашеметена, а Глаурунг издъхнал; и с гибелта му пелената на злата магия паднала от нея, та изведнъж зърнала ясно целия си живот ден подир ден, а не забравила и какво се било случило, откакто лежала върху Хауд-ен-Елет. Цялата се разтресла от ужас и омерзение. А Брандир, който чул всичко, загубил сили и се подпрял на едно дърво.

Внезапно Ниенор скочила на нозе, спряла се за миг, бледа като призрак под луната, свела взор към Турин и се провикнала:

— Сбогом, о, дважди любими! А Турин Турамбар турун амбартанен: повелител на съдбата от съдба повален! Блазе ти, че си мъртъв!

А сетне, обезумяла от скръб и непоносим ужас, диво побягнала от онова място; а Брандир закуцукал след нея, крещейки:

— Чакай! Чакай, Ниниел!

За миг се спряла тя, погледнала назад с изцъклени очи и се провикнала:

— Да чакам ли? Все това ме съветваш. Да бях те послушала! Ала вече е твърде късно. Не ще чакам вече на тая земя.

И пак се втурнала пред него. ^[28]

Бързо стигнала до Кабед-ен-Арас, спряла там и се вгледала в клокочещата вода с вик:

— Вода, вода! Приеми сега Ниниел Ниенор, дъщеря Хуринова; Просълзено Ридание, дъщеря на Морвен! Приеми ме, та да замина надолу към Морето!

С тия слова се хвърлила отвъд ръба — бял проблясък, погълнат от черната бездна; вик, заглъхнал сред грохота на реката.

Продължавали да текат водите на Теиглин, ала нямало вече Кабед-ен-Арас — оттогава насетне людете винаги наричали тая клисура Кабед Наерамарт; защото нямало вече елен да прескочи над нея, отбягвали я всички живи твари и не стъпвал там човешки крак. Последен от хората надникнал в нейния мрак Брандир, син Хандиров; защото не намерил нужната смелост в сърцето си и макар вече да ненавиждал живота, не успял да срещне там смъртта, за която копнеел. [29] Тогава мислите му се върнали към Турин Турамбар и той извикал:

— Да те мразя ли, или да те окайвам? Ала ти вече си мъртъв. Не ти дължа благодарност, похитителю на всичко, що притежавах или желаех. Но моят народ ти е длъжник. От мен подобава да узнаят какво се случи.

И закуцал отново към Нен Гирит, заобикаляйки с тръпки на ужас мястото, където лежал драконът; и докато се катерел по стръмната пътека, натъкнал се на човек, който надничал измежду дърветата, ала щом го видял, мигом се дръпнал назад. Брандир обаче бил разпознал лицето му в сетните лъчи на залязващата луна.

— Хей, Дорлас! — провикнал се той. — Какви вести носиш? Как тъй остана жив? И къде е моят сродник?

— Не знам — мрачно отвърнал Дорлас.

— Странна работа — рекъл Брандир.

— Ако искаш да знаеш — казал Дорлас, — Черния меч ни караше да прекосим в тъмното бързеите на Теиглин. Странно ли е, че не можах да го сторя? Въртя брадвата по-добре от мнозина други, ала не умея да скачам като козел.

— Значи са тръгнали без теб срещу дракона? — възкликнал Брандир. — Ала как е станало туй, след като той е преминал? Трябваше поне да останеш наблизо и да видиш какво ще се случи.

Но Дорлас не отговарял и само го гледал с ненавист в очите. Тогава Брандир разбрал всичко, усещайки изведнъж, че този човек е

изоставил другарите си и от непоносим срам се укрива в горите.

— Позор за теб, Дорлас! — рекъл той. — От теб дойдоха всичките ни беди: ти приюти Черния меч, ти доведе дракона, ти ми се присмиваше, ти поведе Хунтор към гибел, а накрая избяга да се спотайваш като страхливец в горите! — Сетне му хрумнало още нещо, та изрекъл с гняв: — Защо не ни донесе вести? Туй беше най-дребното изкупление за такава вина. Ако го бе сторил, не би се наложило Ниниел сама да ги търси. И тогава нямаше да се срещне с дракона. Можеше да живее. Мразя те, Дорлас!

— Задръж си омразата! — отвърнал Дорлас. — Тя е немощна като ума ти. Мен ако питаш, най-добре орките да дойдат и да те окачат като плашило в собствената ти градина. Първо себе си наречи страхливец!

А подир туй, понеже срамът го правел още по-гневлив, той замахнал срещу Брандир с грамадния си юмрук и тъй свършил неговият живот още преди смайването да напусне очите му — защото Брандир изтеглил меча и замахнал, та го съсякъл смъртоносно. Сетне дълго стоял разтреперан и отвратен от кръвта; накрая захвърлил меча, обърнал се и продължил прегърбен напред, като се подпирал на патерицата.

Когато Брандир стигнал до Нен Гирит, бледата луна била залязла и нощта просветлявала; на изток се разпуквала зората. Хората, що все още се тълпели край моста, го видели да идва като сива сянка в предутринния сумрак и някои от тях му подвикнали смаяно:

— Къде беше? Видя ли Ниниел? Защото тя си замина.

— Да, замина си — рекъл той. — Замина, замина и вече не ще се завърне. Ала аз дойдох да ви донеса вести. Чуйте ме сега, бретилски люде, и кажете имало ли е някога разказ като тоя, що нося! Драконът е мъртъв, ала и Турамбар лежи мъртъв до него. И това са добри вести — да, добри са и двете.

Тогава народът замърморил, смаян от неговите слова, и някои рекли, че е полудял; но Брандир извикал:

— Изслушайте ме до края! Ниниел също е мъртва — прекрасната Ниниел, която обичахте, която и аз обичах повече от всичко на света. Тя се хвърли отвъд ръба на Еленовия скок^[30] и острите зъби на Теиглин я погълнаха. Отиде си, ненавиждайки белия свят. Защото ето какво узна, преди да избяга: и двамата са били Хуринови чеда, брат и сестра. Мормегил наричаха него, а сам си избра името Турамбар, за да скрие

предишното — Турин, син Хуринов. Нея пък нарече Ниниел, понеже не знаеше, че е Ниенор, дъщеря Хуринова. В Бретил дойдоха, влачейки подир себе си сянката на черна участ. Тук се стовари съдбата върху им и не ще се отърват вече от скръб тия земи. От днес не ги наричайте нито Бретил, нито страна на Халетримите, а Сарх ния Хин Хурин — Гроб на Хуриновите чеда!

Тогава, макар все още да не разбирали как се е стигнало до тая беда, людете заридали и някои от тях рекли:

— Гроб си намери в Теиглин скъпата Ниниел, гроб трябва да има и за Турамбар, най-храбрия сред мъжете. Не бива спасителят ни да лежи под небето. Нека идем да го потърсим.

ГИБЕЛТА НА ТУРИН

А когато Ниниел избягала, Турин се размърдал и му се сторило, че я чува да го зове от далечен бездънен мрак; но със смъртта на Глаурунг съзнанието му се възвърнало и той отново си поел дълбоко дъх, после въздъхнал и от изтощение потънал в дълбока дрямка. Преди разсъмване обаче нощният студ взел да го мъчи, та се завъртял насън, дръжката на Гуртанг го подпряла в ребрата и той се събудил. Нощта отминавала и из въздуха се носел утринен полъх; скочил той на нозе, като си припомнил победата и парещата отрова на дракона. Вдигнал ръка, огледал я и се почудил. Защото била превързана с все още влажно парче бял плат, което облекчавало болката; и си рекъл:

— Как тъй някой се е погрижил за мен, а сетне ме е изоставил да лежа на студения камък сред хаос и драконово зловоние? Какви ли странни неща са се случили?

Тогава се провикнал, ала никой не му отговорил. Наоколо имало само мрак, опустошение и зловец мирис на смърт. Привел се да вдигне мечата си и видял, че е цял, а сиянието по острието блести все тъй ярко.

— Скверна бе отровата на Глаурунг — промълвил той, — ала ти си по-крепък от мен, Гуртанг! От ничия кръв не се отказваш. Твоя е победата. Ела сега! Трябва да подиря помощ. Изнурено е моето тяло и мраз пронизва костите ми.

После обърнал гръб на Глаурунг и го оставил да гние; но докато се отдалечавал от онова място, всяка нова стъпка му се струвала все по-тежка и той си помислил: „Може би край Нен Гирит ще заваря да ме очаква някой от разузнавачите. Ала ми се ще час по-скоро да стигна до

своя дом, та да усетя нежните ръце на Ниниел и знахарските умения на добрия Брандир!“

И тъй крачел изнемощял под мътните лъчи на зората, като се подпирал с Гуртанг, додето най-сетне стигнал край Нен Гирит и застанал пред людете, тъкмо когато тръгвали да търсят трупа му.

С ужас се отдръпнали те, мислейки, че това е неприкаяният му дух, а жените надали вой и закрили очи. Но Турин им рекъл:

— Не, радвайте се вместо да ридаете! Вижте! Нима не съм жив? И нима не погубих дракона, от който се бояхте?

Тогава всички се обърнаха към Брандир и викнали:

— Глупец си ти с твоите лъжовни приказки, че бил мъртъв. Не ти ли казахме, че си луд?

А Брандир гледал като втрещен към него с ужас в очите и нищо не можел да изрече. Но Турин му казал:

— Значи ти си дошъл там да превържеш ръката ми? Благодаря. Ала явно губиш уменията си, щом не можеш да различиш смърт от припадък. — А после се обърнал към хората: — Не говорете така за него, глупци. Кой от вас би сторил повече? Той поне имаше доблестта да слезе до бойното поле, докато вие седяхте тук и се вайкахте! Е, хайде, сине Хандиров! Още много неща искам да узная. Защо си тук и защо са дошли всички тия люде, които оставих в Ефел? Щом съм тръгнал заради вас срещу смъртна заплаха, не мога ли да разчитам, че ще изпълните волята ми, докато ме няма? И къде е Ниниел? За нея поне се надявам, че не сте я довели насам, а си стои, където заръчах — в моя дом с охрана от храбри, мъже.

А когато никой не му отговорил, той се провикнал:

— Хайде, кажете къде е Ниниел? Защото най-напред нея искам да видя; и на нея най-напред ще разкажа за делата от тази нощ.

Ала всички извъръщали лица и накрая Брандир продумал:

— Ниниел не е тук.

— Много добре — рекъл Турин. — Щом е тъй, ще се прибера у дома. Има ли тук кон да ме носи? Или още по-добре носилка. Много сили загубих в тежката битка.

— Не, не! — отчаяно рекъл Брандир. — Празна е твоята къща. Ниниел не е там. Мъртва е.

Но една от жените — съпругата на Дорлас, която не обичала Брандир — викнала пискливо:

— Не го слушай, господарю! Той е полудял. Дойде с викове, че си мъртъв и нарече туй добра новина. Защо тогава да вярваме на приказките му за Ниниел — че била мъртва, та дори и още по-лошо?

Тогавя Турин пристъпил към Брандир и извикал:

— Значи моята смърт била добра новина? Да, знам си, че открай време я ревнуваш от мен. А сега била мъртва, казваш? Та дори и още по-лошо. Каква лъжа си сътворил в своята злоба, проклетнико сакати? Може би си искал да ни погубиш с гнусни слова, тъй като не владееш друго оръжие?

Гняв пламнал в Брандировото сърце, та прогонил всяка жалост и той се провикнал:

— Полудял ли? Не, лудият си ти, Черен меч с черна съдба! А заедно с теб и всички тия слабоумни люде. Не лъжа! Ниниел е мъртва, мъртва, мъртва! Върви да я търсиш в Теиглин!

Замръзнал Турин неподвижно и тихо продумал:

— Откъде знаеш? Как си я тласнал към гибел?

— Знам, защото я видях да се хвърля — отвърнал Брандир. — Ала не аз, а ти я тласна. Тя избяга от теб, сине Хуринов, и се хвърли в Кабед-ен-Арас, та никога вече да не те види. Ниниел! Ниниел ли? Не, тя бе Ниенор, дъщеря Хуринова.

Тогавя Турин сграбчил Брандир и го разтръскал; защото в тия слова дочул как го догонват стъпките на съдбата, ала от ужас и ярост сърцето му не искало да ги приеме, както смъртно ранен звяр е готов да нарани всекиго около себе си, преди да издъхне.

— Да, аз съм Турин, син Хуринов — викнал той. — Отдавна си се досетил за туй. Ала нищо не знаеш за сестра ми Ниенор. Нищо! Тя е на сигурно място в Потайното кралство. Туй е лъжа, зачената в гнусните ти мисли, за да подлудиш първо съпругата ми, а сетне и мен. Хром злодей — значи си искал да тласнеш към гибел и двама ни?

Но Брандир отблъснал ръката му и отвърнал:

— Не ме докосвай! Укроти малко безумството си. Онази, която наричаш своя съпруга, дойде и те превърза, а ти не отговори на нейния зов. Ала друг отговори наместо теб — драконът Глаурунг, който навярно е омагьосал пагубно и двама ви. Тия слова изрече, преди да издъхне: „Ниенор, дъще Хуринова, ето го брат ти, коварен към враговете, неверен към приятелите, проклетие за своя род — такъв е Турин, син Хуринов“. — После Брандир изведнъж избухнал в безумен

смях. — Разправят, че на смъртно легло човек говори истината — изкискал се той. — А комай и с драконите е същото. Турин, сине Хуринов, проклет да е твой род и всички, които те подслонят!

Тогава Турин сграбчил Гуртанг и свиреп огън лумнал в очите му.

— А що да речем за теб, недъгава твар? — бавно продумал той. — Кой й разкри зад гърба ми моето истинско име? Кой я отведе при драконовата злоба? Кой стоя със скръстени ръце и я остави да умре? Кой дойде насам, та час по-скоро да разкаже на всеослушание за нейния ужас? Кой ми се надсмива злорадо сега? Значи хората казвали истината, преди да умрат? Говори тогава, без да се бавиш.

А Брандир, като видял смъртта си изписана върху Туриновото лице, останал неподвижен и не побягнал, макар че нямал друго оръжие, освен патерицата си; и рекъл:

— Дълъг е разказът за онуй, що се случи, а вече съм изморен от теб. Ала ти злословиш за мен, сине Хуринов. Нима и Глаурунг е злословил? Посечеш ли ме, всички ще видят, че е бил прав. Но не се боя от смъртта, защото след нея ще ида да търся обичната Ниниел и може би пак ще я намеря отвъд Морето.

— Ниниел ли да търсиш? — викнал Турин. — Не, Глаурунг ще намериш, та заедно да творите лъжи. Ще спиш до Червея, твой събрат по душа, и в един общ мрак ще гниете!

Сетне вдигнал Гуртанг и смъртоносно съсякъл Брандир. Ала хората закрили очи пред страшната гледка и когато се обърнал да напусне Нен Гирит, всички побягнали с ужас от него.

Тръгнал тогаз Турин като обезумял през горските дебри и ту проклинал Средната земя и човешката участ, ту страстно зовял Ниниел. Но когато най-сетне лудостта го напуснала, той седнал, замислил се над делата си и от устните му се отронил вик:

— Тя е на сигурно място в Потайното кралство!

И си помислил, че след като целият му живот е съсипан, трябва да тръгне нататък; защото всички лъжи на Глаурунг го тласкали надалеч от Дориат. Затуй се изправил, поел към Бродовете на Теиглин и минавайки покрай Хауд-ен-Елет, извикал:

— О, Финдуилас, горчиво платих, задето се вслушах в словата на дракона! Дай ми мъдрост сега!

Ала още преди да довърши, зърнал дванайсет въоръжени елфически бойци да минават през Бродовете; и когато приближили,

разпознал между тях Маблунг, пръв пълководец на Тингол. А Маблунг го приветствал с вик:

— Турин! Добра среща най-сетне! Дълго те търсих и се радвам да те видя, макар да личи, че тия години са били тежки за теб.

— Тежки! — повторил Турин. — Да, тежки като Морготовите нозе. Ала щом се радваш да ме видиш жив, значи си единствен в Средната земя. Защо ми се радваш?

— Защото името ти е на почит сред нас — отвърнал Маблунг. — И макар че от много заплахи успя да се изплъзнеш, напоследък се боях за теб. Гледах идването на Глаурунг и си мислех, че е постигнал гнусните си цели, а сега се завръща при своя господар. Ала той зави към Бретил и в същото време узнах от бродници из пущинака, че Черния меч от Нарготронд се бил появил отново и орките се бояли до смърт от него. Тогава ме обзе тревога и си рекох: „Уви! Там, където не смеят да припарят орките, сам Глаурунг отива да дири Турин.“ Затуй дойдох час по-скоро насам да те предупредя и да ти помогна.

— Бързал си, ала не достатъчно — рекъл Турин. — Глаурунг е мъртъв.

Тогава елфите го погледнали смаяно и възкликнали:

— Убил си Великия червей! Навеки ще се слави твоето име сред елфи и люде!

— Не ме е грижа — отвърнал Турин. — Защото и сърцето ми загина. Ала щом идвате от Дориат, разкажете ми вести за моите близки. В Дор-ломин узнах, че са забягнали в Потайното кралство.

Дълго не отговаряли елфите, но накрая Маблунг продумал:

— Тъй сториха наистина, в годината преди идването на дракона. Но сега не са там, уви!

Изстинало сърцето на Турин, защото дочул как стъпките на съдбата го гонят към страшния край.

— Продължавай! — викнал той. — И не се бави!

— Двете тръгнаха из пущинака да те дирят — рекъл Маблунг. — Туй бе против всички разумни съвети; ала щом разбраха, че ти си Черния меч, пожелаха да идат към Нарготронд; а Глаурунг изскочи насреща и разпръсна тяхната стража. От онзи ден никой не е видял Морвен; Ниенор пък бе омагьосана, та загуби реч и разум, после избяга на север като горска сърна и изчезна сред дебрите.

Тогава за почуда на елфите Турин се разсмял гръмко и пронизително.

— Не е ли шега това? — викнал той. — О, прекрасната Ниенор! Значи избягала от Дориат към дракона, а от дракона към мен. Каква благосклонна съдба! Мургава като горски плод бе тя, с тъмни коси; дребна и крехка като елфическо чедо, никой не би могъл да я сбърка!

Стъписал се тогава Маблунг и рекъл:

— Тук трябва да има някаква грешка. Не бе такава сестра ти. Висока бе, със сини очи и коса от чисто злато — истинско копие на баща си Хурин. Не може да си я виждал!

— Не може ли, Маблунг, не може ли? — провикнал се Хурин. — А защо не? Та аз съм сляп, погледни ме! Не знаеше ли? Сляп, сляп и залутан още от детство в мрачните мъгли на Моргот! Затуй остави ме! Върви си, върви! Върни се в Дориат и дано зимна слана го попари! Проклет да е Менегрот! Проклет да е и пътят, по който стъпваш! Вече всичко свърши. Сега идва нощта!

После избягал по-бързо от вятъра, а те гледали подир него с почуда и страх. И Маблунг рекъл:

— Случило се е нещо необичайно и страховито, за което не знаем. Нека да го последваме и да му помогнем, ако ни е по силите — защото той е обезумял и безразсъден.

Но Турин ги изоставил далече зад себе си, стигнал до Кабед-ен-Арас и спрял; чул грохота на водата и видял, че дърветата наблизко и надалеч са съсухрени и мъртвите им листа се ронят печално, сякаш зима била настанала в първите дни на лятото.

— Кабед-ен-Арас, Кабед Наерамарт! — извикал той. — Не ще оскверня водите, които измиха Ниниел. Защото зли бяха всичките ми дела, а най-страшно излезе последното.

Сетне изтеглил мечата си и продумал:

— Здравей, Гуртанг, смъртоносно желязо, ти единствен сега ми остана! Ала познаваш ли друг господар и друга вярност, освен ръката, що те размахва? От ничия кръв не се отказваш. Ще приемеш ли тогаз и Турин Турамбар? Ще ме погубиш ли бързо?

И в отговор от острието долетял студен глас:

— Да, ще изпия кръвта ти, та дано да забравя кръвта на своя господар Белег и кръвта на Брандир, когото посече несправедливо. Бързо ще те погубя.

Тогава Турин забол в земята дръжката на меча, хвърлил се върху Гуртанг и черното острие му отнело живота.

А Маблунг, като дошъл, погледнал грозното туловище на мъртвия Глаурунг, после съзрял трупа на Турин и дълбоко се наскърбил, мислейки за Хурин какъвто го бил видял в битката Нирнает Арноедиад и за страшната участ на неговото семейство. Докато елфите стояли там, хората слезли от Нен Гирит да погледат дракона и като видели какъв страшен край е сполетял Турин Турамбар, всички заридали; а елфите се потресли, щом узнали най-сетне какво означавали сетните слова на Турин. Тогава Маблунг изрекъл горчиво:

— Аз също бях замесен в съдбата на Хуриновите чеда и тъй погубих с думи оногова, когото обичах.

После вдигнали Турин и открили, че мечът му се е строшил на две. Тъй изчезнало и последното, що притежавал.

С много труд събрали купища дърва, наклали огромна клада и унищожили трупа на дракона, додето останала само пепел и стрити на прах кости. Но за Турин изкопали гроб и му издигнали могила там, където бил паднал, а до него положили строшения Гуртанг. И когато всичко свършило и песнопойците на елфи и люде го оплакали, заедно довлекли върху могилата грамаден сив камък; и на него елфите изсекли с дориатски руни:

ТУРИН ТУРАМБАР ДАГНИР ГЛАУРУНГА

А по-долу изписали също:

НИЕНОР НИНИЕЛ

Ала тя не била там и никой никога не узнал накъде са я отнесли хладните води на Теиглин.

Тъй свършва Разказът за децата на Хурин — най-дългата от всички балади в Белерианд.

[1] В уводна бележка, съществуваща в няколко различни версии, се казва, че макар да е съчинена на елфически език и да използва множество елфически източници, особено от Дориат, баладата „Нарн и Хин Хурин“ е дело на човешкия поет Дирхавел, който живял край Сирионските заливи по времето на Еарендил и там събрал всички разкази за Хадоровия род, както от хора, така и от елфи — бегълци от

Дор-ломин, Нарготронд, Гондолин и Дориат. В друг вариант на бележката се твърди, че самият Дирхавел произхожда от Хадоровия род. През целия си живот той сътворил единствено тази най-дълга от всички балади на Белерианд, но Елдарите я ценели много високо, защото Дирхавел използвал езика на Сивите елфи, който владеел отлично. Баладата е съчинена в стила, наречен *Минламед тент / естент* и по форма напомня *нарн* (епичен разказ в стихове, но без мелодия). Дирхавел загинал при атаката на Феаноровите синове срещу Сирионските заливи. ↑

[2] На това място в „Нарн и Хин Хурин“ е вмъкнат откъс, описващ престоя на Хурин и Хуор в Гондолин. Той се основава изцяло върху историята, разказана в един от „съставните текстове“ на „Силмарилион“ — до такава степен, че се превръща в обикновен вариант и реших да не го повтарям. Може да бъде открит в „Силмарилион“, стр. 198–199. ↑

[3] Тук в текста на „Нарн и Хин Хурин“ е включен откъс, разказващ за Нирнает Арноедиад. Съкратих го по причините, посочени в по-горната бележка; виж „Силмарилион“, стр. 244–250. ↑

[4] В друг вариант на текста изрично се споменава, че Морвен наистина поддържала връзки с Елдарите, които имали скривалище в планините недалеч от нейния дом. „Ала и те не могли да й донесат вести. Никой не бил видял Хурин да пада мъртъв.

— Той не беше с Фингон — казвали елфите, — заедно с Тургон го изтласкаха на юг, но ако част от неговите бойци са оцелели, трябва да са избягали подир гондолинската армия. Ала кой знае? Орките струпаха всички загинали на могила и дори някой да дръзне да иде до Хауд-ен-Нирнает, диренето ще е напразно.“ ↑

[5] Заслужава си това описание на Хадоровия шлем да бъде сравнено с носените от джуджетата по време на Нирнает Арноедиад „грозни маски, за да плашат врага“, които „им помогнали да устоят срещу драконите“ („Силмарилион“, стр. 247). По-късно, когато излиза на бой от Нарготронд, Турин носи джуджешка маска „и щом зърнели тая маска, враговете бягали презглава“ (пак там, стр. 271). Виж също така Приложението към „Нарн и Хин Хурин“. ↑

[6] Никъде другаде не се споменава за нападение на орките в Източен Белерианд, при което Маедрос да е спасил Азагал. ↑

[7] На друго място баща ми отбелязва, че езикът в Дориат, особено този на краля и благородниците, е бил дори по Туриново време много по-древен от диалектите, говорени из останалите области; а също така, че според наблюденията на Мим (макар това да не се среща в съхранените записки за Мим) единственото, от което не успял да се отърве Турин въпреки цялата си неприязън към Дориат, била речта, усвоена там през детските му години. ↑

[8] В полето на един от ръкописите е добавена бележка: „Във всички женски лица търсел той лицето на Лалаит.“ ↑

[9] В един от вариантите на този текст Саерос се посочва като сродник на Даерон, а в друг като негов брат; тези текстове обаче вероятно са по-ранни. ↑

[10] *Воз-горянин* — „горски дивак“; виж забележка 14 към „Друедаините“. ↑

[11] В един вариант на тази част от разказа Турин обявява пред разбойниците истинското си име; при това твърди, че като наследствен господар и съдия на хората от Хадоровия род е имал право да посече Форвег, който бил родом от Дор-ломин. Тогава старият разбойник Алгунд, който след Нирнает Арноедиад избягал надолу покрай Сирион, казва, че Туриновите очи отдавна му напомняли за някого и едва сега разпознавал в него сина на Хурин.

„Ала той бе по-нисък, дребен за своя род, макар че огън пламтеше в жилите му; и имаше златисточервени коси. Ти си тъмнокос и снажен. Като се вгледам, виждам майка ти в теб; тя беше от Беоровия род. Питам се каква ли съдба я е сполетяла.

— Не знам — рекъл Турин. — Няма вести от Севера.“

В този вариант именно разкритието, че Неитан всъщност е Турин, син Хуринов, кара разбойниците от Дор-ломин да го приемат за главатар. ↑

[12] Най-късно написаните варианти на тази част от разказа сочат, че след като става главатар, Турин отвежда разбойниците си надалеч от домовете на горяните по южния бряг на Теиглин, а малко по-късно пристига Белег; ала географските подробности са неясни и съществуват противоречия в описанието на тяхното придвижване. С оглед на по-нататъшния развой на историята се налага да предположим, че са останали в Сирионската долина и не са били много далече от познатата област, когато орките нападат домовете на горяните. В един

експериментален вариант те се насочват на юг и стигат до областта „над Аелинуиал и Сирионските мочурища“; но тъй като разбойниците започват да недоволстват от тази „неприветлива страна“, Турин решава да тръгнат обратно към горите южно от Теиглин, където ги е срещнал за пръв път. Подобна версия напълно съвпада с цялостното повествование. ↑

[13] В „Силмарилион“ разказът продължава (на стр. 258–260) със сбогуването на Белег и Турин, странното предчувствие на Турин, че съдбата ще го отведе към Амон Руд, завръщането на Белег в Менегрот (където получава меча Англахел от Тингол и *лембас* от Мелиан) и заминаването му на бой срещу орките в Димбар. Пропуснал съм този текст, тъй като не съществуват други варианти. ↑

[14] Турин избягва от Дориат през лятото; есента и зимата прекарва с разбойниците, а през пролетта на следващата година убива Форвег и става главатар. Описаните тук събития се развиват през следващото лято. ↑

[15] За растението *аеглос*, тоест „снеготрън“, се казва, че е било като прецип, но по-високо и с бели цветове. *Аеглос* се нарича и копието на Гил-галад. Серегон, тоест „каменна кръв“, е бил от рода на растението, наречено тлъстига; имал е наситено червени цветове. ↑

[16] Това напомня за прециповите храсти с жълти цветове, които Фродо, Сам и Ам-гъл срещат в Итилиен — те са „престарели и високи, отдолу суховати и дългнести, но по-горе гъсти“, тъй че хобитите могат „да крачат изправени под тях по дълги закътани пътеки“; цветовете им „лъщяха в сумрака и пръскаха лек сладостен аромат“ („Властелинът на Пръстените“, книга 4, глава 7). ↑

[17] Другаде Синдаринското име на калпавите джуджета е дадено като *Ноегит Нибин* (например в „Силмарилион“, стр. 262) или Нибин-Ногрим. Споменатите малко по-горе „високи бърда, които разделяли долините на Сирион и Нарог“, често се срещат под името Бърда на Нибин-ноег (или варианти на същото название). ↑

[18] Високата канара, където Мим превежда разбойниците по пукнатина, която нарича „порта на двора“, е била (по всяка вероятност) откъм северната страна на площадката; скалите на изток и запад очевидно са непристъпни. ↑

[19] Проклятието на Андрог се среща и в друга форма: „Дано от липса на лък да загине“. Както е известно, Мим загива от меч на

Хурин пред портите на Нарготронд („Силмарилион“, стр. 299). ↑

[20] Загадката на другите предмети в торбата на Мим остава неизяснена. Освен тук, единственото споменаване за тях е в една набързо надраскана бележка, която намеква, че вътре е имало златни кюлчета, и че Мим е търсел „древни съкровища от изоставен дом на джуджета близо до плоските камъни“. Без съмнение това са споменатите няколко страници по-рано канари, разхвърляни поотделно или накуп на мястото, където бива заловен Мим. Но никъде не се намират сведения каква роля е трябвало да изиграе това съкровище в историята на Бар-ен-Данвед. ↑

[21] В главата „Бягството на Турин“ се казва, че походът по склона на Амон Дартир е бил единственият проход „между Серех и далечния запад, където Дор-ломин се преливал в Невраст“. ↑

[22] Според историята, разказана в „Силмарилион“ (стр. 280), предчувствието за зло обзема Брандир, след като чува вестите, „що му донесъл Дорлас“, и следователно (поне така изглежда) след като узнава, че човекът върху носилката е Черния меч от Нарготронд, за когото се носят слухове, че е син на Хурин от Дор-ломин. ↑

[23] Виж Приложението, в което се споменава, че Ородрет разменял вести с Тингол „по тайни пътища“. ↑

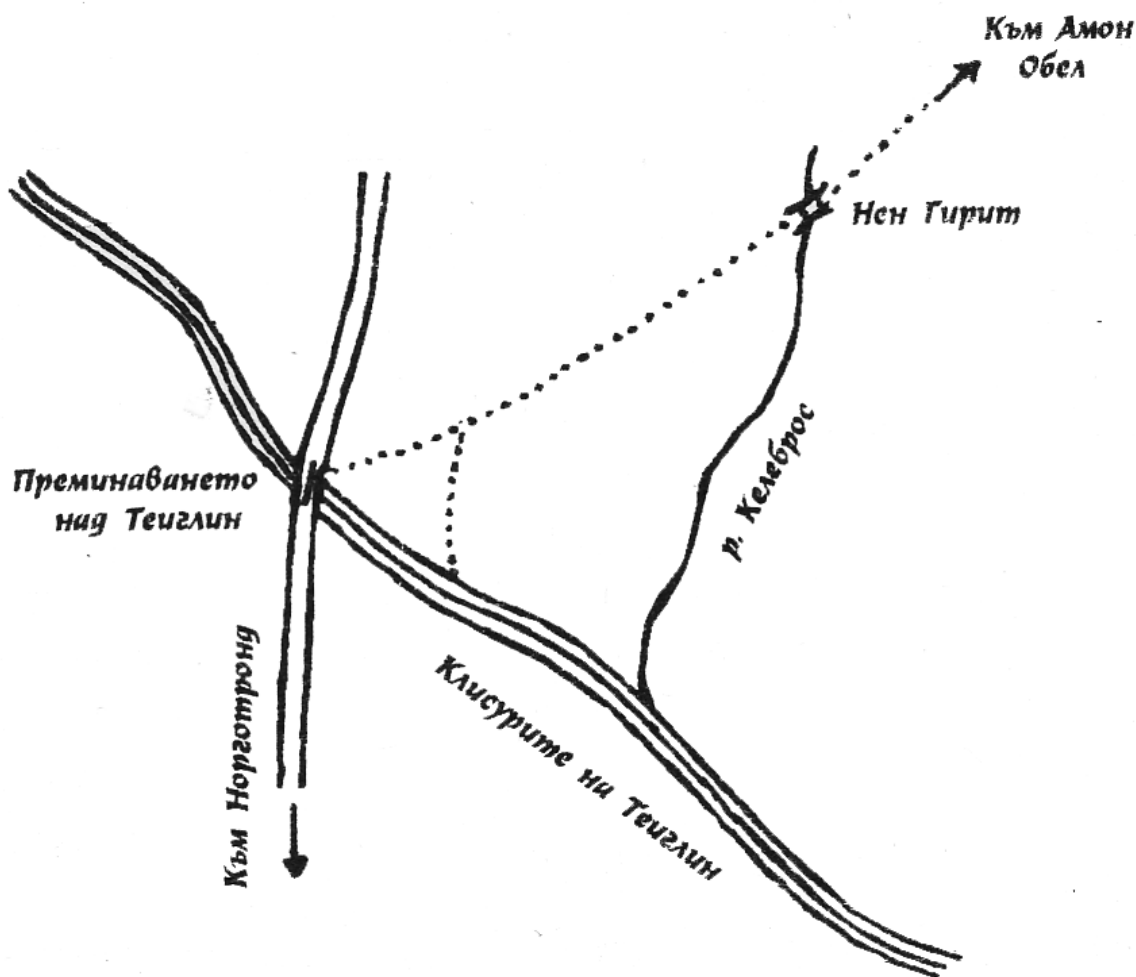
[24] В „Силмарилион“ (стр. 149) Фаротското плато или Таур-ен-Фарот е представено като „просторни гористи плата“. Описанието му тук като „кафяво и голо“ може би се отнася само до началото на пролетта, преди дърветата да се разлистят. ↑

[25] Би могло да се предположи, че едва след гибелта на Турин и Ниенор, когато всичко е свършило, някой си е припомнил за този пристъп, разбрал е неговия смисъл и Димрост е преименуван на Нен Гирит; но в легендата през цялото време се използва наименованието Нен Гирит. ↑

[26] Ако Глаурунг наистина е възнамерявал да се завърне в Ангбанд, би могло да се предположи, че ще потегли по стария път към Теиглинските бродове — маршрут, твърде близък до този, по който стига до Кабед-ен-Арас. Може би горяните са очаквали да тръгне към Ангбанд, както е дошъл преди време — покрай Нарог и Иврин. Показателни са думите на Маблунг: „Гледах идването на Глаурунг и си мислех, че... се завръща при своя господар. Ала той зави към Бретил...“

Когато говори за надеждата Глаурунг да продължи направо без завои, Турамбар има предвид, че ако драконът мине покрай Теиглин до бродовете, тогава ще може да навлезе в Бретил, без да преодолява клисурата, където е уязвим — това личи и от по-нататъшния му разговор край Нен Гирит. ↑

[27] Не открих карта, която да илюстрира подробно представата на баща ми за местността, но тази скица поне отговаря на изискванията на повествованието:

↑
[28] Изразите „диво побягнала от онова място“ и „пак се втурнала пред него“ подсказват, че е имало известно разстояние между ръба на клисурата и мястото, където Турин лежи до мъртвия Глаурунг. Може би в предсмъртния си гърч драконът се е преметнал далече напред. ↑

[29] Малко по-късно в разказа самият Турин преди смъртта си нарича това място Кабед Наерамарт и може да се предположи, че името се е съхранило като спомен за последните му думи.

Съществува привидно противоречие в твърдението (срещано както тук, така и в „Силмарилион“), че Брандир е последният човек, надникнал в Кабед-ен-Арас, макар че по-късно там идва Турин, а също така елфите и всички горяни, които струпват могила над трупа му. Навярно то може да се обясни, ако приемем израза в по-тесен смисъл: Брандир е последният, който наднича „в нейния мрак“. Всъщност баща ми възнамеряваше да промени историята тъй, че Турин да се самоубие не край Кабед-ен-Арас, а върху могилата на Финдуилас при Теиглинските бродове; този вариант обаче никога не се е появявал в писмена форма. ↑

[30] Тези думи подсказват, че вероятно първоначалното име на клисурата е било Еленов скок и именно така се превежда названието Кабед-ен-Арас. ↑

ПРИЛОЖЕНИЕ

От онзи момент на разказа, когато Турин и неговите хора се настаняват в древното жилище на калпавите джуджета върху Амон Руд, липсва цялостно и подробно повествование чак докато „Нарн и Хин Хурин“ продължава с Туриновото пътуване на север след падането на Нарготронд. Все пак от множеството експериментални или обяснителни чернови и записки можем да зърнем много неща, останали скрити зад далеч по-краткия текст на „Силмарилион“, а дори и да срещнем отделни откъси, разработени на нивото на цялата история.

Един откъслечен пасаж описва живота на разбойниците върху Амон Руд малко след тяхното заселване там и дава допълнително описание на Бар-ен-Данвед.

Дълго време разбойниците живели спокойно и приятно. Храната била в изобилие и имали добро убежище — топло, сухо и предостатъчно за всички; защото открили, че при необходимост пещерите можели да подслонят повече от стотина души. Навътре имало друга, по-малка зала с огнище от едната страна, чийто комин минавал през скалата към изкусно укрита пукнатина в склона на върха. Имало и още много помещения, към които се стигало от залата или от коридора — някои били жилища, други служели за работилници или складове. Мим бил далеч по-опитен от тях в трупането на запаси и имал множество съдове и сандъци от камък и дърво, останали още от древни времена. Ала повечето от стаите били пусти; в оръжейниците висели ръждиви и прашни топори и други оръжия, лавиците в килерите били празни, ковачниците отдавна не работели. Само една работилница правела изключение — малка стаичка зад вътрешната зала, в която имало пещ, свързана с комина на голямото огнище. Мим

работел там понякога, ала не разрешавал никому да влиза заедно с него.

До края на годината разбойниците не нападнали никого, а за лов и дирене на храна излизали обикновено на малки групички. Но дълго време не успявали да открият обратния път и едва неколцина, между които и Турин, опознали добре околните пътеки. Все пак, като видели, че умел следотърсач може да стигне до тяхното убежище и без помощта на Мим, те разположили денонощна стража край пукнатината в северния склон. Откъм юг не очаквали врагове, нито пък имало опасност някой да изкачи Амон Руд по отвесната скала; но денем обикновено пращали наблюдател горе на върха да оглежда цялата област. Колкото и стръмни да били склоновете, този връх все пак можел да бъде достигнат, защото в скалата на изток от пещерата били изсечени удобни за хората стъпала.

Тъй годината се изнизала без беди и тревоги. Но когато дните взели да намаляват, езерото станало тъмно и хладно, брезите край него захвърлили пъстрата си премяна и налетели проливни дъждове, хората трябвало да прекарват все повече време в пещерата. Скоро им омръзнал подземният мрак и мътната светлина на огъня в общата зала; и повечето от тях взели да мислят, че ще е по-добре, ако не споделят жилището с Мим. Прекалено често се случвало той да изниква от някое сенчесто кътче, докато го мислели, че е съвсем другаде; и когато бил наблизо, обземал ги смут, та всеки разговор секвал. Скоро взели да си говорят само шепнешком.

Ала с Турин не било така и туй ги карало да се чудят; той все повече се сприятелявал със старото джудже и все по-често слушал неговите съвети. През зимните вечери седял с часове наред при Мим, слушайки разкази за древни премъдрости или за дългия живот на джуджето; и никога не го упреждал, че говори зле за Елдарите. Мим изглеждал много доволен и отвръщал на Турин с искрена благосклонност; само него допускар от време на време в своята ковачница и там двамата разговаряли тихичко.

Хората обаче не били твърде доволни; а Андрог гледал на всичко туй със завистливо око.

В Текста на „Силмарилион“ не намираме никакви указания как Белег е открил пътя към Бар-ен-Данвед — той просто се появява сред разбойниците „през един сумрачен зимен ден“. В някои кратки бележки се среща идеята, че поради непредвидливостта на разбойниците хранителните запаси в Бар-ен-Данвед намаляват през зимата, а Мим се скъпи да дели с тях корените от своя склад; затова в началото на годината те излизат на голям лов. Наближавайки Амон Руд, Белег се натъква на следите им и според един от вариантите ги проследява до бивака, на който трябва да спрат заради внезапна снежна буря, а според друга версия върви след тях чак до Бар-ен-Данвед и незабелязано се вмъква вътре.

Пак по това време Андрог, търсейки скритите запаси на Мим, се залутва из пещерата и открива тайно стълбище, водещо към плоския връх на Амон Руд (именно по това стълбище част от разбойниците напускат Бар-ен-Данвед при нападението на орките — „Силмарилион“, стр. 265). При тази експедиция или малко по-късно Андрог решава да пренебрегне проклятието на Мим, взима лък и бива ранен от отровна стрела — само в един от няколкото варианта на текста се споменава, че стрелата е оркиска.

Белег успява да излекува раната, но изглежда, че това съвсем не намалява омразата и недоверието на Андрог към него; а Мим започва още по-люто да ненавижда елфа, който е „развалил“ проклятието му. „Нищо, то ще ухапе отново“ — казва той. По-късно на Мим му хрумва, че ако и той хапне *лембас*, приготвен от Мелиан, ще си възвърне силата и младостта; и тъй като не успява да открадне, почва да се преструва на болен и моли своя враг за малко *лембас*. Когато Белег му отказва, омразата на Мим става непоколебима — най-вече заради обичта на Турин към елфа.

Можем да споменем още, че когато Белег изважда пакета с *лембас* от вързопа си (виж „Силмарилион“, стр. 260, 263), Турин отказва да хапне:

Червените отблясъци на огъня играели по сребристите листа; и когато Турин зърнал печата, очите му станали мрачни.

— Какво си донесъл? — запитал той.

— Най-големия дар, що все още можем да предложим на онези, които обичаме — отвърнал Белег. — Туй е *лембас*, пътният хляб на Елдарите, от който досега не е хапнал нито един човек.

— Шлема на дедите си ще приема — рекъл Турин — с благодарност, задето си го опазил; но дарове от Дориат не ще докосна.

— Тогаз върни там меча и другите си оръжия — рекъл Белег. — Върни всичко, що си научил, и грижете за детството ти. Ала поне не карай хората си да умират сред тази пустош заради твоя каприз. Пък и този хляб бе дар за мен, а не за тебе, тъй че мога да го дяля с когото си искам. Не яж, ако ти пресяда на гърлото; но други тук могат да се окажат по-гладни и не тъй горделиви.

Тогава Турин се засрамва и усмирява гордостта си.

В ръкописите срещаме някои допълнителни сведения за Дор-Куартол, Земята на Лъка и Шлема, където Белег и Турин от своята крепост върху Амон Руд стават водачи на силен въоръжен отряд из областта южно от Теиглин („Силмарилион“, стр. 265).

Турин охотно приемал всички, що идвали при него, но по съвет на Белег не допускал нито един новобранец в своето убежище върху Амон Руд (а сега то било наречено Ехад и Седрин, сиреч Лагер на верните); пътя натам знаели само бойците от Стария отряд и никому не го разкривали. Но постепенно създали други охранявани лагери и укрепления: в горите на изток, по възвишенията и из южните мочурища, от Метед-ен-глад („Края на гората“) до

Бар-ериб, който се намирал на няколко левги южно от Амон Руд; и от всички тия места хората можели да виждат върха на Амон Руд и чрез тайни сигнали да получават вести и заповеди.

Тъй още преди да отmine лятото последователите на Турин се превърнали в могъща армия; и властта на Ангбанд била отхвърлена. Мълва за тях стигнала дори до Нарготронд и мнозина там се развълнували, казвайки, че щом група бунтовници може да нанесе такъв удар на Врага, то какво ли пък би сторил владетелят на Нарог. Но Ородрет не пожелал да промени плановете си. Във всичко следвал замислите на Тингол, с когото разменял вести по тайни пътища; а и бил мъдър владетел, доколкото са мъдри ония, що най-напред мислят за своя народ и как да опазят живота и благоденствието му от вражата сила. Затуй не разрешил на нито един свой боец да се присъедини към Турин и пратил вестноосци да му кажат, че каквото и да планува или върши в своите битки, не бива да стъпва на нарготрондски земи, нито да отблъсква орките натам. Ала макар да отказвал въоръжена подкрепа на Двамата военачалници, във всичко друго им обещал помощ (и за туй вероятно го били посъветвали Тингол и Мелиан).

На няколко пъти е подчертано, че Белег през цялото време се противопоставя на Туриновите плановете, макар да го подкрепя на дело; според него Драконовият шлем не е оказал върху Турин очакваното въздействие; освен това с тревога предчувства нещастия в идните дни. Съхранени са откъси от неговите разговори с Турин. В един от тях, докато двамата седят в убежището Ехад и Седрин, Турин казва на Белег:

— Защо си тъй угрижен и печален? Нима не ни потръгна, откакто дойде при мен? Нима целите ми не са постигнати?

— Всичко е наред засега — рекъл Белег. — Враговете още са стреснати и изплашени. И тепърва ни предстоят

добри дни; до някое време.

— А сетне?

— Сетне зимата. А подир нея още една година за ония, що доживеят.

— А сетне?

— Яростта на Ангбанд. Ние само опарихме връхчетата на пръстите на Черната ръка — нищо повече. Тя не ще се отдръпне.

— Но нима яростта на Ангбанд не е наша цел и радост? — запитал Турин. — Какво друго би искал да сторя?

— Знаеш много добре — отвърнал Белег. — Ала за онзи път си ми забранил да говоря. Чуй ме поне сега. От много неща се нуждае един предводител на могъща армия. Той трябва да има сигурно убежище; трябва да има богатство и мнозина работници, що владеят и друго освен меча. С бройката идва потребност от храна, която не се намира из пущинака; и така тайната свършва. Амон Руд е добро място за малоброен отряд — той има очи и уши. Но е усамотен и се вижда отдалече; даже и малка войска би го обградила напълно.

— Въпреки туй искам да бъда пълководец на собствена армия — рекъл Турин — и ако ми е писано, нека да загина. Тук преграждам набега на Моргот и додето се боря, той не може да използва южните пътища. Затуй би трябвало да са ми благодарни в Нарготронд; и да помагат поне с най-необходимото.

В друг кратък откъс от разговор между двамата Турин дава следния отговор, когато Белег го предупреждава колко крехка е силата му:

— Искам да управлявам страна; ала не тази. Тук само събирам сила. Към бащините земи в Дор-ломин е устремено сърцето ми и натам ще тръгна, когато мога.

Намеква се също така, че Моргот за известно време удържа войските си и предприема само лъжливи атаки, „та с лесни победи да вдъхне самоувереност на тия бунтовници; както и станало“.

Андрог се появява отново в черновата за нападението срещу Амон Руд. Едва тогава разкрива на Турин, че има вътрешно стълбище; той е един от ония, които се измъкват по тайния проход към върха. Там се сражава по-храбро от всички други, но накрая пада, пронизан от смъртоносна стрела; и така се сбъдва проклятието на Мим.

Няма нищо съществено за добавяне към разказаното в „Силмарилион“ за пътешествието на Белег в търсене на Турин, срещата му с Гвиндор в Таур-ну-Фуин, спасяването на Турин и гибелта на Белег от неговата ръка. За това, че Гвиндор е притежавал една от сините „Феанорови лампи“ и за ролята, изиграна от нея в един от вариантите на повествованието, вече бе споменато в бележка 2 към „За Туор и неговото пристигане в Гондолин“.

Тук можем да отбележим, че баща ми възнамеряваше да продължи историята на Драконовия шлем от Дор-ломин през целия период на Туриновия престой в Нарготронд, а дори и по-нататък; това намерение обаче не бе осъществено в писмена форма. В съществуващите варианти Шлемът изчезва заедно с края на Дор-Куартол при унищожаването на бунтовническото убежище върху Амон Руд; но по някакъв начин е трябвало отново да се появи у Турин в Нарготронд. Това би могло да стане само ако той е взет от орките, които водят Турин към Ангбанд; но отнемането му заедно със спасяването на Турин от Белег и Гвиндор би изисквало сериозна допълнителна разработка на този епизод.

Няколко откъслечни записки споменават, че в Нарготронд Турин не желае да надява отново шлема, „за да не се разкрие“, но че го носи, когато тръгва за битката в Тумхалад (в „Силмарилион“ на стр. 274 се казва, че по време на тази битка той носи джуджешката маска, която е намерил в оръжейниците на Нарготронд). Записките продължават така:

От страх пред този шлем всички врагове го заобикаляли и тъй излязъл невредим от смъртоносната битка. Тъй се завърнал в Нарготронд с Драконовия шлем на главата, а Глаурунг искал да лиши Турин от неговата защита (защото сам се боял от този шлем) и затуй взел да се подиграва, че Турин сигурно се обявява за негов васал и поддръжник, щом носи върху гребена на шлема си изображението на своя господар.

Ала Турин отговорил:

— Лъжеш ти и добре го знаеш. Защото това изображение е сътворено за присмех срещу теб; и додето има кой да го носи, не ще се отървеш от боязън, че в неговите ръце е съдбата ти.

— Тогаз ще трябва да чака за господар с друго име — рекъл Глаурунг, — понеже не се боя от Турин, син Хуринов. Точно обратното виждам сега. Не аз, а той няма доблест да ме погледне открито в лицето.

И наистина, тъй страховит бил драконът, че Турин не смее да го погледне в очите, а закривал лице със спуснатото забрало на шлема и през целия разговор не поглеждал по-високо от нозете му. Ала след тая подигравка не успял да усмири гордостта си, та безразсъдно отметнал забралото и погледнал Глаурунг в очите.

На друго място има бележка, че едва когато чува в Дориат за появата на Драконовия шлем в Тумхаладската битка Морвен се уверява във верността на слуховете, че Мормегил всъщност е нейният син Турин.

Накрая се намеква, че Турин е трябвало да носи Шлема, когато убива Глаурунг, и да се подиграе на умиращия дракон със собствените му думи от Нарготронд за „господар с друго име“; няма обаче никакви сведения как би трябвало да се развие повествованието, за да стигне до този момент.

Съществува подробно и точно описание на Гвиндоровото противопоставяне срещу политиката на Турин в Нарготронд, което е съвсем слабо засегнато в „Силмарилион“ (стр. 273). Описанието не е обработено докрай в литературно отношение, но може да бъде представено така:

Пред кралския съвет Гвиндор винаги говорел против Турин, твърдейки, че понеже е бил в Ангбанд, знае много за мощта на Моргот и неговите планове.

— Дребните победи в крайна сметка ще се окажат безплодни — казвал той, — понеже чрез тях Моргот научава къде са най-храбрите му неприятели и сбира достатъчно сила, за да ги унищожи. Цялата обединена мощ на елфи и Едаини е стигнала само колкото да го удържат и да си спечелят мира на обсадата; дълго е траял той, ала само защото Моргот не бързал да разкъса обръча; и вече никога не ще бъде сключен подобен съюз. Сега в тайната е единствената ни надежда, докато пристигнат Валарите.

— Валарите! — възкликнал Турин. — Те са ви изоставили, а нас, хората, презират. Каква полза да гледаме на запад отвъд безбрежното Море. Само с един Валар имаме работа и той се нарича Моргот; и дори ако в крайна сметка не успеем да го надвием, поне ще го нараним и ще му попречим. Защото и най-дребната победа си остава победа, независимо какво произлиза от нея. А и така е най-разумно; понеже не сторите ли нещо, за да го спрете, не след много години цял Белерианд ще падне под неговата сянка и тогава той ще ви изрови един по един от скривалищата. А после какво? Жалка шепичка оцелели ще избягат на юг и на запад, за да се крият по морските брегове, хванати в клещи между Моргот и Осе. Тогава по-добре да си спечелим епоха на слава, макар и да е мимолетна. Говориш за тайна и казваш, че в нея е единствената ни надежда; ала можеш ли да издебнеш и унищожиш всеки един съгледвач на Моргот, чак до последния, та никой да не се завърне с вести в Ангбанд —

и няма ли тъкмо туй да му покаже, че още сме живи и точно къде се укриваме? Ето какво ще добавя: макар да е кратък животът на простосмъртните люде пред този на елфите, те предпочитат да го загубят в сражение, отколкото в позорен бяг или робство. Велик подвиг е предизвикателството на Хурин Талион; и дори ако унищожи героя, Моргот няма власт да върне стореното назад. Самите Западни властелини ще почитат героя; и не са ли записани неговите дела в историята на Арда, що ни Моргот, ни всемогъщият Манве може да промени.

— За възвишени неща говориш — отвърнал Гвиндор — и ясно личи, че си живял между Елдарите. Ала мрак е паднал над теб, щом слагаш на една везна Моргот и Манве или наричаш Валарите врагове на елфи и люде; защото Валарите не презират нищо на този свят, а най-малко пък Чедата на Илуватар. Какво знаеш ти за надеждите на Елдарите? Между нас се носи пророчество, че един ден пратеник от Средната земя ще стигне през сенките до Валинор и Манве ще го изслуша, а Мандос ще се смили. Нима не бива заради онова време да съхраним семето на Нолдорите и Едаините? А Кирдан сега живее на юг и там гради кораби; ала що знаеш ти за корабите и Морето? Само за себе си мислиш и за собствената си слава, а нас съветваш да сторим същото; но ние трябва да мислим и за другите, защото не всички могат гордо да паднат в сражение — и додето имаме сили, трябва да ги опазим от война и разруха.

— Изпратете ги тогава при корабите си, докато още е време — рекъл Турин.

— Те не биха се разделили с нас — възразил Гвиндор — дори ако имаше как Кирдан да ги издържа. Докато е възможно, трябва да живеем заедно, а не да си играем със смъртта.

— На всичко туй вече отговорих — рекъл Турин. — Храбра защита на границите и мощни удари, преди врагът да се е събрал — това е най-сигурната ви надежда да живеете по-дълго заедно. И нима ония, за които говориш,

обичат страхливци, що се спотайват из горите и дебнат като вълци; не биха ли предпочели герои, що с гордо вдигнат шлем и здрав щит отблъскват далеч по-многоброен неприятел? За жените на Едаините поне знам, че това предпочитат. Те не възпряха мъжете си преди Нирнает Арноедиад.

— Ала далеч по-тежка скръб ги сполетя, отколкото ако туй не се бе случило — отвърнал Гвиндор.

Любовта на Финдуилас към Турин също е трябвало да бъде описана много по-подробно:

Финдуилас, дъщерята на Ородрет, била златокоса като всички от Финарфиновия род и Турин взел да изпитва наслада от срещите с нея; защото тя му напомняла за неговите близки и жените от бащиния му дом в Дор-ломин. Отначало я срещал само когато Гвиндор бил наблизко; но след време тя почнала да го търси и двамата често се срещали насаме, сякаш случайно. Тогава тя го разпитвала за Едаините, от които била виждала само малцина, за неговия род и страната му.

Турин охотно ѝ разказвал за всичко това, макар да не споменавал точно къде е родният му край и как се наричат близките му; а веднъж рекъл:

— Имах сестричка на име Лалаит — аз поне я наричах така; и за нея ми напомняш. Но Лалаит беше дете, златно цвете сред зелената пролетна трева; и ако бе живяла, днес може би щеше да е посърнала от скръб. Ала ти си величава като златно дърво; как бих искал да имам тъй прекрасна сестра!

— Та ти също си величав — отвърнала тя, — досущ като владетелите от Финголфиновия род. И не мисля, че Агарваен е истинското ти име, нито пък ти подхожда, Аданедел. Бих те нарекла Тхурин, що означава Потайния.

При тия слова Турин се стреснал, но рекъл само:

— Не е това името ми; и не съм владетел, защото нашите владетели са от Елдарите, а аз не съм.

Скоро Турин забелязал, че дружбата му с Гвиндор почва да охладнява; и се зачудил, защото до неотдавна скръбта и ужасът от Ангбанд малко по малко напускали елфа, а сега сякаш се връщали, превърнати в скръб и тревога. „Може би е наскърбен, помислил си той, понеже се противопоставям на неговите съвети и го оборвам; ще ми се да не беше така.“ Защото той обичал Гвиндор като свой водач и изцелител, та дълбоко скърбял за бедите му. Но по онова време лъчезарната Финдуилас също помръкнала, бавни станали нейните стъпки и тревожно лицето ѝ; и като видял това, Турин предположил, че словата на Гвиндор са вселили в сърцето ѝ страх от онуй, що може да връхлети.

А всъщност в мислите си Финдуилас се разкъсвала на две. Защото почитала и съжалявала Гвиндор, та не желала да прибави и капка към неговите страдания; ала въпреки волята ѝ любовта към Турин раснела ден подир ден и тя често си мислела за Берен и Лутуен. Но Турин не бил като Берен! Не я пренебрегвал и се радвал, колчем се срещали; и все пак тя разбирала, че не ще намери в него обичта, за която копнеела. Другаде били умът и сърцето му — край отдавна изтекли реки и потоци.

Тогава Турин рекъл на Финдуилас:

— Не позволявай на Гвиндоровите слова да те изплашат. Той е страдал в тъмниците на Ангбанд; а тежко е за храбрец като него да бъде немощен и по неволя да изостава назад. Нуждае се от утеха и време за изцеление.

— Знам го добре — отвърнала тя.

— Но ние ще му спечелим това време! — добавил Турин. — Нарготронд ще устои! Моргот Страхливеца вече никога не ще излезе от Ангбанд и сега разчита изцяло на слугите си; тъй казва Мелиан от Дориат. Те са пръстите на

ръката му, а ние ще ги сечем и премазваме, додето отдръпне нокти. Нарготронд ще устои!

— Може би — рекла Финдуилас. — Ще устои, ако е по силите ти да го постигнеш. Ала внимавай, Аданедел; всеки път щом тръгваш на битка, сърцето ми се свива от страх, че Нарготронд ще те загуби.

А подир туй Турин потърсил Гвиндор и му рекъл:

— Гвиндор, скъпи приятелю, ти отново изпадаш в печал; недей! Защото ще намериш изцеление в домовете на своя народ и под лъчезарния взор на Финдуилас.

Тогава Гвиндор се взрял в Турин, ала не казал нищо и лицето му помръкнало.

— Защо ме гледаш така? — запитал Турин. — Напоследък очите ти често се взират някак странно към мен. С какво съм те наскърбил? Оборвах съветите ти; ала човек трябва да казва каквото му е на душата, а не да крие своята истина заради каквото и да било. Много бих искал да сме на едно мнение; защото голям дълг имам към теб и не ще го забравя.

— Тъй ли? — рекъл Гвиндор. — Ала въпреки туй с дела и съвети променяш моя дом и моите близки. Сянката ти е паднала над тях. Как да се радвам, след като всичко загубих заради теб?

Но Турин не проумял тия слова и само предположил, че Гвиндор му завижда заради обичта и доверието на краля.

Следва откъс, в който Гвиндор предупреждава Финдуилас да се пази от обичта си, като ѝ разкрива кой е Турин. Този откъс се основава изцяло върху текста, публикуван в „Силмарилион“ (стр. 271–272). Но след речта на Гвиндор отговорът на Финдуилас е по-дълъг, отколкото в другия вариант:

— Заслепени са твоите очи, Гвиндор — рекла тя. — Не виждаш и не разбираш що става тук. Трябва ли сега да поема двоен срам, като ти разкрия истината? Защото аз те обичам, Гвиндор и вече не се срамувам от туй, ала още по-силна обич ме е обзела и не мога да избягам от нея. Не съм я търсила и дълго я отблъсквах. Но ако жалиш своите страдания, пожали и моите. Не ме обича Турин и никога не ще ме обикне.

— Казваш го — рекъл Гвиндор, — за да отхвърлиш упрека от оногова, когото обичаш. Защо те търси той, защо седи дълго с теб и вечно си тръгва доволен?

— Защото и нему е потребна утеха — отвърнала Финдуилас, — а е лишен от близки и род. Вие и двамата страдате. А Финдуилас? Не стига ли дето съм принудена да ти призная, че не съм обичана, а отгоре на туй ме обвиняваш в измама.

— Не, жените имат безпогрешен усет в тия неща — рекъл Гвиндор. — А и едва ли би се намерила такава, която да отрече, че е обичана.

— Ако някой от трима ни е вероломен, то това ще да съм аз — но не по своя воля. А какво да речем за твоите злокобни разкази за Ангбанд? Какво да речем за гибелта и разрухата? Аданедел е могъщ в песента на света и някой ден ще се разкрие с пълен ръст пред Моргот.

— Горделив е той — промълвил Гвиндор.

— Ала и милостив — отвърнала Финдуилас. — Още не се е осъзнал, но жалостта може да проникне в сърцето му и той не ще я отхвърли. Може би тя ще е единственият ключ към него. Ала той не ме жали. Прекланя се пред мен, сякаш съм едновременно негова майка и кралица!

Може би вярно говорела Финдуилас, виждайки всичко с проницателния си елдарски взор. Без да знае що се е случило между Гвиндор и Финдуилас, Турин ставал все по-нежен към нея, а тя — все по-печална. Но един ден му рекла:

— Тхурин Аданедел, защо укри името си от мен? Ако бях знаела кой си, нямаше да те почитам по-малко, ала щях

по-добре да разбере твоите скърби.

— Що искаш да кажеш? — запитал той. — За кого ме мислиш?

— За Турин, син на северния пълководец Хурин Талион.

Тогава Турин упреква Гвиндор за разкриването на истинското му име, както е разказано в „Силмарилион“ (стр. 272).

Още един откъс от тази част на повествованието съществува в по-пълна форма, отколкото в „Силмарилион“ (няма друг вариант на битката в Тумхалад и падането на Нарготронд; а разговорът между Турин и дракона е предаден в „Силмарилион“ толкова подробно, че едва ли има възможност да се разшири допълнително). Този откъс представлява много по-подробно описание за пристигането на елфите Гелмир и Арминас в Нарготронд през годината на неговата гибел („Силмарилион“, стр. 273–274); предишната им среща с Туор в Дорломин, за която се споменава тук, е описана в главата „За Туор и неговото пристигане в Гондолин“.

През пролетта пристигнали двамина елфи, които се представили като Гелмир и Арминас от Финарфиновия народ, и казали, че носят вест за владетеля на Нарготронд. Отвели ги при Турин; ала Гелмир рекъл:

— С Ородрет, син Финарфинов трябва да разговаряме.

А когато дошъл Ородрет, Гелмир му казал:

— Господарю, ние бяхме от рода на Ангрод и дълго се скитахме подир Дагор Браголах; напоследък обаче живяхме при Кирдан край устието на Сирион. Един ден той ни повика и заръча да дойдем при теб; защото сам Улмо, Властелин на Водите, му се явил и го предупредил, че голяма заплаха надвисва над Нарготронд.

Но Ородрет бил предпазлив и отговорил:

— Тогава защо идвате насам откъм Севера? Да не сте имали и други задачи?

Тогава Арминас рекъл:

— Господарю, още от времето след Нирнает диря потайното кралство на Тургон, ала не го намерих; и се боя, че заради това търсене прекалено забавих вестта за тебе. Понеже за да е по-бързо и тайно, Кирдан ни изпрати покрай брега с кораб, та слязохме в Дренгист. Но между крайбрежния народ имаше някои, дошли преди години като пратеници на Тургон, и от техните предпазливи слова ми се стори, че Тургон може да живее на север, а не на юг, както мислят мнозина. Ала не открихме ни признак, ни вест за онуй, що дирехме.

— Защо сте търсили Тургон? — запитал Ородрет.

— Защото се говори, че неговото кралство ще устои най-дълго срещу Моргот — отвърнал Арминас.

Зла поличба видял Ородрет в тия слова, та се разгневил.

— Тогаз не се бавете в Нарготронд — рекъл той, — защото тук не ще узнаете нищо за Тургон. И не се нуждая от чужди съвети, за да знам, че над Нарготронд надвисва заплаха.

— Не се гневи, господарю — рекъл Гелмир, — задето ти отговаряме правдиво. А и туй, че се отклонихме от правия път не бе безполезно, понеже стигнахме подалеч от всички твои разузнавачи; прекосихме Дор-ломин и земите под склоновете на Еред Ветрин, а сетне проследихме вражеското придвижване през Сирионския проход. Много орки и други зли твари се сбират по ония места, а около Сауроновия остров лагерува войска.

— Знам — рекъл Турин. — Остарели са вашите вести. Ако в Кирдановото послание имаше някакъв смисъл, трябваше да го донесете по-рано.

— Поне изслушай посланието, господарю — обърнал се Гелмир към Ородрет. — Чуй що рече Владетеля на Водите! Тия слова е предал по Кирдан Корабостроителя: „Злото от Севера оскверни изворите на Сирион и моята

моц се отдръпна от безбройните пръсти на планинските потоци. Ала още по-лошо ще става тепърва. Затуй кажете на владетеля на Нарготронд: затвори портите на крепостта и не излизай навън. Захвърли камъните на своята гордост в шумната река, та пълзящото зло да не открие път към вратата.“

Мрачни се сторили тия слова на Ородрет и той както винаги се обърнал към Турин за съвет. Но Турин не се доверявал на вестоносците и рекъл подигравателно:

— Какво знае за нашите войни Кирдан, що живее близо до Неприятеля? Нека морякът си гледа корабите! Ако Владетеля на Водите наистина е пожелал да ни прати съвет, нека говори по-ясно. Инак бихме решили, че ще е по-добре да сберем своята сила и да тръгнем храбро срещу враговете, преди да са наближили.

Тогава Гелмир се поклонил на Ородрет и изрекъл:

— Говорих тъй, както ми е заръчано, господарю.

След туй се обърнал. А Арминас рекъл на Турин:

— Вярно ли е каквото съм чувал, че си от Хадоровия род?

— Тук ме наричат Агарваен, Черния меч от Нарготронд — отвърнал Турин. — Май много те бива да си държиш езика зад зъбите, приятелю Арминас; и добре, че тайната на Тургон е укрита от теб, инак скоро щеше да се разчуе чак до Ангбанд. Името на човека си е негова работа и ако Хуриновият син узнае, че си го издал, когато желае да се опази в тайна, то по-добре Моргот да те залови и с огнени клещи да ти изтръгне езика.

Стреснал се тогава Арминас от черния гняв на Турин; но Гелмир казал:

— Не ще бъде издаден от нас, Агарваен. Нима не сме се събрали на съвет зад закрити врати, та да говорим свободно? А според мен Арминас зададе този въпрос, понеже всички край Морето знаят колко дълбока обич изпитва Улмо към Хадоровия род и някои казват, че преди

години Хурин и брат му Хуор са посетили Потайното кралство.

— Ако е тъй, то нито единият, нито другият е споменал пред когото и да било, а най-малко пред невръстния си син — отговорил Турин. — Затуй не ми се вярва Арминас да е задал въпроса с надежда да узнае нещо за Тургон. Нямам вяра на подобни коварни пратеници.

— Задръж си недоверието! — гневно продумал Арминас. — Гелмир тълкува погрешно словата ми. Питам, понеже се усъмних в онуй, що тук се смята за очевидно; защото каквото и да е името ти, не приличаш на Едаините от Хадоровия род.

— А какво знаеш за тях? — запитал Турин.

— Виждал съм Хурин — отвърнал Арминас — и преди него дедите му. А сред Дор-ломинските пуциначи срещнах Туор, син на Хуриновия брат Хуор; и за разлика от теб той е като дедите си.

— Може би — рекъл Турин, — въпреки че до днес да не бях чувал нищичко за Туор. Ала макар главата ми да е тъмна, а не златокоса, туй не е повод за срам. Защото не съм първият син, що прилича по-скоро на майка си; а произхождам от Морвен Еледвен, потомка на Беор и сродница на Берен Камлост.

— Не за разликата между черно и златисто говорех — рекъл Арминас. — Другояче се държат останалите от Хадоровия род и Туор е като тях. Защото знаят що е любезност, вслушват се в добрите съвети и почитат Западните властелини. А ти, изглежда, не приемаш съвети от друго и вярваш само на меча си; при това си и високомерен. Казвам ти, Агарваен Мормегил, че продължиш ли така, чака те не онази съдба, която заслужават потомците на Хадор и Беор.

— Винаги е била различна — отвърнал Турин. — И ако явно трябва да търпя Морготовата ненавист заради доблестта на баща си, то бива ли да понасям грубости и подигравки от един беглец, та макар и да твърди, че е от

кралско потекло? Чуй моя съвет: върни се към безопасните брегове на Морето.

Тогава Гелмир и Арминас напуснали Нарготронд и се завърнали на юг; ала въпреки подигравките на Турин охотно били готови да изчакат битката заедно със своя народ и си тръгнали само защото Кирдан им заръчал от името на Улмо да донесат вести какво става в Нарготронд и как е прието посланието. А Ородрет дълбоко се разтревожил от словата на вестоносците; но още позлонравен станал Турин и за нищо на света не пожелал да се вслуша в съветите им, камо ли да разреши повалянето на големия мост. Защото макар и неизпълнени, словата на Улмо били изтълкувани вярно.

Никъде не се обяснява защо Гелмир и Арминас с тяхното спешно послание за Нарготронд са били изпратени от Кирдан покрай цялото крайбрежие чак до залива Дренгист. Арминас твърди, че тъй би трябвало да е по-бързо и тайно; но без съмнение още по-тайно би било едно пътуване откъм юг нагоре покрай Нарог. Можем да предположим, че Кирдан е постъпил така по заповед на Улмо (за да срещнат Туор в Дор-ломин и да го упътят към Нолдорската порта), макар че това не се споменава никъде.

СПИСЪК НА ИМЕНАТА

Както бе отбелязано в *Увода*, този *Списък на имената* обхваща не само основния текст, но също така *Бележките* и *Приложенията*, тъй като в тях се появява значителна част от оригиналния литературен материал. В резултат от това много пояснения се оказаха тривиални, но сметнах за по-полезно (а несъмнено и по-лесно) да предпочета пълното обхващане на имената. Единствените целенасочени изключения са много редки — например липсата на пояснения за *елфи*, *хора*, *орки* и *Средна земя*. Със звездичка са отбелязани имената (почти една четвърт от общия брой), които не се срещат в публикуваните произведения на баща ми. Кратките определения не се ограничават само до имена, споменавани в настоящата книга, а в отделни случаи съм добавял бележки за значенията на непреведени досега имена.

По отношение на плътността този Списък е далеч от съвършенството, но недостатъците му могат да бъдат отчасти оправдани с разклоняването и взаимното преплитане на имената (включително варианти на превода, частични преводи и имена, които се пишат по еднакъв начин, но имат различни значения), което прави постигането на подобна плътност извънредно трудно и дори невъзможно. По принцип съм включил обясненията на елфическите имена към истинското им звучене, а превода им споменавам с препратка, но съм нарушил това правил в случаите, когато „преведените“ названия са познати и широко употребявани.

Агарваен — *Окървавения*, име, под което се представя Турин, когато пристига в Нарготронд.

Аданедел — *Елфочовек*, име, дадено на Турин в Нарготронд.

* **Аеглос** (1) — *Снеготрън*, растение, срещано върху Амон Руд.

Аеглос (2) — копието на Гил-Галад. По произход названието е близко до предното.

Аелин-уиал — област, покрита с езера и блата, където река Арос се влива в Сирион. В текста названието е преведено като *Здрачни езера*.

Аерин — сродница на Хурин от Дор-ломин; взета за съпруга от източния пришълец Брода; след Нирнает Арноедиад помага на Морвен.

Азагал — владетел на джуджетата от Белегост; в сражението Нирнает Арноедиад жестоко наранява Глаурунг, преди да загине.

* **Алгунд** — беглец от Дор-ломин, един от разбойниците (*Гаурваити*), към чиято банда се присъединява Турин.

* **Амон Дартир** — връх в планинската верига Еред Ветрин, южно от Дор-Ломин.

Амон Ереб — *Самотния хълм* в Източен Белерианд.

Амон Етир — голяма могила, издигната по заповед на Финрод Фелагунд източно от портите на Нарготронд. Названието е преведено като *Хълм на съгледвачите*.

Амон Обел — хълм в Бретилския лес, върху който е изграден Ефел Брандир.

Амон Руд — *Голия хълм*, самотно възвишение сред пущинака на юг от Бретил; там се намира жилището на Мим, където се подслонява Турин заедно със своята банда разбойници. Виж *Шарбхунд*.

Амон Уилос — Синдаринско название на *Ойолосе*.

Анаел — Сив елф от Митрим, който осиновява Туор.

Анах — проход, слизащ от Таур-ну-Фуин (Дортонион) към западния край на Еред Горгорот.

Анар — Куенийско (староелфическо) име на Слънцето.

Ангбанд — могъщата крепост на Моргот в северозападния край на Средната земя.

Англахел — мечът на Белег. Виж *Гуртанг*.

Ангрод — Нолдорски принц, трети син на Финарфин; загива в сражението Дагор Браголах.

* **Андрог** — беглец от Дор-ломин, един от разбойниците (*Гаурваити*), към чиято банда се присъединява Турин.

Андрот — пещери в Митримските хълмове, където Туор е отгледан от Сивите елфи и остава да живее самотен след тяхното заминаване.

Анон-ин-Гелид — вход към подземна река под възвишенията на запад от Дор-ломин, през който се стига до Кирит Ниниах. В текста названието е преведено като *Нолдорска порта*.

Анфауглит — название на равнината Ард-гален след нейното опустошаване от Моргот по време на сражението Дагор Браголах.

Аранве — елф от Гондолин, баща на Воронве. *Аранвион* — син на Аранве.

Арда — *Кралството*, название на Земята като кралство на Манве.

Аредел — сестра на Тургон и майка на Маеглин.

Арминас — елф от Нолдорите, който заедно с Гелмир среща Туор край Анон-ин-Гелид и след това потегля към Нарготронд, за да предупреди Ородрет за приближаващата заплаха.

Арос — южната река на Дориат.

* **Арох** — конят на Хурин от Дор-ломин.

* **Арториен** — област между реките Арос и Келон в Източен Дориат.

* **Асгон** — старец от Дор-ломин, който помага на Турин да избяга след убийството на Брода.

Балар, Баларски залив — голям залив на юг от Белерианд, където се влива река Сирион.

Балар, Баларски остров — остров в Баларския залив, където се заселват Кирдан и Гил-галад след Нирнает Арноедиад.

Барагунд — баща на Хуриновата съпруга Морвен; племенник на Барахир и един от дванайсетте му спътници в Дортонион.

Барад Ейтел — *Кула на извора*, крепост на Нолдорите край Ейтел Сирион.

Бар-ен-Данвед — *Дом на откупа*, име, което Мим дава на своето жилище върху Амон Руд, когато го отстъпва на Турин.

* **Бар-ен-Нибин-ноег** — *Дом на калпавите джуджета*, жилището на Мим върху Амон Руд.

* **Бар Ериб** — укрепление в Дор-Куартол, южно от Амон Руд.

Бауглир — *Насилник, Потисник*, прозвище на Моргот.

Бездомен горянин — име, с което се представя Турин при първата си среща с хората от Бретил.

Белег — елф от Дориат; прославен стрелец и водач на граничната стража на Тингол; приятел и спътник на Турин, от чиято ръка загива. Наричан още *Куталион*, преведено като *Крепколък*.

Белегаер — *Великото море* на Запада, между Средната земя и Аман. Често наричано просто Морето.

Белегост — един от двата града на джуджетата в Сините планини.

Белегунд — баща на Хуоровата съпруга Риан; племенник на Барахир и един от дванайсетте му спътници в Дортонион.

Белерианд — област, разположена в Древните дни на запад от Сините планини.

Беор — водач на първите хора, навлезли в Белерианд, родоначалник на първите Едаински родове.

Берен — потомък на Беор, който отсича Силмарила от Морготовата корона и единствен сред хората се завръща от смъртта. След завръщането си от Ангбанд бива наречен *Ерхамион*, тоест Едноръкия, а също така *Камлост*, преведено като *Празна десница*.

Брандир — вожд на Народа на Халет в Бретилския лес по времето на Турин Турамбар, от когото бива убит.

Бреголас — брат на Барахир и баща на Барагунд и Белегунд.

Брегор — баща на Барахир и Бреголас.

Бретил, Бретилски лес — гора между реките Теиглин и Сирион в Белерианд, където живее Народът на Халет.

Бритиах — брод през река Сирион северно от Бретил.

Бритомбар — най-северният от заливите на Фалас по бреговете на Белерианд.

Бритон — река, която се влива в залива Бритомбар.

Брода — източен пришълец, дошъл в Хитлум след Нирнает Арноедиад; взима за съпруга Хуриновата сродница Аерин; убит от Турин.

Валари — всемогъщите повелители на Арда. Наричани още *Западни властелини* или само *Властелини*.

Валинор — страна на Валарите в Аман.

Варда — най-могъщата от Валиерите (*Кралици на Валарите*), създателка на звездите и съпруга на Манве.

Великия червей — виж *Глаурунг*.

Великото море — виж *Белегаер*.

Вечен спомен — виж *Симбелмине*

Винямар — *Ново жилище*, домът на Тургон в Невраст.

Владетелка на Дор-ломин — Морвен; виж *Дор-ломин*.

Владетел на Дор-ломин — Хурин, а по-късно и Турин; виж *Дор-ломин*.

Властелин на Водите — виж *Улмо*.

Воронве — елф от Гондолин, единственият оцелял моряк от седемте кораба, изпратени към Запада след Нирнает Арноедиад; среща Туор във Винямар и го отвежда до Гондолин.

Врагът — прозвище на Моргот, а по-късно и на Саурон.

* **Вълчи народ** — прозвище на източните пришълци в Дор-ломин.

Върховен владетел — виж *Манве* (За тази титла претендира и Моргот.)

Галдор — наричан *Галдор Високи*; син на Хадор Златокоси и владетел на Дор-ломин след неговата смърт; баща на Хурин и Хуор; загива в Ейтел Сирион.

* **Гамил Зирак** — наричан *Стария*; един от най-големите майстори-ковачи между джуджетата, учител на Телчар от Ногрод.

* **Гаурваити** — банда разбойници, върлуваща по западните граници на Дориат, към която се присъединява Турин и става неин главатар. Названието е преведено като *хора-вълци*.

Гваерон — Синдаринско название на третия месец „по летоброенето на Едаините“. (За сравнение — виж името на орела *Гуаихир*, *Господар на ветровете*.) Виж също така *Сулиме*.

Гвиндор — елф от Нарготронд; заробен в Ангбанд, но успява да избяга и помага на Белег да спаси Турин; отвежда Турин в Нарготронд; обича Финдуилас, дъщерята на Ородрет; загива при битката в Тумхалад.

Гелмир — елф от Нолдорите, който заедно с Арминас среща Туор край Анон-ин-Гелид и след това потегля към Нарготронд, за да предупреди Ородрет за приближаващата заплаха.

* **Гетрон** — един от служителите на Хурин, който заедно с Гритнир придружава Турин до Дориат и след това се завръща в Дор-ломин.

Гил-галад — *Лъчезарна звезда*, име, с което е известен Фингоновият син Ерейнион. След смъртта на Тургон той става последният върховен крал на Нолдорите в Средната земя и остава в Линдон след края на Първата епоха; заедно с Елендил ръководи Последния съюз на елфи и хора, при което двамата загиват в схватка със Саурон.

Гламдринг — мечът на Гандалф.

Гламхоти — Синдаринско название на орките.

Глаурунг — първият от драконите на Моргот; участва в Дагор Браголах, Нирнает Арноедиад и унищожаването на Нарготронд; омагьосва Турин и Ниенор; убит от Турин край Кабед-ен-Арас. Наричан още: *драконът, (Великият) Червей, Червей на Моргот, Велик червей от Ангбанд и Златен червей от Ангбанд*.

* **Глитуи** — река, която извира от Еред Ветрин и се влива в Теиглин.

Глоредел — дъщеря на Хадор Златокоси от Дор-ломин и сестра на Галдор.

* **Голуг** — прозвище, с което орките наричат Нолдорите.

* **Голямата могила** — виж *Хауд-ен-Нденгин*.

Гондолин — потайният град на крал Тургон, унищожен от Моргот. Наричан още *Потайният град* и *Потайното кралство*.

Гондолиндрими — народът на Гондолин. Наричани още *Потаен народ*.

Горгорот — Еред Горгорот, *Планини на Ужаса*, разположени на северозапад от Нан Дунгортеб.

Горяни (1) — обитатели на горите южно от Теиглин, нападани от Гаурваитите.

Горяни (2) — племе от Бретилския лес.

Готмог — вожд на Балрозите и върховен военачалник на Ангбанд, убиец на Феанор, Фингон и Ектелион.

* **Гритнир** — един от служителите на Хурин, който заедно с Гетрон придружава Турин до Дориат, където умира.

Гуртанг — *Смъртоносно желязо*, новото име на Англахел, мечът на Белег, след като бива изкован повторно за Турин в Нарготронд. Заради този меч Турин получава прозвището *Мормегил*, тоест *Черния меч*. Наричан също така *Черния трън от Бретил*.

Дагор Браголах — *Битка на внезапния пламък* (или само *Браголах*), четвъртото от великите сражения в Белериандската война, с което завършва обсадата на Ангбанд.

Даерон — песнопоец от Дориат; два пъти предава Лутиен, заслепен от любовта си към нея; приятел (или сродник) на Саерос.

Денетор — водач на Нандорите, които минават през Сините планини и се заселват в Осирианд; убит върху Амон Ереб по време на Първата Белериандска битка.

* **Диви елфи** — така Мим нарича Мрачните елфи (Аварите).

Димбар — областта между реките Сирион и Миндеб.

Димрост — водопади на река Келеброс в Бретилския лес, наречени по-късно Нен Гирит; названието е преведено като *Дъждовна стълба*.

Дирхавел — поет от Дор-ломин, автор на баладата „Нарн и Хин Хурин“.

Дориат — *Земя на оградата* или *Оградена земя* (Дор Иат) — названието наемква за Пояса на Мелиан; кралство на Тингол и Мелиан в горите Нелдорет и Регион, управлявано от подземния дворец Менегрот край река Есгалдуин. Наричано още *Охранявано кралство* и *Потайно кралство*.

Дор-Куартол — *Земя на Лъка и Шлема*, название на областта, която отбраняват Белег и Турин от своето убежище върху Амон Руд.

Дорлас — горянин от Бретил; тръгва заедно с Турин и Хунтор при нападението срещу дракона, но избягва от малодушие; убит от Брандир.

Дор-ломин — област в южната част на Хитлум, територия на Фингон, дадена за владение на Хадоровия род; родно място на Хурин и Морвен. *Дор-ломински планини* — част от Еред Ветрин, която огражда Дор-ломин откъм юг. *Владетелка на Дор-ломин* — Морвен. *Владетел на Дор-ломин* — Хурин. *Драконът от Дор-ломин* — виж *Драконов шлем*.

Дортонион — *Земя на боровете*, просторни гористи възвишения по северните граници на Белерианд, по-късно наречени *Таур-ну-Фуин*.

Драконов шлем от Дор-ломин — наследствена реликва на Хадоровия род; шлем, носен от Турин. Наричан също така *Драконът от Дор-ломин*, *Драконовата глава от Севера* и *Хадоров шлем*.

Дренгист — дълъг залив, прорязващ планините Еред Ломин между Ламот и Невраст.

Дунгортеб или **Нан Дунгортеб** — *Долина на Страшната смърт*, разположена между стръмните склонове на Еред Горгорот и Пояса на Мелиан.

Еарендил — син на Туор и Тургоновата дъщеря Идрил, роден в Гондолин; взима за съпруга Елвинг, дъщеря на Тинголовия наследник Диор; баща на Елронд и Елрос; заедно с Елвинг отплава към Аман, за да моли за помощ срещу Моргот; изпратен от Валарите да плава из небесата със своя кораб Вингилот, носейки Силмарила на Лутиен.

Егларест — най-южният от заливите на Фалас по брега на Белерианд.

Едаини (единствено число *адан* или по-рядко *едаин*) — хората от Трите рода на Елфическите приятели (от староелфическото *атани*).

Ейтел Сирион — *Изворът на Сирион*, върху източните склонове на Еред Ветрин; често споменаван във връзка с разположената там Нолдорска крепост (*Барад Ейтел*).

Ектелион — елф от Гондолин, наричан Повелител на Фонтаните и Пазител на Голямата порта.

Елдари — елфите от Трите рода (Ванияри, Нолдори и Телери):

Еледвен — име на Морвен.

* **Елемакил** — елф от Гондолин, капитан на стражата при външната порта.

Еленве — съпруга на Тургон; загива при прекосяването на Хелкараксе.

* **Еленов скок** — виж *Кабед-ен-Арас*.

Еол — *Мрачния елф* от Нан Елмот, баща на Маеглин.

Еред Ветрин — голяма, извита планинска верига, която огражда Анфауглит (Ард-гален) откъм запад, създавайки граница между Хитлум и Западен Белерианд. Названието се превежда като *Сенчести планини* или *Планини на Сянката*.

Еред Ломин — *Кънтящите планини*, които ограждат Хитлум откъм запад.

Ерхамион — виж *Берен*.

Есгалдуин — река в Дориат, която разделя горите Нелдорет и Регион, преди да се влее в Сирион.

Естолад — област в Източен Белерианд, разположена на юг от Нан Елмот, където се заселват хората от племената на Беор и Марах след прекосяването на Сините планини.

Ефел Брандир — *Оградата на Брандир*, селище на горяните от Бретил върху Амон Обел. Понякога наричано само *Ефел*.

* **Ехад и Седрин** — *Лагер на верните*, название на убежището на Турин и Белег върху Амон Руд.

Ехориат — планините около Гондолинската равнина Тумладен. Наричани още *Еред ен Ехориат*, *Пръстенови планини* и *Планини на Тургон*.

Задмория — превод на името *Нуменор*.

Залив Дренгист — виж *Дренгист*.

Здрачни езера — виж *Аелин-уиал*.

Златното дърво (на Валинор) — виж *Лаурелин*.

* **Злият дъх** — вятър, дошъл откъм Ангбанд; донася в Дор-ломин болест, от която умира Туриновата сестра Урвен (Лалаит).

Ибун — един от синовете на калпавото джудже Мим.

Иврин — име на езеро и водопади под Еред Ветрин, откъдето започва река Нарог.

Идрил (Келебриндал) — дъщеря на Тургон от Гондолин, съпруга на Туор и майка на Еарендил.

Изгнаници — разбунтувалите се Нолдори, които избягват от Аман към Средната земя.

Източни пришълци — хора, които през Първата епоха нахлуват в Белерианд след Дагор Браголах, сражават се и на двете страни по време на Нирнает Арноедиад, а по-късно получават от Моргот власт над Хитлум, където потискат оцелелите от Хадоровия род.

* **Индор** — благородник от Дор-ломин, баща на Аерин.

* **Итилбор** — елф от Нандорите, баща на Саерос.

Итилиен — гондорска територия, разположена на изток от Андуин; в най-ранни времена — владение на Исилдур, управлявано от Минас Итил.

Кабед-ен-Арас — дълбока клисура на река Теиглин, където Турин убива Глаурунг и в която Ниенор намира смъртта си.

Названието е преведено като *Еленов скок*. Виж *Кабед Наерамарт*.

Кабед Наерамарт — *Скок на страховитата участ*, име, дадено на Кабед-ен-Арас, след като Ниенор се хвърля от скалите на клисурата.

Калпави джуджета — народ на джуджетата от Белерианд, описан в „Силмарилион“ на стр. 262–263. Виж *Нибин-ноег*, *Ноегит Нибин*.

Камлост — виж *Берен*.

Келеброс — *Сребърна пяна* или *Сребърен дъжд*, поток в Бретил, който се влива в Теиглин близо до Бродовете.

Келегорм — третият син на Феанор.

Келон — река в Източен Белерианд, извираща от хълма Химринг.

Кирдан — наричан още *Корабостроителя*; елф от Телерите, Повелител на заливите във Фалас; след унищожаването на пристанищата подир Нирнает Арноедиад избягва заедно с Гил-галад към остров Балар; по време на Втората и Третата епоха опазва Сивите заливи; при идването на Митрандир му поверява Огнения пръстен Нария.

Кирит Ниниах — *Дъгоцветна клисура*, название, дадено от Туор на клисурата, водеща от западните планини на Дор-ломин към залива Дренгист.

Крепколък — виж *Белег*.

Крисаегрим — планински върхове южно от Гондолин, където вият гнездата си Орлите на Торондор.

Куенийски (староелфически) език — древният общ език на всички елфи в онази форма, която е приел във Валинор; донесен в Средната земя от Нолдорските изгнаници, но постепенно излиза от всекидневна употреба, освен в Гондолин. Наричан също така *Върховен език на Нолдорите* и *Върховен език на Запада*.

Куруфин — пети син на Феанор, баща на Келебримбор.

Куталион — *Крепколък*, виж *Белег*.

Кънтящи планини — виж *Еред Ломин*.

* **Лабардал** — прозвище, с което малкият Турин нарича Садор; преведено като *Куцокракия*.

Ладрос — земи на североизток от Дортонион, подарени от Нолдорските крале на хората от Беоровия род.

Лалаит — *Смях*, име, с което наричат Хуриновата дъщеря Урвен; идва от названието на поточето край Хуриновия дом. Виж *Нен Лалаит*.

Ламот — област на север от залива Дренгист, между Еред Ломин и Морето.

* **Ларнах** — един от горяните в земите на юг от Теиглин.

Лаурелин — *Златна песен*, по-младото от Двете дървета на Валинор. Наричано още *Дърво на Слънцето* и *Златното дърво на Валинор*.

Лембас — Синдаринско название на пътния хляб на Елдарите.

Линаевен — *Птиче езеро*, голямо езеро в Невраст.

Линдон — название на Осирианд през Първата епоха; по-късно името се запазва за ония земи на запад от Сините планини (*Еред Линдон*), които остават над водата.

* **Лисгард** — област край устието на Сирион, гъсто обрасла с тръстики.

Лорган — вожд на източните пришълци в Хитлум след Нирнает Арноедиад, който заробва Туор.

Лотрон — Синдаринско название на петия месец.

Лутиен — дъщеря на Тингол и Мелиан, която след успешното завладяване на Силмарила и смъртта на Берен избира да бъде между простосмъртните и да сподели неговата съдба. Наричана *Тинувиел*, тоест *Славей*.

Лютата зима — зимата след падането на Нарготронд през година 495 от изгряването на Луната.

Маблунг — наричан *Ловеца*; елф от Дориат, старши пълководец на Тингол и приятел на Турин.

Маеглин — син на Еол и Тургоновата сестра Аредел; постига висок пост в Гондолин и предава кралството на Моргот; убит от Туор при падането на града.

Маедрос — първороден син на Феанор.

Малдуин — приток на Теиглин.

Малорни — название на големите дървета със златни цветове, донесени от Тол Ересеа в Нуменорското пристанище Елдалонде и по-късно растящи в Лотлориен. На староелфически (Куенийски) език — *малинорне*, мн.ч. *малинорни*.

Манве — старшият сред Валарите. Наричан също така *Върховен владетел*.

Мандос — обиталище в Аман на един от Валарите с истинското име Намо, макар че това име рядко се употребява и обикновено го наричат Мандос.

Мелиан — една от Маярите, съпруга на Тингол и кралица на Дориат; създава около кралството омагьосан пояс; майка на Лутиен, и прародителка на Елронд и Елрос.

Мелкор — могъщият бунтовен Валар, първоизточник на злото, който в началото е най-мощен сред Айнурите; по-късно наричан *Моргот*.

Менегрот — *Хилядата пещери*, потайният чертог на Тингол и Мелиан край река Есгалдуин в Дориат.

Менел — най-високата небесна област, където са звездите.

* **Метед-ен-Глад** — *Край на Гората*, укрепление в Средната земя, разположено в покрайнините на гората южно от Теиглин.

Мим — калпавото джудже, в чийто дом (*Бар-ен-Данвед*) върху Амон Руд живее Турин заедно със своята банда разбойници и което по-късно ги предава на орките; убито от Хурин в Нарготронд.

Минас Тирит — *Стражева кула*, изградена от Финрод Фелагунд върху остров Тол Сирион.

Митрим — название както на голямото езеро в източния край на Хитлум, така и на околната област и планините на запад, отделящи Митрим от Дор-ломин.

Могила на елфическата девойка — виж *Хауд-ен-Елет*.

Морвен — дъщеря на Барагунд (племенник на Барахир, бащата на Берен), съпруга на Хурин и майка на Турин и Ниенор. Наричана още Еледвен и *Владетелка на Дор-ломин*.

Моргот — прозвище на Мелкор. Наричан също така *Черен крал*, *Мрачен владетел*, *Враг*, *Бауглир*, а от Друедаините и *Властелин на Мрака*.

Мормегил — прозвище на Турин като пълководец на нарготрондската войска, дадено му заради неговия меч (виж *Гуртанг*) и използвано по-късно в Бретил. Преведено като *Черния меч*, което е и названието на самия меч.

Мрачен владетел — Моргот; по-късно така бива наречен и Саурон.

Нандори — елфи от отряда на Телерите, които отказват да прекосят Мъгливите планини при похода на запад от Куивиенен, но много по-късно част от тях, водени от Денетор, се прехвърлят през Сините планини и остават да живеят в Осирианд (*Зелени елфи*).

Нан-татрен — *Върбова долина*; местността, където река Нарог се влива в Сирион. Преведено като *Страна на върбите*.

Нарготронд — *Великата подземна крепост на река Нарог*, създадена от Финрод Фелагунд и унищожена от Глаурунг; название и на цялото кралство Нарготронд, обхващащо земите на изток и на запад от Нарог. Виж *Нарог*.

Наркуелие — *Гаснещо слънце*, староелфическо име на десетия месец според Нуменорския календар, отговарящ на месец октомври.

Нарог — най-голямата река в Западен Белерианд, извираща от Иврин под Еред Ветрин; влива се в Сирион в областта Нан-татрен.

Невраст — област на югозапад от Дор-ломин, в която живее Тургон преди заминаването си за Гондолин.

Неитан — *Онеправдания*, име, с което се нарича Турин между разбойниците.

* **Нелас** — елфическа девойка от Дориат, приятелка на Турин в юношеските му години; свидетелства в полза на Турин, когато Тингол разследва смъртта на Саерос.

Нен Гирит — *Треперещата вода*, име, с което биват наречени водопадите *Димрост* на потока Келеброс в Бретилския лес.

* **Нен Лалаит** — поточе, извиращо от Еред Ветрин под връх Амон Дартир и минаващо покрай дома на Турин в Дор-ломин. Виж *Лалаит*.

Нениг — река в Западен Белерианд, край чието устие е пристанището Егларест.

* **Нибин-ноег, Нибин-ногрим** — калпавите джуджета. Виж *Ноегит Нибин*.

Ниенор — дъщеря на Хурин и Морвен, сестра на Турин; омагьосана от Глаурунг в Нарготронд и без да помни своето минало се омъжва за Турин в Бретил под името Ниниел. Името е преведено като *Ридание*.

Ниниел — *Просълзената*, име, с което Турин нарича *Ниенор*, без да знае, че тя му е сестра.

Нирнает Арноедиад — Битка на *Неизброимите сълзи*, описана в глава 20 на „Силмарилион“; често наричана само *Нирнает*.

Ногрод — един от двата града на джуджетата в Сините планини.

Ноегит Нибин — калпавите джуджета. Виж *Нибин-ноег*.

Нолдори — наричани още *Владетели на премъдростите*; вторият от Трите рода на Елдарите при Голямото пътешествие на запад от Куивиенен. Тяхната история е главна тема на „Силмарилион“.

Нолдорска порта — виж *Анон-ин-Гелид*.

Нуменор — (Първоначалното староелфическо название е *Нуменоре*.) *Западна земя, Задмория*, големият остров, подготвен от Валарите за страна на Едаините след края на Първата епоха.

* **Обитател на Дълбините** — виж *Улмо*.

Ойолосе — *Вечна белота*, планината на Манве в Аман. Виж *Амон Уилос, Таникветил*.

Омагъосани острови — острови, разпръснати от Валарите из Великото море източно от Тол Ересеа при Укриването на Валинор. Виж *Сенчести острови*.

* **Орлег** — разбойник от бандата на Турин, убит от орките по пътя за Нарготронд.

Ородрет — втори син на Финарфин; крал на Нарготронд след смъртта на Финрод Фелагунд; баща на Финдуилас.

Орфалх Ехор — голяма клисура в Пръстеновите планини, през която се стига до Гондолин; понякога наричана само *Орфалх*.

Осе — Маяр на Морето, васал на Улмо.

Осирианд — *Земя на Седемте реки*, разположена в Древните времена между река Гелион и Сините планини.

Охраняваната равнина — виж *Талат Дирнен*.

Охраняваното кралство — виж *Дориат*.

Пелори — планините по крайбрежието на Аман.

Повелител на съдбата — виж *Турамбар*.

Потайния град — виж *Гондолин*.

Потайния народ. Потайното кралство — виж *Гондолиндрими, Гондолин*.

Прекрасен народ — Елдарите.

Пришълци — виж *източни пришълци, Брода*.

Пръстенови планини — виж *Ехориат*.

Пукащи ледове — виж *Хелкараксе*.

Първородни Чеда — виж *Чеда на Илуватар*.

Път на джуджетата — пътят, който слиза към Белерианд от Ногрод и Белегост, пресичайки Гелион по брода Сарн Атрад.

Пътен хляб (на елфите) — виж *лембас*.

* **Рагнир** — сляп слуга в дома на Хурин от Дор-ломин.

Регион — гъста гора в южната част на Дориат.

Риан — съпруга на Хуор и майка на Туор.

Ривил — поток, който се спуска на север от Дортонион и се влива в Сирион край Серехското мочурище.

Ридание — виж Ниенор.

* **Садор** — слуга на Хурин от Дор-ломин и приятел на малкия Турин, който го нарича *Лабадал*.

Саерос — елф от племето на Нандорите, съветник на крал Тингол; оскърбява Турин в Менегрот и загива, преследван от него.

* **Сарх ния Хин Хурин** — *Гроб на децата на Хурин* (в Бретил).

* **Сенчести острови** — вероятно друго название на *Омагъосаните острови*.

Серегон — *Кръвта на камъка*, растение с тъмночервени цветове, покриващо Амон Руд.

Серех, Серехско мочурище — голямо мочурище на север от Сирионския проход, където река Ривил се спуска от Дортонион.

Сиви елфи — виж *Синдари*. *Език на Сивите елфи* — виж *Синдарински език*.

Силмарили — трите безценни камъка, създадени от Феанор преди унищожаването на Двете дървета във Валинор и запълнени с тяхната светлина.

Симбелмине — дребно бяло цвете, наричано още *алфирин* или *уилос*. Преведено като *Вечен спомен*.

Синдари — *Сиви елфи*. Името се отнася до всички елфи от Телерите, които Нолдорите откриват в Белерианд след завръщането си. Изключение правят само Зелените елфи от Осирианд.

Синдарински език — език на Синдарите. Наричан още *Белериандски език* и *език на Сивите елфи*.

Сирион — най-голямата река в Белерианд.

Скръбна година — годината на Нирнает Арноедиад.

* **Сламени глави** — презрително прозвище, с което източните пришълци в Хитлум наричат Хадоровия род.

* **Стария отряд** — име, с което биват наречени в Дор-Куартол първоначалните участници в бандата на Турин.

Староелфически език — виж Куенийски език.

Страна на върбите — виж Нан-татрен.

Сулиме — староелфическо име на третия месец според Нуменорския календар, отговарящ на месец март. Виж *Гваерон*.

Сухата река — коритото на пресъхналата река, която някога е извирала от Пръстеновите планини, за да се влее в Сирион; по него се влиза в Гондолин.

Талат Дирнен — равнина на север от Нарготронд, наричана още *Охраняваната равнина*.

Талион — виж Хурин.

Тангородрим — *Планини на Тиранията*, издигнати от Моргот над Ангбанд; разрушени по време на Великата битка в края на Първата епоха.

Таникветил — планината на Манве в Аман. Виж *Амон Уилос*, *Ойолосе*.

Тарас — планински връх на полуостров в Невраст; под него е Винямар, древната столица на Тургон.

Таур-ен-Фарот — гористи плата на запад от река Нарог над Нарготронд. Наричани още *Фарот* или *Фаротско плато*.

Таур-ну-Фуин — *Гора под нощта*, по-сетнешно име на Дортонион.

Теиглин — приток на Сирион, извиращ от Еред Ветрин и минаващ по южната граница на Бретилския лес.

Теиглински бродове — място, където пътят за Нарготронд пресича Теиглин.

Телери — третият от Трите отряда на Елдарите в похода на запад от Куивиенен; Телери са елфите от Алквалонде в Аман и Синдарите и Нандорите в Средната земя.

Телперион — първото от Двете дървета на Валинор. На староелфически се произнася *Тиелперион*.

Телчар — прославен ковач от града на джуджетата Ногрод.

Тингол — *Сивоплащ, Сивия плащ* (на староелфически *Синголо*), име, с което е известен в Белерианд елфът Елве (на Синдарински Елу), водач заедно с брат си Олве на отряда на Телерите в похода на запад от Куивиенен и по-късно крал на Дориат.

Тинувиел — виж *Лутиен*.

Тол-ин-Гаурхот — *Остров на върколаците*, остров близо до Сирионския проход, върху който Финрод построява кулата Минас Тирит. Наричан още *Сауронон остров*.

Торондор — крал на Орлите от Крисаегрим.

Тумхалад — долина в Западен Белерианд между реките Гинглит и Нарог, където е разбита войската на Нарготронд.

Туор — син на Хуор и Риан; заедно с Воронве пристига в Гондолин, носейки послание от Улмо; взема за съпруга Тургоновата дъщеря Идрил и заедно с нея и сина си Еарендил избягва от гибелта на града.

Турамбар — име, с което се представя Турин в Бретилския лес. Преведено като *Повелител на съдбата*, а от самия Турин — като *Повелител на Мрачната сянка*.

Тургон — вторият син на Финголфин; живее в крепостта Винямар в Невраст, преди тайно да замине за Гондолин, където царува до смъртта си при разрушаването на града; баща на Идрил, майката на Еарендил. Наричан още *Потайния крал*.

Турин — син на Хурин и Морвен, за чиято съдба разказва баладата „Нарн и Хин Хурин“. За другите му имена виж *Неутан, Агарваен, Тхурин, Мормегил, Бездомен горянин, Турамбар*.

* **Тхурин** — прозвище, дадено на Турин в Нарготронд от Финдуилас; преведено като *Потайния*.

* **Уилос** — малко бяло цвете, наричано още *алфири* или *симбелмине* (*Вечен спомен*).

Улдор — наричан *Улдор Проклети*; вожд на източните пришълци, убит в Нирнает Арноедиад.

Улмо — един от великите Валари, Властелин на Водите. Наричан *Обитател на Дълбините*.

* **Улрад** — един от разбойниците (*Гаурваити*), към чиято банда се присъединява Турин.

Унголиант — огромен женски паяк, който заедно с Мелкор унищожават Двете дървета на Валинор.

* **Урвен** — истинското име на *Лалаит*, дъщеря на Хурин и Морвен, която умира още в детските си години.

Фаеливрин — гальовно прозвище, с което Гвиндор нарича Финдуилас.

Фалас — западните брегове на Белерианд, южно от Невраст.

Фалатрими — елфи от народа на Телерите, които живеят по бреговете на Фалас, управлявани от Кирдан.

Фарот, Фаротско плато — виж *Таур-ен-Фарот*.

Феанор — първороден син на Финве, полубрат на Финголфин и Финарфин, водач на Нолдорите в техния бунт срещу Валарите; създател на *Силмарилите* и *палантирите*. Споменаван също така във връзка с *Феаноровите синове* и *Феаноровите лампи*.

Фелагунд — име, с което е известен Финрод след изграждането на Нарготронд; виж също така *Финрод*.

Финарфин — трети син на Финве, по-младият от полубратята на Феанор; след Бягството на Нолдорите остава в Аман и управлява своя народ в Тирион; баща на Финрод, Ородрет, Ангрод, Аегнор и Галадриел. Споменаван също така във връзка със своя род, близки и деца.

Финголфин — втори син на Финве, по-големият от полубратята на Феанор; живее в Хитлум като върховен крал на Нолдорите от Белерианд; загива в двубой с Моргот; баща на Фингон, Тургон и Аредел.

Фингон — първороден син на Финголфин; върховен крал на Нолдорите в Белерианд след смъртта на баща си; убит от Готмог по време на Нирнает Арноедиад; баща на Гил-галад.

Финдуилас — дъщеря на Ородрет, обичана от Гвиндор; заловена при падането на Нарготронд, убита от орките край Теиглинските бродове и погребана в могилата Хауд-ен-Елет.

Финрод — първороден син на Финарфин; основател и крал на Нарготронд, откъдето идва прозвището му *Фелагунд* — *онзи, който дълбае пещери*; загива, отбранявайки Берен в тъмниците на Тол-ин-Гаурхот.

* **Форвег** — беглец от Дор-ломин, главатар на бандата разбойници (*Гаурваити*), към които се присъединява Турин; убит от Турин.

Хадор — наричан *Златокосия*; владетел на Дор-ломин и васал на Финголфин; баща на Галдор, който пък е баща на Хурин; загива в Ейтел Сирион по време на битката Дагор Браголах.

Хадоров шлем — виж *Драконовият шлем от Дор-ломин*.

Халадини — второто човешко племе, навлязло в Белерианд; покъсно наречени Народ на Халет (виж *Халет*).

Халдир — син на Халмир от Бретил; взима за съпруга Глоредел, дъщеря на Хадор от Дор-ломин; загива в битката Нирнает Арноедиад.

Халет — наричана още Владетелката Халет; повелителка на Халадините от Таргелион до земите на запад от Сирион.

Халетрими — Народът на Халет.

Халмир — вожд на Халадините, баща на Халдир.

Хандир — вожд на Халадините, син на Халдир и Глоредел. *Син на Хандир* — Брандир куция.

Харет — дъщеря на Халмир от Бретил и съпруга на Галдор от Дор-ломин; майка на Хурин и Хуор.

Хауд-ен-Елет — могилата край Теиглинските бродове, в която е погребана Финдуилас от Нарготронд. (Не е ясно каква връзка има думата *Елет*, преведена като *елфическа девойка* и винаги писана по този начин, с думата *Елед*, тоест *елдарска жена*, срещана в името на Морвен Еледвен.) Названието е преведено като *Могила на елфическата девойка*.

Хауд-ен-Нденгин — *Хълм на погубените* сред пустинята Анфауглит, където са струпани телата на всички елфи и хора, загинали в Нирнает Арноедиад. Наричан още *Голямата могила*.

Хауд-ен-Нирнает — *Хълм на сълзите*, друго название на *Хауд-ен-Нденгин*.

Хелкараксе — проливът между Араман и Средната земя. Наричан още *Пукащи ледове*.

Хим — един от синовете на калпавото джудже Мим; убит от Андрог.

Хирилорн — огромно буково дърво с три ствола в Дориат, върху което е заточена Лутиен.

Хисиме — староелфическо (куенийско) име на единайсетия месец според Нуменорския календар; съответства на месец ноември.

Хитлум — област, ограничена на изток и юг от Еред Ветрин, а на запад от Еред Ломин.

* **Хора-вълци** — виж *Гаурваити*.

Хунтор — горянин от Бретил; придружава Турин при нападението срещу Глаурунг в Кабед-ен-Арас.

Хуор — син на Галдор от Дор-ломин, съпруг на Риан и баща на Туор; заедно с брат си Хурин попада в Гондолин; загива в битката Нирнает Арноедиад.

Хурин — наричан Талион, преведено като *Непреклонния*; син на Галдор от Дор-ломин, съпруг на Морвен и баща на Турин и Ниенор; владетел на Дор-ломин и васал на Фингон; заедно с брат си Хуор попада в Гондолин; пленен от Моргот в Нирнает Арноедиад, но отказва да се покори и е прикован за дълги години върху Тангородрим; след като бива освободен, убива Мим в Нарготронд и отнася огърлицата Наугламир на крал Тингол.

Хълм на съгледвачите — виж *Амон Етир*.

Чеда на Земята — елфи и хора.

Чеда на Илуватар — елфи и хора. *Първородни чеда* — елфите.

Чеда на света — елфи и хора.

* **Шарбхунд** — име, с което калпавите джуджета наричат *Амон Руд*.

Явана — една от Валиерите (*Кралиця на Валарите*), съпруга на Ауле.

Издание:

Автор: Дж. Р. Р. Толкин

Заглавие: Недовършени предания

Преводач: Любомир Николов

Година на превод: 1996

Език, от който е преведено: английски

Издател: „Абагар Холдинг“ ООД

Град на издателя: София

Година на издаване: 1996

Тип: роман

Печатница: „Полиграфия“ АД, Пловдив

Редактор: Димитрина Кондева

ISBN: 954-584-169-9

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9199>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.